TĖVYNĖS SARGAS

KULTŪROS, VISUOMENĖS, POLITIKOS
IR SOCIALINIŲ MOKSLŲ ŽURNALAS

TURINYS —

Kultūrinis Lietuvos atstatymas

Tikinčiųjų pareigos valstybei

Pasaulėžiūriniai krikščioniškosios demokratijos pagrindai

Kaip turėtų būti atstatytas Lietuvos kaimas

Lietuvos miškų ūkio perspektyvos

Krikščioniškoji demokratija akcijoje

Vysk. V. Brizgys ir prof. K. Pakštas apie jaunimą ir politiką

Liaudininkų programiniai užsimojimai

ir kit.

1953 m. IV tomas 1(10) Nr.

TĖVYNĖS SARGAS—GUARDIAN OF THE FATHERLAND

Redaguoja — Editors: A. Gražiūnas ir Dr. V. Viliamas

Redakcinis kolektyvas — Associate Editors: M. Galdikienė, O. Labanauskaitė, prof. Dr. K. Pakštas, L. Šimutis, Pr. Vainauskas, kan. V. Zakarauskas.

Redakcijos adresas — Address of Editors: 1648 De Kalb Ave., Brooklyn 37, N. Y.

Administracijos — Administration: Jonas Jakučionis, 503 Euklid Ave., Brooklyn 8, N. Y.

Leidžia **Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjunga,** Krikščionių Demokratų Internacionalo (NEI) ir Vidurio Europos Krikščionių Demokratų Sąjungos (CDUCE) narys.

Published by **The Lithuanian Christian Democratic Party,** a member of Christian Demokratic International — Nouvelles Equipes Internationales (NEI) and Christian Democratic Union of Central Europe (CDUCE).

TURINYS—CONTENTS

Dr. A. Šerkšnas, Kultūrinis Lietuvos atstatymas — The Cultural Reconstruction of Lithuania 1

Prel. L. Tulaba, Tikinčiųjų pareigos valstybei — The Duties of the Faithful to the State 20

Prof. Dr. Antanas Ramūnas, Krikščioniškosios demokratijos pasaulėžiūriniai metmenys — The Sketches of World Views of Christian Democracy 24

Dr. P. V. Raulinaitis, Lietuvos Valstybės Konstitucija — The Constitution of the Republic of Lithuania 30

J. Matulionis, Lietuvos kaimas — The Lithuanian Village 41

Dr. Ant. Škėrys, Lietuvos miškų ūkio perspektyvos — The Prospects for Forestry in Lithuania 50

A. Gražiūnas, Krikščioniškoji demokratija akcijoje — Christian Democracy in Action 59

RYŠKIEJI VEIDAI — DISTINGUISHED PERSONALITIES

J. E. Kauno Arkivyskupui ir Metropolitui Juozapui Skvireckui 80 metų — Archbishop of Kaunas and Metropolitain Juozapas Skvireckas is 80 Years Old — **Kan. V. Zakarauskas** 67

Prof. Dr. Kazys Pakštas — **Dr. V. Viliamas** (Nuotrauka Vyt. Maželio) 72

A. a. Dr. V. Bakšytė-Karvelienė — **M. Galdikienė** 80

Sukaktuvininkas prof. J. Kaminskas — Anniversary of Prof. J. Kaminskas — **M. Krupavičius** 82

TĖVYNĖS SARGAS

Kultūros, visuomenės, politikos ir socialinių mokslų žurnalas

1953 m. IV tomas 1 (10) nr.

KULTŪRINIS LIETUVOS ATSTATYMAS

Dr. A. ŠERKŠNAS

Putnam, Conn, JAV

I. Sovietinio palikimo įvertinimas

Sovietinio palikimo apimtis

Sovietai paliks mūsų tautą ne tik ūkiškai nualintą ir skaičium suredukuotą, bet ir dvasiškai suniokiotą. Dvasinis mūsų tautos suniokiojimas bus pats baisiausias sovietinės okupacijos palikimas. Šitam palikimui likviduot reikia gero pasiruošimo. O kiekvienam darbui ruošiantis, pirmutinė sąlyga—to darbo objekto pažinimas. Ši mintis paskatino ir šį straipsnį.

Dauguma laisvojo pasaulio mokslininkų kultūrinį sovietizavimą tų tautų, kurias Sovietai valdo, vadina komunistiniu indoktrinavimu. Indoktrinavimas reiškia masiu, kurias siekiama indoktrinuoti, persiėmimą ta doktrina, kurią norima įskiepinti. Komunistinės doktrinos kurėjų ir jos vykdytojų, sovietinių vadų, vienintelis tikslas ir yra įskiepinti komunistinės doktrinos principus masėms, kurios, jais užsidegę, įvykdytų pasaulinę revoliuciją. Taigi pirmiausia tenka atsakyti į klausimą, ar dabartinis tautų, esančių už geležinės uždangos, dvasinis sovietizavimas yra tikrai komunistinis indoktrinavimas.

Mėginant atsakyti į šį klausimą, pirmiausia reikia turėti prieš akis žmogaus psichologiją. Doktriminius principus masės pasisavina tik socialinės gerovės fone. Tačiau sovietinės indoktrinavimo pastangos, kaip jos vykdomos Kremliaus satrapų, neturi atramos žmogaus psichologijoj. Žmogus sovietinių doktrinistų yra ne priviliotas, bet apgautas, ne patenkintas ir pri-

Lietuvos Nacionalinė M. Mažvydo Biblioteka

sirišęs, bet įgrasintas ir priverstas. Sovietinio žmogaus veide matyti ne pasitenkinimas ir pasiryžimas, bet kolektyvinė absorbacija, priespauda ir išvargimas. Tačiau indoktrinavimas realizuojasi individo asmiliavimu, ne jo absorbavimu. Individo absorbavimas ir asimiliavimas yra du niekad nesuderinami dalykai, ko sovietiniai komunistinės doktrinos vykdytojai niekad nesuprato ir dėl ko jų pastangos pasmerktos nepasisekimui. Taigi dėl komunistinio indoktrinavimo lietuvių tautoje—bent tuo tarpu—pavojaus nėra. Komunistais Sovietai lietuvių nedaro, atvirkščiai—nuo komunizmo juos tik atgrasina.

Pats baisiausias Sovietų palikimas mūsų tautoje bus dvasinis chaosas, kuriame auga ir bręsta naujos kartos ir kuris patį žmogų paverčia chaosu. Pati komunizmo doktrina yra chaosas. Ji chaotingai klaikiai interpretuoja pasaulio atsiradimą, žmogaus prigimtį, žmonijos istoriją ir žmogaus paskirtį gyvenime. Dar chaotingesnė ir klaikesnė yra sovietinė praktika moraliniame, socialiniame, ekonominiame ir politiniame gyvenime. Šita klaiki gyvenimo praktika sudaro sovietinės bendruomenės ir sovietinės mokyklos dvasią, kuria maitinama viešoji opinija ir kuriamas sovietinio žmogaus charakteris. Ir šita dvasia sovietinis žmogus gyvena ne atsitiktinai, bet nuolat ir visoje Sovietų Sąjungoje. Nuolat vyksta visame krašte teatrališkos bylos, kuriose teisiami įvairūs "šnipai" ir "sabotažininkai", naktimis siautėja enkavedistai, tremdami žmones į vergų stovyklas, gyvena žmonės nudriskę, alkani, perkimštose gyvenamose patalpose, o jiems pasakojama, kad jie gyvena laimingą gyvenimą. Po naktinių enkavedistų siautėjimų, kurių metu ne vienas vaikų neteko savo artimųjų ar kaimynų, klasėje jiems mokytojas kalba, jog niekas pasauly neturi idealesnės laisvės už sovietinį pilietį, ir rodo jiems diagramas bei aiškina, kokia gerovė klestinti Sovietuose.

Šitokioje situacijoje jaunuoliui lieka vienas iš dviejų kelių: prisitaikyti, "eiti pagal liniją" ir tuo būdu pakliūti į išrinktųjų tarpą, arba užspausti save, nutilti ir vegetuoti. Pirmąjį kelią pasirinkusieji psichologiškai aptartini kaip augą nusikaltėliai. Tai tie, kurie išdavinėja savo brolius, tėvus ir sudaro enkavedistų elitą. Antrąjį kelią pasirinkusieji auga bespalviai, be charakterio, be iniciatyvos, kas yra būdingiausios žymės iš viso nepritekliuje ir baimėje augančio žmogaus. Jie sudaro vėliau tikrąjį proletariatą ne tik medžiagine, bet ir dvasine prasme.

Kokia proporcija tarp tuos du kelius pasirenkančio jaunimo? Pionierių ir komjaunimo statistika tam nėra tinkamas atsakymas, nes tose organizacijose yra didelis procentas tų, kurie ten yra ne dėl to, kad būtų nusistatę "eiti pagal liniją", bet kad nori vegetuoti. Tačiau, laisvame pasaulyje atsidūrusių

buvusių sovietinės mokyklos auklėtinių ir mokytojų liudijimais, pirmąjį kelią pasirenka aiški jaunimo mažuma.

Ar šitie duomens tinka ir lietuvių jaunimui? Taip, ir lietuvių tarpe yra tokių, kurie išdavinėja savo šeimos narius ir padeda "vykdyti valdžią", o kiti auga bespalviai, be charakterio ir iniciatyvos, nes jie taip pat auga skurde ir baimėje. Tik lietuvis vaikas yra dar baisesnėje padėtyje, nes jį dar spaudžia rusinimo presas, kas dar padidina asmenybės dezintegraciją, nors dėl rusinimo ir infiltravimo lietuvių jaunimo rusų kultūra tektų pasakyti tą patį, ką esame sakę dėl komunistinio indoktrinavimo. Surusinimo pavojaus dar savo krašte gyvenančiam lietuviui, ar bent savųjų tarpe, bent tuo tarpu nėra. Liks surusinti tik tie vaikai, kurie buvo atskirti nuo savųjų. Jiems atlietuvinti reiks gerai paruošto plano ir didelių pastangų.

Būtų nepilnai apibrėžta sovietinio palikimo apimtis Lietuvoje, nepaminėjus fakto, kad priaugančioms kartoms daro didelės teigiamos įtakos senoji karta, kuri yra dar ne sovietiniam chaose susiformavusi. Tačiau, neneigiant fakto iš esmės, tenka priminti šie dalykai: 1. pajėgūs tokią įtaką daryti yra išrinkti ir išvežti arba vietoje sunaikinti, 2. likusieji žino, kad vienintelis sunaikinimo ir išvežimo pagrindas ir yra šitoji įtaka tiek prieš komunizmą, tiek prieš rusinimą ir 3. kad skurdo bei nuolatinės baimės paveikta, senoji karta liko be energijos reikiamai įtakai.

Moralinis Sovietų palikimas

Komunistinė etikos teorija tvirtina, kad visi moralės standartai išauga iš ekonominių sąlygų. Engelsas jau tvirtino, kad "visos moralės teorijos yra produktai ekonominės aukštumos, kurią atitinkamos epochos bendruomenė yra pasiekusi". Ir šis moralės aptarimas buvo dar per bendras. Dėl to Leninas žengia dar toliau: "Mes savo moralę išvedame iš proletariato reikalų. Vadinamoji bendra, universali, nuo klasės reikalų atitraukta moralė yra tik dūmimas akių darbininkams ir valstiečiams, savininkų ir kapitalistų interesus ginant. Mes atmetam bet kokią morale, kuri yra atitraukta nuo klasės reikalų". (Kalba komjaunimo kongrese 1920 m. spalių 2 d.)

Dabar žvilgerėkime į šios teorijos pritaikymą ir jos vykdymą sovietinėje bendruomenėje ir mokykloje. 1940 m. rudenį Kauno mokytojai buvo sušaukti į susirinkimą išklausyti paskaitos, kuria skaitė komjaunimo centro sekretorius. Paskaitininkas davė eilę pavyzdžių, kurie turėjo pavaizduoti sovietinio auklėjimo ideala. Vieną pavyzdį jis ypatingai akcentavo, siūlydamas mokytojams priimti auklėjimo idealu. Tai

buvo pavyzdys vieno rusų komjaunuolio, kuris išdavė enkavedistams miltų atsargą susidariusį savo tėvą. Tėvas buvo pakartas, o sūnui užtai statomi Sovietuose paminklai kaip sovietiniam herojui. Kai vienos mokytojos nervai neišlaikė, ir ji priminė paskaitininkui, kad jis pataria mokytojams auklėti ne tik žmogžudžius, bet ir tėvažudžius, paskaitininkas labai šaltai atsakė: "Šita reakcija išduoda, kad jūsų tarpe yra daug tokių, kurie neturi jokios nuovokos apie komunistinę moralę. Dėl to nuo ateinančio šeštadienio aš pradėsiu jums eilę paskaitų apie komunistinę moralę pagal Lenino ir Stalino išaiškinimus". Žinoma, tos paskaitos visiems mokytojams buvo privalomos, o paskaitininkas citavo Leniną ir Staliną ir aiškino, kad tėvus ne tik galima, bet ir reikia žudyti, jeigu to reikalauja partija, įrodinėdamas, jog ir kapitalistinėje santvarkoje tas pats daroma kapitalistų naudai.

Antras būdingas pavyzdys. Pirmosios Sovietų okupacijos metu man teko dirbti vienos Kauno pradžios mokyklos ketvirtame skyriuje. Tai buvo 10-11 metų vaikų klasė. Jau pačioje mokslo metų pradžioje pajutau, kad vienas berniukas įpareigotas mane šnipinėti. Dariau viską, kad vaikas nenujaustų, jog aš supratau, o iš kitos pusės laikiausi taip, kad jo pranešimai manęs nesulikviduotų. Kai karo pradžioje bolševikus iš Lietuvos išvijo, nuvykau į to berniuko namus. Vaikas papasakojo apie dramatiškas valandas, kai jis buvo nuviliotas į enkavedistų raštinę ir vilionėm, o paskui grasinimais įpareigotas sekti mane ir kiekvieną šeštadienį ateiti ir padaryti pranešimą. Už tai vaikas gaudavo į savaitę 15 rublių. Jam buvo pasakyta, jog už paslapties išdavimą jis bus sušaudytas, o visa jo šeima ištremta į Sibirą.

Šie pavyzdžiai rodo, jog sovietinėje mokykloje viešpatauja nepasitikėjimo, neapykantos ir baimės dvasia. Ir ta dvasia yra nuspalvintos visos mokomosios vertybės. Tos mokomosios vertybės yra negudriai falsifikuotos, paprastai niekinančios visa tai, kas vaikui artima, ir banaliai, perdėtai garbinančios, ko vaikas neapkenčia. Šitos vertybės kuria žmogaus tipą, kurį šiandien būdingai išreiškia enkavedisto vardas. Būtų klaida manyti, kad enkavedistai tai specialiai surinkti nenormalūs sadistai. Psichologiškai imant, tokio procento sadistų, kokį sudaro enkavedistai, žmonių tarpe nėra. Tai sovietinės mokyklos ir komjaunimo auklėjimo rezultatas. Enkavedistų ir komjaunimo galutiniai tikslai yra tie patys. Komjaunimo auklėjimas yra charakteringai enkavedistiškas. Sovietinė mokykla enkavedistinį charakterį laiko auklėjimo idealu. Turint galvoje Sovietų pasaulines intencijas, enkavedisto tipas šiandien pretenduoja tapti bendruoju moderniosios žmonijos tipu. Tai pati didžiausia grėsmė, kokios žmonija dar nėra mačiusi.

Socialinis Sovietų palikimas

Žmogiškoji prigimtis yra tokia, kad žemiškojo suspaudimo momentais žmogus pasidaro mažiau socialus. Juo labiau trumpėja žmogaus ekonominės sąlygos ir asmeninė laisvė, juo labiau asocialus darosi žmogus savo aplinkumoje. Žmogaus legalus apiplėšimas jo būtinuose kasdieninio gyvenimo reikaluose neišvengiamai padaro jį asocialų. "Kiekviena ankšta ir nuolatinė priklausomybė nuo vieni kitų žmonių santykiuose veda žmones į konfliktus". (R. W. Murray, C. S. C.., Introduktory Sociology, 459 psl., New York, 1946). Šitą tiesą patvirtino daugybė faktų praėjusio karo metu. Kam teko išgyventi tremties stovyklinio gyvenimo metus, tas puikiai supranta šito teigimo tiesą. Nacių įsteigtuose žydams getuose žydai pasirodė labai asocialūs vieni kitiems. Getų ryšininkai tarp gestapo ir geto gyventojų, kurie buvo parinkti iš pačių geto gyventojų, išdavinėjo bendruomenės žmones pačiais niekingiausiais būdais. Dideliu solidarumu ir sentimentais vieni kitiems nepasižymėjo ir kacetų vergai. Motyvai labai paprasti: duonos kąsnis, laisvės minutė ir viltis išlikti gyvam. Šitą vietą žmogaus psichikoje sovietiniai meisteriai labai giliai suprato ir jai išnaudoti išdirbo puikius metodus. Nusavink žmogaus duoną, laisvę ir gyvybę, ir galėsi su tuo žmogumi ką nori daryti. Ir Molotovas pripažino, kad duona yra politinis botagas, nors nepriminė dar laisvės ir gyvybės, kuriuos jie taip pat vartoja prie savo botago. Šituo botagu užuitą lietuvį Sovietai paliks kaip savo socialinį palikimą. Tai sako gyvi pavyzdžiai. Pirmosios Sovietų okupacijos metu antroje mokslo metų pusėje buvau perkeltas mokytojo darbui į gimnaziją. Tuo metu, kai atvykau, gimnazijoje jau pilnu tempu buvo formuojamas sovietinis žmogus. Po pirmojo rašomojo darbo vienoje klasėje teko nepatenkinamais pažymiais atestuoti kelių mokinių darbus. Tai pastebėjęs, gimnazijos direktorius įspėjo mane, kad kai kuriems iš jų negalima rašyti nepatenkinamų pažymių. Jie esą komjaunuolių vadai ir turį artimus santykius su atitinkamais centrais. Direktorius davė suprasti, kad aš turįs ir kitose klasėse įsidėmėti, kuriems nepatenkinami pažymiai nerašytini. Vėliau patyriau, kad visi mokytojai žino ir vykdo tai, apie ką aš buvau įspėtas.

Kartą pertraukos metu, užkalbinau vieną iš tų, kuriems privalėjome nerašyti nepatenkinamų pažymių, ir paklausiau, kodėl jis nesimoko. Įsivaizduok, sakau jam, kad tu būsi paskirtas didelio fabriko direktorium. Būdamas analfabetas, nesusigaudysi padėty, ir išlavinti inžinieriai, pavyzdžiui, ims daryt sabotažus ir tave kaip atsakingą pareigūną sukompromituos. Jaunuolis ciniškai ir tiesiai atsakė: "Draugas mokyto-

jau, dėl to tai būkite ramus: dar tas inžinierius nepradės, kai aš jį liepsiu pakarti, o kiti, tai pamatę, bus paklusnūs ir dirbs savo darbą". Tai šitokio nusiteikimo kitų žmonių atžvilgiu auga tie, kurie pasišovė šiame režime daryti karjerą, ir tokį kelią į ją pasirenka.

O kokį įspūdį visa tai daro kitiems? Kitą dieną užkalbinau vieną iš gerųjų mokinių, kuris klasėje ir už klasės ribų laikėsi labai gražiai ir darė malonaus jaunuolio įspūdį. Šis, pastebėjęs, kad gali manim pasitikėti, pradėjo skųstis, kad jis, kaip ir kiti jo draugai, negali pakelti gimnazijoje dviejų dalykų: mokytojų, direktoriui vadovaujant, neobjektyvumo ir komjaunuolių siautėjimo. Dar daugiau: jaunuolis pareiškė, kad jų grupė rengiasi stoti į komjaunuolių kuopą, nors ir prieš savo valią, ir "viską paimti į savo rankas". Gavęs į rankas siūlo galą, turėjau progos atidžiai sekti tų senų ir naujų komjaunuolių kovą, kuri baigėsi tuo, kad keturi iš jų vieną rytą neatėjo į mokyklą, nes naktį enkavedistų buvo išvežti kaip "liaudies priešai". Jų daugiau niekas nebematė.

Toks yra Sovietuose likimas kiekvieno, kuris nenori paklusti minėtam jų botagui ir už duoną, gyvybę, trupinėlį daugiau laisvės, kaip turi visi kiti Sovietų vergai, nenori pasidaryti partijos bei sovietinės vyriausybės aklas įrankis, visai neatsižvelgiąs į kitą žmogų. Suprantama, kaip tai gniugždo žmogaus asmenį ir kodėl jis lieka išvargęs, bailus, susirūpinęs tik, kaip išvengti enkavedistų rankų ir išsaugoti bent savo gyvybę. Jokiems socialiniams jausmams ir solidarumui su kitais žmonėmis nebelieka jokios vietos. O tuo pačiu nebelieka nė visuomenės. Lieka tik paskirų individų masė, kurių kiekvienas, kaip pats išmano ir gali, gina savo skurdžią egzistenciją.

Intelektualinis Sovietų palikimas

Intelektualinis vystymasis Sovietų Sąjungoje yra apspręstas partijos linijos ir jos saugotojų vartojamos praktikos. Sovietų mokslininkas žino, kad surastas kurioje nors srityje naujas dėsnis ar originali idėja negalima skelbti, nesuderinus su partijos filosofija—dialektiniu materializmu. Ir tokio suderinimo arba bent savo darbo rezultatų įvertinimo, jeigu tai yra tikras mokslas, o ne "dialektinis" pataikavimas, jis negali daryti. Tai turi padaryti prie jo pristatyti politrukai. Vadinasi, jo mokslinės pastangos galutiniame rezultate vis tiek turi būti suredukuotos iki analfabeto, kuris turi jo rezultatus aprobuoti, pajėgumo. Iš kitos pusės Sovietų mokslininkas bijosi pasidaryti populiarus, nes tame krašte populiarus tegali būti vienas asmuo. Ir šita realybė yra tokia grėsminga, kad pagal

įsakymą turėjo mirti ne tik tokie buvę Sovietuose populiarūs žmonės, kaip Trockis, Zinovjevas, Kamenievas, bet ir Majakovskis, Sorinas ir net Maksim Gorkis.

Partijos linijos determinuotas sovietinis mokslininkas šių dienų mokslinės pažangos šviesoje atrodo naivus. Pvz., sovietinių antropologų "mokslinės" pastangos Vakarų pasaulio mokslininkų akyse atrodo tikri kuriozai. Sovietinis biologas nuo Darvino dar nė žingsnio pasitraukti negali, nors Darvinas jau šimtu metų atsilikęs nuo mokslinės pažangos, nes linijos saugotojai jam to dar neleidžia.

Dabar tektų žvilgtelti į intelektualinio vystymosi sąlygas sovietinėje mokykloje.

Neskaitant mažų išimčių, sovietinio moksleivio būdingiausia žymė—diletantiškumas. Šitą diletantiškumą jis paveldi iš pertemptų, pervargintų, nualintų savo mokytojų. Sovietinis mokytojas, jo instruktoriaus vadovaujamas, tiesai išvystyti neturi jokių sąlygų, nes to vystymo distancija yra apribota—galima eiti tik ligi Markso dogmų. Sovietinio instruktoriaus būtinas argumentas kiekvienai tiesai—taip pasakė Marksas, Leninas, Stalinas. O kai kurių tiesų plėtimas ten neturi eiti nė ligi Markso, nes distancija nustatyta tik iki politbiuro. Sovietinis moksleivis, paklaustas, kiek šio penkmečio planas buvo įvykdytas per paskutiniuosius trejus metus, nieko nedvejodamas atsako 95%, nes jis privalo taip atsakyti: taip skelbia politbiuras.

Sovietinė mokytojija ir moksleivija yra pervargę nuo pašalinių darbų, kuriems mokykla turi atiduoti labai didelę dalį laiko ir energijos. Partijos reikalaujami sovietiniai parengimai ir jiems pasiruošimai, eitynės, demonstracijos ir joms pasirengimai, susirinkimai, mokykloje "kampelių" rengimas ir jų priežiūra, talkininkavimas partijos žygiuose, sieniniai laikraštėliai, plakatų fabrikavimas, paskaitos, kursai, pranešimų išklausymas—tai dalykai, kurie daugiau pareikalauja jėgų iš sovietinio mokytojo ir mokinio, negu mokyklinė programa. Diena, kurią būtų normaliai įvykdytos visos tvarkaraštyje nustatytos pamokos, sovietinėje mokykloje yra retenybė. Per mokyklos vedėją telefonu mokytojai pareikalaujami į ekstra pranešimus, susirinkimus arba su mokiniais į ekstra darbus. Savaitgaliais sovietinis mokytojas turi kartais po 4-6 uždavinius, kuriems jis turi atiduoti visą energiją ir laiką, kurį normalios mokyklos mokytojas sunaudotų poilsiui, mokykliniam pasirengimui ir kultūrinei pažangai. Ši padėtis yra pati didžiausia kliūtis, stabdanti sovietinėje mokykloje intelektualinio vystymosi procesą.

Suprantama, jog tokios mokslinės kūrybos ir mokyklinio darbo sąlygos užkerta kelią bet kokiai krašto intelektualinei pažangai.

Šioje vietoje neišvengiama yra atsakyti į klausimą, kurį sovietinių mokslinio darbo ir mokyklinio gyvenimo sąlygų nepažįstantieji kelia kaip argumentą, jog Sovietuose nesą tokio mokslinio atsilikimo. Jie nurodo gigantiškų viešųjų darbų įvykdymą, pramonės plėtimą, Sovietų rafinuotumą tarptautiniuose santykiuose ir pagaliau patį sovietinės valstybės išsilaikymą, ypač praėjusio karo metu.

Kad Sovietai turi technikų, niekas negalėtų paneigti. Bet techniškas personalas niekad necharakterizavo ir negali charakterizuoti mokslinio išprusimo. Techniką galima išvystyti ir ant svetimų mokslinių pagrindų. O minėtieji dalykai ir yra tiesioginiai technikos rezultatai. Gi prisiminius vergų darbą kaip sovietinės pramonės pagrindą, tos technikos mokslinė žymė visai nublunka. Patys didieji išradimai medicinoje, chemijoje, technikoje padaryti jau Sovietų Sąjungai egzistuojant. Tačiau nė vienas iš jų nebuvo padarytas Sovietuose.

Tą patį tenka pasakyti ir dėl jų rafinuotumo tarptautiniuose santykiuose. Tai rafinuotumas aferisto. O tarptautiniai aferistai, kokios rūšies jie bebūtų, niekad nereprezentavo krašto, kuriame jie išaugo, kultūrinio lygio. Šioje srityje jie turi taip pat gerų technikų, o mokslininkų jiems čia visai nereikia.

Sovietinės gi valstybės išsilaikymas yra rezultatas ne Sovietų aukšto mokslinio ir kultūrinio lygio, bet Vakarų savitarpinio nesutarimo ir komunistų vykdomo istorijoj nematyto masto teroro. Vakarų kraštai labai dažnai rėmė Sovietus, kad šių grėsmė darytų jiems mažiau pavojingus jų kaimynus. O viduje komunistinę santvarką Sovietai išlaikė tik be atodairos vartodami prieš krašto gyventojus į savo rankas pasigrobtą jėgą ir masiškai žudydami milijonus tariamų liaudies priešų.

Visa tai, aišku, nei su mokslu, nei su kultūra nieko bendro neturi—tuo pat būdu yra ir seniau gana ilgus laiko tarpus išsilaikiusios net pačios barbariškiausios tiranijos.

Visi čia apžvelgti dalykai rodo, jog, masėms ir nepasisavinant komunistinės doktrinos, Sovietų valdymas paliks labai žymių pėdsakų, ypač moralinėje, socialinėje ir intelektualinėje srityje. Ir tie pėdsakai bus ne kas nors pozityvaus, bet jau pradžioje minėtas chaosas.

II. Savosios kultūros organizavimas

Kultūros politika

Lietuvių tauta, kaip matome iš būsimo sovietinio palikimo apžvalgos, šiandien pergyvena patį pavojingiausį momentą jos istorijoje. Prie šitą realybę mes neprivalome užsimerkti arba stengtis nuo jos išsisukti, įsikalbant sau, kad mūsų tautos istorijoje yra buvę pavojingenių momentų, kaip, pavyzdžiui, mūsų šviesuomenės (bajorijos) atskilimas nuo tautos kamieno ir įsiliejimas į kitų tautų sudėtis, devynioliktasis amžius, kada vyko rusų kolosalinės pastangos mūsų liaudį tautiškai užmigdyti, o paskui infiltruoti rusiška kultūra ir pamažu asimiliuoti, kaip kad vokiečių asimiliuoti buvo mūsų prūsai. Taip, visi tie dalykai buvo baisūs mūsų tautai, bet jų negalima lyginti su šių dienų įvykiais. Šiandieną yra dalykų, kurių čia negalima minėti, bet prieš kuriuos anų laikų sunkumai nublanksta, kaip mažas šešėlis prieš nakties tamsą. Turėdami prieš akis tikrą realybę, nė kiek neapsiriksime, pasakydami, kad šiuo kartu tautai bus sunkiau atsistoti ant kojų, negu buvo po pirmojo pasaulinio karo. Geriausia realybę matyti tokią, kokia ji yra, ypač nė kiek jos nesumažinant. Tokia laikysena padeda: pirma, rikiuoti jėgas ir pastangas pagal realybės apimtį, antra, nenusivilti ir nenusigąsti, kai su ta realybe vėliau susiduri akis į akį ir pamatai, kad ji tokia, kokia ir turėjai prieš akis. Tai elementariniai dalykai kiekvieno stratego.

Kad esame negausūs skaičiumi ir turtais, dėl to nereikia nei nenusigąsti, nei rankų nuleisti. "Tautas daro didžias ne gyventojų skaičius, nei žemės plotai ir turtai, bet jų dvasinės ir moralinės jėgos ir jų meilė laisvei. Šitos dorybės vedė jūsų tautą praeityje per daugelį sunkybių. Tikiu, kad, Dievui padedant, jos išves jus ir iš dabartinės priespaudos laikų į naują laisvės dieną... Šie metai turi ypatingos reikšmės Lietuvai. Tai 700 metų Lietuvos jubilėjus. Prieš 700 metų Mindaugas buvo vainikuotas pirmuoju Lietuvos karalium... (J. F. Dulles, J. A. Valstybės Depart. sekretoriaus, pareiškimas šių metų Vasario 16-sios proga). Sunku būtų rasti mūsų tautai didingesnis pareiškimas kaip šis, tiek giliu tiesos išreiškimu, tiek mus padrąsinančia ir įkvėpiančia savo puse. Vadinasi, pasaulinio masto žmonių akimis žiūrint, mūsų tauta turi išeiti "iš dabartinės priepaudos laikų į naują laisvės dieną".

Bendroji krašto politika nulemia ir jos kultūrinį vystymąsi. Ypatingai šitai pabrėžtina, kalbant apie ateities mažų valstybių politiką, kuri daugiausia ir ribosis savųjų tautų kultūrinėmis funkcijomis. Dėlto pats jautriausias dalykas mūsų

kultūriniam atstatymui bus mūsų politinis susiformavimas. Mūsų politiniam formavimuisi būtini yra du dalykai: tarppartinė kultūra ir politinių veikėjų asmeninė kultūra. Pats pavojingiausias dalykas mūsų kultūrinio atsistatymo pastangose būtų mūsų partijų susmulkėjimas, paremta siaurais politinių veikėjų asmeniniais interesais. Šiuo reikalu mums įsidėmėtina, kad politinė integracija, ne dezintegracija yra mūsų stiprybės pagrindas. Politinių partijų redukavimas turi būti pagrindinis mūsų politinių veikėjų siekimas. Redukavimas ne tokiu keliu, kaip jis buvo įvykdytas pas mus paskutinį Nepriklausomybės dešimtmetį, bet demokratiško kristalizavimosi keliu, pagal visuomeninės disciplinos principus, savo programomis artimesnėms partijoms susiliejus. Partinė dezintegracija ne tik silpnina politinį krašto kapacitetą, bet ir neišvengiamai demoralizuoja politinius veikėjus. Mūsų politinis veikėjas, sunkiomis tautos atsistatymo dienomis, turės parodyti nepaprasto pasišventimo ir savęs išsižadėjimo. Visų pirmiausia ji turės parodyti nepaprasto susivaldymo, atsisakydamas iš politinės veiklos, jeigu jis jai nėra tinkamas.

Politinei organizacijai tinkamai susiformavus, galima būtų kalbėti apie valstybės pareigas tautinės kultūros vystymosi eigoje.

Viena iš pačių pirmutinių pareigų bus surinkti ir pargabenti namo kultūriniam darbui mūsų kultūros veikėjus, išsibarsčiusius po visą pasaulį. Į šitą uždavinį mūsų vyriausybė turės žiūrėti labai realiai, be jokių prielaidų, kad kultūros veikėjas turi pats grįžti ir stoti į savo specialybės darbą. Kultūros darbininkų grąžinimas turės būti planingai organizuotas ir įvykdytas valstybinėmis priemonėmis. Turint prieš akis ekonominius sunkumus, su kuriais tas grąžinimas bus surištas, vienas iš svarbiausių momentų grąžinimo planuose turės būti grąžintinų žmonių eilės nustatymas pagal kultūros sričių svarbumą. Mokyklų ir spausdinto žodžio organizatoriai turėtų būti grąžinti pirmoje eilėje. Iš anksto reikia žinoti, kad kultūros darbininkų grąžinimo uždavinys bus nepaprastai komplikuotas ir sunkus. Pačių kultūros darbininkų pasaulio kraštuose susiformavo jau trys rūšys: 1. tie, kurie dirba toje pačioje kultūrinėje srityje, kurioje jie specialistai yra, 2. tie, kurie gyvenimo realybės buvo priversti praktiką savo specialybėje pertraukti ir 3. tie, kurie svetimuose kraštuose įsigijo specialybes. Tarp šitų trijų kategorijų žmonių, suprantama, bus skirtumų, bet ne tie skirtumai turėtų būti kriterijus grąžinimo pirmumo. Tokiu kriterijum turėtų būti aktualinis specialisto pajėgumas pirmiau aprūpintinai pozicijai. Turint galvoje, kad iš kai kurių pasaulio rajonų visi mūsų žmonės turės būti grąžinti masiniai iš karto, jų tarpe esantieji kultūros darbi-

ninkai bus natūraliausias ir pirmutinis papildymas krašte išlikusių kultūrininkų.

Mūsų kultūros plėtotės tempas ir pačios kultūros kokybė pareis nuo to, kokia laikysena valstybės bus tautinės kultūros plėtojimosi atžvilgiu. Valstybės kultūrinis monopolis buvo, yra ir bus pačios kultūros vystymosi stabdis. Valstybės uždavinys yra tik organizuoti, gerinti ir prižiūrėti kultūrinio vystymosi sąlygas. Kultūrinis laissez faire yra vienintelė kultūrinio vystymosi sąlyga. Ši sąlyga ypatingai svarbi mūsų tautos kultūriniam vystymuisi, nes mūsų tautos dvasia nepakenčia autoritatyvinių varžtų. Mūsų kultūra per amžius formavosi kultūrinio laissez faire dvasioje. Kultūrinio autoritavianizmo pavėsy, neskaitant gal dešimtmečio paskutinės mūsų Nepriklausomybės metu, mūsų kultūra niekada nėra buvusi. Kiek iš istorinių davinių žinome, net mūsų tautos pagoniškoji kultūra vystėsi laisvės dvasioje. Ypatingai ryškiomis spalvomis išryškėjo šioji mūsų kultūrinio vystymosi tendencija tais šimtmečiais, kai lietuvių tauta neturėjo savos valstybės, o svetimos valstybės, į kurias ji būdavo inkorporuota, stengėsi užslopinti jos kultūrinį vystymąsi. Tą patį patvirtina ir mūsų kultūrinio vystymosi reiškiniai šiandieną svetimuose pasaulio kraštuose. Šių metų Vasario Šešioliktosios minėjime Hartforde, Conn., dalyvavo kun. R. Kelley, college profesorius, kuris su nepaprastu atsidėjimu sekė Čiurlionio ansamblio programą. Nė vieno žodžio nesuprasdamas lietuviškai, jis mane paprašė, kad aš jam jokių interpretacijų nedaryčiau angliškai, nes jis "viską suprantąs be interpretacijų." Po programos jis man pasakė: "Šitos tautos dvasia, kurią aš pajutau šitame mene, yra žmogiškosios laisvės simbolis. Šitos dvasios užslopinti nieks nepajėgs". O visi tie dalykai, kuriuos čiurlioniečiai perduoda, susiformavę juk ne valstybinio autorivizmo pavėsyje. Šitie kultūriniai perlai yra lietuvio savanoriškos, amžių bėgyje dažnai slapta puoselėtos, veiklos rezultatai. Tie mūsų kultūros politikos veikėjai, kurie šito nesupras, gali būti rimti, nors ir nesąmoningi, mūsų kultūrinio proceso trukdytojai.

Kalbant apie valstybės pareigas kultūrinio vystymosi sąlygų sudaryme, pirmiausia tenka aptarti įstatyminė tų sąlygų bazė. Vienas iš pirmutinių uždavinių šia kryptimi turėtų būti šaunaus kultūrinės autonomijos įstatymo paruošimas. Ne šių eilučių uždavinys yra tokio įstatymo detalės. Mums svarbu čia tik bendroji idėja. Toks įstatymas turi sudaryti tautos kultūrinėms institucijoms juridinį pagrindą, sureguliuoti jų kompetenciją ir tarpusavio santykius, padalinti joms priklausytinus pinigus ir apsaugoti kultūros darbininkus nuo galimo paprastų valstybės tarnautojų, esančių kultūrinių perdėtinių pareigose, sauvalės. Daugelio kraštų šios rūšies įstatymai ga-

li duoti mums gerų sugestijų, bet nė vieno krašto toks įstatymas negalėtų būti mums pavyzdžiu. Mūsų kultūrinės autonomijos įstatymas turi išaugti iš mūsų tautos dvasios ir realybių, kuriose tauta gyvena. Mums, kaip homogeniškai katalikų tautai, negali būti pavyzdžiu A. J. V. šios rūšies įstatymai, kurie nepripažįsta viešose mokyklose tikėjimo tiesų mokymo ir nenori įžvelgti, kad mokytojas turi būti atlyginamas nemenkiau, kaip paprastas pramonės technikas, dėl ko čia "dar ir šiandieną apie pusė visos tautos viduriniųjų mokyklų mokytojų yra tokie, kurie labai silpnai paruošti dalykams, kuriuos jie moko, o jų tarpe yra ir tokių, kurie moko dalykus, kuriuose jie patys yra gavę tik vidurinės mokyklos išsilavinimą... Dėlto, nežiūrint visų pastangų išlaisvinti mokytoją ir mokinį nuo vergiškos priklausomybės nuo vadovėlio, daugumą mokytojų dar yra labai prisirišę prie šito neefektyvaus vadovėlinio mokymo." (Ch. R. Douglas and H. H. Mills, Teaching in High School, 291-292 p. p., New York 1948).

Rytų ir Vakarų kultūros sintezės Lietuvoje sugestijonuotojas St. Šalkauskis, dėl įvykusios tautos katastrofos ir per ankstyvos jo mirties, liko nesuprastas. Vidutinis mūsų kultūrininkas S. Šalkauskį suprato persiaurai, Rytų kultūros sąvoką suvesdamas tik į rusišką kultūrą. Rytų ir Vakarų kultūros sinteze profesorius Šalkauskis norėjo išreikšti šių dienų kultūringojo pasaulio kultūrinę visumą. Antras klaidingo šios koncepcijos supratimo momentas buvo tų, kurie manė, kad profesorius Šalkauskis gali tuo keliu pastumti mūsų tautą į netekimą savo kultūrinio charakterio. Šalkauskio koncepcijos mintis yra ne išmainyti lietuviškos kultūros savumus į svetimų kultūrų savumus, bet absorbuoti ir asimiliuoti svetimų kultūrų elementus savaja lietuviška dvasia ir pakilti per tai iki paskutinio kultūrinių šaltinių išnaudojimo laipsnio. Šalkauskiškoji kultūrinės sintezės koncepcija turėtų būti mūsų kultūros idealas. Per šį idealą mūsų tauta galėtų atsistoti greta tautų, kurios jau seniai yra išėjusios iš savo nacionalinių rėmų ir drauge nenustojusios savo tautinio charakterio. Ant šito pagrindo mes turėtume statyti būtiną reikalą mūsų tautos genijui išeiti pasaulinėje plotmėje, o ne ant prisigretinimo prie svetimos kultūros, ir, kas skaudžiausia, prie svetimos kalbos, tuo pačiu paaukojant savąjį genijų sąskaiton tos kultūros, prie kurios jis turėjo prisigretinti. Taip mūsų tauta paaukojo Adomą Mickevičių, Milašių, Baltrušaitį ir dar daug kitų. Tuo tarpu ant šalkauskiškos koncepcijos pagrindo jau prasiskverbusios kelios kibirkštėlės rodo, kad šis kelias į pasaulinius horizontus mūsų tautai yra galimas. Suprantama, atskiri individai šito kelio nepraves—tai darbas sąmoningo tautos veržlumo šia kryptimi.

Pati natūraliausia konsekvencija šitokios kultūrinės sintezės yra kultūrinė tolerancija. Kultūrinė intolerancija yra tų, kurie ją vykdo, žemo kultūrinio lygio išraiška. Pavyzdžių toli nereikia ieškoti. Didesnės kultūrinės intolerancijos, kuri reiškėsi vokiškojo nacizmo ir kuri dar ir dabar reiškiasi rusiškojo sovietizmo formomis, žmonija dar nėra mačiusi. Dabar gyvenančios kartos patirtys patvirtino, kad tos intolerancijos laipsnis yra atvirkščiai proporcingas jos vykdytojų kultūriniam laipsniui. Kultūrinio intoleranto psichologija labai paprasta: jis jaučiasi per menkas ir nepajėgus kultūrinio progreso varžybose. Šitoks žmogus nepajėgia suprasti, kad varžybos yra visos pažangos variklis. Kultūrinė intolerancija visada pagrįsta zoologiniu egoizmu. Šitos rūšies zoologinis egoizmas ypatingai pavojingas yra mažoms tautoms. Šitokia zoologinio egoizmo tendencijų savo prigimtyje mūsų tauta neturi. Tai jos garbingas paveldėjimas iš anų didingų savosios istorijos dienų, kai jos didelės valstybės rėmuose išsiteko daug tautų, iš kurių nė viena nebuvo kėsinamasi biologiškai sunaikinti, kuo istorijos būvy pasižymėjo palikuonys anų tautų, kurioms lietuviai tiek daug tolerancijos parodė. Dėl šito tauraus tautos bruožo lietuvis pasaulyje turi garbingą vietą. Šitą bruožą mūsų tauta privalo išlaikyti.

Ar yra mūsų kultūrai realus pavojus pranykti svetimų kultūrų apsuptai, kaip kad ji savoje geografinėje padėtyje yra apsupta? Tiesioginia tokio pavojaus nėra. Netiesioginiai, per fizinį pačios tautos išnykimą, šitas pavojus buvo, yra ir niekada neišnyks. Tai bendra visų mažų tautų grėsmė. Tarptautinės konjunktūros evoliucija integracijos kryptimi tačiau mažoms tautoms žada geras perspektyvas. Paskutinieji išradimai, technikos išvystymas, susisiekimo distancijų nugalėjimas, aukštų gyvenimo standartų įsigalėjimas ir, ryšium su tuo, rinkų reikalai, o ypač tautų tarpusavio nepasitikėjimas, verčia žmoniją eiti dar didesnės integracijos keliu taip, kad iš šiuo metu pasaulyje tebeegzistuojančių dviejų politinių-militarinių jėgų turės likti tik viena. Tada prasidės mažų tautų kultūriniam atsigavimui sąlygos, nes tuo metu, išnykus zoologiniam svetimų teritorijų grobimo troškuliui, kuriuo daugelį šimtmečių gyveno Europa, tautos neturės jokio intereso kėsintis viena prieš kitos gyvybę. Šitokios integracijos kryptis žmonijai yra neišvengiama, nes žmonija pasaulinių karų kas du dešimtmečiai, ypač su atominiais, o vėliau gal ir dar su baisesniais ginklais, ilgai vesti negali. Šitoje perspektyvoje žvelgdama, lietuvių tauta turi rengtis dideliems kultūros uždaviniams pasaulio tautų šeimoje.

Kultūrinės institucijos

Norint susintetizuoti savyje Rytų ir Vakarų kultūras ir drauge išlaikyti savąjį kultūrinį charakterį, lietuviui reikės atsistoti labai aukštame išsilavinimo lygyje. Diletantais likę, mes negalėtume pretenduoti į realizavimą tų uždavinių, kuriuos mums mūsų istorinis likimas skiria. Techniniame, ekonominiame ar politiniame ateities pasaulio tautų gyvenime mes, būdami maža tauta, stebuklų nepadarysime. Kultūriniame gyvenime tačiau mes galime ir turime rimtai patraukti pasaulio dėmesį. Turėdami šitai galvoje, mes turime rengtis mūsų jaunimo privalomam mokymui nei kiek ne žemesniam už kitų tautų. Bent koks mūsų išsisukinėjimas ar kompromisų darymas šia kryptimi betarpiškai pakirstų mūsų jėgas kultūrinio vystymosi eigoje.

Pilnai įvykdyto privalomo mokymo atidėliojimą mes teisinome dviem motyvais: ekonominiais valstybės sunkumais ir lietuvio vaiko gabumais. Ekonomistai ir pedagogai šiandieną turėtų giliai pergalvoti ir vieningai sutikti su momento diktuojama tiesa: lietuvio vaiko gabumai reikia atitinkamai išplėsti, o ne leisti jiems pražūti neorganizuotos aplinkos tuštumoje. Ne šių eilučių uždavinys yra mūsų privalomojo mokymo detalės. Mums svarbu čia tik pabrėžti, kad pilnai įvykdytas mūsų aukšto lygio privalomas mokymas yra mūsų kultūrinio atstatymo sąlyga. Mūsų pedagogai turi atsisakyti lietuviui iš viso charakteringų romantiškų iliuzijų apie lietuviško vaiko išskirtinius gabumus, dėl kurių jis, turėdamas ketverių, o geresniu atveju—septynerių metų privalomą mokymą, gali susilyginti su tų kraštų vaikais, kur įvestas dešimties metų privalomas mokslas. Visos tautos turi gabių vaikų, bet visos jos planuoja kaip galima aukštesnį privalomą mokymą, kad tuos gabumus geriau išnaudotų. Mums neužtenka turėti tik gerą įgimtų gabumų laipsnį, bet taip pat tų gabumų išplėtimo laipsnį, o per tai—gerą žinią kiekvieno lietuvio prote. Šitie dalykai yra galimi tik gerai suplanavus mokyklinį formavimą.

Tvarkant privalomąjį mokymą, yra būtina prieš akis turėti praktišką gyvenimą, kuriam mokykla turi vaiką ruošti. Šitam reikalui turės pasitarnauti mūsų mokytojų patirtys, įsigytos įvairiuose pasaulio kraštuose. Moralinis, socialinis, politinis ir ekonominis ugdymas turi sudaryti patį lietuviškosios mokyklos branduolį. Visų rūšių ūkio mokyklos, visų rūšių technikos ir amatų mokyklos turėtų būti labai kruopščiai suplanuotos, taikliai visame krašte išdėstytos ir nuolat gerinamos, kad kraštas galėtų savomis jėgomis pasigaminti visus kasdieninio vartojimo reikmenis ir tuo pakelti savo gyvenimo štandartą iki tokio lygio, koks šiandieną lietuviui jau priderė-

tų, jeigu jis nebūtų buvęs sutrukdytas sovietinių eksperimentų. Sovietinis skurdo palikimas galima bus ištrinti tik šios rūšies mokyklų pagalba. Lietuvos kultūrinio atstatymo planuotojai turėtų rimtai pasimokyti iš tų klaidų, kurias esame darę praktinių mokyklų atžvilgiu Nepriklausomybės metu.

Privatinė iniciatyva kultūros plėtimo srityje lietuvių tautos yra paveldėtas dalykas per šimtmečius. Tais laikais, kada valstybė, kurioje mūsų tauta buvo inkorporuota, visomis savo valstybinėmis priemonėmis trukdė mūsų kultūrinį vystymąsi, privati lietuvio iniciatyva tą kultūrą išlaikė ir papildė. Močiutės mokykla, daraktarių mokykla, knygnešių gadynė, spaudos sužydėjimas šio šimtmečio pradžioje—tai didingi epizodai, kurie liudija mūsų tautos spontanišką pajėgumą savos kultūros kūrimo srity. Šita per šimtmečius susiformavusi mūsų tautos tendencija keliais atvejais buvo pažeista Nepriklausomybės metais ir tas pažeidimas atsiliepė aiškiai neigiamais rezultatais. Anas skaudžias pamokas turėtų labai giliai įsidėmėti mūsų kultūrinio atstatymo planuotojai ir, tautos kultūrinio progreso vardan, suvaldyti visas savo pasaulėžiūrines bei politines aistras ir valstybinėmis priemonėmis tautos netrukdyti savosios kultūros kūrimo darbe. Valdiškos kultūros nėra, kultūra yra tautos. Kai Sovietų meisteriai pasišovė sukurti valdišką kultūrą, jie sukūrė chaosą. Iš šitų prielaidų išvados aiškios: privatinė mokykla. Sveika konkurencija kultūros vystymesi yra būtinas reikalas. Valstybės uždėta uniforma panaikina konkurencijos principą ir susilpnina kultūrinę pažangą.

Privatinės iniciatyvos šaltiniai, paprastai, yra ideologinės, kultūrinės, profesinės ir konfesinės organizacijos. Mūsų tauta parodė pakankamai sugebėjimo organizuotis šita kryptimi. Šitos rūšies organizacijos ir mūsų kultūros atsistatyme turėtų suvaidinti didelį vaidmenį. Zoologinis partiškumas neturėtų rasti vietos šitų organizacijų bendradarbiavime bendrai kultūrinį gyvenimą koordinuojant ir pačią kultūrą ugdant. Valstybės įstatymai turi būti bendra bazė ir ribos visų šitų organizacijų veikimui taip, kad bet kokiai subversyvinei veiklai atsirasti neliktų jokios vietos šitoje bendroje bazėje. Įstatymu apsaugotas pasitikėjimas ir lygybė turėtų įkvėpti toleranciją vienų kitiems bendrųjų tautos reikalų keliu.

Pati sunkiausia vieta mūsų kultūrinio atstatymo darbe bus mokslinis mūsų tautos atsilikimas. Tai viena iš skaudžiausių sovietinio palikimo vietų. Jeigu realiniuose moksluose sovietinė mokykla lietuviui vaikui padėjo nors techniku pasidaryti, tai humanitariniuose dalykuose toji mokykla ji visišku profanu paliko. Psichologijos mokslas, pavyzdžiui, laisvajame pasaulyje šiandieną yra tiek išvystytas, kad tautos juo

remia netik mokymo ir auklėjimo darbą, socialinį gyvenimą, sveikatos reikalus, bet ir pramonės pažangą. Sovietinė mokykla šitoje srityje yra atsilikusi maždaug penkiasdešimt metų. Tas pat pedagoginiuose moksluose, nekalbant jau apie socialinus, filosofinius ir gamtos mokslus, kuriuos jie iškreipė ir degradavo iki nepaprastai žemo lygio. Pavyti pasaulį mokslo srityje mums reikės milžiniškų pastangų, pirmoje vietoje— labai didelių organizacinių sugebėjimų. Iš šito būtinumo išeinant, mūsų universitetams turėtų būti duotas uždavinys netik mokyti, bet ir patį mokslą plėsti visomis universitetams privalomomis priemonėmis. Tie profesoriai, kurie tenkinasi tik savų paskaitų atskaitymu, nekreipdami dėmesio į tai, kad jų pareiga yra atitinkamą indėlį įdėti toje mokslo srityje, kurioje jie patikėti, mokslinių tyrinėjimų ar mokslinės sistematizacijos pavidalu, neturėtų būti traktuojami lygiai su tais, kurie pirmoje vietoje mokslininko kūrėjo darbą dirba ir to darbo rezultatus krauna moksliniuose leidiniuose. Atrodo, kad mokslinio pasivijimo talkoje mums reikėtų kuriam laikui net svetimų mokslininkų pasitelkti. Į svetimo mokslininko įsileidimą į savą universitetą mes neprivalėtume žiūrėti šovinistiškai, kaip kad buvo žiūrima praeityje.

Kultūros darbininkų paruošimas

Pradinė mokykla yra tautos švietimo pagrindas. Sovietinio palikimo rezultate mūsų lietuviškoji pradinė mokykla bus visai sunaikinta. Ten mokykla tarnauja dabar ne lietuviškai kultūrai ugdyti, bet sovietinį chaosą plėsti. Lietuviškoji pradinė mokykla teks iš naujo atkurti. Pirmiausia teks susidurti su pradinės mokyklos mokytojų paruošimo problema. Senosios kartos mokytojai, kurie ten dar likę, yra išprievartauti, pervargę. Naujosios kartos, Sovietų paruošti, mokytojai bus reikalingi rimtos mokslinės ir pedagoginės pagalbos, ypač padedant jiems išsikapstyti iš to dvasinio chaose, kuriame jie patys buvo auklėti ir, vėliau, kitus auklėjo. Ypatingai didelės pagalbos jiems reikės papildant, geriau sakant, ištaisant, lituanistikos dalykus. Reikia atsiminti, kad naujoji karta sovietinėje mokykloje nieko nėra girdėjusi apie tikrą Lietuvos praeitį, apie savitą jos kultūrą, apie lietuvišką meną, literatūrą, mokslinį, socialinį ir ekonominį gyvenimą. Visi šitie dalykai ten yra sufalsifikuoti, mokomi visai kitoje šviesoje, siekiant vienintelio tikslo—sudaryti žmogui bolševikinio galingumo ir neklaidingumo iliuziją. Jaunas lietuvis mokytojas šiandieną ten neturi jokių kitų šaltinių patikslinti savas žinias bent kurioje srityje. Tikrieji šaltiniai ten yra griežtai ir visiškai sunaikinti, o naujieji "šaltiniai" spausdinami šimtais tūkstan-

čių egzempliorių, tiesiog užtvindant kraštą tais spausdiniais. Svarbu pabrėžti, kad mums nevalia galvoti apie tų mokytojų, sovietinės mokyklos paruoštų, diskriminavimą ar eliminavimą iš kultūrinio tautos darbo. Net ir tų, kurie prievartaujami turėjo "eiti su srove". Bolševikiniai nusikaltėliai bus atrinkti atitinkamu būdu, kaip kad buvo atrinkti naciai nusikaltėliai. Bet lietuvių tarpe, ypač mokytojų, tokių bus maža.

Labai rimta ir jautri problema bus suformavimas tipo institucijos naujiems pradinės mokyklos mokytojams ruošti. Kaip mūsų patirtys svetimuose kraštuose patvirtino, mūsų Nepriklausomybės laikų mokytojų seminarija, bendrai imant, buvo labai tinkama pradinės mokyklos mokytojams ruošti, kurią, atitinkamai papildžius ir sustiprinus, galima būtų priimti šios rūšies standartu. Mūsosios mokytojų seminarijos lygis gali patenkinti gana aukštą pradinės mokyklos sugradavimą. Bendrojo lavinimo standartai galima būtų perimti tiesiog tie patys, kuriuos turėjome, bet pedagoginiai, psichologiniai ir metodologiniai dalykai reikėtų žymiai pakelti, pritaikant moderniškas progresuojančių kraštų išvystytas mokymo teorijas ir techniką. Pedagoginis institutas, kaip aukštoji mokykla, su tokia paskirtimi, kaip kad buvo Klaipėdos Pedagoginio Instituto paskirtis, tada buvo ir dabar būtų tikras nesusipratimas. Toks institutas mums yra būtinas, bet jo uždaviniai turėtų būti štai kokie: 1. daryti mokytojų elito atranką, 2. paruošti pradinės mokyklos vadovus, 3. paruošti vidurinės mokyklos (gimnazijos) mokytojus ir 4. ugdyti krašto pedagoginę kultūrą. Šitoks institutas turėtų būti integralinė universiteto dalis, jeigu jis ir ne tame pačiame mieste būtų, kur universitetas. Į tokį institutą turėtų būti priimami šių kategorijų studentai: 1. rimtais gabumais savo darbe pasižymėję pradinių mokyklų mokytojai, kurie turėtų būti iš mokytojų į studentus perkeliami su jų mokykline alga visam studijų laikui, 2. patys gabiausieji mokytojų seminarijų abiturientai, kurie turėtų būti valstybės remiami nedidele stipendija, ir 3. visi kiti, kurie paprasta tvarka norėtų į institutą įstoti. Iš pirmosios kategorijos turėtų išeiti pradinės ir vidurinės mokyklos vadovai — didelių pradinių mokyklų vedėjai, rajonų instruktoriai ir inspektoriai, vaikų dvasinės sveikatos centrų vadovai, programų formuotojai, vadovėlių ir kitų mokymo ir auklėjimo priemonių organizatoriai, vidurinių mokyklų direktoriai, vidurinių mokyklų instruktoriai ir inspektoriai. Paskutiniųjų dviejų kategorijų žmonės sudarytų vidurinių mokyklų mokytojų kadrus. Vidurinės mokyklos mokytojus ruošti universiteto fakultetuose, siekiant tokio akademinio lygio, koks iš jų buvo reikalaujamas Nepriklausomybės metu, yra per didelis liuksusas, ypač mažai tautai. Tokiam institutui ruošti pradi-

Lietuvos Nacionalinė
M. Mažvydo Biblioteka

nės mokyklos mokytojus, kaip kad buvo pasišauta Nepriklausomybės metu, būtų tikrai nesusipratimas ta prasme, kad toks akademikas pradinės mokyklos mokytojo vietoje nejaukiai jaustųsi, o visus pradinių mokyklų mokytojus turėti tokius akademikus mums ir nereikia ir mes to nepajėgtume.

Tarp vidurinės mokyklos brandos atestato ir universiteto diplomo, ta prasme kaip buvo Nepriklausomybės metu, mums neišvengiamai mokyklinėje sąrangoje reikia įvesti dar vieną, tarpinį, laipsnį, kuriame žmonės būtų parengiami praktiškoms aukštoms profesijoms taip, kad universiteto antrasis laipsnis turėtų uždavinį tik paruošti pačių aukščiausių kvalifikacijų akademikus, kurių diplomai būtų išdavos atitinkamų savarankiškų mokslinių darbų. Šito tarpinio laipsnio paskirtis turėtų būti ryškiai pabrėžta tautos gyvenime. Pavyzdžiu tokio tarpinio laipsnio galėtų būti jau apibrėžtoji pedagoginio instituto sąvoka. Antras pavyzdys galėtų būti mūsų buvusioji Kauno Aukštesnioji Technikos Mokykla. Šitos mokyklos turėtų būti inkorporuotos į universitetą ir sudaryti pirmąjį universiteto akademinį laipsnį. Joms turėtų būti skirta 3-4 metai, tai pareitų nuo to, koks vidurinės mokyklos galutinis lygis būtų priimtas ir įgyvendintas. Antrasis universiteto laipsnis, pastatytas ant šio pirmojo, turėtų būti dviejų metų ir siektų tokio aukštumo diplomo, kokį mūsų Nepriklausomybės universitetas duodavo. Trečiasis laipsnis siektų doktoratų ir būtų paskutinė tautos intelektualinės atrankos instancija. Ruošti visom praktinio gyvenimo sritim aukštų kvalifikacijų specialistus universitete taip, kaip mūsų buvo pasišauta Nepriklausomybės metu, yra per didelis liuksusas ir ekonomiškai per sunki našta tiek valstybei, tiek ir specialybės siekiančiam asmeniui. Vidurinių-jų mokyklų mokytojai, žurnalistai, socialinio gyvenimo veikėjai, rajoniniai teisėjai ir tardytojai, jaunesnieji inžinieriai (vadinamieji nediplomuoti), žemesnės kategorijos medicinos darbuotojai, ekonomistai, visų rūšių ūkio ir amatų specialistai— jokiu būdu nereikalingi šešerių metų universitetinių studijų ir dar po aštuonerių metų vidurinės mokyklos, kaip kad buvo mūsų Nepriklausomybės metu. Nuo kieto laikymosi viduramžinės universiteto sąvokos mes turėtume atsisakyti, nes žmogaus gyvenimo reikalavimai šiandieną yra visai kitoki. Žinoma, galima būtų diskutuoti klausimą, ar šitų pirmosios kategorijos aukštojo mokslo specialistų ruošimas turėtų būti koncentruotas universitete, tokio pirmojo laipsnio pavidalu, ar atskirose specialinėse mokyklose, kurios jokio ryšio neturėtų su universitetu. Ypatingai ekonominiai motyvai būtų už koncentracijos principą. Mūsų sąlygose, net ir mokslinio personalo blaškymas aukštosios mokyklos dezintegracijos keliu nebūtų priimtinas.

Pavojinga yra kultūriniam vystymuisi siauras užsidarymas savame ratelyje. Turint šitai galvoje, mums ir ateityje bus neišvengiama siųsti savo jaunimą į svetimų kraštų mokyklas. Toks siuntimas turėtų būti nepaprastai apgalvotas ir gerai suplanuotas. Žmonijos mokslinių, metodologinių ir techninių pastangų rezultatų pernešimas į savąjį kraštą turėtų būti studentų į užsienį siuntimo pagrindinis tikslas. Štai, dėl ko mums bus nepaprastai vertingi tie jaunuoliai, kurie dabar studijuoja įvairių kraštų aukštosiose mokyklose. Jų grąžinimas savosios kultūros baruose bus gyvybinis mūsų reikalas. Šių dienų mūsų organizacinio gyvenimo laisvame pasaulyje vadai, kurie nepakankamai rūpinasi šito jaunimo koordinavimu, brendinant jį savosios kultūros atstatymo darbams, istorijos bus rimtai pakaltinti.

Į visas aukštosioms profesijoms žmones ruošiančias mokyklas kandidatai turėtų būti priimami atrankos keliu. Atrankos motyvai turėtų būti moraliniai, socialiniai, intelektualiniai ir darbštumo pasireiškimai. Ypatingai moralinė ir socialinė kokybė turėtų būti labai paisomi. Moralinės ir socialinės sąvokos sovietinio auklėjimo bus iškreiptos, socialiniai jausmai kai kurie bus visai ištrinti. Pavyzdžiui, patriotizmas, kaip savo tėvų žemės ir kultūros meilė, ten yra pakeistas komunistiniu patriotizmu, meile komunistų partijai ir jos socialinei statybai. Šitas "patriotizmas" ten ne kartą yra keistas, pavyzdžiui, antrojo pasaulinio karo metu, kai sovietiniai vadai pamatė prie ko jų žmogus, kaip kovotojas dėl savos valstybės, to "patriotizmo" buvo nuvestas, jie griebėsi tikrojo patriotizmo, kad uždegtų mases. Kai pavojus praėjo, jie grįžo vėl prie Kremliaus patriotizmo. Tas pat su visuomenine atsakomybe, su artimo meile. Šitie dalykai tautoje teks gydyti. Šitą darbą tinkamai atlikti tegalės tik didelių kvalifikacijų, aukštos moralės, socialus kultūros darbininkas.

TIKINČIŲJŲ PAREIGOS VALSTYBEI

Prel. L. TULABA
Roma, Italija

Kai farizėjai, susitarę su Erodo šalininkais, vylingai klausė Jėzų: "Ar dera mokėti ciesoriui mokesčius?" — Jis atsakė: "Atiduokite, kas ciesoriaus, ciesoriui ir, kas Dievo, Dievui" (Mt. 22,21). Šiais žodžiais Išganytojas primena mums, kad mes turime pareigų ne tik Dievui, bet ir ciesoriui; ne tik dangiškai, bet ir žemiškai valdžiai.

Mūsų prievolės žemiškam autoritetui yra dvejopos: pasyvios ir aktyvios.

1. **Pasyvios prievolės:** yra pripažinti valdžios autoritetą ir jam pasivesti, ištikimai pildant visus teisėtus reikalavimus ir teisingus įstatymus.

"Žmogui yra įgimta gyventi bendruomenėje", — rašo Popiežius Leonas XIII enciklikoje Immortale Dei. "Vienumoje jis negali turėti būtinos globos ir aprūpinimo. Vienumoje gyvenant, nebūtų įmanomas taip pat pilnas proto bei dvasios išsivystymas. Todėl Dievo Apvaizda taip sutvarkė, kad jis jau gimsta šeimyniniame žmonių susivienijime ir pilietiniame susibūrime" (Popiežių Enciklikos, 84).

"Bendruomenė tačiau, — pastebi tas pats Popiežius toje pačioje enciklikoje, — nebūtų įmanoma, jei jos priešakyje nestovėtų kas nors, kas pavienius žmones vestų prie bendro tikslo sekmingomis ir tinkamomis priemonėmis. Iš to seka, kad pilietinei žmonių bendruomenei yra būtinas autoritetas, kuris ją valdytų. Tasai autoritetas, lygiai kaip pati visuomenė, eina iš prigimties, taigi — iš paties Dievo... Taip, jog kiekvienas turįs valdžią, ją gauna ne iš kitur, kaip tik iš Dievo, vyriausio visų dalykų Valdovo" (Popiežių Enciklikos, 85). "Nėra valdžios, — sako šv. Povilas, — kaip tik iš Dievo" (Rm. 13,1).

Kadangi valstybės valdžia yra iš Dievo, todėl neleistina yra, kad kas jai priešintųsi, nes, "kas priešinasi valdžiai, — sako Pagonių Apaštalas,—tas priešinasi Dievo nustatytai tvarkai" (Rm. 13,2). Priešingai, žinant, kad "valdžia yra Dievo tarnaitė" (Rm. 13,4), reikia jai pasivesti, paklustant jos nustatytai ir vykdomai teisėtai ir teisingai tvarkai.

Kadangi valstybės valdžia remiasi Dievo autoritetu ir jį atstovauja, tai jai paklusti reikia ne tiek dėl bausmių baimės, kuriomis ji neklusniems teisėtai graso, kiek, tariant Apaštalo žodžiais, dėl sąžinės (Rm.13,5), žinant, kad, tarnaujant teisėtai valdžiai, tuo pačiu tarnaujama Dievui, kurį ši atstovauja. Todėl suprantamas yra šv. Petro raginimas ir įsakymas: "Pasiduokite kiekvienai žmonių tvarkai dėl Dievo: ar tai karaliui, kaip valdovui, ar tai vadams, kaip jų siųstiems, kad atkeršytų piktadariams ir pagirtų geruosius. Nes tai yra Dievo valia, kad gera darydami priverstumėte nutilti neišmanančių žmonių nežinojimą; kaip laisvieji, ne kaip tie, kurie iš laisvės daro piktenybei dangalą, bet kaip Dievo tarnai. Visus gerbkite, mylėkite brolius, Dievo bijokite, gerbkite karalių" (1 Petr. 2, 13-17). Nemažiau aiškų šios rūšies įsakymą duoda ir šv. Povilas: "Vergai, klausykite kūno valdovų su baime ir drebėjimu, savo širdžių neklastingume, kaip Kristaus; tarnaukite ne dėl akių, lyg kad žmonėms įtikdami; bet kaip Kristaus tarnai nuoširdžiai vykdydami Dievo valią. Tarnaukite gera valia, kaip Viešpačiui, ne žmonėms..." (Ef. 6,5-7).

Gali tačiau būti atvejų, kada nėra pareigos paklusti valstybės valdžiai. Tokie atvejai yra, kai valdžia yra neteisėta, ar neteisinga.

"Tik tuo atveju, — rašo Popiežius Leonas XIII enciklikoje Diuturnum Illud, — žmonėms yra leista neklausyti, kai iš jų reikalaujama to, kas aiškiai nesiderina nei su prigimties, nei su Dievo įstatymai, nes visa tai, kas prieštarauja prigimties įstatymui ar Dievo valiai, kaip įsakyti, taip ir vykdyti, yra nusikaltimas. Tuo atveju kai kas nors būtų verčiamas apsilenkti su Dievo ar valdovo įsakymais, privalo sekti Kristaus pavyzdžiu: Atiduoti tai, kas ciesoriaus, ciesoriui ir, kas Dievo, Dievui (Mt. 22,21), ir drąsiai pareikšti su Apaštalais, kad Dievo reikia labiau klausyti kaip žmonių (ApD. 5,29). Kas šitaip elgiasi, negali jokiu būdu būti kaltinamas neklusnumu, nes jeigu valdovų valia nesiderina su Dievo valia ir įstatymais, tai jie peržengia savo galios ribas ir paniekina teisybę. Tuomet jau nebegalioja ir joks autoritetas, nes kur nėra teisybės, ten negali būti nė autoriteto" (Popiežių Enciklikos, 75).

Neteisėta ar neteisinga valdžia negali remtis Dievo autoritetu, nei veikti Jo galia. Tai savaime suprantama: neteisėtumas ir neteisingumas negali paeiti iš To, kurio "visi darbai yra tobuli ir visi keliai pilni teisingumo; kuris yra ištikimas ir be klastos, teisus ir tiesus" (AtĮ. 32,4). Tokia valdžia tuo pačiu lieka be jokios galios ir be jokio autoriteto. Todėl nėra ir pareigos jai paklusti. Priešingai, gali būti atvejų, kada tokiai valdžiai reikia pasipriešinti.

2. **Aktyvios prievolės:** yra bendradarbiauti, padedant valstybės valdžiai jos uždavinius atlikti.

Visų pirma privalu yra prisidėti, kiek ir kur galima, prie geresnės valdžios sudarymo. Jo Šventenybė Pijus XII savo kalboje, pasakytoje 1948 metų kovo mėn. 28 d. Paryžiaus Politinių Mokslų Instituto studentams, šią pareigą priminė, sakydaman: "Kaip yra girtina laikytis aukščiau partinių rietenų, tvirtai laikantis pagrindinių teisingumo, meilės ir krikščioniškos išminties dėsnių, taip būtų tikrai peiktina palikti politikos lauką laisvą, palikti valstybės reikalų tvarkymą nevertiems ir nepajėgiems" (Atti e discorsi di Pio XII, vol. X, 82).

Kiekvienas, jei gali ir kaip gali, privalo prisidėti prie tinkamesnės kraštui valdžios davimo. Apsileidimas šioje srityje yra nusikaltimas. "Tai, ko laukiame iš jūsų, — kalbėjo Jo Šventenybė Pijus XII 1948 mt. sausio mėn. 14 d. Romos didikams, — yra, kad būtumėte pasirengę veiksmui, kurio reikalauja nūdienis viešasis gėris, nebojant jokių kliūčių, nei aukų; kad būtumėte taip pasirengę ir taip užsidegę, jog su malonumu atliktumėte visas katalikų ir piliečių pareigas, neįpuldami į abejingą ir tingų susilaikymą. Šitai būtų sunkus nusikaltimas tuo atveju, kai reikalas liečia gyvybinius tikėjimo ir tėvynės uždavinius" (Atti e discorsi di Pio XII, vol. X, 20).

Demokratinėje santvarkoje, valdžiai esant piliečių renkamai, ši pareiga praktiškai gali būti taip išreikšta: **dalyvauti rinkimuose ir balsuoti už tinkamus kandidatus.** Šv. Tėvas Pijus XII, kalbėdamas Romos pamokslininkams 1948 mt. kovo mėn. 10 d., pareiškė: "Jūs turite teisę ir pareigą atkreipti tikinčiųjų dėmesį į nepaprastą artėjančių rinkimų svarbą ir iš to išplaukiantį moralinį atsakomingumą liečiantį tuos, kurie turi balsavimo teisę." Toliau, nurodęs, kokią reikšmę turi parlamento sudėtis ne tik politiniam ir ekonominiam, bet taip pat ir religiniam krašto gyvenimui, Jo Šventenybė pabrėžė, jog iš to viso seka:

"1) Kad dabartinėse sąlygose tie, kurie turi balsavimo teisę — vyrai ir moters—, privalo balsuoti. Nebalsuojantieji, ypač jei tai daro dėl nerangumo ar baimės, sunkiai nusideda, padaro mirtinę nuodėmę."

"2) Kiekvienas privalo balsuoti pagal savo sąžinę. Savaime tačiau suprantama, jog sąžinės balsas gerą kataliką įpareigoja atiduoti savo balsą už tuos kandidatus, ar tuos kandidatų sąrašus, kurie pilnai užtikrina Dievo ir sielų teisių apsaugą, individų, šeimų ir visuomenės labui, vaduojantis Dievo įstatymu ir krikščioniškos moralės mokslu" (Atti e discorsi di Pio XII, vol. X, 78s)."

Jaučiant pareigą prisidėti prie geresnės valdžios sudary-

mo, reikia rūpintis taip pat prisidėti prie esamos teisėtos vyriausybės tobulesnio veikimo.

Jo Šventenybė Pijus XII savo laiške Prancūzijos Episkopatui, rašytam 1945 mt. sausio 6 d., pareiškė savo karštą troškimą, kad iš katalikiškų šio krašto organizacijų išaugtų "didelis skaičius tvirto nusistatymo asmenybių, turinčių gilų Bažnyčios mokslo pažinimą ir pasiryžusių skleisti tikrą krikščionišką dvasią socialinėje, ekonominėje ir teisinėje srityse bei pasirengusių saugoti religinius reikalus savo pilietine ir politine veikla" (Act. Ap. Sedis, vol. XXXVII (Ser. 11, vol. XII) (1945), 181).

Tas pats Popiežius, kalbėdamas Paryžiaus Politinio Instituto studentams 1948 mt. kovo mėn. 27 d., pareiškė: "Jūsų išugdymas..., jūsų politinis patyrimas leidžia daug ko iš jūsų laukti ir viltis: kad jūs būsite drąsūs bendradarbiai jūsų tautos laikinio ir dvasinio, socialinio, moralinio ir religinio atgimimo ir klestėjimo darbe" (Atti e discorsi di Pio XII, vol. X, 82).

Katalikai, kaip gražiai pastebėjo Jo Em. kard. Caggiano savo kalboje apie pasauliečių apaštalavimo prigimtį, pasakytoje Pasauliečių Apaštalavimo Kongrese, įvykusiame 1951 mt. rudenį Romoje, "veikdami įvairiose ir skirtingose civilinės bendruomenės srityse, turi reikšti savo veiklą kaip katalikai, teikiant" žemiškam Miestui" savo bendradarbiavimą, taip kad visi klausimai būtų išsprendžiami krikščioniškoje dvasioje" (Rankraštis, p. 11).

Praktiškai, siekiant tobulesnio valstybės valdžios veikimo, kiekvienas tiek asmeniškai privalo rūpintis galimai geriau atlikti savo pareigas valstybei, tiek taip pat stengtis pavienėmis ar bendromis jėgomis išugdyti valstybiniam darbui gerai pasirengusių asmenybių, mokančių aukotis ir gebančių įgyvendinti krikščioniško gyvenimo dėsnius.

Pagaliau, žinant, kad žmogaus sugebėjimai yra labai riboti, kad jo veikimo sekmingumas ne tiek pareina nuo jo išminties ar gerų norų, kiek nuo Dievo palaimos, reikia melstis už tuos, kurie yra pastatyti, kad sudarytų krašto žmonėms tinkamas žemiško gyvenimo sąlygas; kad rūpintųsi bendruoju gėriu. Maldos parama valstybės valdžiai yra nemažesnės reikšmės negu visokia kita. Todėl šv. Povilas ragina, sakydamas: "Taigi, visų pirma aš prašau melstis, prašyti, užtarti, dėkoti už visus žmones, už karalius ir visus, kurie yra vyresnieji, kad mes ramiai ir tyliai gyventume visam maldingume ir padorume. Tai yra gera ir patinka Išganytojui mūsų Dievui, kuris nori, kad visi žmonės būtų išganyti ir pasiektų tiesos pažinimą" (1Tim. 2,2-4).

Europa ant trijų vulkanų[1])

KRIKŠČIONIŠKOSIOS DEMOKRATIJOS PASAULĖŽIŪRINIAI METMENYS

Prof. Dr. ANTANAS RAMŪNAS
Otavos universitetas, Kanada

Praėjusiame straipsnyje "Europos nuosmūkio diagnozė" (T. Sargas, nr. 2 (9) esame nagrinėję Europos dezintegracijos vyksmą. Kyla klausimas: kuriuo keliu Europai (ir kartu Lietuvai) toliau sukti, kur ieškoti išsigelbėjimo iš visuotinės krizės? Kuris iš anksčiau minėtų ir nueitų kelių labiau priimtinas, kuris atmestinas? Kodėl? Ar nėra kartai įmanomas visapusiškas, pilnutinis gyvenimo kelias, kuris anksčiau minėtus kelius suderintų, juos organiškai suvienytų ir tokiu būdu apsaugotų Europą ir pasaulį nuo minėtų moderniosios civilizacijos kraštutinumų bei iškrypimų—kapitalizmo, bolševizmo, nacionaliz-

---

Makiavelli's yra pareiškęs, jog krikščioniškoji religija, statydama prieš akis amžinuosius idealus, daro žmogų nejautrų ir abejingą žemiškiems reikalams, ir tuo pačiu slopina patriotinį ryžtą siekti tėvynės saugumo ir didybės (Discorsi sopra la prima deca di Tito Livio, libro II, c. 2). Tai netiesa. Krikščionybė ne tik netrukdo, ne tik neatpalaiduoja žmogaus nuo pareigų žemiškai tėvynei, bet dar gi jas uždeda, reikalaudama, kad sąžiningai atiduotų visa tai, kas yra ciesoriaus, ciesoriui.

Krikščionybės uždedamos tikintiesiems pareigos valstybės valdžiai, kaip seka iš to, kas aukščiau išdėstyta, yra svarbios ir sunkios. Krikščionis privalo pasivesti, paklusti žemiškai valdžiai. Jis turi ją visomis išgalėmis remti, jai visame visais galimais būdais padėti, siekiant užtikrinti tėvynei gerovę, garbę ir didybę. Šitai krikščionis privalo atlikti ne iš prievartos, ne dėl grasomų bausmių, bet iš sąžinės, žinodamas, kad tarnaudamas teisėtai ir teisingai valdžiai, tuo pačiu tarnauja Dievui.

mo ir nihilizmo? Ir ar esama Europoj ir apskritai Vakarų pasauly sąjūdžio, kuris šia linkme orientuotų įvairių grupių žmones bei tautas?

Šitoks apjungiantis bei vienijantis veiksnys yra krikščioniškosios demokratijos sąjūdis, nūn jau peržengęs tautines bei žemynines ribas ir išsiliejęs į internacionalą (NEI), kurio vieną atšakų sudaro ir Vidurio Europos Krikščionių Demokratų Unija (CDUCE).

Būtų klaida žiūrėti į demokratiją tik kaip į valdymo formą. Yra tai tam tikras gyvenimo būdas ,atremtas į vertybių hierarciją ir per tai išreiškiantis tam tikrą laikyseną pasaulio, žmogaus, visuomenės ir Dievo atžvilgiu. Tad, norint suvokti šio sąjūdžio istorinę prasmę ir jo pasisekimo priežastis, reikia bent trumpai stabtelti ir įsigilinti į krikščioniškosios pasaulėžiūros esmę. Principai bei pasaulėžiūra sudaro kiekvieno sąjūdžio sielą.

Jau Otto Willmann yra pasakęs, jog ilgainiui krikščioniškoji pasaulėžiūra, įkvėpta tokių mąstytojų, kaip Aristotelio ir Tomo Akviniečio mokslo principais, virs gyvuoju minties židiniu, jungiančiu ir į vieną galingą sintezę suvedančiu įvairias viena kitai priešingas dalines pasaulėžiūras. Dieve duok, kad lietuviškoji mintis kuo greičiau pasuktų šitos "dvasinės taikos bei sandaros" keliu, kaip apie tai jau teko rašyti prieš penketą metų (žiūr. Dr. A. Ramūnas, Pagrindinės linkmės lietuvių pedagogikoj, Aidai, 1948, Nr. 20).

Krikščioniškosios pasaulėžiūros atstovas su dideliu įdomumu ir dar su didesniu nusistebėjimu seka šių dienų pasaulėžiūrinių kovų lauką. Iš vienos pusės čia pasirodo kovos arenoj su savo ginklais empyristas bei materialistas, kuris suveda būtį į medžiagą ir jutimą. Jam priešais stovi racionalistas bei idealistas, kuris būtį suveda į sąmonę bei idėją. Prieš materialistą ir idealistą išeina į smarkią kovą voliuntaristas bei aktyvistas, kuris būtį suveda į valią, į veiksmą. Pagaliau prieš juos visus tris išeina į kovą egzistencialistas ,apversdamas viską aukštyn kojom:

Aš juntu, taigi aš esu,—sako empyristas (Bacon).

Aš mąstau, taigi aš esu,—sako idealistas (Descartes).

Aš veikiu, taigi aš esu,—sako aktyvistas (Fichte, Maine dé Birn, Dewey).

Aš esu, taigi aš juntu, mąstau ir veikiu,—atkerta egzistencialistas.

Krikščioniškosios pasaulėžiūros šviesoje šis ginčas yra grynas nesusipratimas. Tai ne kas kita, kaip gyvojo žmogaus vivisekcija. Juk jutimas ,mąstymas, veikimas ,buvimas vienas kito neišskiria, bet atvirkščiai—vienas kitą suponuoja, vienas kitą sąlygoja ir papildo. Jutimas, mąstymas ir veiki-

mas yra trys neatsiejami, vienas nuo kito neatidalomi žmogiškosios egzistencijos bei buities apsireiškimai. Jutimas, arba empyrinė patirtis, mąstymas, arba racionalinė patirtis, veikimas, arba praktinė bei moralinė patirtis, pagaliau tikėjimas, viltis ir meilė, arba egzistencinė, religinė patirtis—štai pilnutinės krikščioniškosios pasaulėžiūros keturi kertiniai principai, imant subjektyviniu atžvilgiu. Žmogus čia suvokiamas ir vertinamas kaip ketursluogsnė būtybė: fizinė, racionalinė, moralinė ir religinė. Aristotelis šiuos keturis neatidalomus principus formuluoja trumpai: medžiaga, forma (idėja), veikimas, tikslas. Štai, kodėl krikščioniškoji pasaulėžiūra, suimdama savin ir suderindama empyrizmą bei materializmą, racionalizmą bei idealizmą, voliuntarizmą bei aktyvizmą ir pagaliau egzistencializmą, yra apsaugota nuo pavojaus riedėti ar tai į kraštutinę materialistinę kairę, ar tai į kraštutinę idealistinę dešinę, ar tai į irracionalistinį, voliutaristinį vidurį. Apsaugota pagaliau ir nuo pavojaus vienašališkai gravituoti į absoliutų buities centrą, vardan religinės egzistencinės patirties ignoruojant kitas patirties formas (meną, mokslą ir k.).

Keturiems aukščiau minėtiems principams (jutimas, mąstymas, veikimas, egzistencija; medžiaga ,idėja, veikimas, tikslas) bei keturiems žmogaus prigimties poreiškiams (fiziniam, racionaliniam, praktiniam, egzistenciniam), atsako objektyvinio gyvenimo keturios neatidalomos sritys: gamta, kultūra, civilizacija, religija:

1. Kaip fizinė, juslinė būtybė, gyvenanti daiktinėje tikrovėje, žmogus yra priverstas nepaliaujamai kurti medžiagines vertybes bei organizuoti **ūkį.**

2. Kaip racionalinė, protu ir savisąmone apdovanota, būtybė žmogus savaimingai ir nepaliaujamai veržiasi atskleisti ir kultivuoti savo idealinę prigimties pusę, tuo būdu tapdamas grynai humanistinių kultūrinių vertybių nešėju bei kultūros kūrėju.

3. Kaip moralinė, socialinė būtybė žmogus savaimingai nepaliaujamai veržiasi reikštis ne tik gamtinėje bei asmeninėje, bet ir bendruomeninėje plotmėje, siekdamas ne tik gamtos ir savęs, bet ir bendruomeninės aplinkos nuolatinio organizavimo, tobulinimo, perkeitimo, tuo būdu tapdamas **civilizacijos** kūrėju.

4. Kaip dvasinė, religinė būtybė, visa būtim gravituojanti į Absoliutybę, žmogus savaimingai nepaliaujamai veržiasi į visų savo galių (empyrinių, racionalinių, moralinių) ir visų žemiškojo gyvenimo sričių (gamtos, kultūros, civilizacijos) integraciją, vienybę, **egzistencijos pilnatvę.**

Tik religija atskleidžia ir nušviečia žmogiškosios egzistencijos giliausias gelmes. Žmogus yra paties Dievo Sutvėrėjo, pa-

ties Absoliuto paveikslas bei panašumas—štai viena iš pamatinių religinių tiesų. Ji liudija apie dievišką žmogaus kilmę, prigimtį ir paskirtį. O iš jos savaime išplaukia Dievo visuotinio tėviškumo, o tuo pačiu ir visų žmonių besąlyginės laisvės, lygybės ir brolybės dėsniai. Dėl to ji talpina savyje pilnutinės demokratybės turinį, aukščiausią matą ir idealą.

Štai, dėl ko krikščionybė, reiškianti visų žemiškojo gyvenimo sričių—gamtinės, asmeninės ir bendruomeninės—perkeitimą, prarastojo dieviškojo sūniškumo atstatymą, žmogiškosios egzistencijos visapusišką, pilnutinį išlaisvinimą, iškyla kaip antlaikinis ir anterdvinis demokratybės sąjūdis bei uždavinys visoms epochoms, visoms rasėms, visoms tautoms. XX amžiaus žmonijai ypatingai.

Gamta, kultūra, civilizacija, religija—štai keturi pagrindiniai objektyvinio gyvenimo sektoriai, kurie yra ketiniai akmenys pilnutinei krikščioniškajai pasaulėžiūrai, imant objektyviniu atžvilgiu.

Kaip žmoguje fizinis, intelektualinis, moralinis ir dvasinis pradas sudaro vieną nedalomą vienetą, lygiai taip neatidalomos ir gamta, kultūra, civilizacija ir religija. Štai, kodėl pilnutinė krikščioniškoji pasaulėžiūra randa deramą vietą ir gamtai, ir kultūrai, ir civilizacijai, ir religijai ir tuo būdu suima savin bei suderina sveiką natūralizmą, humanizmą, socializmą bei egzistencializmą ir yra apsaugota nuo kokio monizmo bei kraštutinumo. Jai nėra pavojaus nuriedėti nei į bolševikinę kairę, nei į kapitalistinę dešinę, nei į nacionalistinį bei nacionalsocialistinį vidurį, nei pagaliau apgaulingą egzistencializmą (ar tai nihilistinį, ar tai fideistinį), spiritualizmą ir klaidingą misticizmą vardan dieviškumo (ar net nieko!) paneigiantį gamtiškumą, žmoniškumą ir bendruomeniškumą.

Štai, kuria prasme pilnutinė krikščioniškoji pasaulėžiūra, įkvepianti pasaulinį krikščioniškosios demokratijos sąjūdį, pasikelia viršum visu dalinių pasaulėžiūrų ir tampa raktu pasaulėžiūriniams konfliktams likviduoti ir įvairių įsitikinimų bei pažiūrų žmonėms suartinti. Ji yra sintezė keturių pasaulėvaizdžių—gamtinio bei ūkinio, kultūrinio, socialinio, religinio. Yra klaida manyti, kad krikščioniškoji demokratija yra išskirtinai politinis sąjūdis.

Krikščionybė, vykdanti visų žemiškojo gyvenimo sričių—gamtinės, asmeninės, bendruomeninės—perkeitimą ir iškelianti žmogu iki dievažmogiškojo bei dieviškojo gyvenimo viršūnių, žymi žmogaus, tautų bei žmonijos išlaisvinimą ketveriopa prasme: medžiagine bei ūkine, kultūrine, socialine ir religine bei dvasine. Jinai yra indeterminizmas bei liberalizmas (libertas - laisvė) t. y. žmogaus, tautų ir žmonijos Išlaisvinimo Sąjūdis pilnąja, pačia giliausia ir kilniausia šio žodžio prasme.

Jokia pasaulėžiūra, kuri yra deterministinė, negali ir neturi teisės vadintis liberaline tikrąja šio žodžio prasme. Taigi iš to, kas pasakyta šitame ir ankstyvesniame straipsnyje, seka, kad mūsų nusistatymas liberalizmo ir liberalų atžvilgiu nėra besąlygiškai neigiamas. Įtarimas be pagrindo: ne liberalizmo pulti ,bet jį gelbėti, atstatyti ir jam tikrąją prasmę bei turinį suteikti norime. Mes aiškiai skiriame tikruosius liberalus nuo pseudoliberalų, liberalizmą nuo pseudoliberalizmo, kuris po laisvės skraiste neša vergiją ir pražūtį.

Ankstyvesniame straipsnyje buvo pateikta įvairių liberalizmo pakraipų klasifikacija ir nurodyta, į ką kiekviena liberalizmo forma gali išsigimti, jei tik iš akių bus išleidžiamas pilnutinio krikščioniškojo gyvenimo idealas ir toji vertybių hierarchija, apie kurią anksčiau esame kalbėję:

1. Materialistinis liberalizmas tada veda į žmogaus ir visų gyvenimo sričių sudaiktinimą, visišką žmogaus nuasmeninimą bei nužmoginimą. Tokiu būdu pats liberalizmas išsigema į žiauriausią determinizmą, kur į žmogų žiūrima vien kaip į medžiaginių bei ūkinių sąlygų produktą. Taigi gamta bei ūkinė tikrovė čia tampa tarsi karstu, kuriame žmogaus laisvė ir pats žmogus užtrokšta. Bolševizmas tam geras pavyzdys. Rytų tautų fatalizmas tam gera dirva.

2. Racionalistinis bei humanistinis liberalizmas tada veda į visų gyvenimo sričių per didelį suasmeninimą. Tuo būdu pats liberalizmas išsigema į žiaurų determinizmą: žmogus niekaip negali išsimušti iš siauro egoizmo kiauto, kame jam lemta anksčiau ar vėliau užtrokšti. Tam geras pavyzdys—kapitalizmas.

3. Aktyvistinis bei socialinis liberalizmas tada veda į visų gyvenimo sričių per didelį subendruomeninimą, ir tokiu pat būdu išsigema į žiaurų determinizmą, kur į žmogų žiūrima grynai kaip į bendruomenės produktą (tautos, rasės, valstybės). Bendruomenė užtroškina žmogaus laisvę ir patį žmogų. Rasizmas, nacionalsocializmas ir perdėtas socializmas tam geras pavyzdys.

4. Egzistencinis liberalizmas tada veda į pavojingą nihilizmą, į paneigimą gamtos, žmogaus, bendruomenės vardan Dievo (Bartho fideistinis egzistencializmas) arba—mirabile auditu—net vardan niekio (Sartro nihilistinis egzistencializmas). Čia Tvėrėjas paverčiamas įsivaizduotais kūrinijos varžtais. Žmogus stoja revoltuoti prieš dangų.

Tik krikščioniškosios demokratijos rėmuose šios keturios liberalizmo formos viena kitą sąlygodamos ir papildydamos, randa savo suderinimą, atbaigimą ir pilnutinę prasmę.

Tai ir yra trumpai sutrauktos mūsų mintys apie liberaliz-

mą bei indeterminizmą. Ar tuo jau pasmerkiamas pats liberalizmas, pati laisvės idėja ir jos idealas?—Atvirkščiai.

Negi Platonas ir Aristotelis, pateikdami valdžios pagrindinių formų klasifikaciją (monarchija, aristokratija, demokratija) ir nurodydami kiekvienos valdžios formos degeneraciją (monarchijos išsigimimą į tiraniją, aristokratijos į oligarchiją, demokratijos—į ochlokratiją) tuo pačiu jau paneigė ir pačią valdžią?—Atvirkščiai: tuo jie įnešė naujo ir galutinio aiškumo į nagrinėjamą klausimą.

Tos pat prasmės turi ir mūs nurodymas dalinio liberalizmo formų bei atribojimas liberalizmo nuo pseudoliberalizmo ir liberalų nuo pseudoliberalų. Tokie reiškiniai, kaip bolševizmas, fašizmas, ateistinis nihilizmas etc., stovi už tikrojo liberalizmo ribų. Tik krikščionybė, būdama indeterministinė ūkine, kultūrine, socialine ir religine prasme, buvo, yra ir bus pagrindinis veiksnys žmogui, tautoms bei žmonijai iš įvairių pančių išlaisvinti. Taigi ne krikščionybė ir tikrasis liberalizmas yra nesuderinami, bet krikščionybė ir tikrasis liberalizmas yra nesuderinami su pseudoliberalizmu. Krikščionybė kaip visuotinis Laisvės Sąjūdis atėjo į pasaulį, prabildama į žmonių—tiek vargšų, tiek turtuolių, tiek mokytų, tiek nemokytų—protą, valią ir širdį. Tokia jinai yra šiandien, tokia jinai pasiliks visiems laikams, būdama Laisvės Šauklė, nešanti įžiebtą Laisvės Žibintą visoms žemės tautoms, neišskiriant ir mūsų brangiosios Kryžių ir Rūpintojėlių Šalies.

Kai kas mano, jog krikščionys demokratai, laikydami krikščionybę pagrindiniu veiksniu žmogui, tautoms ir žmonijai išlaisvinti, dėl to nelinkę ar net negali su kitomis politinėmis partijomis ar grupėmis bendradarbiauti. Tai, žinoma, neatitinka tiesos. Santarvė tarp krikščionių demokratų ir visų kitų politinių grupių, išskyrus pseudoliberalus, įvairius deterministus, totalistus bei ekstremistus, yra ne tik galima, bet ir visai natūrali bei savaime suprantama, būtina ir išganinga kiekvienam kraštui, o juo labiau mums lietuviams. Pasukimas priešinga linkme reikštų mūsų politinių partijų bei grupių pasaulėžiūrinį siaurumą nesubrendimą, atsakomybės stoką ir tuo pačiu kelią į mūsų visuomenės bei tautos palaipsnišką dezintegraciją, kaip tai įvyko, pvz., su rusų tauta 1917 m. tragedijos išvakarėse. Tačiau apie tai teks kalbėti jau kitą kartą, kalbant apie krikščioniškosios demokratijos principų praktinį taikymą tautiniame ir tarptautiniame gyvenime.

LIETUVOS VALSTYBĖS KONSTITUCIJA

(Piliečių teisės ir Valstybės valdžios galios)

Dr. P. V. RAULINAITIS
Melbourne, Australija

Norėdami tinkamai vertinti nepriklausomos Lietuvos valstybinio gyvenimo didžiausį organizacinį demokratinį laimėjimą, mes turime pažinti Lietuvos valstybės 1922 metų rugpiūčio 1 dienos konstituciją, kaipo laisvai ir savarankiškai pareikštą tautos valią ir teisiniai nustatytą atgimusios Lietuvos konstitucinę santvarką. Praėjusiais metais suėjo 30 metų nuo šios konstitucijos priėmimo. Tai prisimindami, mes privalome konstatuoti neabejotinai giedrų praeities faktą, kad ši konstitucija gan tobulas ir vieninteliai buvo galimas anuo metu valstybės konstitucinių pamatų nutiesimo vaisius.

Lietuvos Valstybės Taryba 1918 metų vasario 16 dienos nutarimu atstatė Nepriklausomą Lietuvą, o teisinius jai pagrindus padėjo tų pat metų lapkričio 2 dieną priimtoji Laikinoji Konstitucija. Valstybės valdžią turėjo Valstybės Tarybos prezidiumas, konstitucijos 1919 metų balandžio 4 dienos papildymu pakeistas Respublikos Prezidentu. Vykdomoji valdžia buvo Ministerių Kabineto rankose, atsakingo už savo veiksmus prieš Valstybės Tarybą. Laikinoji Konstitucija pripažino visų piliečių lygybę prieš įstatymus, pašalino bet kurias luomų privilegijas ir laidavo piliečiams įvairias jų asmenines laisves.

Valstybės Taryba skubino atbaigti krašto į pastovią tvarką atvedimo pareigą ir 1919 metais lapkričio 20 dieną priėmė Steigiamojo Seimo rinkimų įstatymą. Pagal šį įstatymą rinkimo teisę turėjo visi piliečiai, vyrai ir moterys, kuriems sukako 21 metai amžiaus. Rinkimai įvyko 1920 metais balandžio 14-16 dienomis visuotiniu tiesioginiu, lygiu ir slaptu balsavimu, laikantis proporcinės sistemos. Buvo išrinkta viso 112 atstovu, kurių buvo 59 krikščionių demokratų bloko, 28 valstiečių liaudininkų, 12 socialdemokratų ir 2 nepartiniai, be to dar — 7 žydai, 3 lenkai ir 1 vokietis. Steigiamasis Seimas

susirinko 1920 metais gegužės 15 dieną ir, nutaręs Lietuvą būsiant demokratine respublika, ėmėsi tiesti valstybei pastovius teisinius pagrindus.

Konstitucijos sąvoka

Tautos, suorganizavę savo valstybes, ne iškart nustato joms tvarkyti konstitucijas arba pagrindinius krašto valdymo dėsnius. Iš pradžių pasitenkinama valdovo tautai duodamais įstatymais, o taip pat valdant prisilaikoma įsigalėjusių tautoje papročių bei moralės dėsnių. Visą laiką valdovas vienas negali atlikti visų valdymo pareigų, jam reikalingi pagalbininkai ir jo valios vykdytojai. Pamažu ir patys valdiniai nori savo pageidavimus valdovui reikšti asmeniškai arba per savo įgaliotinius. Atsiranda gyventojų teisėms apsaugoti ir jų reikalams tvarkyti valdovų priimamos deklaracijos arba chartos. Tautos valiai reikšti atsiradę institucijos jau pačios kovoja už savo nuolatinę egzistenciją ir jų valios svarbą valstybėje. Tauta per kovas ir pastangas veda kraštą į teise ir gerais papročiais atremtą valstybės valdymą, pasiekia valstybei reikalingos teisinės organizacijos, kurios nuostatai būna išreiškiama konstitucijoje. Tam visam turėti ir išlaikyti reikalingos yra aukos ir pasišventimas.

Lietuvos valstybės gyventojai taip pat kovojo ilgus amžius už laisvę ir konstitucinę tvarką savoje valstybėje.

Vėlesniais laikais, įsigalėjus papročiui raštu išdėstyti valdovų duodamas krašto gyventojams, daugiausia ponams, bajorams ir miestiečiams, įvairias privilegijas, jau turime davinių apie tų laikų kovos rezultatus.

Tauta, paėmusi valstybės reikalų tvarkymą pati į savo rankas, negali tiesiogiai atlikti visų su valstybės valdymu susijusių veiksmų, nes tai yra labai komplikuota, kada valstybė pasiekia veik kiekvieną žmogų ir jo veikimo bei kultūrinio pasireiškimo sritį. Tautos švietimas, religijos reikalai, sveikata, darbas, teisingumas, socialinė globa, ūkio reikalų tvarkymas, finansai, susisiekimas, krašto apsauga ir daug kitų uždavinių sudaro valstybės aparato veikimo sritį. Šiems uždaviniams vykinti turi būti atitinkamos tarnybos. Todėl praktiškiausia yra tautai nustatyti pagrindus, kuriais visa tai turi būti atliekama, atseit priimti valstybės organizmui funkcijonuoti dėsnius ir paskirti jų saugojimo kontrolę. Visa tai tauta pasiekia, nustatydama pagrindinius valstybės valdymą tvarkančius įstatymus arba konstituciją. Konstitucija numato valstybei tvarkyti valdžios kompetenciją ir jos funkcijonavimui būtinus būdus bei veikimo priemones. Tauta pasilaiko savo suverenines teises, o valdžiai patiki vien jų vykinimą. Tautos priima-

ma konstitucija neatsiranda staiga ir iš nieko. Ji apima savyje tautines tradicija ir teisinius atstatomos arba naujai steigiamos valstybės idealus. Šios tautinės tradicijos ir teisiniai idealai dedami į konstituciją kyla iš pačios tautos sąmonės. Lietuvių Tauta per savo ilgą valstybinį gyvenimą išaugino piliečio laisvės troškimą, jo asmens gerbimą, o taip pat dalyvaudama per savo atstovus kovoje už savo teises Seimeliuose, Seimuose ir Ponų tarybose, suprato demokratinių principų svarbą. Steigiamojo Seimo atstovai turėjo prieš savo akis lietuvių tautos istorinį kovos už demokratines laisves kelią ir žinojo kitų kultūringų tautų konstitucinio gyvenimo raidą. Lietuvių Tautai buvo lengva, iš naujo nustatant valstybės organizacijos pagrindus, pasirinkti pačius tinkamiausius konstitucinės teisės principus ir pačią moderniausią, Lietuvai tinkančią, valstybinio organizmo formą.

Steigiamojo Seimo priimtoji Valstybės Konstitucija

1920 metais gegužės 15 dieną susirinkęs Steigiamasis Seimas pirmiausia pasisakė priimąs Valstybės Tarybos padarytą Lietuvos Valstybės nepriklausomybės paskelbimą ir tautos atpalaidavimą nuo bet kurių jos ryšių su kitomis tautomis ar valstybėmis, kartu skelbdamas Lietuvos valstybę esant demokratine respublika. Steigiamojo Seimo nevaržė joks praeities palikimas nei jokie prieš Lietuvos-Lenkijos padalinimą veikusieji įstatymai, privilegijos ar unijų aktai. Valstybės Taryba išrinkusi Lietuvai karalių ir davusi jam Mindaugo II vardą, savo 1918 metų lapkričio 2 dienos nutarimu tą išrinkimą atšaukė. Karalius Mindaugas II, nepradėjęs eiti savo pareigų ir dar nebuvęs vainikuotas, nustojo bet kurių teisių į Lietuvos sostą. Steigiamasis Seimas, įvesdamas demokratinės respublikos formą valstybei valdyti, nutraukė visus monarchinius praeities prisiminimus ir pasuko krašto gyvenimą nauja kryptimi. Nuo 1251 metų liepos 17 dienos išlaikiusi karalystės vardą, Lietuva Steigiamojo Seimo 1920 metų birželio 10 dienos Laikinąja Konstitucija remiantis virto demokratine respublika. Čia valstybės formos pakeitimas praėjo visai natūraliai, nesukeldamas jokios kovos ir neiššaukdamas ilgesio nustotam vartoti praeities vardui. Lietuvių Tautos dauguma, nuo 1795 metų priespaudoje gyvendama, įsisąmonijo demokratinių principų tinkamumą valstybės gyvenime ir laukė tos valandos, kada pati ims likimo vairą į savo rankas.

Lietuva, kaip grynai demokratinė respublika, nusistatė vienų įstatymų leidimo rūmų formą. Įstatymų leidimo galia buvo pavesta Seimui, renkamam visos tautos, vyrų ir moterų, įstatymų nustatyta tvarka, visuotiniu, slaptu, tiesioginiu ir

lygiu balsavimu proporcine sistema, kuri leidžia visoms tautoje esančioms socialinėms, kultūrinėms, ūkiškosioms, moralinėms, religinėms ir politinėms nuomonėms, mintims ir siekimams pasireikšti ir būti atstovaujamiems. Ši tautos nario-piliečio valios ir siekimų pasireiškimo teisė valstybės gyvenime yra labai svarbi, nes, kaip jau pirmiau minėjau, pati valstybė labai plačiai apima beveik visus piliečio reikalus. Valstybė savo tvarkinga organizacija gali savo pilietį kultūriškai ir morališkai iškelti arba, paneigdama jo vertę kaipo žmogaus ir jo teises, jį pavergti ir net pažeminti. Ne veltui naujose konstitucijose norima apsaugoti atitinkamomis konstitucinėmis garantijomis pilietį prieš valstybės priespaudą ir jo asmens teisių varžymą. Steigiamojo Seimo veikimo laiku kraštas buvo valdomas jo priimtosios Laikinosios Konstitucijos pagrindais, kol nebuvo atlikta šio Seimo pagrindinis uždavinys—Valstybės Konstitucijos priėmimas. Ši konstitucija buvo priimta 1922 metų rugpiūčio mėnesio pirmą dieną, įrašant joje visas piliečio teises (str. 10-20), pavedant valdžiai vykinti tautos valią, patį gi tautos suverenumą paliekant tautoje (V. K. str. 1). Tautos suverenumas nėra tuščias nuostatas, nes tautai paliekama teisė, veikiant valstybės valdžios galioms, pačiai imtis iniciatyvos įstatymų leidime ir reikalauti referendumo tam tikrais atvejais (V. K. str. 20, 102, 103). Įstatymų iniciatyvos teisė ir referendumas yra labai svarbūs konstitucinės teisės dėsniai. Valstybės Konstitucijoje Seimui yra duota tautos atstovybės teisės ir pareigos ir jis yra renkamas visu valstybės pilnateisių piliečių treiiems metams (V. K. str. 25), kad išrinktieji atstovai per tokį trumpą laiką tinkamai išlaikytų kontaktą su tauta, ko tvirtai nesilaikant pati tauta gali priminti Seimui reikalingiausių įstatymų laukimą, pasinaudodama jos konstitucine įstatymų iniciatyvos teise. Be to, gi pats demokratinis suverenumo vykinimas neleidžia tautai savo likima pavesti visiškai Seimo dispozicijai. Todėl atstovus renkančioji tauta arba politinė tautos bendruomenė pasilieka teisę pati dalyvauti įstatymų leidime, jeigu matys, kad naudingi ir skubiai kraštui reikalingi įstatymų sumanymai neatsiranda Seimo darbų tvarkoje. Tuomet 25.000 piliečių — rinkikų gali pateikti Seimui jų pačių surašytą istatymo sumanymą, kurį Seimas privalo svarstyti (V. K. str.20). Lietuvos parlamentinio gyvenimo praktikoje ši iniciatyvos teisė nebuvo panaudota.

Piliečių teisės Lietuvos Valstybės Konstitucijoje

Valstybės 1922 metų konstitucija nustato labai svarbų pagrindinį jos nuostatų neliečiamumo principą, įrašytą joje dėsniu, kad Lietuvos valstybėje neturi galios joks įstatymas

priešingas konstitucijai (V. K. str. 3). Šis dėsnis yra vertinga garantija konstitucijoje nustatytoms piliečių teisėms, o taip pat valstybės valdžios galių nustatytoms ribоms. Kitaip tariant, Seimui yra uždrausta leisti tokius įstatymus, kurie išeitų už konstitucijos pagrindinių nuostatų ribų ir varžytų piliečio teises bei siaurintų jo laisves ar pasireikštų vyriausybės per dideliu valdžios pasisavinimu ir konstitucijos ar veikiančių įstatymų nesilaikymu. Toks draudimas yra būtinas, kadangi gali būti išrinkta tokia Seimo atstovų dauguma, kuri panorėtų piliečio konstitucines teises ir laisves susiaurinti. Konstitucijos keitimas sąmoningoje, politiškai subrendusioje tautoje nėra lengvai atliekamas užsimojimas, todėl joje įrašytos piliečių teisės naudojasi gan tvirta pagrindiniais įstatymais suteikta garantija.

Konstitucinės piliečių teisės apima visas kultūringo žmogaus pasireiškimo ir aktingumo sritis. Trumpai sustokime tad prie tų teisių ir piliečio asmens laisvės viešajame kultūriniame gyvenime bei jo socialinių, švietimo ir tikybos reikalų tenkinimui turimų teisių, saugojamų konstituciniais nuostatais. Valstybės konstitucijoje yra įrašytas dėsnis, kuriuo sulyginamos teisės vyrų ir moterų ir vienodai yra traktuojami visi piliečiai nepriklausomai nuo jų kilmės, tikėjimo ir tautybės (V. K. str. 10). Šie principai nebuvo diskusijų objektu atgimusioje Lietuvoje. Jie yra visiems vienodai suprantami, vertingi ir brangintini. Lietuvių Tauta ir praeityje pasižymėjo savo tolerantingumu ir nedarė skirtumo tarp joje gyvenančių tautybių, pati sudarydama valstybę, kurios teritorijoje gyveno ne vien lietuviai, bet ir gudai, ukrainai, rusai, totoriai, žydai ir kitokių tautybių asmens. Jie visi buvo vienodai traktuojami ir jiems nebuvo daroma jokių skirtumų dėl jų tautybės ar dėl tikybos, nes Lietuvoje laisvai buvo skelbiama įvairių tikybų mokslas. Tuo labiau visos tautos pastangomis atstatyta Lietuva nekėlė jokio klausimo dėl jos gyventojų teisių, nors jie būtų įvairių tikybų ar skirtingų tautybių. Visa tai buvo konstitucijos patvirtinta ir net specialiai garantuotos tautinių mažumų teisės, leidžiant joms autonomingai tvarkyti savo tautinės kultūros reikalus — liaudies švietimą, labdarybę ir savitarpinę pagalbą bei šiems reikalams organizuotai vesti leista buvo turėti atitinkamus organus (V. K. str. 10, 73). Maža to. Valstybė ir savivaldybės garantavo tautinės kultūros reikalams teisingą dalį sumų, kurios šių instituciju yra skiriamos švietimo ir labdarybės reikalams (V. K. str. 74). Piliečiams suteiktos tautinės kultūros laisvės nebuvo tuščias žodis tautinėms mažumoms, kadangi jų kultūrinis veikimas turėjo gauti teisingą dalį visų sumų, skiriamų švietimui ir tautinei kultūrai kelti.

Lietuvoje visi gyventojai, ne vien piliečiai, dėl kurių yra surašytos konstitucijoje teisių garantijos, naudojosi, šiai konstitucijai veikiant, asmens neliečiamybe. Pilietis negalėjo būti suimtas be pagrindo, o jo suėmimui įvykus ir per 48 valandas neįteikus jam apkaltinimo — jis turėjo būti paleistas (V. K. str. 11). Asmens saugumas yra pilnas, kada ne tik jo neliečiamybė yra garantuota, bet ir jo butas yra neliečiamas. Lietuvos piliečio butas savoje tėvynėje buvo jo pilis, į kurią galima buvo įeiti ir daryti kratą tik rimtam įtarimui esant ir tai darant tik tokiais atsitikimais, kurie buvo įsakmiai atitinkamuose įstatymuose nustatyti (V. K. str. 12). Valstybė nesilaikė kurios nors pasirinktos tikybos, kaipo valstybinės, ir nevertė piliečių priklausyti kuriai nors bažnyčiai, bet, priešingai, suteikė jiems pilną tikėjimo ir sąžinės laisvę (V. K. str. 13) ir, laikydamasi šių nuostatų, pripažino visoms esamoms Lietuvoje tikybinėms organizacijoms lygiai teisę tvarkytis taip, kaip jų kanonai ar statutai reikalauja, laisvai skelbti savo tikėjimo mokslą ir atlikti kulto apeigas, steigti ir tvarkyti savo kulto namus, mokyklas, auklėjimo ir labdarybės įstaigas, steigti vienuolynus ir išvystyti įvairų kitokį veikimą, sudarantį tikėjimo ir sąžinės laisvės turinį (V. K. str. 83). Sekmadieniai ir kitos valstybės pripažintos šventės buvo saugojamos (V. K. str. 86).

Valstybė privalo nesikišti į piliečio asmeninius reikalus, todėl jam garantavo korespondencijos ir susižinojimo paštu, telegrafu ir telefonu paslaptis; piliečiui, savaime suprantama, buvo duota žodžio ir spaudos laisvė (V. K. str. 14,15), žinoma, kiek tai neišeina iš bendrosios laisvių garantijos kitiems ir neinama prieš nustatytą konstitucinę tvarką.

Vienas asmuo negali plačiai išvystyti savo kultūrinio veikimo ar naudotis jam garantuotomis teisėmis, kol jis laisvai negali savo mintimis pasidalinti su kitais žmonėmis. Tam tikslui jam reikalinga spaudos ir žodžio laisve buvo galima naudotis organizuotai, steigiant draugijas ir sąjungas, darant viešus susirinkimus ir mitingus (V. K. 16 ir 17). Pilietis galėjo laisvai pasirinkti savo vaikų auklėjimą ir švietimą jam patinkančioje dvasioje. Valstybės konstitucija pripažino, kad vaikų auklėjimas yra tėvų aukščiausia teisė ir natūralinė pareiga. Reikalui esant, buvo galima laisvai steigti privatines mokyklas, leisti į jas savo vaikus mokintis ir būti auklėjamais (V. K. 78, 79).

Kad ši teisė būt įmanoma realizuoti, konstitucija nustato, kad privatinės mokyklos, kurios išpildo įstatymų nustatytos programos minimumą, gauna iš valstybės iždo švietimo reikalamas skiriamų lėšu dalį, kuri teisingai atitinka jos mokinių skaičių, pagal tai, kiek išeina lėšų valstybės laikomų mokyklų

mokiniams sutiekti įstatymu nustatytos programos mokslas (V. K. str. 82). Privatinių mokyklų teisingas aprūpinimas lėšomis tokia tvarka ir pagrindu, kaip yra aprūpinamos valdžios laikomos mokyklos, yra kultūrinio teisingumo ir konfesinės tolerancijos pagrindinė ir elementarinė tiesa. Visi krašto gyventojai vienodai moka mokesčius pagal jiems mokestiniais įstatymais uždedamas prievoles, tad jie taip pat turi teisės laukti, kad vienodai teisingai galėtų naudotis valstybės teikiamais patarnavimais švietimo srityje. Nepripažinimas šios pagrindinės švietimo teisės, verčiant tėvus, kurie leidžia vaikus į privatines konfesines mokyklas, dar šias mokyklas išlaikyti iš jų privatinių lėšų yra didžiausia tikybinio atžagareiviškumo, netolerancijos, tikybinio persekiojimo ir skriaudos padėtis valstybėje. Kultūringas ir tikrai demokratiškai valdomas kraštas šios neteisybės neleidžia. Lietuva buvo kultūringa valstybė ir švietimo srityje tėvams nedarė jokio skriaudos, jiems pasirinkus savo vaikus leisti į privatines mokyklas. Šios mokyklos, veikiant konstitucijai, buvo vienodai traktuojamos su valdžios mokyklomis ir atitinkamai aprūpinamos lėšomis. Tuomi vyriausybė vykdė teisingą konstitucijos autorių valią, kurie priimtaja konstitucija Steigiamajame Seime reiškė tautos pageidavimus ir norus.

Valstybės valdžios galios pagal konstituciją

Pagal 1922 metų rugpiūčio 1 dienos valstybės konstituciją valstybės valdžią sudaro Seimas, vyriausybė ir teismas. Tauta renka atstovus į Seimą trejų metų terminui jai atstovauti ir jos valią reikšti (V. K. str. 22, 25, 27). Seimas turi pareigos leisti įstatymus ir prižiūrėti jo pastatomos vyriausybės darbus (V. K. 40, 41, 64). Vyriausybė yra labai svarbi institucija valstybėje. Vyriausybę sudaro Respublikos Prezidentas ir Ministerių Kabinetas. Jos veikimas praktiškai yra kasdien jaučiamas krašto gyventojų. Respublikos Prezidentas yra Seimo renkamas trejiems metams (V. K. 44); juo gali būti kiekvienas pilnateisis krašto pilietis ne jaunesnis kaip 35 metų amžiaus (V. K. 43). Būti išrinktu Respublikos Prezidentu reikia gauti absoliutinę Seimo atstovų balsų daugumą, kurios pirmu balsavimu nesurinkus, rinkimai daroma iš dviejų kandidatų pirmojo balsavimo metu gavusių daugiausia atstovų balsų. Šiuo atvėju išrinktu yra laikomas tas kandidatas, kuris gavo daugiausia balsų. Seimui palikta teisė Respublikos Prezidentą atstatyti, jeigu jis nevykdo Seimo nustatomos politikos ar dėl kurių nors kitų sumetimų nustoja Seimo pasitikėjimo. Respublikos Prezidento atstatymui nutarti reikalinga $^2/_3$ visų atstovų balsų daugumos (V. K. 44). Respubli-

kos Prezidento pavaduotoju pagal konstituciją yra Seimo Pirmininkas, kuris perima Prezidento pareigas, šiam išvažiavus iš valstybės sienu arba susirgus (V. K. 45). Lietuvoje nebuvo panaudota Respublikos Prezidento atstatymo teisė, bet savu ruožtu Respublikos Prezidentas net du kartu yra pritaikinęs savo turimą Seimo paleidimo teisę. Pirmu kartu Seimas buvo paleistas 1923 metais kovo mėnesį, ir susirinkęs naujas Seimas davė jį paleidusiai vyriausybei daugumą. Antru kartu paleidus Seimą 1927 metais balandžio mėnesį, jau daugiau nebuvo sušauktas joks konstitucinis Seimas. Seimui paleisti reikalinga Prezidento akto su Ministerių Pirmininko parašu (V. K. 52,55). Seimą paleidus, Respublikos Prezidentas privalo per 60 dienų po jo paleidimo įvykinti naujus Seimo rinkimus (V. K. 52,59), o naujam Seimui susirinkus Respublikos Prezidentas yra perrenkamas ir juo gali būti išrinktas net visai kitas asmuo (V. K. 52). Tad Respublikos Prezidentas Seimo paleidimu rizikuoja būti pašalintas iš pareigų, jei susirinkęs Seimas bus jam priešingos daugumos ir išsirinks kitą asmenį Respublikos Prezidentu. Ministerių Kabinetą tvirtina Respublikos Prezidentas, bet Ministerių Kabinetas gali valdyti kraštą tik Seimo pasitikėjimą turėdamas (V. K. 47,52).

Trečioji valstybės valdžios sudėtinė dalis — Teismas — atlieka savo pareigas vykdydamas teisingumą pagal valstybėje veikiančius įstatymus. Teismo veikimas reguliuojamas jo organizacijai, kompetencijai ir jurisdikcijai nustatyti išleistu įstatymu; vietos teismų sprendimai skundžiama įstatymų numatyta tvarka aukštesniąjam teismui, o visų Respublikos teismų darbas yra derinamas Aukščiausiojo Teismo, kurio Lietuvoje buvo Vyriausias Tribunolas (V. K. 64,66,67). Lietuvos Teismui nebuvo suteikta teisės spręsti Seimo išleistų įstatymų atitikimą konstitucijai; ši kompetencija buvo pasilikta paties Seimo sau pačiam. Seimas leido įstatymus, kurių skelbimas priklausė Respublikos Prezidentui atitinkama įstatymais nustatyta tvarka (V. K. 50). Respublikos Prezidentas tiesiogiai nedalyvauja įstatymų priėmime, svarbiausia jo pareiga buvo sudarymas Ministerių Kabineto, skyrimas aukštesniųjų valstybės valdininkų, akreditavimas pasiuntinių ir priėmimas svetimų valstybių pasiuntinių, o taip pat atlikimas kitų valstybės valdymo pareigų, konstitucijoje įsakmiai nurodytų, arba suglaustai tarus: vykdymas valstybės konstitucijos ir įstatymų, vedimas vidaus ir užsienio politikos, saugojimas Respublikos teritorijos neliečiamybės ir vidaus tvarkos bei bausmių dovanojimo teisės taikymas (V. K. 46,47,48,49,51, 53, 54, 61), Respublikos Prezidentas pradeda eiti jam pavestas pareigas prisiekęs arba iškilmingai pasižadėjęs visomis savo jėgomis rūpintis Respublikos ir Tautos gerove, saugoti kons-

tituciją ir įstatymus, sąžiningai eiti savo pareigas ir būti visiems lygiai teisingas (V. K. 42). Ministerių Kabinetas, o taip pat ir Seimo atstovai turi prisiekti arba iškilmingai pasižadėti konstitucijos ir įstatymų nustatyta tvarka eiti savo pareigas (V. K. 58,35). Visa tai įpareigojančiai reikalauja, kad valstybės konstitucija būtų šventai vykdoma, pagal ją priimti įstatymai pildomi ir jiems pasiduodama. Šis reikalavimas yra privalomas visiems piliečiams ir krašto gyventojams, kiek jis juos liečia, bet ypatingai tai turi būti dabojama konstitucijos ir įstatymų vykintojų ir jų saugotojų bei valstybės suverenumą atstovaujančių ir jį tautos vardu vykdančių asmenų.

Valstybės konstitucija nėra neliečiama valstybės santvarkos pagrindų organizacija. Kintančios socialinio, ekonominio ir politinio gyvenimo sąlygos paliečia ir valstybės valdymo formos bei tvarkos nuostatus. Teisė nėra išgalvotų nerealių žmonių santykiavimo ir visuomenės santvarkos dėsnių rinkinys. Ji turi atitikti socialinio gyvenimo faktams; jos nustatymams privalo sudaryti pusiausvyrą tarp teisės esmės ir ją kuriančių gyvenimo reiškinių. Teisinei kūrybai neturi būti dedama pagrindan tokie socialinio gyvenimo reiškiniai, kurie pateisina pavienių asmenų siekimus ir veda prie tokios valstybėje teisinės santvarkos, kuri atitinka jiems ir jų smulkių griupių užsimojimams valstybės politikoje.

Valstybės konstitucija, kaip eventualiniai keistinas teisinės organizacijos valstybėje aktas, pati numato tvarką, kuria yra galimas jos pakeitimas, atitinkantis esamojo socialinio ir politinio gyvenimo reikalavimus. Lemiamas vaidmuo valstybės valdyme yra Seimo rankose, kuris pastato vyriausybę ir gali ją pakeisti, esamai pareiškęs nepasitikėjimą. Taip pat Seimas yra kompetentingas iškelti konstitucijos keitimo klausimą ir patį jos pakeitimą padaryti. Didelės įtakos Seimo darbuose turi vyriausybė, kuri turi teisės įnešti Seimui svarstyti įvairius įstatymų sumanymus (V. K. 60). Vyriausybė, negalėdama pagal esamą konstituciją tinkamai vesti krašto politikos, turi pagrindo imtis konstitucijos keitimo, kaip tai nustato pati konstitucija, ir patiekti Seimui jos keitimo projektą. Konstitucijos keitimo sumanymą gali iškelti taip pat ir piliečiai, kurių nemažiau kai 50.000 turinčių į Seimą balsavimo teisę kreipiasi į Seimą ir patiekia savo tam reikalui sumanymą (V. K. 102). Konstitucijos pakeitimo ir papildymo sumanymas įneštas į Seimo svarstymą paties Seimo iniciatyva ar vyriausybės noru, ar net minėto piliečių - rinkikų skaičiaus, Seime yra svarstomas ir gali būti jo priimtas trimis penktadaliais visų atstovų balsų daugumos. Nubalsavus šia tvarka konstitucijos pakeitimą, jis yra skelbiamas ir duodama teisės per tris mėnesius nuo jo paskelbimo dienos Respublikos Prezi-

dentui arba vienam ketvirtadaliui visų Seimo atstovų arba 50 tūkstančių piliečių - rinkikų reikalauti šį pakeitimą atiduoti tautai nuspręsti visuotinio balsavimo keliu. Jeigu minėtos rūšies reikalavimo niekas nestato, tai, trims mėnesiams išėjus nuo konstitucijos pakeitimo Seime priėmimo dienos, priimtasai pakeitimas įsigalioja. Konstitucijos pakeitimas gali įsigalioti tuojau jį priėmus, jeigu Seimas jį nubalsuos $^4/_5$ visų atstovų balsų dauguma (V. K. 103). Kitokios tvarkos valstybės konstitucijai keisti ar papildyti nėra numatyta.

Atgimusios Lietuvos trumpoje istorijoje buvo pasinaudota kita konstitucijos keitimo tvarka, būtent, 1927 metais balandžio mėnesį paleidus Seimą, nebuvo sušaukta kitas Seimas, kaip valstybės konstitucijoje yra nustatyta ir nebuvo padaryti jo rinkimai, kurie turėjo įvykti per 60 dienų nuo Seimo paleidimo dienos (V. K. 52). Seimą paleidusi vyriausybė (Respublikos Prezidentas ir Ministerių Kabinetas) pasiliko toliau valdyti valstybę, nesilaikydami Valstybės konstitucijos ir įstatymų, nors buvo prisiekę konstitucijos ir įstatymų laikytis bei juos saugoti. Valstybės valdymo teisinė tvarka buvo pakeista į autoritatyviškai asmenišką vyriausybės valios ir jos politinių siekimų pagrindais nustatomą tvarką. Valstybėje nesant konstitucija nustatytos tvarkos, krašto valdymas virto tik de facto tautos suverenumo vykinimas.

Valstybės valdyme remtis vien valdovo nuožiūra, kad ir palaikoma kurios nors grupės ar politinės partijos, yra neteisėta ir sociališkai-politiškai netinkama, kadangi tauta nėra valdovo privatinė nuosavybė, o laisvų piliečių bendruomenė, turinti savo teisinę sąmonę ir nenorinti savo laisvės ir teisių perleisti pavienių žmonių nuožiūrai ir dispozicijai. Nūdieninėje valstybėje reikalinga yra krašto valdymą remti tautos valia ir jos valią vykdant priimtais valstybės organizacijos pagrindiniais nuostatais, arba konstitucija. Ši tvarka yra nusistovėjusi politinė ir teisinė tiesa Europos kontinento valstybių praktikoje ir kituose demokratiniuose kraštuose, kurie yra valdomi pagal teisėtai išleistas konstitucijas. Nūdien tautai yra privaloma tik tokia konstitucija, kuri yra jos pačios, kaipo suverenumo šaltinio, laisvu demokratiniu būdu išrinktų atstovų priimta arba dargi pačios tautos patvirtinta visuotiniu balsavimu, priimant Seimo ar parlamento paruoštą valstybės konstituciją. Paleidus trečiąjį teisėtą Seimą, šios tvarkos Lietuvoje nebuvo laikytasi. Krašto valdžia skelbė net keletą konstitucijų, kurios, būdamos neteisėtai primetamos tautai, nieko neįpareigojo ir niekad nebuvo ir nėra privalomos.

Čia kalbamos "konstitucijos" buvo neteisėtos ir neprivalomos todėl, kad: 1) joms priimti nebuvo laikytasi vienintelės teisėtos Steigiamojo Seimo 1922 metais rugpiūčio 1 dieną pri-

imtos Valstybės Konstitucijos numatytos konstitucijai keisti ar papildyti tvarkos; 2) suverenumas priklauso tautai ir to suverenumo vykinimą tauta buvo pavedusi, teisėto Seimo nutarimais, vyriausybei tik tiek ir tokiose kompetencijos ribose, kiek minėtoje valstybės konstitucijoje buvo nustatyta; išėjimas gi iš nustatytų kompetencijos ribų yra tautos valios pasisavinimas (V. K. str. str. 1,22,27,28,50,52,102,103). Valstybės Konstitucija 1922 metų jos nevykinimu ar peržengimu nebuvo pakeista ar panaikinta. Ji pasiliko vienintelė teisėta ir privaloma ją priėmusiai tautai, kol tos pačios tautos nebus atšaukta ar pakeista kita konstitucija. Valstybės konstitucija nesuteikė vyriausybei įstatymų leidimo galios, kadangi ši galia priklauso Seimui arba tam tikra tvarka yra vykdoma pačios tautos (V. K. 1,27,102). Visi Lietuvos vyriausybės, atmetusios kalbamą 1922 metų konstituciją, išleisti įstatymai ar tarptautiniai susitarimai, kurie turėjo būt Seimo tvirtinami, kaip antai taikos sutartys, valstybės teritorijos įgijimo, išsižadėjimo ar perleidimo sutartys, prekybos sutartys, užsienio paskolos, sutartys, kurios iš dalies ar visai naikina ar pakeičia esamus įstatymus ir daug panašių susitarimų, neturi jokios teisinės galios ir neprivalomi, o taip pat neįparegoja tautos kaip vidaus krašto valdymo reikaluose, taip ir santykiuose su kitomis valstybėmis (V. K. 3,29,30).

Mūs laikais niekam rimtai negali ateiti į galvą krašto valdovą laikyti suverenumo turėtoju, nežiūrint jo de facto vykinamo suverenumo ir turimos vyriausybei paremti ginkluotos ar kitokios jėgos. Kartu reikia pastebėti, kad vistiek kokiu pagrindu, teisėtu ar tik faktinu valdžios turėjimu, Respublikos Prezidentas valdytų kraštą, bet pačioje Respublikos Prezidento sąvokoje ir jo galių esmėje glūdi jo galių ir teisių ribotumas, kompetencijos ir vykdymo laiko atvejais. Respublikos Prezidentas nėra institucija laikyti valdžią tam pačiam asmeniui ligi gyvos galvos. Taip pat iš esmės nėra suteikiama jam teisės pačiam pasirinkti arba paskirti savo įpėdinį kraštui valdyti ir tautai atstovauti. Tokia teisė yra galima vien monarchinėje valstybės valdymo santvarkoje. Lietuvos valstybės konstitucija nenustatė Respublikos Prezidentui teisės pasiskirti įpėdinį arba nuolatinį pavaduotoją, jam negalint eiti pareigų ar mirus. Ši teisė yra pačios tautos, kuri renka Respublikos Prezidentą nustatyta tam tvarka ir numato jo pavadavimo atsitikimus ir skiria pavaduotojus.

Respublikos Prezidento pavadavimas buvo numatytas, kada jis išvažiuodavo iš valstybės sienų, susirgdavo; jo pareigas tada ėjo Seimo Pirmininkas (V. K. 44,45), bet nėra konstitucijoje jokio nuostato, kad Respublikos Prezidentas galėtų skir-

LIETUVOS KAIMAS

J. MATULIONIS
Toronto, Kanada

Galvojant apie būsimą Lietuvą, pirmiausia mintis apsistoja prie būsimo Lietuvos kaimo. Lietuva, kaip buvo, taip ir pasiliks žemės ūkio kraštas. Dar negreit ateis laikai, kada miestai ir pramonė pradės dominuoti Lietuvoje. Taigi kaimas yra ir bus pagrindinis veiksnys Lietuvos gyvenime. Todėl ir verta apie jį galvoti ir verta susirūpinti net ir dabar.

Visi esame įsitikinę, kad Lietuvos kaimas bolševikų yra sugriautas. Nežinome, kokiame laipsny tai yra padaryta, bet kai kuriais atvejais tas sugriovimas sieks ligi 100%. Trobesiai, pagrindinis kaimo ir ūkininko inventorius, — bus perkilnoti, ir iš viso apgriauti. Gyvojo inventoriaus liks labai mažai. Žmonės sumaišyti. Atsikuriant Lietuvos valstybei iš naujo, ir kaimui teks atsikurti iš pat pagrindų. Štai ir kyla visa eilė klausimų, kaip jis turi būti atkurtas. Jau yra pasiūlymų visokių. Net buvo ir tokių, kurie siūlo iš karto nieko nedaryti, bet laikinai palikti bolševikų įrengtus kolūkius, kad nebūtų sutrukdyta gamyba. Žinoma, tai nėra joks sprendimas, kaip kaimą tvarkyti, o tik siūloma išeitis trumpam pereinamam laikotarpiui. Toks siūlymas yra galimas tik grynai teoriškai svarstant įvairias galimybes. Bet tai yra pats nepopuliariausias būdas. Tegul jis būtų ir ekonomiškiausias, dėl ko būtų galima dar ir ginčytis. Atsimenant vokiečių-bolševikų karo laikų praktiką, kada, užėmus vokiečiams kolchozų kraštą, kolchozai buvo tučtuojau išsidalinti pačių kolchozininkų atskirais sklypais, dar beveik karo veiksmams einant, ir žinant lietuvio neapykantą kolchozui bei prisirišimą prie savo sklypo, išsidalinimas sklypais tikrai bus padarytas pirmon eilėn. Parvažiavę iš kitų kraštų lietuviai su savo projektais dėl kolūkių

---

ti savo pavaduotoją arba mirties atvėjui palikti įpėdinį jo pareigoms eiti. Tokia tvarka demokratinėje respublikoje ir būti negalėjo, nes tai prieštarauja pačiai demokratinės respublikos esmei.

palikimo bus smarkiai pavėlavę, o varyti žmones atgal į kolchozus tikrai niekas neturės drąsos.

Bet yra kitas klausimas, daug svarbesnis. Tai būsimo lietuviško kaimo pobūdis.

Senovės Lietuva gyveno palyginti nedideliais kaimais. Sodybos buvo vienoje vietoje — vienoj gatvėj, o laukai aplink išmėtyti ir suskirstyti siaurais rėžiais. Taip buvo vykdomas savotiškas teisingumas, nes tik tokiu būdu žemė su įvairiais jos gerais ir blogais lopais buvo išdalinta lygiomis. Ūkiniu atžvilgiu tai buvo didelis nonsensas, ir todėl Lietuvoje nuo 19 šmt. pradėta vykdyti vienkiemių sistema, kuri buvo užbaigta jau nepriklausomybės laikais. Lietuva tapo vienkiemių kraštas. Dabar tie vienkiemiai vėl yra išnaikinti, trobos kilnojamos ar jau ir sukilnotos į didesnius ar mažesniun vienetus, o kai kur bus įkurti ir visai stambūs, kaip rusai pavadino, agrargorodai.

Tai štai dabar ir klausimas: o kaipgi bus tvarkomas būsimasis Lietuvos kaimas? Ar grįžti tuojau pat į vienkiemius? Ar pasilikti suglaustų kaimų sistemoje?

Kad reikia panaikinti kolūkius, jokio klausimo nėra. Kad negrįšime prie rėžių sistemos, taip pat yra aišku. Laukai turi būti išdalinti atskirais sklypais, kaip buvo ir nepriklausomybės laikais. Bet pats sodybų sutvarkymas? Ar vienkiemiai? Ar suglaustas kaimas?

Vienintelis ir pats svarbiausias vienkiemių sistemos pliusas tai ūkinės galimybės: laukų artumas, lengvumas su darbais, patogumai su galvijais ir paukščiais.

Bet ši sistema turi ir didelių minusų.

Kelių klausimas Lietuvoje niekad nebuvo visuotinai gerai išspręstas. Blogi buvo keliai pirmos rūšies, blogi ir antros rūšies, o kaimo keliai ir visai buvo užmiršti. Jų niekas nežvyravo, net ir griovių prie jų nekasė. Vienkiemio susisiekimas su visu kitu pasauliu ištisomis savaitėmis pavasarį ir rudenį buvo nukirstas. Norint vesti pažangesnį ūkį, tai yra tokia nenugalima kliūtis, kuri viena pati paraližuoja visą ūkininko veiklą. Kaip kasdien pristatyti į pieninę pieną? Kaip pristatyti į turgų javus, paukščius, gyvulius tomis neišbrendamomis savaitėmis? Kiek vargo turi vienkiemių vaikai, kol jie nuplaukia tomis savaitėmis kad ir į netolimą mokyklą? Faktiškai vienkiemių gyventojai tokiomis purvo savaitėmis yra izoliuoti nuo viso pasaulio. Važiuoja žmogus tik didžiausios bėdos priverstas. Gali turguje kilti kainos ir labai smarkiai, bet ūkininkas, ir pakankamai savo gaminių turėdamas, yra nepajėgus juos pristatyti. Žinant bendrą Lietuvos kelių padėtį ir turint galvoje, kad visoki jų gerinimai bus pradėti nuo pat svarbiųjų,

tai keliai prie vienkiemių be kelių dešimtų metų bus ir nepradėti tvarkyti.

Elektrifikacijos klausimas vienkiemių sistemoje ilgai bus praktiškai neišsprendžiamas. Perbrangus darosi tinklas, kad juo būtų galima nutiesti visą Lietuvą. Maiūnėliai problemos neišspręs. O kaimas turi būti elektrifikuotas tiek šviesos, tiek ir jėgos reikalui. Darbo diena kaime turi būti pratęsta, ypač žiemos ir rudens laiku. Balanos, kurios ir šiandien vėl grįžo Lietuvon, turi būti vieną kartą padėtos į archyvus. Įvairios lempos pasilieka tik lempomis. O be elektros, kuri ir šviestų ir suktų įvairias mašinas ,kaimas neapsieis. Kitaip jis turi atsilikti nuo visų kultūringų kraštų ir vilkti vėl primityvų gyvenimą. Mes iš natūralaus ūkininkavimo sąlygų be elektros niekad neišbrisime. O jeigu užsimanysime elektrifikuoti vienkiemius, tai tas tiek pabrangins pačią elektrą, kad Lietuvos ūkininkas nesugebės išlaikyti konkurencijos su kitais kraštais. Jo gamybos išlaidos ir jo pragyvenimas turės būti žymiai aukštesnis, ir jis vėl turės spaustis arba iš viso atsisakyti nuo šios XX amžiaus žmogui būtinos galingos priemonės. Šį klausimą specialistai galėtų skaičiais paremti ir tada būtų galima galutinai susidaryti vieną nuomonę.

Kartu su elektrifikacija eina ir **telefono** klausimas. Lietuva ir šiuo atžvilgiu buvo Europoj daugiausia atsilikęs kraštas. Telefonas Lietuvos ūkininkui buvo perbrangus jau tik dėl savo pravedimo. Stulpai, vielos jam išeina žymiai brangiau, negu miestiečiui. Ir iš viso tokio tinklo pravedimas, sujungimas visų vienkiemių ir jo paskui prižiūrėjimas bei palaikymas darosi neracionaliai brangus. O telefonas moderniam ūkininkui yra būtinas. Susisiekimas su veterinorium, su gydytoju, su kunigu, su mokykla, su kooperatyvu, su valsčiumi, su kontrolasistentu, su agronomu ir su įvairiais kitais pareigūnais ūkininkui yra būtinas, ir jis, reikalui esant, turi kinkyti porą arklių ir gaišti ne valandas, bet dienas, nutraukdamas ūky kad ir karščiausius darbus. To nuostolio nieks nemato, jo nieks nepasveria, bet jis yra. Suskaičiuokit tokias praleistas valandas ir dienas per visą Lietuvą, ir jų išeis milijonai. O tų reikalų buvo ir jų bus. Palikus vienkiemių sistemą, ir kyla klausimas: per kiek dešimtmečių bus aprūpinti ūkininkai telefonais?

Kiekvienas kaimas turi turėti ir savo **paštą** ar pašto agentūrą. Ūkininkas, kaip ir kiekvienas kitas krašto pilietis, turi teisės reikalauti ir šiuo atžvilgiu bent lygybės su miestiečiais. Kaimo žmogus irgi turi teisės kasdien gauti savo laikraštį. Prieškarinėj Lietuvoj ir šiuo atžvilgiu buvo tik atvira problema. Nebuvo pakankamai daryta pastangų iš viršaus šią problemą spręsti, bet sunkumai tikrai buvo dideli: kaip pasiekti paštininkui kiekvieną vienkiemį? Ir ūkininkas Kauno dienraš-

čio skaityti negalėjo ne todėl, kad jis jo nenorėjo, bet tik todėl kad paštas nesugebėdavo to dienraščio laiku pristatyti. Jis gaudavo iškart 3-4 numerius. Kok įdomumas? Palikus vienkiemius, toji pati pašto problema pasiliktų, ir kaimas turėtų ir vėl tenkintis savaitraščiais, kitaip sakant, gyventi atsilikęs.

Krautuvių reikalai ūkininkui yra svarbūs ne mažiau už kitus reikalus. Ir kuo gyvenimas modernėja, tuo tų reikalų krautuvėj daugėja ir dažnėja. O krautuvę pasiekti reikia nubristi 3-4-5 kilometrus. Ir kas nors turi tai atlikti. Ne visada gali tai pajėgti per užvadus - vaikus. Reikia ir suaugusį atitraukti nuo darbo ir siųsti ko nors nenumatyto parnešti. O dažnai tam reikia kinkyti ir arklį. Kiekvienas matėme, kad normaliai ūkininkas važiuodavo "į turgų" kas savaitė vidutiniškai 2 kartus. Tai ką nors pirkti, tai ką nors parduoti. Kiekvienas toks išvažiavimas kainuoja visą darbo dieną. O dažniausiai važiuodavo ir šeimininkė. Tai jau dvi darbo dienos. Plius arklys, o dažniausiai du. Plius vežimas. O visokie susitikimai su giminėmis, su kaimynais, su kūmais, kurie be karčiamos retai apsieidavo! Taigi tų prekių transportas išeina ūkininkui perdaug brangus! Jo nieks irgi neskaičiavo ir statistikų nevedė. Bet milijonai darbo valandų žūdavo. Ir vienkiemių sistemoj to neišvengsi. Gyvenimas pasilieka gyvenimu, ir žmogui reikalų krautuvėj visada bus. Kad ir kaip apdairus bebūtų ūkininkas, jis vis tiek negali laikyti pas save ištiso prekių sandėlio.

Ūkininkas, gyvendamas atskirai nuo visų kitų, neturėjo galimybės naudotis tam tikro kooperavimo patogumais. Paimkim kad ir duoną. Kiekvienas buvo priverstas ją keptis atskirai. Nieks neskaičiuodavo, kiek kainuodavo tokios duonos kilogramas. Bet aišku bus, kad ji turėjo atsieiti ūkininkui dvigubai daugiau negu miestiečiui, kuris ją pirko iš kepyklos. Šviežios mėsos vasarą, kada vyko sunkiausi darbai, ūkininkas iš viso nematydavo. Atstodavo viską rūkyti lašiniai. Negi pjausi pats vienas vidurvasarį, per pačius karščius, kokį gyvulį! Suges.

Kaimo **amatininkų** klausimas buvo Lietuvoje stačiai neišsprendžiamas. Su jais buvo didelio vargo. Pirmiausia, nebuvo įstatymo, kuris tvarkytų šią plačią sritį. Patys amatai buvo taip žemai kritę, kad dar žemiau kristi, atrodo, ir negalėjo. Lietuvoje buvo privisę kažkokių mėgėjų, kurie, pamatę kelis kartus, kaip kas daroma, bandydavo patys savo rizika ir klijentų sąskaita verstis bet kokiu amatu. Nereikėjo mokslo, o tik drąsos. Toki amatininkai pastovios vietos ir neturėjo. Jie keliaudavo iš vieno vienkiemio į kitą, gadindami ūkininkų medžiagas, be vilties kada nors pas jį grįžti. Kaimas buvo reikalingas amatininkų, bet jų negalėjo prisišaukti. Užtat ir

naudojosi visokie mėgėjai. Esant suglaustam kaimui ir pakankamam skaičiui žmonių, amatininkai gyvena kartu su visais ir niekam nėra jokių sunkumų su jais susisiekti. Amatininkas darosi sėslus žmogus, jis jau ne vėjas laukuose, užtat ir savo darbą stengiasi atlikti ir sąžininkai ir gerai. Naujų amatų mokymasis priaugančiam jaunimui darosi prieinamesnis. Jaunimas turi progos, matydamas savo kaimo įvairių amatininkų, pasirinkti pagal savo norus.

Taip gyvenant, galima galvoti ir apie **naujų amatų** plėtimą. Savo laiku buvo galvojama Lietuvoj išvystyti savo liaudies dirbinių gamybą ir pradėti net jų eksportą. Gyvenant vienkiemiuose, tokia gamyba yra neįmanoma.

Suglaustas kaimas gali galvoti ir apie **sveikatos punktą.** Gydytojas negalės gyventi kiekviename kaime. Bet vieną pusdienį jis jam gali pašvęsti ir jį vizituoti. Žinoma, tai neliestų ekstra susirgimų, neliestų ir ligoninių, kurios galėtų būti tik didesniuose centruose.

Bet būtinas dalykas tokiam kaimui turėti — tai **pradžios mokyklą.** Čia yra tokia būtenybė, be kurios neapsieisi. Tada vaikų mokslo pradžia galėtų vieneriais metais būti ir ankstyvesnė.

Ateity būsimoj laisvoj Lietuvoj turės pasikeisti ir **ūkio gaminių surinkimo tvarka.** Turgai, kuriuose ūkininkas parduodavo visas savo prekes, išnyks, arba bent neturės to dominuojančio vaidmens, kurį turėjo anais laikais. Dauguma produktų turės būti surenkama per speciales bendroves, daugiausia per tuos pačius žemės ūkio kooperatyvus, kurie, kaip ir pieninės, juos perdirbs, rūšiuos ir skirstys vienus vidaus rinkai, kitus eksportui. Žemės ūkio gaminių rūšiavimas, apdirbimas ar perdirbimas ir to viso pristatymas būsimos Lietuvos ūky užims labai svarbią vietą. Gera rūšis, transporto skuba, nuolatinis iš anksto numatytas kiekis, vaidins lemiantį vaidmenį visame mūsų gyvenime. Kaip to visko pasiekti ir visa tai sutvarkyti, kad eitų laikrodžio tikslumu, gyvenant vienkiemiais? Šioje sistemoje šitas surinkimas ir apskritai susižinojimas su gamintojais yra vienas iš sunkiausių punktų. Esant gamintojams vienoj vietoj, šita problema išnyksta. Surinkimas gaminių gali vykti dideliu greičiu, ir vietinės rinkos ar įvairūs surinkimo punktai, dirbtuvės gaus visada gaminius šviežius tos pačios dienos. Žemės ūkio produktų srity tai vaidina pirmaeilį vaidmenį. Ir pačiam ūkininkui atidavimas tų jo gerybių vyksta lengviausiu keliu, nes viskas čia pat.

Žemės apdirbimas buvo ir bus kartu ir pagrindinis ir sunkiausias klausimas. Traukiamosios jėgos, arklių pavidalu, Lietuvoje likviduojant kolūkius, bus labai mažai. Arkliai šioje

mašinų gadynėje baigia atgyventi savo reikšmę. Tuo labiau, kad prisiauginti arklių reikia ir laiko. Taigi šita problema jau iškart grius su visu savo sunkumu ant Lietuvos žemės ūkio tvarkytojų pečių. Jiems rūpės ir tenkinti momento reikalus ir žvelgti į ateitį, jai pasirengiant. Ir bus dvejojama: ar pasilikti ir toliau prie arklių, ar iškart mestis su visa energija prie to, kuo gyvena visa civilizuota pažangi ūkininkija. Atskiras ūkininkas mašinų įsigyti nesugebės. Jam ir neapsimokės jų amortizacija. Reiškia, jis vėl bus priverstas, nes kitos išeities neras, dairytis, kur įsigyti kokį kuiną ir su juo pradėti rengtis moderniškai žemės ūkio kultūrai. Ko galima bus laukti iš tokio ūkininko? Kada jis pradės pakenčiamai apdirbinėti savo laukus? Kada jis pasivys savo užsienių kolegas su savo kuineliu?

Šitą klausimą reiktų pamėginti spręsti labai radikaliai, išeinant ir iš momento reikalų, ir žiūrint į žemės ūkio ateitį visu rimtumu. Ir nieko kito nelieka, kaip iš pat pirmos dienos eiti prie žemės ūkio mechanizacijos. Atskiras ūkis to padaryti nepajėgs, ir tai reikia atlikti valstybės mastu: reikia kurti **žemės ūkio mašinų stotis.** Žinoma, po karo, po visų kolūkinių bandymų, po visų komunistinių vargų, bet koks kolektyvus darbas, bet kokia kolektyvi nuosavybė, ir apskritai visa, kas primins neseną praeitį, bus žmonių masėse labai nepopuliaru. Visi stengsis įsigyti ką nors savo, grynai asmeninio, tik jam vienam priklausančio. Visi bus sotūs nuo kolektyvinio turto. Psichologiškai paveikti buvusį kolchozininką bus labai sunku. Bet reikalas yra ir bus perdaug aiškus, nauda neabejotina, tad, nežiūrint visų sunkumų, turėtų būti einama prie bendro mašinų naudojimo, nes tik taip tvarkantis galima bus užtikrinti žemės ūkiui reikalingą pažangą. Palikdami kiekvieną ūkininką rūpintis savomis mašinomis, mes jį pastatytume ir vėl sunkiems bandymams, ir iš viso į neišbrendamas klampynes.

Šičia visai nenoriu liesti būsimų žemės ūkio normų, t. y. minimalių ir maksimalių ūkio dydžių. Ligi šiol mūsų spaudoj yra pasireiškusios dvi nuomonės tuo reikalu: I — ūkis turi suktis apie 10 ha ir II — apie 20-30 ha su minimumu 10 ha ir maksimumu nuo 50 ligi 80 ha. Kaip ten bebūtų, bet, dalinant kolūkius ir žinant, kad tos žemės, kaip ir visada, bus maža, tai kurti didesnius ūkius nebus niekam drąsos. Socialinis teisingumas bus pirmaujantis principas šioje būsimoje mūsų žemės reformoje. Ir reikia spėti, kad tie ūkiai nebus didesni kai 10-20 ha. Mes nežinome, kokios nuotaikos ir nusistatymai viešpatauja Lietuvoje dabar. Sunku spėti, koks bus nusistatymas ir Lietuvai atsikuriant. Dabartiniai mūsų galvojimai ir išvedžiojimai visada bus daugiau teoriški.

Turint galvoje tokius ūkius (10-20 ha) ir galvojant apie tų ūkių aprūpinimą mašinomis, mes susiduriame su dideliais sunkumais, ypač kiek tai liečia didesnes bei rečiau vartojamas mašinas. Individualiai įsigyti jas tokiems nedideliems ūkiams, net ir normaliais laikais ir ūkiams esant visai geram stovy, visada bus sunku. Tai ką bekalbėti apie besikuriančius ūkius, kada jiems reikės ir trobesius statytis ir apskritai kurtis iš pradžios. Be valstybės pagalbos ūkininkas bus nepajėgus bet ką įsigyti. Reikia manyti, kad po būsimo III-jo karo, po kurio bolševizmas išnyks kaip dūmas, ir vėl bus steigiamos tarptautinio masto organizacijos a la UNRRA, kurios pagelbės atsistoti bolševizmo nualintiems kraštams ant savų kojų. Mūms čia kaip tik ir reikia sugestionuoti, kokiomis formomis toji pagalba turėtų pasireikšti. Pirmon eilėn turėtų būti kaip tik pasirūpinta žemės ūkio mašinomis. Tik reikia mums patiems apsiskaičiuoti, kiek ir ko reikės. O tai mes galime padaryti ir dabar. Turim prileisti, kad ten tėra minimumas traukiamosios jėgos, ir toji pati bus niekam verta. Turim prileisti, kad nėra jokių padorių mašinų ir kad mums reikia viską taisytis nuo pradžios. Parsigabenus tokias mašinas (traktorius su visais įrengimais ir visa kita), noroms nenoroms teks jomis naudotis kolektyviai. Noroms nenoroms teks kurti kaime kooperatyvą, kuris tvarkys visą mašinų reikalą ir kuris bus atsakingas už pačias mašinas. Tai ir bus pradžia tų visų mašinų stočių. Ir tai yra galima tik gyvenant suglaustuose kaimuose.

Kad mūsų kaimas prieš karą per mažai buvo mechanizuotas, dviejų nuomonių būti negali. Kad jis turi keleriopai daugiau naudotis mašinomis, norint išlaikyti konkurenciją su kitais kraštais — o toji konkurencija bus — reikia viską daryti, kad mūsų ir būtų mašinomis aprūpintas, kad jis būtų pastatytas tuo atžvilgiu lygion padėtin su viso civilizuoto pasaulio ūkiu. Benzino ar kito skysto kuro brangumas ar pigumas priklauso nuo pačios valstybės varomos muitų politikos. Reikia manyti, kad būsimoj Lietuvoj skystasis kuras nebus priskaitomas prie liuksusinių prekių, ir muitas, jei jis iš viso bus, jau bus labai mažas.

Tik kupetoj gyvenant, galima galvoti apie gyvesnį **kultūrinį kaimo gyvenimą.** Čia turi palankią dirvą įvairios organizacijos. Čia yra įmanoma rengti periodinės paskaitos. Netgi ir keliaujantis teatras ir kinas gali atsilankyti, nes kiekviename tokiame kaime yra didesnė ar mažesnė salė. Yra jau galima galvoti apie skaityklas, bibliotekas. Yra galimybė galvoti apie įvairius vakarinius kursus. Tai yra apie visa tai, ko visiškai negalima įgyvendinti vienkiemių sistemoj.

Ir dar vienas yra stiprus motyvas už suglaustą kaimą. Visi žinome, ką reiškia **"suvalkietis".** Jam trūksta socialumo.

Jis iš vis Lietuvos tipų yra kraštutiniausias individualistas. Tiesa, jis yra praktiškas, geriau suprantąs savo interesą, ūkiškai jis yra pažangesnis, bet apskritai gyvenime sunkesnis.

Be visos eilės kitų priežasčių, šiam būdui susidaryti pagelbėjo ir vienkiemių sistema. Vaikai auga izoliuoti. Jau nuo pat mažens jie pripranta prie labai siauro žmonių ratelio. Kito vienkiemio vaikai jam yra kitas pasaulis. Jis su jais nežaidžia, nedraugauja, nes nesueina. Jaunimas irgi turi retų progų susieiti, pasilinksminti. "Unaraunas" tėvas neleidžia bendrauti su kitais. O pats ūkininkas yra kaip koks karaliukas. Jis yra suverenas savo vienkiemy. Jo valia, jo galia. Vienkiemis darosi jo gyvenimo centras, ir viskas, kas yra už jo ribų, jam yra svetima, neįdomu. Bendravimas su kaimynais yra suvestas ligi minimumo. Jo reikalai jam yra viskas. Kaimyno rūpesčiai jam mažiausiai svarbūs.

O kas būtų, jeigu ši vienkiemių sistema laikytųsi kelis šimtmečius visoj Lietuvoj? Koks susidarytų lietuvio charakteris? Ar liktų dar dainos, pasakos, bendras gyvenimas? Ar lietuvių tauta neišsigimtų į kažkokių individualistų ir nesukalbamų žmonių tipą? Kas pasidarytų iš linksmo aukštaičio, iš nerūpestingo dzūko? Ekonomiškai gal kraštas ir būtų pakenčiamoj būklėj. Bet negi viena duona žmogus gyvas! Tautos charakterio žaloti negalima, ir jį aukoti ekonomikai nebūtų racijos.

Tad dabar ir yra proga pagalvoti ir nusistatyti. Turime praktikos, ir tai turtingos; turime, keliaudami per įvairius kraštus, progos matyti įvairių sistemų, tad ir galime rinktis patį geriausįjį būdą. O tai ir verčia galvoti apie didesnius sodybų susibūrimus prie vienos vietovės. Sklypas, kuriame tilptų pati sodyba, sodas, daržas, turi būti vienas čia pat prie bendros gatvės, bet pati dirbamoji žemė galėtų būti ir toliau. Kaimai neturėtų būti dideli, nes kuo didesnis kaimas, tuo toliau nusitęstų laukai nuo sodybų, ir vėl kiltų didelio ir nepatogumo ir nepasitenkinimo.

Toks **suglaustas kaimas** galėtų apimti nuo 500 ligi 1000 ha. Jame galėtų gyventi 50 ūkininkų šeimu. Plius mokytojai, amatininkai, krautuvininkas ir kt. Tad iš viso susidarytu ligi 60 šeimų. Skaitant šeimai 5-8 žmones, susidarytų 400-500 asmenu kaimas.

Kaip tą viską pravesti, tai jau atskira tema. Bet tik tenka pabrėžti, kad mūsų žemės ūkis jau yra sujauktas ir jį reikės pagrindinai tvarkyti. Todėl vienoks ar kitoks jo patvarkymas yra galimas. Svarbu, kaip bus norima tą mūsų pagrindinį reikalą sutvarkyti. Tai bus vienintelė proga (!) padaryti taip, kaip patys žmonės norės. Laisvė turės būti respektuojama ir čia. Ir niekas negalės uždrausti žmogui gyventi ir vienkiemio

gyvenimu. Bet valstybinė politika turi būti viena. Jei būtų nusistatyta už suglaustą kaimą, ji gali daryti visą eilę lengvatų tokiam kaimui įsikurti. Kaimas ir ateity negalės būti paliktas tik Dievo valiai, kaip kad jis buvo paliekamas praeity, kada visas valdžių dėmesys buvo nukreiptas miestų reikalams. Miestas ir taip jau yra privilegijuotoj padėty pats savaime. O kaimas, ypač tokioj tautoj kaip mūsų, turi būti ne posūnio vietoj. Valstybė turės ateiti kaimui į pavalbą su visu savo aparatu, savo lėšomis ir institucijomis. Juk tiek daug tam kaimui susitvarkyti reikės!

Mes turime žiūrėti kiek ir pirmyn. Niekad neturime užmiršti, kaip gyvena ūkininkas aukštos civilizacijos šalyse ir kokiais patogumais jisai naudojasi. Jais turės naudotis ir lietuvis ūkininkas. Ir savo pirmutiniais pasitvarkymais neturime sudaryti tokių salygų, kurių paskui ir norėdami negalėsime pakeisti. Jeigu mes šitos reformos — sukūrimo suglausto kaimo, arba, kaip dzūkai vadina, **sodžiaus,** —tuojau po karo neįsivesime, išsiskirstysime vėl vienkiemiais, tai būtų galima drąsiai tvirtinti, kad mes tų vienkiemių niekad ir neišsižadėsime. Pradėsime vienkiemiuose statyti geresnius trobesius. Juk, tur būt, vieną sykį Lietuva bus sumūrinta. Taigi įsitaisius mūrinius trobesius, juos pajudinti nebus jokios galimybės. Toki procesai kaip išbarstymas, o tuo labiau subūrimas į vieną vietą yra galimi tik labai retomis progomis. Dabar šita proga bus, ir jai mes turėtume pasirengti. Turime svarstyti šį reikalą iš visų pusių. Šioji reforma liečia ne tik agronomą. Ją turėtų svarstyti ir ne vien ekonomistai, kooperatininkai, bet ir visi kiti: mokytojai, kunigai, inžinieriai, sociologai ir visi tie, kuriems rūpi ne tik kaimo problemos, bet ir visos tautos didieji klausimai, ir pats tautos charakteris, ir jojo ugdymas pačia geriausia prasme.

LIETUVOS MIŠKŲ ŪKIO PERSPEKTYVOS

Dr. ANT. ŠKĖRYS
New York, JAV

Lietuvos miškų ūkis nepriklausomybės metais turėjo didelės reikšmės bendrajam tautos ūkiui. Metinės pajamos už mišką siekdavo apie 34 mil. lt. Tai sudarydavo 9-10% biudžeto. Vien gryno pelno būdavo vidutiniškai apie 22 mil. lt. Pajamos už eksportuotą medį, siekdamos vid. apie 50 mil. lt., sudarydavo apie 25% bendro metinio Lietuvos eksporto. Nepaprastai didelės reikšmės turėjo pilnas vidaus rinkos patenkinimas. O medžio pramonė, kuri suteikdavo darbo apie 17% visų pramonėje dirbančiųjų, buvo irgi reikšminga kraštui.

Vien šie keli faktai parodo, kokią didelę reikšmę turėjo miškų ūkis bendrajam tautos ūkiui.

Toji reikšmė buvo nepriklausomybės metais pilnai suprasta ir, dedant rimtas pastangas, pasiekti gražūs šeimininkavimo rezultatai. Nemažiau tam turėtų būti kreipiamas dėmesys ir ateityje, kada medžio ištekliai bus sumažėję, o paklausa padidėjusi.

Miškai

Lietuvos miškingumas, palyginus su kaimyniniais kraštais, yra žemas. Prieš paskutinįjį karą, be Vilniaus krašto, siekė nepilnus 17%. Europos miškingumas buvo 10%, Latvijos — 27%, Estijos — 20%, Lenkijos — 24%, Vokietijos — 27% ir europinės Sovietų Sąjungos dalies — 33%. 1938 m. Lietuvos valstybinių miškų plotai siekė 931.986 ha, arba 0,39 ha vienam gyventojui. Atgavus Vilniaus krašto dalį, miškų plotai padidėjo 188.000 ha. Mūsų kaimynų latvių vienam gyventojui teko tuo pačiu metu 0,99 ha, estų — 0,80 ha, vokiečių — 0,20 ha ir suomių — 7,1 ha.

Lietuvos miškų plotai ne tik galėtų, bet ir turėtų būti padidinti. To galima būtų pasiekti apželdant nenaudojamus bei žemės ūkiui nerentabilingus plotus. Per 30 metų būtų galima,

be žymesnių sunkumų ir didelių kapitalų, užvesti mišku iki 200.000 ha ploto. Per metus tam reikalui reikėtų išleisti apie du mil. litų. Vykdant tokį sistematingą miškų plotų didinimą, Lietuvos miškingumą būtų galima pakelti iki 20%.

Medžio ištekliai

Lietuvos medžio ištekliai, pagal miškų plotą, buvo dideli. Valstybiniuose miškuose buvo skaitoma, be Vilniaus krašto, apie 90 mil. ktm, arba 123 ktm/ha. Privačių savininkų miškuose apie 20 mil. ktm, arba 99 ktm/ha. Bendri medžio ištekliai siekė 110 mil. ktm, arba 118 ktm/ha. Kaimyninė Vokietija skaitė 120 ktm/ha, Latvija 92 ktm/ha, Lenkija 101 ktm/ha ir Suomija 80 ktm/ha.

Lietuvoje medžio ištekliai gali būti pakelti iki 120 ktm/ha. Tai pasiekti galima per 40-50 metų sumanių miškininkų pastangomis.

Lietuvos medžio ištekliai turėjo būti padidinti nepriklausomybės metais kitokiu keliu. Lietuvos - Rusijos 1920.7.12 d. sutartis suteikė Lietuvai teisę naudotis Rusijos medžiu. Sutarties tekstas buvo toks: "Atsižvelgiant į tai, kad Lietuva Pasaulinio karo metu yra ūkiškai visiškai nuniokota ir kad josios piliečiai neturi galimybių atstatyti savo ūkį, ypatingai, dėl Lietuvos miškų sunaikinimo, apgriautus ir sudegintus trobesius atremontuoti ar naujus statyti, Rusijos vyriausybė sutinka Lietuvos vyriausybei duoti teisę, prie Lietuvos sienos kaimyninių vietovių ir galimai arčiau prie plukdomų upių ir geležinkelių, kirsti mišką 100.000 dešimtinių plote per 20 metų, pagal rusų miškų ūkio planus. Nustatymas tolimesnių kirtimo sąlygų yra pavedamas mišriai komisijai, sudarytai iš lygaus abiejų sutarties dalyvių skaičiaus."

Tačiau Lietuva pagal tą sutartį, dėl Sovietų kaltės, medžio negavo. Atėjus tinkamam laikui, jis turėtų būti išreikalautas, nes sutartis nebuvo anuliuota iki 1940 m. okupacijos.

Medžio prieauglis

Medžio prieaugliui Lietuvoje, ypatingai kokybiniam, turėtų būti atkreiptas ateityje dar didesnis dėmesys kaip nepriklausomybės metais.

Metinis medžio prieauglis buvo, palyginant su kaimyniniais kraštais, aukštas. Valstybiniuose miškuose buvo didesnis kaip privačių savininkų. Per metus vienam ha miško priaugo Lietuvoje 3,9 ktm (valst. miškų 4,1 ktm, o privačių — 3,45 ktm.). Latvijoje tuo metu 3 ktm, Estijoje — 3,3 ktm ir Vokietijoje 4,2 ktm. Per metus priaugdavo Lietuvoje apie 4,1 mil. ktm. medžio: 3 mil. ktm. valst. miškuose, 700.000 ktm

privačiuose ir apie 400.000 ktm ne miško plotuose. Esamose augimo sąlygose prieauglį galima pakelti iki 4 ktm/ha. Tam reikia sumanios miškininko rankos, nedidelio kapitalo ir iki 40 m. laiko. Tačiau didesnės reikšmės turi kokybinis medžio prieauglis, kuris yra lengviau pasiekiamas, nes priklauso žymiai daugiau nuo žmogaus. Paskutiniaisiais laikais buvo jau medžio prieauglio klausimu intensyviai rūpinamasi. Tačiau keleriopa okupacija padėtį žymiai pablogino, ypatingai paskutinioji, nes neduoda lietuviui miškininkui sąlygų veikti.

Lietuvoje auga daugiausia spygliuočiai — 70% ir tik 30 % lapuočių. Vyravo eglė — 36% ir pušis — 34%. Iš lapuočių — beržo 12%, drebulės — 8% ir juodalksnio — 6%. Kitos medžio rūšys buvo mažiau reikšmingos miškų ūkiui. Toks medžio rūšių santykis yra natūralus. Tačiau reikėtų atkreipti dėmesį į tas medžio rūšis, kurios yra ūkiniu požiūriu svarbesnės ir gali augti mūsų krašto ribose. Medžio rūšių santykio reguliavimas pakeltų miškų našumą, tad turėtų rasti ateityje atitinkamą atgarsį.

Miškų medynai yra skirstomi į amžiaus klases, kurios nusako, kada galima jau mišką kirsti. Toks medynų pasiskirstymas pagal amžiaus klases buvo Lietuvoje nepakankamai geras. Dėl to kaltas šeimininkavimas dar caristiniais laikais. Pvz., šiuo metu iki maždaug 1960 m. Lietuvoje brandžios pušies yra labai mažai (apie 60% vidutinio naudojimo).

Miškų amžiaus klasių atvedimas į normalų santykį gali pareikalauti iki 50 m. Šis opus klausimas turėtų būti ateityje visu rimtumu tvarkomas, kad miško naudojimas būtų nuolatinis ir galimai lygiame kiekyje.

Nemažiau svarbus yra miškų savininkų klausimas. Kaip visur, taip ir Lietuvoje miškai anksčiau buvo daugiausia privačiose rankose. Laiko sąlygoms keičiantis, keitėsi ir miškų savininkai, ypatingai Lietuvoje. Pvz., 1920 m. Lietuvoje buvo 36% miškų valstybės nuosavybėje, o 64% privačių savininkų. Po žemės reformos savininkų santykis pasikeitė radikaliai, ir jau 1938 m. valstybinių miškų buvo 80,4%, o privačių 19,6%. Tuo pačiu metu kituose kraštuose valstybės nuosavybėje buvo toki miškų plotai: Sov. Sąjungoje 100%, Vokietijoje — 32,6%, Latvijoje — 71%, Estijoje — 82% ir Lenkijoje — 36%. Kaip kitur, taip dar daugiau Lietuvoje, privatūs miškų savininkai, dėl ūkiškų nepriteklių ir stokos patyrimo, nepajėgė sulaikyti miško našumo kritimo. Tai pavaizduoja medžio ištekliai, prieauglis, kokybė ir pačių miškų plotų mažėjimas. Ateityje turėtų būti privatūs miškai, prieiną prie valstybinių miškų ar nesudarą sunkumų administruoti, atlyginimo keliu pervesti į valstybinius. Tuo būdu valstybinių miškų plotai galėtų būti pakelti iki 90%.

Miškų administravimas

Lietuvoje, kaip ir kituose mažesniuose kraštuose, miškų administracija buvo centralizuota. Tik privatūs miškai nebuvo pakankamoj valstybės kontrolėj, kokia buvo miškų ūkio atžvilgiu pažangiuose kraštuose. Iki vokiečių okupacijos (1941 m.) miškų žinyba, kaipo atskiras departamentas, priklausė Žemės Ūkio Ministerijai. Visi faktai tačiau rodo, kad Lietuvoje būtų buvę miškų ūkiui naudingiau, jeigu būtų tvarkęsis kaip savarankus ūkio vienetas. Tokia padėtis turėtų ir būti ateityje, lygiai kaip ir centrinė vadovybė bei visas administracinis aparatas. Bet vietos administracijai turėtų būti sudarytos sąlygos, kad urėdas, o dar daugiau girininkas galėtų bent dvigubai daugiau laiko praleisti dirbdami miške. Jie turėtų ne tik žinoti, kas jų administruojamuose miškuose dirbama, bet patys turėtų viską matyti ir dažnais atvejais tiesiogiai vadovauti, ypatingai, miško želdinimo bei auginimo darbams ir nukirsto medžio skirstymui į sortimentus. Kad jie tai galėtų atlikti, reikia sumažinti administruojamus plotus, duoti tinkamas susisiekimo priemones ir stengtis nepririšti prie raštinės darbų. Lietuvoje paskutiniaisiais metais viena miškų urėdija administravo vidutiniškai 17.300 ha., girininkija — 2.520 ha ir vienas eigulis saugojo 445 ha. Turėtų būti ateityje prieita prie tokių administruojamų plotų: urėdija — 10.000 ha, girininkija — 1.800 ha ir eiguva — 700 ha*) Tokiam administravimo uždaviniui atlikti, reikia turėti gerai parengtus specialistus — miškininkus. Turėtų veikti aukštojo mokslo institucija ir vidurinio mokslo miškų mokykla. Gi eiguliams parengti turėtų būti surengti protarpiniai kursai. Dabartinis pavergtoje Lietuvoje miškų mokyklų lygis yra labai kritęs, nes apie 90% mokomojo personalo atsidūrė tremtyje.

Miško kirtimai

Kiek turėtų būti kertama miško? Klausimas opus. Paprastai kertama medžio į metus tiek, kiek priauga. Lietuvoje, nepriklausomybės metais, priaugo, kaip minėta, valst. miškuose 3 mil. ktm., o iškertama buvo vidutiniškai 2.650.000 ktm. Teoriškai skaitant, 1921-1940 m. laikotarpyje buvo iškirsta apie 6 mil. ktm. mažiau, kaip priaugo. Gi privačiuose miškuose kirtimas viršijo prieauglį. Prie geresnių kelių buvo kertama valst.

*) Kituose kraštuose aukštojo mokslo miškininkas administravo tokius miško plotus: Estijoje — 7.200 ha, Latvijoje — 18.500 ha, Vokietijoje — 6.000 ha, Danijoje — 700 ha, Sov. Sąjungoje — 40.000 ha ir Kanadoje — 400.000 ha.

miškuose vietomis perdaug, o nuošalesnėse — žemiau leistinos normos.

Pradėjus vėl savarankiškai tvarkytis, reikės žymiai daugiau medžio kraštui atstatyti, kaip normaliu metu, tačiau kiek ir kokio medžio bus galima kirsti, sunku pramatyti. Jeigu, pvz., Lietuvos teritorija būtų su Klaipėdos kraštu ir tik ta Vilniaus krašto dalimi, kuri priklausė 1941 m., tai valstybiniuose miškuose, atrodo, būtų galima kirsti apie 3,5 mil. ktm. Kitas klausimas, kaip tas medis atrodys kokybės atžvilgiu. Paskutiniaisiais laikais iš valst. miškų nukirsto medžio gaudavom apie 56% gamybinio medžio ir 44% malkų. Santykis, palyginant su kitais kraštais, neblogas, išskyrus Vokietiją — 62% gamybinio medžio. Sunku tikėtis, kad ateityje gamybinio medžio nuošimtis viršys malkų (pirmaisiais atgautos nepriklausomybės metais).

Miškai turėtų būti kertami rinktiniu būdu ir plynai, kaip nepriklausomybės metais. Miškų darbams atlikti turėtų būti laikomi nuolatiniai darbininkai, kurių skaičius ir įpareigojimo sąlygos priklausytų nuo reikalingumo. Tokių darbininkų praeityje nebuvo.

Miškų kelių tinklas buvo nepakankams. Tiek vieškelių, tiek siaurųjų geležinkelių trūko. Dėl blogų kelių medžio kaina yra paprastai žemesnė ir aukštos kokybės medis paverčiamas į malkas arba pigius sortimentus. Taigi kelių tiesimo išlaidas atlygina ilgainiui medžio kainų pakilimas.

Lietuvoje ir ateity reikės tenkintis medžiui gabenti iš kirtimo vietos iki sandėlių ar geležinkelio stočių arkliais. Motorizuotas priemones reikės pirkti svetimoje rinkoje, be to joms ir keliai turi būti geri. Atrodo, kad šis klausimas galės būti sprendžiamas ir pagal tai, kiek ūkininkas bus pajėgus prie tokio transporto prisidėti. Nepriklausomybės metais apsimokėjo arkliais gabenti iki 18 klm. atstumo.

Medžio pramonė

Lietuvoje nepriklausomybės metais medžio pramonė buvo stipriai išaugusi, bet ne visose šakose pakankama. 1939 m. veikė apie 170 įvairių medžio įmonių, kuriose dirbo apie 5150 žmonių ir kurios produkavo į metus už 35,8 mil. lt., arba 8,9 % bendros krašto produkcijos.

Mechaninis medžio apdirbimas buvo vykdomas daugiausia lentpiūvėse. Iš jų tik nedidelė dalis buvo gerai įrengtos, turėjo 2-5 gaterius ir piovė daugiausia eksportui bei kitai pramonei. Iš jų viena galėjo per metus supiauti iki 80.000 ktm rąstų. Tokios rūšies lentpiūvės supiovė per metus apie 450-500.000 ktm rąstų. Didesnioji lentpiūvių dalis medį piovė vien vi-

daus reikalams, daugiausia ūkininkams. Jos turėjo 1-2 gaterius, dauguma buvo blogai įrengtos ir dažnai medį tik gadindavo, pasiekdamos labai žemą medžio išnaudojimo procentą. 1940 m. — su Vilniaus kraštu — buvo apie 120 įvairaus dydžio lentpiūvių. Bemaž visos buvo varomos garo jėga — lokomobiliais. Ateityje turės būti atkreiptas dėmesys į lentpiūvių įrengimą ir tinkamumą dirbti. Jų neturėtų būti perdaug, kaip buvo retkarčiais nepriklausomybės metais. Jų metinė produkcija vidutiniškai siekė apie 850.000 ktm rąstų, neįskaitant medžio atgabento iš Sovietų Sąjungos, kuris buvo piaunamas Klaipėdoje.

Buvo gaminamas parketas ir šalia jo kiti mažesnės reikšmės gaminiai. Šios rūšies pramonė turėtų būti ir ateityje, tik geriau pritaikyta gamybos požiūriu prie esamų krašte žaliavų — ąžuolo.

Faneros pramonė buvo centralizuota ir nepakankama. Veikė dvi didelės ir viena maža įmonės. Prieškariniais laikais į metus sunaudodavo maždaug po 26.000 ktm beržinių ir juodalksninių rąstų, iš kurių gaudavo apie 11.000 cbm faneros. Medžio žaliavos išnaudojimas siekdavo apie 30%. Bemaž visa faneros produkcija buvo skiriama eksportui. Ši medžio pramonės šaka turėtų būti decentralizuota, prisitaikant prie medžio žaliavų šaltinių, kad būtų galima geriau naudoti blogesnės rūšies beržinius — juodalksninius rąstus. Galėtų veikti iki penkių mažesnių tokios rūšies įmonių. Tik nereikėtų ją sukurti per didelę, nes yra palyginti brangi ir, neturėdama pakankamai žaliavos, negalės nuolat dirbti, kaip kad buvo Latvijoje.

Degtukų ir degtukų šiaudelių pramonė buvo bemaž pakankama, tik centralizuota. Ateityje turės būti išdėstyta po visą kraštą pagal drebulės išteklius. Pirmiau buvo tik dvi tokios rūšies įmonės ir per metus apdirbdavo apie 20.000 ktm. drebulinių rąstų. Ši pramonės šaka galėtų būti žymiai išplėsta ir dirbti daugiau eksportui.

Baldų gamyba buvo gerai išvystyta ir pilnai patenkino vidaus rinką. Paskutiniaisiais metais gamino ir eksportui. 1938 m. buvo 54 didesnės įmonės, kuriose dirbo apie 700 žmonių, ir metinė gamyba siekdavo virš 3 mil. lt. Baldų gamyba turėtų būti ateityje tiek išvystyta, kad galėtų pasirodyti savo gaminiais ir užsienio rinkoje, o tokia neabejotinai bus.

Smulkioji medžio pramonės gamyba buvo įvairi ir pajėgdavo vidaus rinką patenkinti. Tačiau tos įmonėlės buvo blogai įrengtos ir nepakankamai našios. Į jas turėtų būti atkreiptas dėmesys ateityje, kad būtų tinkamai įrengtos, pakeltas našumas bei rentabilingumas.

Cheminis medžio apdirbimas buvo mažiau įvairus. Svarbiausia šios pramonės šaka buvo celulozės gamyba. Veikė

tik viena didelė šios rūšies įmonė Klaipėdoje. Ji per metus sunaudodavo apie 350.000 ktm. popiermedžių ir iš jų pagamindavo apie 50.000 tonų celulozės. Praradus Klaipėdos kraštą, nustojo veikusi Lietuvoje ši pramonės šaka iki buvo atgautas Vilniaus kraštas.

Ateityje turėtų būti pastatytos dvi arba net trys mažesnio gamybos pajėgumo įmonės, nes prieš karą buvo eksportuojama per metus apie 100.000 ktm. popiermedžių. Be to, reikėtų naudoti blogesnės rūšies eglinius popiermedžius ir taip pat drebulinius bei pušinius.

Kanifolija buvo gaminama tik nuo 1936 m. ir gaunama tiek, kad patenkino vidaus paklausą. Buvo gerai pastatyta ir rentabilinga. Ši įmonė buvo valstybės nuosavybėje.

Buvo mėginta deginimo būdu gauti iš medžio anglį, tačiau didesnės reikšmės ši pramonės šaka neįgavo. Ateityje turėtų būti medžio anglinimas daugiau išplėstas.

Popieriaus gamyba nebuvo tiek pajėgi, kad pilnai patenkintų vidaus rinką. Ateityje turėtų būti išplėsta ši pramonės šaka tiek, kad atliktų jos gaminių ir eksportui.

Kartonažo pramonė buvo pakankamai išsivysčiusi ir patenkino vidaus paklausą. Taip turėtų būti ir ateityje.

Kita cheminė medžio pramonė buvo mažos reikšmės ir vargiai žymiai galėtų padidėti.

Medžio sunaudojimas

Lietuvoje buvo sunaudojama apie 80% kertamo miško vidaus rinkoje. Vienam žmogui atiteko 1,2 ktm, iš kurių 0,9 erdm. malkų. Kauno gyventojas per metus sukureno vidutiniškai 0,6 erdm malkų, kai Rygos — 1 erdm, Londono — 0,01 erdm ir Berlyno apie 0,10 erdm. Ateityje malkas turės atstoti iš dalies durpės, nors ir nėra tiek geros naudoti. Jų metinę gamybą būt galima pakelti iki vieno mil. tonų. Prieš paskutinį karą siekė iki 180.000 tonų. Tiek pakėlus durpių produkciją, jos atstotų apie 300.000 erdm. malkų, kurios būtų sunaudotos kaipo gamybinis medis.

Namų statybai turėtų būti naudojamos plytos ir kt. medžiaga. Be to, trobesiai turėtų būti statomi pagal planus. Tuo būdu būtų galima sutaupyti į metus apie 200.000 ktm. Taigi, iš viso per metus būtų galima sutaupyti apie pusę mil. ktm medžio, kuris padėtų greičiau trobesius atstatyti ir dar atliktų proporcinga dalis eksportui.

Medžio davimas pradžioje turėtų būti normuojamas. Pardavimo bei kitokio atleidimo būdai turėtų likti tie patys. Pvz., nepriklausomybės metais Lietuvoje buvo išduota medžio nemokamai 6,41 mil. ktm už 21.4 mil. litų (Latvijoj tuo pačiu metu

14 mil. ktm už 74.30 mil. latų). Reikalingų valstybės paramos bus daug, tačiau reikėtų prižiūrėti, kad duodamas medis būtų prašytam tikslui sunaudotas.

Medžio kainos Lietuvoje buvo neaukštos, žemesnės kaip Latvijoje ir ypatingai Vokietijoje. Ateityje, ūkinei padėčiai pradėjus stabilizuotis, kainos turėtų būti kai kurioms medžio rūšims 10-12% brangesnės. Tai prisidėtų prie didesnio medžio taupymo. Tačiau pirmaisiais metais turėtų ateiti paramos reikalingiems gyventojams į pagalbą valstybė.

Medžio eksportas

Lietuva buvo medžio pertekliaus kraštas ne tik teoriškai vertinant, bet ir iš tikro. 1920-1938 m. buvo eksportuota virš 139 mil. žal. ktm. medžio, į metus apie 850.000 žal. ktm. Iš to eksportuoto kiekio 35% atiteko medžio žaliavai, 62% pusiau gaminiams, 3% gaminiams. Už eksportuotą medį buvo gaunama vidutin. 50 mil. litų, arba 25% bendro metinio eksporto. Taigi, Lietuva turėtų figuruoti ir ateityje kaip medžio pertekliaus kraštas. Kokie krašto gaminiai galės užsienio rinkoje atstoti tą 25% dalį už eksportuotą medį? Tačiau turės būti dedamos pastangos, kad medis užsienio rinkon patektų gaminio ar pusiau gaminio formoje. Tam reikia atitinkamai reguliuoti medžio pramonės kapacitetą.

Lietuva prekiavo medžiu net su 13 kraštų, 4 kontinetais. Lietuvos medis turėjo užsienio rinkoje gerą vardą ir buvo mielai perkamas. Valstybė sunkiausiais metais padėjo rinkas ne tik išlaikyti, bet ir naujas surasti. Valstybės globa buvo naudinga ir reikalinga. Svarbiausi pirkėjai buvo Vokietija, Anglija, Belgija, Prancūzija ir Olandija. Vokietija daugiausia pageidavo medžio žaliavų, o Anglija celulozės, faneros ir piauto medžio. Į Vokietijos rinką reikės stipriai orientuotis, nes jos medžio ištekliai sumažėję — 1949 m. buvo iškirsta jau 12 m. priekin — o kainos ten gana aukštos.

Lietuva turės įsigyti bent tris prekinuis laivus medžiui gabenti. Tuomet apsimokės prekiauti su tolimais užjūrio kraštais.

Medžio importas

Lietuva importavo keletą metų pušinius rąstus iš Sovietų Sąjungos. Prekyba buvo labai naudinga, nes suteikė darbo Klaipėdos lentpiūvėms ir davė keletą milijonų gryno pelno. Ateityje į tai turės būti kreipiamas didelis dėmesys. Medžio importininkais galėtų būti Rusija ir Lenkija.

Lietuvos miškų ūkis, kaip matėme, buvo gerai tvarkomas ir našus. Vienas ha valstybinio miško davė pelno per metus 21 lit. Tuo metu Latvija gaudavo 20% mažiau, o Vokietija, kur medis buvo brangus, 8RM (1RM - 2,3 lit).

Darant trumpą santrauką, tenka konstatuoti, kad Lietuvoje buvo kertama miško tiek, kiek priauga, ir rūpinamasi nuolatiniu ir lygiu naudojimusi. Neigiamumai buvo, bet ne pagrindinėse miskų ūkio šakose.

Ateityje, be paminėtų dalykų, vidaus vandenys turėtų būti taip pat administruojami miškų žinybos, kaip ir medžioklė.

Medžio pramonę reikėtų stengtis perleisti privačiosna rankosna, bet teikiant paramą ir paliekant valstybės globąpriežiūrą. Steigti prie miškų mokslų institucijų miškų tyrimo stotis ir rūpintis gerų miškininkų parengimu.

Dabartiniai sovietiniai okupantai alina mūsų miškus. Nors jie ir planuoja, bet dirba neplaningai. Vargiai tačiau iškerta daugiau, kiek priauga. Bet neabejotinai kertama daugiausia ten, kur nesunku medį išimti. Kreditai miškui želdyti ir auginti tikrai nepakankami. Gali būti jau iki 35.000 ha nepakankamai atželdytų ar net apleistų miško plotų. Tokiam nenormalumui atitaisyti reikėtų iki 5 metų. Miškotvarkos skyrių, kuris nustato miškų plotus, medžio išteklių bei prieauglį ir ūkio planą. Sovietai paleido dar 1940 m. ir nėra žinių, kad būtų atgaivinę. Dėl to jie negali turėti pakankamų ūkio planų. Yra labai svarbu, kad miškų nepaliestų karo veiksmai, kurie gali būti nepaprastai nuostolingi.

Visus miškų ir jų ūkio nenormalumus, kurie yra daromi dabartinėje Lietuvoje, yra galima per kelioliką metų atitaisyti. Tam tikslui reikėtų ne tik stipraus specialistų — miškininkų kadro, bet ir apie 3 mil. lt. į metus (bent per 15 metų). Tai sudarytų apie 9% prieškarinių metinių pajamų už mišką. (1938 m. buvo skiriama 3% metinių pajamų miškų želdymui, auginimui ir kitiems reikalams.)

Tačiau bus svarbiausia problema pirmaisiais metais patenkinti vidaus paklausą. Apie 80% trobesių yra mediniai ir jų daugumą reikės remontuoti. O eksportui turės būti irgi derama dalis skiriama, kad gautume svetimos valiutos. Gyvenimas parodė, kad panašaus tipo sunkumai yra nuveikiami. Mes savo jėgomis turime irgi pasitikėti. Tam turime rengtis sistematingai, paruošti planus, juos retkarčiais peržiūrėti, kad negrįžtume tuščiomis rankomis.

Tikėkime karštai į atgimsiančią Lietuvos laisvę, nepraraskime vilčių jon grįžti ir kaupkime jėgas, kad galėtume tiek savo protu, tiek ir rankomis prisidėti prie gražaus josios atstatymo ir žaliųjų girių auginimo.

KRIKŠČIONIŠKOJI DEMOKRATIJA AKCIJOJE

(Iš CDUCE kongreso diskusijų vakaro)

Paruošė A. GRAŽIŪNAS
Brooklyn, N. Y.

Vidurio Europos Krikščionių Demokratų Sąjungos kongreso 1953 m. kovo 13-15 d. metu buvo suruoštas diskusijų vakaras, tema "Krikščioniškoji demokratija akcijoje". Diskusijoms buvo pateikti šie klausimai:

1. Kodėl krikščionių demokratų partijos reikalingos katalikų kraštuose, kaip Italija, Prancūzija, Pietų Amerika ir t. t.
2. Bendradarbiavimas tarp protestantų ir katalikų politinėj srity.
3. Kurį kelią krikščionys demokratai turi pasirinkti — kairės, dešinės ar vidurio.
4. Integracijos ir federalizmo kelias. Krikščionių demokratų vaidmuo jungiant Europą.

Diskusijoms vadovavo žinomas JAV katalikų veikėjas Hunter College prezidentas Dr. G. N. Shuster.

Pirmuoju klausimu kalbėjo prof. A. A. Lima — Brazilijos Katalikų Akcijos pirmininkas, žinomas Pietu Amerikos filosofas bei sociologas, Pan Amerikos Unijos kultūros departamento direktorius.

Pradėdamas nagrinėti savo labai aktualią temą, prof. A. A. Lima pastebėjo, kad savo atsakymą padalinsiąs į dvi dalis: vieną iš esmės neigiamą, antrą — teigiamą.

"Nesileidamas į klausimą, ar katalikų partijų buvimas apskritai pateisinamas ir ar pateisinamas jų buvimas nekatalikų kraštuose, — pastebėjo prof. Lima, apsistodamas prie neigiamos atsakymo dalies, — aš pradėsiu, pareikšdamas, jog katalikiškieji kraštai neturėtų turėti katalikų partijų.

Savo įsitikinimo pagrindus, kodėl katalikiškuose arba talp vadinamuose katalikiškuose kraštuose neturėtų būti katalikiškų partijų, aš išdėstysiu eile paaiškinimų.

1. Bažnyčia katalikams politiniuose dalykuose teikia didelę laisvę, taigi katalikų priklausymas kairiųjų, dešiniųjų ar vidurio partijoms — suprantant jas XIX amž. tradicine prasme — yra pilnai leistinas. Katalikų partijos buvimas šitokią padėtį padarytų beveik neįmanomą.

2. Bažnyčia neturėtų būti suplakta su viena partija, net jei tai būtų ir katalikų partija. O katalikiškame krašte Bažnyčios suplakimas su oficialia katalikų partija būtų labiau neišvengiamas, kaip nekatalikiškame.

3. Kiekviename krašte visų katalikų bendradarbiavimo bazė turėtų būti Katalikų Akcija, kadangi savo charakteriu ji yra antgamtinė ir todėl atsieta nuo paskirų politinių partijų veiklos. Jeigu katalikų partijos buvimas šalia Katalikų Akcijos gali sukelti neigiamybių nekatalikiškame krašte, tai krašte, kuriame katalikai turi daugumą, jis gali būti fatališkas tiek Katalikų Akcijai, tiek politinei katalikų veiklai.

4, Katalikų partija katalikiškam krašte tuojau taptų klerikaline partija, nuosekliai sukeldama antiklerikalizmą tiek tarp tikinčiųjų, tiek tarp neutraliųjų, nekalbant jau apie priešingai nusistačiusius.

5. Istorinė patirtis rodo, jog, remiantis idėjų panašumu, šiandien tarp katalikų ir nekatalikų gali būti visai teisėti ryšiai, kiek tai liečia politinius įsitikinimus, nežiūrint, ar tai būtų dešinieji, ar kairieji, ar centras, ir net tarp katalikų tų pačių idėjų pagrindu gali būti pateisinamų nuomonių skirtumų. Katalikų partijos buvimas trukdytų šiems įvairavimams pasireikšti, ir tuo vestų daugelį katalikų į politinį absentizmą bei abejingumą.

6. Tai suskaldytų katalikus. Į kataliką, nenorintį priklausyti katalikų partijai, arba įstojusį į kurią kitą partiją, katalikų partijos nariai neišvengiamai žiūrės su įtarimu ir pasipiktinimu. Bažnyčios viduje kils kova.

7. Blogis, palietęs katalikiškuosius kraštus, yra tai, kad tikėjimas yra pasidaręs paviršutiškas ir tradicinio pobūdžio — jis remiasi šeimos motyvais arba apsprendžiamas auklėjimo aplinkos. Reikalinga todėl ne partija, bet doktrina, žinios ir giliai įsišaknijęs gyvastingumas, paremtas tiesa, o ne politiniais ar šeimyniniais motyvais.

Katalikų partija savo buvimu pablogintų padėtį, surišdama katalikus dar labiau nereliginio pobūdžio motyvais — visai išoriniais ir atsitiktiniais, jei ne grynai asmeniniais.

Dėl šių ir kitų panašių motyvų katalikų partijos buvimas vadinamuose katalikiškuose kraštuose man atrodo nepatartinas."

Taip išdėstęs motyvus, kodėl katalikiškuose kraštuose neturėtų būti kuriamos katalikų partijos, prelegentas pana-

šiu būdu išdėstė ir motyvus, kodėl tuose kraštuose reikalingos krikščionių demokratų partijos. Jo iškeltieji motyvai yra šie:

"1. Pirmiausia kaip tik todėl, kad neturėtų būti katalikų partijų. Jų nesant, turėtų būti partija su religiniu pagrindu, tai yra tokia, kuri savo politinę veiklą grindžia ne vien socialiniu klausimu, kuris jai gimiringas iš esmės, bet ir morale bei religiniais principais, kurie yra absoliutaus pobūdžio.

2. Jei nėra politinės partijos su tvirtu metafiziniu pagrindu, natūraliai katalikai links politinį gyvenimą vertinti kaip tiems principams svetimą. Ir lygiai kaip pavojinga surišti religiją su politika, taip fatališka „padaryti politiką visai nepriklausomą nuo principų, nes tai neišvengiamai vestų į pripažinimą klaidingų filosofijų. Prieš tiesos filosofiją stovi tik klaidinga filosofija. Filosofinis abejingumas politikoj, kaip ir kitose bendruomeninės veiklos šakose, veda prie determinizmo, pragmatizmo, natūralistinio evoliucionizmo, individualistinės demokratijos, sąmoningo ar nesąmoningo totalizmo, t. y. prie klaidingų politinių filosofijų.

3. Krikščionių demokratų partija neatima katalikams laisvės priklausyti kitoms jų pasirinktoms partijoms, jei jos nėra antikatalikiškos. Būdama nekonfesinė partija, ji nieko neįpareigoja stoti į jos eiles.

4. Krikščionių demokratų partijos neįtraukia į atsakomybę už jų veiklą Bažnyčios. Nėra pavojaus įtraukti Bažnyčią į partinės politikos areną ir skatinti klerikalizmą ar antiklerikalizmą.

5. Socialinis neteisingumas katalikiškuose kraštuose dažnai ginamas, pasiremiant teze, jog katalikybė politikoj ir ekonomikoj stovinti už status quo išlaikymą ir kad "katalikas" esąs "konservatyvaus" sinonimas. Krikščionių demokratų gi partijos yra iš esmės reformų partijos, kovojančios už socialinės gerovės kėlimą, remdamosi Bažnyčios socialine doktrina, bet nesiekdamos jos specialios paramos. Tai teikia joms didesnę jėgą ir prestyžą.

6. Komunizmas katalikiškuose kraštuose randa dėkingesnę dirvą savo ekspansijai, negu nekatalikiškuose. Tai priklauso nuo didesnio luomų skirtumo, labiau nelygaus turtų pasidalinimo ir nuo mistinio komunizmo charakterio, nors jo misticizmas yra baisus ir suktas. Jei krikščionių demokratų partijos bus ištikimos savo pašaukimui — jei jos remsis pagrinde moralės ir religijos principais, jei jos aktingai sieks socialinės revoliucijos, paremtos individualine žmogaus verte, ir teisingesnio turtų padalinimo, jei jos daugiau žiūrės į ateitį, o ne į praeitį — jos bus vienintelis partinis įrankis, galįs sumaniai kovoti su komunistine grėsme.

7. Tas pats ir su pavojumi iš neofašistų pusės. Katalikiškuose kraštuose yra neabejotinai tendencija suplakti konservatorių arba reakcinių dešiniųjų politiką su Bažnyčios doktrina ir istorine pozicija. Tuo būdu buvimas tuose kraštuose krikščionių demokratų partijų, kurios savo prigimtim privalo būti antifašistinės, kaip jos yra antikomunistinės, yra geriausia priemonės sustabdyti kylančią reakciją, neofašizmą bei diktatūra ir dešiniųjų partijų bei fuehrerio principo šalininkų kesinimąsi eksploatuoti bet kuria forma Bažnyčią ir katalikiškąją doktriną.

8. Krikščionių demokratų partijos reprezentuoja ar turėtų reprezentuoti katalikiškąją demokratizmo doktriną, nepanaudodamos religijos ar Bažnyčios savo politiniams tikslams, nors ir kaip kilnūs jie būtų. Krikščionių demokratų partijų buvimas katalikiškuose kraštuose ne tik apsaugo nuo absentizmo, katalikų suskilimo, Katalikų Akcijos suplakimo su politine veikla, Bažnyčios kišimosi į partijų politikos reikalus, bet jos ir neleidžia daryti skirtumo tarp komunizmo, neofašizmo bei vadizmo — blogybių, kurios gyvuoja netaisomos ten, kur yra katalikų partijos, arba tų partijų buvimo dar pablogināmos. Taip pat jos pateikia racionalias priemones įvesti religiją į politiką jųdviejų nesumaišant ir — svarbiausia — nepriverčiant religiją tarnauti politiniams tikslams.

Štai, dėl ko aš laikau, jog nepatartina turėti katalikų partijas katalikiškuose kraštuose, bet krikščionių demokratų partijų buvimas tuose kraštuose yra naudingas tiek religijai, tiek politikai.

Pijus XI yra pasakęs, jog garbingiausias žmogaus pašaukimas—tarnyba Dievui, bet tuojau po jos seka—kaip antroji savo garbingumu—politinė tarnyba."

Prof. A. A. Limos tezes kai kuriais atžvilgiais paryškino ir papildė prof. F. E. McMahon, anksčiau dėstęs Notre Dame universitete, o dabar dirbąs Chicagoj. Jis iškėlė, jog daugeliu atvejų krikščioniškoji demokratija netiksliai suprantama, ypač amerikiečių sluogsniuose. Tad, daugiau taikydamas gausiai diskusijose dalyvavusiems amerikiečiams, jis pabrėžė, jog yra tam tikro skirtumo tarp krikščioniškosios demokratijos idealų ir jos praktinio įvairiuose kraštuose pasireiškimo.

Krikščioniškosios demokratijos idealai yra aiškūs. Ji siekia realizuoti pilną socialinę, ekonominę ir politinę demokratiją. Jis atmeta bet kokią diktatūrą. Ji gina žmogaus asmenybės didybę ir atsiriboja nuo liberalizmo, skelbdama, jog žmogus sukurtas Dievo paveikslu. Būdama nekonfesinė, ji apima katalikus ir nekatalikus, kurie pasisako prieš kiekvieną vergijos formą ir už demokratiją bei tiki, jog, jei demokratija nori

išlikti, turi atsisakyti sekuliarizmo ir žmonių valstybę paremti Dievo Valstybe. Ji yra priešinga senos mados antiklerikalizmui, kaip ir senos mados klerikalizmui.

Praktiškai krikščionių demokratų partijos šiuos idealus vykdo didesniam ar mažesniam laipsny. Kai kurios iš jų yra daugiau konservatyvios savo tendencijomis už kitas ir tarp paskirų šių partijų yra kai kurių pažiūrų skirtumų. Tačiau tai nereiškia idealų skirtumo ,kurie yra bendri.

Katalikų ir protestantų bendradarbiavimo politinėj srity klausimą panagrinėjo Laymen's Movement for a Christian World (Protestantų pasauliečių krikščioniškos akcijos) pirmininkas W. C. Speers.

Kalbėtojas iškėlė reikalą katalikams ir protestantams bendradarbiauti, nes turi būti sudaryta dinamiška pajėga visų tikinčiųjų į Dievą. Šiandien aktualiausias reikalas apginti pasauly laisvę. Tačiau, kalbėtojo nuomone, tam vienos karinės jėgos nepakanka. Jei ir būtų įmanoma komunizmą jėga nugalėti, tai klausimas dar nebūtų išspręstas. Atsiradusią tuštumą turi užpildyti dinamiškesnė pajėga. O ta jėga yra krikščioniškieji pricipai. Taip pat ir visa praktinė veikla turi būti pagrįsta krikščioniškąja artimo mele bei savitarpine pagalba, kuri nežinoma komunistiniam pasauly. Šiam reikalui susijungimas visų krikščionių—tiek katalikų, tiek ir protestantu—kalbėtojo nuomone, yra didžiulės svarbos.

Klausimą, kurį kelią—dešinės, kairės ar vidurio—krikščionys demokratai turi pasirinkti, nagrinėjo Dr. I. Duchaček, buvęs Čekoslovakijos parlamento užsien. reik. komisijos pirmininkas. Šį klausimą svarstydamas, referentas pareiškė nuomonę, jog tokia kelių klasifikacija yra nepagrįsta ir klaidinanti. Laikomas kraštutiniu dešiniuoju sąjūdžiu nacizmas turėjo visai aiškių kairiųjų srovių bruožų, o komunizmas—kraštutinis kairiųjų sąjūdis—savo šovinizmu, panslavizmu ir kit. pan. dalykais rodo aiškaus dešiniųjų srovių pobūdžio. Apie "vidurio kelią" dažnai kalba Vakarų Europos socialistai ir konservatoriai, kurių politinė laikysena apibūdinama kaip "sėdėjimas tarp JAV ir Sovietų". Tad krikščionys demokratai savo laikysenos visai nebazuoja šiom sąvokom. Įvairiais atvejais jie dirba koalicijoj su demokratiniais socialistais, kitais vėl—su konservatyviniais elementais. Tačiau tai nerodo nei jų kairumo, nei dešinumo. Abiem atvejais jų tikslas yra savo krašto piliečių laisvė ir gerovė. Jie gina pluralistinį gyvenimo supratimą ir pasisako tiek prieš kraštutinį individualizmą, tiek prieš totalistinį kolektyvizmą. Kiekvieną praktinį sprendimą ar žingsnį jie įvertina pagal pagrindinį principą— ar šis arba anas politinis sprendimas yra naudingas asmeniui,

gyvenančiam bendruomenėj, nuo kurios jis negali būti atskirtas.

Vid. Europos integracijos ir federalizmo klausimą referavo prof. K. Pakštas.

"Nuo Estijos ligi Graikijos ir nuo Austrijos ligi rytinių Ukrainos ribų,—pastebėjo kalbėtojas,—Vidurio Europos kraštai užima 2.400.000 kvadr. mylių su daugiau kaip 160.000.000 gyventojų. Kiekviena Vidurio Europos tauta svetimųjų vergijoj išbuvo nuo 150 ligi 1.000 metų. Į ją veržėsi, degindamos ir plėšdamos, svetimos armijos kiekviename šimtmetyje.

Vidurio Europą geografiškai galima aptarti, kaip regioną didžiausių tragedijų ir vargų, atneštų svetimų armijų,—tikrai pavojingą vietą gyventi silpnoms tautoms. Tai kraštas tikrai liūdnos dabarties ir netikros ateities. O tuo pačiu laiku Vidurio Europa dvasiškai yra jauniausia Vakarų krikščioniškosios civilizacijos sritis, pilna gyvybės ir kūrybinio genijaus. Jos gyventojai dar randa didelio entuziazmo kultūrai, laisvei ir individualumui. Už šias vertybes jie kovojo ir mirė ištisas generacijas. Ir dabar ši Europos širdis dar duoda pasauliui didžiausią skaičių partizanų kovoj prieš juodžiausią barbariją.

Tačiau šios tautos, sudarančios 160.000.000 žmonių, yra labiausiai pažemintos ir užmirštos. Nepajėgdamos apsiginti pačios, jos negauna pagalbos iš šalies. Bet būtų neteisinga dėl šios padėties kaltinti tik Vakarų pajėgas. Mes dėl šių blogybių turime pasižiūrėti daugiau ir į savo pačių politinę virtuvę. Mūsų protėviai ir dabartinės kartos politikai nesuprato, kad tarp Vokietijos ir nepaprastai ekspansyvaus Rusijos imperializmo nėra vietos mažoms arba vidutinėms tautoms. Šioj srity smulkiems atėjo pabaiga, kai iškilo didybės siekimas. Vien tikrai didelis politinis organizmas gali išsilaikyti Rusijos kaiminystėj. Tokio politinio organizmo sukūrimas yra uždavinys ir pareiga Vidurio Europos politinių vadų, kurie turi veikti sutelktomis jėgomis.

Paskutiniųjų dešimties metų buvy įvairiose Europos sostinėse ir keletoj JAV miestų buvo suorganizuota Vidurio Europos federalistų sąjungos ir klubai— tikslu diskutuoti visoms penkiolikai šio regiono tautų bendras apsijungimo problemas. Mes tikime, kad Vidurio Europos federacija, pagrįsta visų šio regiono tautų tautinės nepriklausomybės ir lygybės principais, gali užtikrinti Vidurio Europai laisvę bei patvarią taiką ir kartu būti gera pradžia visos Europos federacijos. Šių klubų nariai diskutuoja svarbiausias Europos kontinento problemas ir yra įsitikinę, kad be federacijos Vidurio Europos tautos nepasieks saugumo, gerovės ir nepertraukiamos savo kultūros pažangos. Jų mintys, diskusijos ir raštai telkiasi apie šias problemas:

1. Garantavimą savo tautoms ilgesniam laikui nepriklausomybės, pilnesnės laisvės ir didesnės gerovės savo kraštų dirbančiųjų masėms.

2. Išsaugojimą savo tautinės kalbos, religijos, gyvenimo būdo ir visų tautinės kultūros ypatumų.

3. Sukūrimą saugesnių sąlygų greitesnei jų kultūros, meno ir mokslo pažangai.

4. Savo sienų ginčų likvidavimą tarptautiniam teisme arba arbitražu ir vengimą karo visomis jų turimomis priemonėmis.

Vidurio Europos federalistinis sąjūdis, kaip mes jį suprantame, yra dalis Europinio Sąjūdžio. Jei Vakarų Europos tautos plačios unijos pageidauja, tai Vidurio Europos tautoms unija yra būtenybė. Gyvendamos kaiminystėje didžiausios kolonijinės pajėgos—Rusijos—jos yra nuolatiniam pavojuj ir federalinė unija joms yra jų ateities kategorinis imperatyvas. Jei siūlomasis Vidurio Europos federacijos projektas šio regiono atstovų būtų priimtas, jis duotų laisvinimui labiausiai revoliucinį šūkį ir tikrai sprogdinantį elementą jų kovoj prieš tiraniją.

Vidurio Europos su jos 160 milijonų žmonių konsolidacija Šveicarijos, JAV ir Britų Commonwealtho pavyzdžiu būtų didžiausias laimėjimas visos Europos saugumui, o taip pat ir Amerikos. Neturėdama kolonijinių interesų ir būdama artimoj kraujo giminystėj su JAV, Vidurio Europos federacija būtų didžiausias Amerikos draugas, patarnautų visos Europos federacijos reikalui ir labai padėtų apsaugoti Vakaru krikščioniškos civilizacijos pozicijas. Šie tikslai yra taip dideli ir kilnūs, kaip ir naudingi visai žmonijai, kad jie turi sudaryti didžiausią pagrindą krikščionims demokratams, kaip ir visoms humanistinėms Europos ir Amerikos partijoms, dirbti ir aukotis."

Kiti diskusijų dalyviai savo kalbose iškėlė ir išryškino paskirus iškeltų problemų klausimus. Dr. B. Kovring, buvęs Vengrijoj universiteto rektorius ir dabar sociologijos profesorius Marquette universitete Milwaukee, istoriškai apžvelgdamas krikščionių demokratų partijų veiklą įvairiuose Europos kraštuose. konkrečiais istoriniais pavyzdžiais pagrindė tezę, jog krikščionys demokratai negali būti įsprausti į primityvią "kairiųjų", "dešiniųjų" ir "vidurio kelio" schemą, kadangi jie veikia visai kitoj plotmėj—tarnauja žmogui, atsižvelgdami tiek į jo laikinuosius ,tiek ir amžinuosius tikslus. Z. Ossowski, lenkų Krikščionių Darbo Partijos atstovas, plačiau apsistojo prie klausimo, ar krikščionių demokratų partijos katalikiškuose kraštuose praktiškai neišvirsta katalikų partijomis. Imdamas daugiausia pavyzdžius iš savo krašto ir savo partijos veiklos,

kalbėtojas nurodė, jog katalikiškame krašte krikščionių demokratų partija yra "iš katalikų", nes nusveriančią jos narių daugumą sudaro katalikai, kuo paaiškinamas ir faktas, kodėl šios partijos nariai taip žavisi Popiežiaus enciklikomis "Rerum Novarum" ir "Quadragesimo Anno". Tačiau jos yra visai savarankiškos Bažnyčios atžvilgiu ir veikia savo atsakomybe, kuo negalėtų pasižymėti konfesinė katalikų partija. Dr. M. Krek, buvęs Jugoslavijos vicepremieras ir Slovenijos krikščionių demokratų vadas, ypatingai iškėlė krikščioniškosios demokratijos akcijos stiprinimo bei plėtimo reikalą. Mūsų laikai yra viso pasaulio tautų socialinės ir politinės sąmonės budimo laikai. Ir tai yra dar istorijoj nežinomo masto revoliucija, kurią yra pastebėję Kremliaus valdovai ir deda pastangas kuo plačiausiai išnaudoti savo komunistiniam sąmokslui. Dėl to neįmanoma komunizmo nugalėti ir pasaulio gerovės užtikrinti tik Amerikos finansiniu pajėgumu ir atominėmis bombomis. Kova čia eina ir už žmogaus dvasią, ypač dirbančiųjų klasių. O tai turi atlikti krikščioniškosios demokratijos atstovai, nes jie gali vietoj marksizmo duot sveiką politinę ir socialinę ideologiją. Pasaulį gali išgelbėti tik demokratija. Gi demokratija kyla iš Evangelijos, anot J. Maritain, "ši forma ir šis bendruomeninio gyvenimo idealas ,kuri vadiname demokratija, savo esmėje įkvėptas Evangelijos ir negali be jos išsilaikyti".

Šiose diskusijose iškeltos ir čia santraukliai išdėstytos mintys yra padėtos Vidurio Europos Krikščionų Demokratų Sąjungos ateities veiklos pagrindan. Sistemigai išdėstytos Sąjungos ideologinėj platformoj jos buvo kongreso priimtos ir sudaro visos Sąjungos veiklos ideologinę bazę.

RYŠKIEJI VEIDAI

J. E. KAUNO ARKIVYSKUPUI IR METROPOLITUI JUOZAPUI SKVIRECKUI 80 METŲ

Kan. V. ZAKARAUSKAS

1944 metais, vidurvasarį, Maskvos kruvinasis slibinas jau buvo arti Kauno priemiesčių. Vokiečiai skubiai ruošėsi apleisti Kauną. Ginkluoti iki dantų ir su automatais rankose geštapininkai įsiveržia į arkivyskupo rūmus ir įsako Ekscelencijai J. Skvireckui kuo skubiausiai pasiruošti kelionėn. Esąs gautas iš Bertyno įsakymas išvežti Vokietijon visus Lietuvos vyskupus. Matyt, vokiečiai bijojo, kad vyskupai, o kartu ir arkivyskupas nepatektų į bolševikų rankas ir kad garbios Lietuvos Metropolito asmenybės jie nepanaudotų savo propagandai, jo vardu skelbdami įvairių skelbimų, atsišaukimų, raginimų bei reikalavimų.

Ginkluoti geštapininkai Ekscelenciją nugabeno iki sienos, o nuo čia, kelių kauniškių kunigų lydimas, jis vyksta pas artimiausią Prūsijoj kaimyną, Varmijos vyskupą Kallerį, Fraeunburgan. Čia būdamas, gauna iš Austrijos kardinolo Initzerio pakvietimą atvykti Vienon, kur jam pažadama laikinė prieglauda. Bet Viena tuo laiku jau buvo menka užuovėja, nes netrukus ėmė artėti ir čia bolševikų armija. Tada Ekscelencija palieka kardinolo jam suteiktą prieglaudą ir vyksta toliau į Vakarus. Netoli Insbrucko, aukštų kalnų apsuptame Zamso vienuolyne, jis randa paprastą, kuklų kambarėtį, kur ir iki šiam laikui garbingasai tremtinis gyvena. Čia jis ruošiasi šiais metais rugsėjo 18 dieną minėti ir savo 80 metų amžiaus sukakties jubilėjų.

J. E. Dr. Juozapas Jonas SKVIRECKAS gimė 1873 m. 1892 m. baigė Panevėžyje gimnaziją ir taip pačiais metais įstojo į Žemaičių kunigų seminariją Kaune, kurios nebaigęs vysk. Paliulionio buvo išsiųstas į Petrapilio Dvasinę Akademiją, kurią 1900 m. baigia teologijos magistro laipsniu. Tais pačiais metais vyskupas jį skiria seminarijos Šventojo Rašto profesorium vieton prel. Aleksandro Dambrausko-Adomo Jakšto.

Kuomi gi mus žavi J. E. arkivyskupo Skvirecko tauri asmenybė? Kuo jis lietuvių tautai yra nusipelnęs? Kokie darbai jo vardą įamžins mūsų tautos istorijos lapuose?

J. E. Juozapas Skvireckas mūsų tautos istorinis asmuo jau ir tuo, kad yra pirmasis Lietuvos Bažnytinės Provincijos arkivyskupas-metropolitas. Taip pat jis yra vienas įžymiųjų mūsų vyskupų, kurį drąsiai galime gretinti šalia Valančiaus Baranausko ir Karevičiaus. Jis garsus ir kaip Vytauto Didžiojo universiteto profesorius-mokslininkas. Tačiau jo vardą lietuvių tautoje daugiausia įamžins jo didysis darbas — Šventojo Rašto išvertimas į lietuvių kalbą, kuriam pašventė visą savo kuklų ir tylų gyvenimą, tuo būdu pastatydamas mūsų tautai nenykstamą paminklą. Ekscelencija J. Skvireckas yra ne tik arkidiecezijos vyriausias ganytojas, vadovas ir jos tvarkytojas, bet jis suteikė galimybę ir kiekvienam tikinčiam lietuviui kasdieną skaityti to Dievo Meilės Žodį, kuriam lietuvių tauta jau penkius šimtmečius tarnauja, kuriam kupina meilės širdimi papuošė savo sodybas, pakeles kryžiais, rūpintojėliais ir šventaisiais.

Šventojo Rašto atsiradimas bet kurios tautos gimtąja kalba yra jos gyvenime laikoma labai dideliu ir reikšmingu įvykiu ne tik religiniu, bet ir pasaulietišku atžvilgiu. Toks darbas visada yra laikomas stambiu įnašu į kiekvienos krikščioniškosios tautos kultūros lobyną, nes toks įnašas tai tautai pilnai atidaro duris į kultūringųjų krikščioniškų tautų šeimą. Vardai tų vyrų, kurie yra atlikę šį darbą, paprastai įrašomi šalia tos tautos kitų didžiųjų ir daug jai nusipelniusių vyrų vardų. Bažnyčios istorija niekad nepamirš Jeronimo vardo, kuris IV šimt. Romos pasauliui dovanojo Šventąjį Raštą lotynų kalba. Šia prasme ir J. E. Juozapas Skvireckas, kuris atliko šį didį ir reikšmingą Lietuvos Katalikų Bažnyčiai darbą, kartu tuo įdėdamas ir stambų indėlį į mūsų tautos kultūros istoriją, teisingai užsitarnavo lietuviškojo švento Jeronimo vardą.

Šventojo Rašto išvertimas yra sunkus ir milžiniškas darbas. Tai rodo faktas, kad lietuviai katalikai penkių šimtų metų po Lietuvos krikšto laikotarpy dar neturėjo pilno Šv. Rašto vertimo. Visa, kas šioje srityje buvo padaryta iki J. E. J. Skvirecko, galima sakyti, buvo tik nuotrupos, didesni ar mažesni bandymai. Praeityje buvo bandyta ne vieno Šv. Raštą išversti į lietuvių kalbą. Deja, niekas iš jų darbo iki galo neištesėjo. Mat, tam reikėjo ne tik gerai mokėti lietuvių kalbą, bet ir kitais atžvilgiais didelio pasiruošimo. Reikėjo gerai mokėti ir senąsias kalbas, kaip lotynų, graikų, hebrajų, o taip pat ir naujųjų kalbų. Arkivyskupas Skvireckas tatytum pačios

J. E. Kauno Arkivyskupas ir Metropolitas
JUOZAPAS SKVIRECKAS

Dievo Apvaizdos po penkių šimtų metų yra parenkamas katalikiškajai lietuvių tautai šį darbą atlikti.

Iš tikrųjų, dar būdamas jaunas seminarijos profesorius, jis jau pilnai šiam darbui buvo pasiruošęs. Dar jam esant seminarijoj klieriku, tuometinis Šv. Rašto profesorius, seminarijos rektorius prel. Cirtautas, jį laikė geriausiu skripturistu. Baigusį Petrapilyje sekmingai studijas, vyskupas jį skiria seminarijos Šv. Rašto profesorium. Dabar visų akys nukrypo į jauną kunigą profesorių Skvirecką, kada jis pradės šį milžinišką darbą. Imtis šio darbo ypač jis buvo raginamas prel. Maironio, Petrapilio Dvasinės Akedemijos profesoriaus, kurio Skvireckas buvo studentu ir kurį profesorius pažinojo kaipo didelių gabumų kunigą.

Tikrai ilgai netrukęs Juozapas Skvireckas šį sunkų Šv. Rašto vertimą lietuvių kalbon pradėjo. Tačiau jau pačioje pradžioje jis sutiko didelę kliūtį, būtent reikėjo išspręsti rašybos klausimą. Tuo laiku vyravo dvi rašybos. Jaunesnioji kunigija laikėsi Jauniaus, o senesnioji karta ir oficialiosios bažnytinės įstaigos naudojo tik vadinamąją Baranausko rašybą. Profesorius Skvireckas, būdamas naujosios kunigijos atstovas, apsisprendė už Jauniaus rašybą, nors tai galėjo būti kliūtis jo darbui išvysti pasaulio šviesą.

Koks buvo didelis, sunkus ir reikalaująs pašvęsti daug laiko darbas Šv. Rašto vertimas, prel. Dambrauskas, kartą seminarijos auklėtiniams skaitydamas paskaitą, kaip atsirado pilnas lietuviškas Šv. Rašto vertimas, prisimenu, taip kalbėjo: "Šv. Raštą išversti lietuviškai, kai dar šia kalba niekas nerašė mokslinių veikalų ir neturėjome plačios grožinės literatūros, kai dar nebuvo apspręsta pati rašyba ir kai kiekvienai gilesnei minčiai išreikšti reikėjo dienas ir net mėnesius pašvęsti, galėjo imtis ir tokį darbą atbaigti tik toks vyras, kuris buvo nemenkų gabumų ir kuris turėjo neišsenkamos kantrybės bei geležinę valią. J. E. Skvireckas toks buvo, nes pasiimtąjį darbą ištesėjo. "Prelatas dar ir daugiau nurodė, kokių didelių sunkenybių sutikdavo šis darbas, ieškant tinkamo termino kokiam nors dalykui pavadinti ar išreikšti. Dažnai kreipdavosi Ekscelencija prie manęs — kalbėjo Dambrauskas — klausdamas, kaip šį ar aną dalyką geriau išreikšti ar pavadinti. Ir "nukaldavau" vieną, kitą terminą, bet dažnai jais nepasinaudodavo. Jis pats surasdavo, ir reik pasakyti, kad daug tinkamesnį ir prasmingesnį negu manieji.

Reik stebėtis, koks didis buvo Ekscelencijos darbštumas, kuris dar ir iki šiai dienai neišseko. Vienas buvęs seminarijoj jo auklėtinis, vėliau tapęs tos pačios seminarijos profesorium, pasakoja kaip juos tuomet Skvireckas savo darbštumu stebino: "Vakare einant mums gulti, girdėdavome, kai prof. Skvi-

reckas savo kambaryje rašomąja mašinėle rašė. Rytą nubudę, mes dažnai girdėdavome tos pačios mašinėlės garsus. Reiškia, mūsų profesorius per naktį rašė." Nepailsino jo nei tremties vargingas gyvenimas, nei ilgas amžius, nors visą gyvenimą niekad nesijautė esąs stiprios sveikatos. Jo rankos dar ir šiandie prie darbo. Ir po tiekos darbų prie Šv. Rašto dar ir šiandie sakosi, kad jo darbas nėra baigtas. Ne taip seniai (1947 m.) jis naujai peržiūrėjo ir pataisė Naująjį Testamentą, kuris buvo Vokietijoje, Stutgarte, atspausdintas ir dalinamas lietuviams tremtiniams. 1949 m. parengė jis Švento Rašto VI tomą. O šiais metais baigė peržiūrėti visą Senąjį Testamentą, kuris bus atspausdintas dviem tomais, kuriuose tilps ne tik lietuviškasis Šv. Rašto tekstas ir platūs komentarai, bet taip pat bendrasis įvadas į visą Šventą Raštą ir įvadai į atskiras knygas.

O kaip Ganytojas J. E. arkiv. Skvireckas dar ir šiandie budriai, kad ir iš tolo, seka savo tikinčiųjų gyvenimą bei jų darbus. Jo ganytojiški laiškai pilni paguodos, vilties sulaukti pavergtai tėvynei laisvės. Jo tėviški paskatinimai, patarimai yra šviesus keliarodis dabartinio gyvenimo painiavose, kaip rašo vysk. Dr. V. Padolskis apie garbingąjį Jubiliatą.

Reik manyti, kad lietuviškoji visuomenė, nors šiandien ir plačiai po pasaulį išsisklaidžiusi, mokės tinkamai pagerbti J. E. Pirmąjį savo Arkivyskupą ir Metropolitą, švenčiantį savo 80 metų amžiaus garbingąjį jubilėjų. Manau, kad atsiras ir stambi šia proga monografija, kurioje bus plačiau ir išsamiau įvertinti Jubiliato mūsų tautai atlikti darbai, jo nuopelnai ir plačiau nušviestas jo asmuo ne tik kaipo vyriausio Lietuvos Bažnytinės Provincijos vadovo, bet ir kaipo didžiojo mūsų tautos kultūrininko ir nenuilstančio mokslo vyro.

PROF. DR. KAZYS PAKŠTAS

Dr. V. VILIAMAS

1953 metais birželio 29 dieną prof. Dr. K. Pakštui sukako šešiasdešimt metų. Pavaizduoti, kad ir pagrindinius Jubiliato bruožus yra nelengva, nes tai yra ne tik ryški, bet ir labai šakota asmenybė. Jubiliatas lietuviškai visuomenei yra žinomas ir kaip plunksnos žmogus-laikraštininkas, ir kaip gyvo žodžio meisteris-kalbėtojas, ir kaip patrauklus ir mylimas jaunuomenės vadas, ir kaip nenuilstamas kovotojas už lietuvybę, ir kaip mokslininkas-geografas, ir kaip visuomenininkas politikas. Jubiliatas yra neįstatomas į siaurus rėmus — jo veikla ir gyvenimas liejosi ir tebesilieja plačia srove, paliesdama beveik visas lietuviško gyvenimo sritis.

Aukštaičių krašto sūnus.

K. Pakštas gimė 1893 metais Alinaukos vienkiemy, netoli Alaušo ežero, Užpalių parapijoje, Sudeikių filijoje. Jo tėvas, stambesnių ūkių nuomuotojas, tuo metu nuomavo Alinaukos ūkį, ir čia jo motina Ona Vanagaitė sulaukė kūdikio, kuris, kad ir gimęs per Petrines, buvo pakrikštytas Užpaliuose Kazimiero vardu. Gyventi šiame ūkyje ilgiau Kaziukui neteko, nes tėvas nuolatos kaitaliojo nuomuojamus ūkius, o kartu kaitaliojosi ir Jubiliato kūdykystės bei jaunystės gyvenamosios vietos. Šventosios aukštupis ir ypatingai Užpalių-Južintų-Svedasų apylinkės daugiausia bus veikusios Kazimiero jaunystės sąmonę ir įdiegę didelį gamtos pamėgimą. Jaunystėje jam yra tekę dirbti ir ūkio darbus ir net sielius plukdyti Šventojoj, bet nepaprastas Kazimiero noras ir ryžtas pakilti aukščiau gyvenamosios aplinkos, siekti mokslo ir išvysti platesnius pasaulio horizontus atvedė jį į Kauną, kur mokėsi ir uždarbiavo: tai Saliamono Banaičio spaustuvėje, tai, vėliau, Birštono vaistinėje. Jau 1913 metais, jautri, kaip visada, Pakšto nuovoka jam sakė, kad pirmojo pasaulinio karo audros jau artinasi, kad jam prieš akis stovi sunki ir neaiški "maskoliui" karo tarnyba. Todėl 1913 m. paskutinę naktį, Kauno rotušei ir gretimų bažnyčių varpams skelbiant naujuosius 1914 metus, Pakštas

Prof. Dr. K. PAKŠTAS
š. m. birželio 29 d. atšventęs savo veiklaus ir vaisingo gyvenimo 60 metų sukaktį.

rogėmis traukia per Nerį Jurbarko link, norėdamas peržengti tuometinę Rusijos sieną ir pasiekti Naująjį Pasaulį—Ameriką. Rusų pasienio sargyba jį kartu su kitais dviem užpalėnais, sučiumpa, bet "vziatkovičiai" ir "kopeikoliubovai", gavę savo duoklę, juos ne tik paleidžia, bet ir pamoko, kaip apleisti nedraugingą Rusiją. Ir, taip pasprukęs, "novobrancas" pasiekia Chicagą.

Spaudos darbininkas ir redaktorius.

Pirmieji žingsniai JAV Pakštui buvo gana sunkūs. Pabandęs Chicagoje knygnešio amatą, pereina dirbti pas tėvus marijonus ir triusiasi prie laikraštėlio "Tikyba ir Dora", beveik vienas jį prirašydamas. Jam išverčia ir dvi brožiūras: vieną iš rusų kalbos Griegory Petrov — tikybinio bobūdžio ir kitą iš vokiečių kalbos. Tačiau ir čia darbas per kukliai apmokamas ir nedėkingas. Kurį laiką išeina dirbti "ant farmų", bet vėl grįžta į miestą, kai 1915 metais Vyčių seime Chicagoje išrenkamas "Vyties" redaktorium. Ir šis darbas nebuvo pyragai — nepelningas ir pareinąs nuo daugelio malonės. Tačiau tai buvo pakopa, ant kurios atsistojus jam pavyko prasimušti į platesnius vandenis. Be Vyčių organo redagavimo, jam teko labai daug veikti ir pačioje Vyčių organizacijoje, kuri tuomet žengė pirmuosius susiorganizavimo žingsnius. Pakštas, Dr. A. Račkus, L. Šimutis, J. Kaupas, A. Aleksis, — vėliau stambios žuvys Amerikos lietuvių visuomenėje, tuomet buvo tie jauni ir nepaprastai energingi Vyčių grenadieriai.

Jau žymiai vėliau, 1923-24 metais grįžęs iš Europos, Pakštas Bostone redaguoja "Darbininką", o 1924-25 m. Chicagoje "Draugą". Ir dar vėliau 1946-47 m. vėl kurį laiką redaguoja "Vytį". Ir Lietuvoje jis buvo aktingas bendradarbis ištisos eilės žurnalų, kaip prof. St. Šalkauskio "Romuvos", "Kosmoso", "Židinio", "Naujosios Romuvos", "Ateities" ir kitų žurnalų bei laikraščių. Jo straipsniai patrauklūs, intriguoją, pilni naujų idėjų. Ypač Pakštas patrauklus savo straipsniais tautinių problemų ir tautinės kultūros klausimais. Ir dabar Amerikos lietuvių spaudoje jis neretas ir labai laukiamas svečias.

Lietuvos laisvinimo baruose.

Pirmojo pasaulinio karo metu Amerikos lietuviai labai gyvai ir efektingai dalyvavo Lietuvos laisvinimo darbe. Šių darbų didelė našta teko ir dabartiniam Jubiliatui. Jis yra vienas iš tų, kuriam labai daug teko dirbti Amerikos Lietuvių Tautos Fonde ir visokioje informacinėje veikloje. Būdamas

ugningas kalbėtojas, jis lankė įvairias lietuvių kolonijas, kėlė jose Lietuvos laisvinimo reikalą ir jo rėmimą lėšomis. Tautos Fondas buvo suorganizuotas katalikų ir tas fondas anais laikais yra sukėlęs Lietuvos laisvinimo reikalui daugiau lėšų, kaip visi tuometiniai kiti fondai, kartu paėmus. Pakštas daug veikė ir pačių amerikiečių tarpe, keldamas Lietuvos Nepriklausomybės reikalą tiek JAV valdžios sferose, tiek spaudoje ir visuomenėje. 1918 metais rugpiūčio mėn. Amerikos Lietuvių Taryba pasiuntė į Europą Amerikos Lietuvių misiją iš Pr. Mastauskio, kun. J. Dabušio ir K. Pakšto, kaip misijos sekretoriaus. Daugiausia su misija būdamas Šveicarijoje, K. Pakštas veikliai pasireiškė diplomatinėje ir propogandinėje dirvoje, ruošdamas įvairius memorandumus, promemorijas, rašydamas straipsnius ir kitais būdais.

1919 m. lydėdamas Lietuvon Amerikos Raudonojo Kryžiaus ponios Turcinewicz ir kt. vadovaujamą misiją, Pakštas patenka į Lietuvą. Čia, be kitokios veiklos, tuometinio krašto apsaugos ministerio A. Merkio paprašytas, jis kuriam laikui prikomandiruojamas prie JAV ir kitų kraštų karinių misijų, ir taip jam tenka užsivilkti net karininko-kapitono tuometinę lietuvišką uniformą, kaip karo valdininko ypatingiems reikalams. Su karo misijomis jis lanko lietuvių-bolševikų pafrontę, pasiekia tuo laiku savo ką tik išvaduotą tėviškę, o mokėdamas svetimų kalbų jis tarpininku karinėms misijoms buvo labai pravartus ir reikalingas.

Ir antrojo pasaulinio karo audros Pakštą jau užtiko Amerikoje. Ir kai 1939 m. iš Maskvos, po Lietuvos delegacijos derybų su Sovietų satrapais, jam parašiau laišką, dar gavau Lietuvoje jo atsiliepimą, kuriame kalba, "kad naktimis nemiegu dėl Lietuvos pavojų ir sūtemų, kurias atneša II pasaulinis karas". Jis JAV vėl labai aktingai įsijungia į Lietuvos reikalų gynimą. Savo pranešimais, paskaitomis, straipsniais, brošiūromis jis kiekviena proga kėlė ir tebekelia Lietuvos laisvės reikalą. Profesorius JAV ir Kanadoje—nuo Vancouverio ligi Floridos, nuo Meksikos iki Quebeco ir nuo Kalifornijos iki New Yorko — yra aplankęs daug miestų, universitetų, politinių klubų ir juose yra skaitęs apie Lietuvą per tris šimtus paskaitų. Šiuo atžvilgiu prof. Pakštas, tur būt, neturi sau lygių pavyzdžių. 1944-45 metų laikotarpy darbuojasi kaip BALFo organizacinių reikalų direktorius ir šioje veikloje efektyviai pasireiškia. Ir dabar prof. Pakštas plačiai dalyvauja lietuviškoje ir tarptautinėje veikloje. Jis yra Vidurio Europos Krikščionių Demokratų Sąjungos vienas iš steigėjų ir nuolatinis vicepirmininkas, Vidurio Europos Federalistų klubo Pittsburghe organizatorius ir nuolatinis pirmininkas ir taip pat panašių

klubų iniciatorius Clevelande, Chicagoje, New Yorke. O ir šiaip jis dažnas kalbėtojas kituose tarptautiniuose susibūrimuose, mėgiamas paskaitininkas amerikiečių ir lietuvių visuomenėje.

Jaunuomenės vadas.

Ne tik JAV lietuviškoji jaunuomenė mėgo ir mėgsta prof. Pakštą. Jis buvo mylimas ir gerbiamas lietuviškos jaunuomenės ir Nepriklausomoje Lietuvoje. Savo gyvu būdu, psichologiniu jaunuomenės supratimu, gražia ir patrauklia iškalba ir ypač idealistiškomis aukštomis idėjomis jis neretai žavėdavo Lietuvos besimokinantį jaunimą. Ir kai a. a. prof. Stasys Šalkauskis, tas didysis ir neprilygstamas Ateitininkų Federacijos vadas, 1930 metais pasitraukia iš vado pareigų, ateitininkija, ypač jos jaunesnioji dalis, nesvyruodama pasisako už prof. K. Pakštą, entuziastingai jam patikėdama Ateitininkų Federacijos vado pareigas, kuriose jis išbuvo net dešimtį metų.

Pagrindinis ir labiau žinomas naujo vado įsakymas buvo entuziastingas ir jokių kliūčių nepažįstąs tautos kultūrinis apsiginklavimas bei pažangumas, išreikštas kiek paradoksišku šūkiu: "Pasukti Lietuvos kultūros laikrodį šimtą metų pirmyn." Jis galvojo ir teigė, kad jau kai kieno reiškiamas prisibijojimas Lietuvoje inteligentijos pertekliaus yra nedovanotinas būkaprotiškumas. Lietuviai, būdami neturtingi, turi siekti dvasinės aristokratijos ir ja imponuoti pasauliui. Mažų tautų didybė yra jų vertikaliniame ūgy. Mažos tautos privalo turėti ne tik pas save galimai didelius, labai gerai paruoštus inteligentų kadrus, bet turi jų turėti ir "eksportui" į kitus kraštus, kur jie ten būtų vertingi mažos tautos ambasadoriai. Leisti emigruoti juodadarbiams darbininkams, kaip Lietuvoje buvo daroma, yra didelis nuostolis ir tautinės savygarbos nepakankamas supratimas.

Mokslininkas - profesorius.

Jubiliatas jau 1918 metais yra baigęs sociologijos mokslus Fordhamo universitete, New Yorke. Būdamas Šveicarijoje, jis pirmiau studijavo ekonomiką, o paskui geografiją Fribourgo universitete ir čia baigė studijas daktaro laipsniu, parašęs disertaciją: "La Climat de Lithuanie".

1925 metais a. a. prof. Pr. Būčio dėka Pakštas pakviečiamas į Lietuvos universitetą. Iš pradžių jis buvo Teologijos-Filosofijos, o vėliau Matematikos-Gamtos fakulteto geografinės katedros vedėjas ir pagaliau ekstraordinarinis profeso-

rius. Geografijos mokslas Lietuvoje jo laikais teturėjo posūnio teises. Geografijos katedrai mažiausia būdavo skiriama lėšų, mokslo priemonių ir personalo. Ir vis dėlto profesorius geografijos mokslui Lietuvoje pradėjo naują erą: žymiai išplėtė geografijos mokslo paskirų šakų dėstymą (seniau ir tai nereguliariai buvo dėstoma tik fizinė geografija), pradėjo geografinius Lietuvos tyrinėjimus, pirmoje eilėje Lietuvos ežerų matavimus, davė pradžią savarankiško geografinio instituto su geografiniu muzėjumi ir atskira biblioteka, įkūrė ir visą laiką jai vadovavo Lietuvos geografinę draugiją bei sekmingai jai atstovavo tarptautiniuose geografiniuose kongresuose, kaip Paryžiuje, Amsterdame, Washingtone. Ypač gyvus ir draugingus santykius puoselėjo su Skandinavijos ir Pabaltijo kraštais. 1928-31 metais prof. Pakštui teko dėstyti regioninę ir politinę geografiją Rygos universitete ir vėliau buvo išrinktas Latvijos geografinės draugijos garbės nariu. 1938 m. Latvijos prezidento K. Ulmanio jis buvo apdovanotas Trijų Žvaigždžių ordinu. Dar anksčiau, 1934 m., švedų geografinė ir antropologinė draugija jį apdovanojo retu ir tik vienam į metus skiriamu garsaus šiaurės tyrinėtojo K. Andree medaliu, o 1939 m. Švedijos karalius Jubiliatą dar apdovanojo ir Vazos ordinu.

Atvykęs iš Lietuvos atgal į JAV — 1939 metais birželio mėn. — jis su protarpiais dėstė geografiją Kalifornijos universitete, Los Angeles; Carleton kolegijoje, Northfield, Minn.; Armijos kalbų mokykloje, Presidio of Monterey ir pagaliau dabar Duquesne universitete, Pittsburghe, kur yra geografijos departamento vedėjas.

Prof. Pakštas yra išleidęs ištisą eilę veikalų. Be jau minėto Lietuvos klimato, išleisto lietuvių ir prancūzų kalbomis, jo yra parašyta iš išleista: **Javų pasiskirstymo geografija,** "Kosmos", Kaunas, 1928; **Politinė Baltijos Respublikų geografija,** Kaunas, 1929 (vėliau išleista latvių ir lenkų kalbomis); **Baltijos jūra,** fiziografinė - antropologinė studija, Klaipėda, 1934; **Vilniaus problema,** 1935; **Aplink Afriką,** du tomai jo kelionėje patirtų įspūdžių, Kaunas, 1936; **Regioninė Afrikos geografija,** Kaunas, 1938; **Lietuvos ribų problema,** "Kosmos", Kaunas, 1939. Anglų kalba yra parašęs **Colonization Opportunities in Angola,** Geografiski raksti, Riga, 1934; **Lithuanian situation,** Chicago, 1941; **The Baltoscandian Confederation,** Chicago, 1942 ir **Lithuania and World War II,** Chicago, 1947. Prancūzų kalba, be jau minėtos disertacijos: **L'emigration lithuanien et ses causes,** mokslinis pranešimas tarptautiniame geografu kongrese Amsterdame, 1938.

Nesileidžiant į K. Pakšto darbų platesnį vertinimą, galima tik pažymėti, kad lietuviškomis temomis profesoriaus darbai yra atžymėtini, originalūs ir pilni naujų idėjų. Profesorius

daugiausia koncentruojasi ties Lietuvos sienų klausimais ir Lietuvos antropologinio ūkio problemomis. Taip, pavyzdžiui, prof. Pakštas jau nuo seno yra priešininkas netvarkingos lietuvių emigracijos ir jos neįkainuojamos Lietuvai žalos. Jo pastangomis ir intervencijomis Lietuvoje, ypač buvusi gausi 1929-1930 metais emigracija, vėliau buvo prilaikoma ir stabdoma. Jis labai giliai išgyveno bei išgyvena ir tremtinių netvarkingą emigracinį pasiskirstymą po įvairius kontinentus ir kraštus, nes ir šios bangos nuostoliai bus neapskaičiuojamai dideli. Jis stovėjo ir stovi už kolonizaciją, visur ieškojo lietuviškai kolonizacijai vietų, nes savomis kolonijomis tautos auga, naujai apreiškia savo genijų, o netvarkingos emigracijos kelias — nesulaikomos mirties kelias. Žinoma, kolonizacijos galimybės, dabartiniais laikais, mažoms ir neturtingoms tautoms, neturinčioms, be to, pionieriškos dvasios, irgi yra problematiškas reikalas, ypač turint galvoje nepaprastus mūsų nuostolius Lietuvoje. Bet normaliu laiku ir vidutinės sekmės kolonizacija žada didesnius laimėjimus, kaip neplaninga emigracija. Šiuo atžvilgiu, dėja, profesorius buvo ir lieka tyruose šaukiančio balsu.

Visuomeninės veiklos charakteris.

Prof. Pakštas, būdamas pirmoje eilėje kultūrininkas, daugiausia ir reiškėsi kultūrinėje veikloje, tačiau nevengė ir visuomeninės-politinės veiklos. Šioje srityje jis niekad nesiveržė ir nepretendavo kopti politinės karjeros kopėčiomis. Jis į politinę veiklą įsitraukdavo tik paisydamas bendrų savo krašto reikalų. Visą savo gyvenimą stovėjo arčiausia krikščionių demokratų. Jau 1917 metais Amerikoje einančioje "Pažangoje" yra parašęs pirmąjį krikščionių demokratų klausimu straipsnį. Protarpiais intensyviai Lietuvos krikščionių demokratų partijoje dalyvavo nuo 1919 ligi 1930 m. o nuo 1926-1930 m. vasaros buvo net tos partijos Centro Komiteto narys. Centro Komiteto nariu jis yra ir dabar.

Per trisdešimt metų pažinojęs savo profesorių, kelerius metus buvęs jo padėjėju, artimai sekęs jo darbus, veiklą, keltas idėjas, tą jo dvasinį nerimą, vis naujus ryžtus, sumanymus, siekius—laikau Pakštą aro prigimties žmogumi. To V. Krėvės didingai apdainuoto aro, kuris, gimęs gražiausios šalies kalnuose, vis dairėsi ir tebesidairo į mėlynas jos erdves su nenumaldomu noru aprėpti erdvių aukštį, bet dar daugiau erdvių plotį. Tik jei Krėvės aras troško surasti kelią nuo žemės į dangų, ieškodamas pasigyrimo ir pripažinimo, kad jis yra visų arų aras, — tai Jubiliato dvasios aras troško ir trokšta, kad dangaus žvaigždės dar daugiau švytėtų jo gražiausiai tėvynei

ir kad, aplankius ir ištyrus plačiojo pasaulio kraštus, būtų galima rasti būdus, kaip pasaulio gražiausias gėles persodinti jo mylimoje tėvynėje, kad jos čia dar gražiau žydėtų. Jubiliatas visa savo prigimtimi yra romantikas. O kadangi romantika yra sunkiai pritaikoma pilkojo gyvenimo realybei, Jubiliato gyvenimas pilnas tragizmo, apsivylimų, neužtarnautų priekaištavimų. Tik skųstis Jubiliatas yra nepratęs. Jo aukštaitiškas giedrumas to neleidžia, ir jis geriau negu kas kitas žino gyvenimo taisyklę—kad jeigu reikia verkti, verk vienas, o tik gera nuotaika dalinkis su kitais.

Jubiliatas yra perdėm akcijos žmogus. Jis nerviškai nepakenčia Žemaitės pavaizduotų Kurmelių, kurie, neturėdami ryžto ir vengdami akcijos ar bijodami klaidos, vis kartoja: paspėsim, palaukim, pažiūrėkim. Lietuvos ilgametis ministeris pirmininkas J. Tubelis neretai kartodavo, kad reikia septynius kartus atmatuoti ir tik tada atrėžti. Prof. Pakštas yra linkęs reikalą spręsti greitai — atrėžti be ilgų matavimų, nes, jei truks, bus galima pridėti, jei bus per daug — atimti. Abu visuomeniniai tipai turi savo gerų ir neigiamų savybių. Štai pora pavyzdžių, kalbančių Pakšto naudai. Per ilgai matuodami ir dūmodami, Lietuvos gyventojų surašinėjimo atžvilgiu pasilikome Europoje paskutinėje vietoje. Statistika vis tebeskelbia Lietuvoje per didelį beraščių skaičių, o kiek buvo paskutiniaisiais laikais gyventojų Kaune, Panevėžy ir kituose miestuose, mes ir patys nesusigaudydavom. Tai gal ir ne pirmaeilės reikšmės, tačiau taip pat svarbus reikalas, kuris Pakštui taip rūpėdavo ir dėl kurio jis ne vieną memorandumą rašė ir J. Tubeliui ir gen. Černiui ir dabar mums tebesvilina akis. Arba vėl: prof. Pakštas jau 1938 ir 1939 metais, akyvaizdžiai numatydamas besiartinančio karo pavojų, įkyriai beldėsi į tuometinės Lietuvos vyriausybės vyrų duris, nurodinėdamas, kad reikia iš Lietuvos perkelti į saugesnes vietas daugiau kapitalo, kultūrinių brangenybių, reikalingiausių knygų, nes daug kas negrąžinamai žus. Ir čia mūsų neryžtingumo ir neapdairumo vaisius skaudžiai pajuntame.

Apskritai paėmus, jubiliatas prof. Kazys Pakštas yra šviesi asmenybė. Peržengiant jam šeštąjį savo amžiaus kryželį, tenka tik palinkėti ilgiausių metų ir dar grįžimo į laisvą Lietuvą, kurią jis taip myli ir kurios taip reikšmingoje tarnyboje praėjo lig šiol peržengtos metų dešimtys.

A. A. DR. V. BAKŠYTĖ - KARVELIENĖ

M. GALDIKIENĖ

Yra žmonių, kurių mirtis padaro spragą ne tik artimųjų bei draugų tarpe, bet ir platesnėje visuomenėje. Toks asmuo buvo ir a. a. Dr. V. Karvelienė. Jos mirtis praretino katalikų visuomenininkų eiles ir ypatingai didelį smūgį sudavė moterų veiklai.

Veronika Bakšytė gimė 1898 m. gruodžio 13 d. Suolelių kaim., Utenos apskr. Mokslą pradėjo eiti Vilniuje E. Vileišienės įsteigtoje mokykloje. Pirmojo Pasaulinio karo audra ją nubloškė į Voronežą (Rusijoj), kur ir baigė 1918 m. Martyno Yčo mergaičių gimnaziją.

Grįžusi Lietuvon, 1919-1921 m. dirbo Eltoje ir lankė Aukštuosius Kursus Kaune. 1921 m. išvyko studijuoti į Vokietiją. 1929 m., parašiusi dizertaciją "Beitrag zur Geschichte des Kampfes um die Schulsprache in Litauen", baigė Karaliaučiaus universitetą filosofijos daktarės laipsniu.

Ištekėjusi už Dr. P. Karvelio, apsigyveno Noreikiškių ūkyje ties Kaunu ir įsijungė į organizacijų darbą. L. K. Moterų Draugijoj, Katalikių Organizacijų Sajungoj, Ateitininkių Taryboj, Abolicionistų, Mergaičių Globos ir Motinos ir Vaiko Sekcijose bei Kalinių Globos Draugijoj "Soterija" ėjo atsakomingas pareigas.

Visuomeniniam darbui pasirengimą įsigijo ateitininkų organizacijoj, į kurią įstojo 1913 m., būdama dar mokyklos suole. Nuo 1919 m. pradėjo dirbti L. K. Moterų Draugijoj. Moterų reikalais sielojosi ir užsieny būdama. Ten rinko medžiagą L. K. Moterų Draugijos socialinio darbo šakoms: Mergaičių Globos bei Motinos ir Vaiko sekcijoms, kurios, jai sugrįžus į Lietuvą, buvo įsteigtos.

Artimo meilė nuvedė Dr. V. Karvelienę ir į kalinių globos darbą, kurį ji atsidėjusi dirbo dešimti metų: lankė kalinius, ruošė jiems paskaitas ir organizavo šalpą.

Svetimų kalbų mokėjimas įgalino ją sekti užsienio spaudą ir supažindinti Lietuvos moteris su pasaulio moterų veikla. Ypatingai domėjosi Tarptautine Katalikių Organizacijų Unija ir jos padaliniais.

Būdama Ateitininkių Tarybos pirmininkė ir "Justitia" korporacijos mergaičių būrelio patarėja, ji buvo nuolatos apsupta bestudijuojančio jaunimo, kuris noriai vykdavo į Noreikiškių ūkį ir jo erdviose patalpose būdavo malonios šeimininkės gražiai priimamas.

Ir plunksnos darbas jai nebuvo svetimas. Nuo 1929 m. redagavo "Ryto" savaitinį moterų skyrių. Rašė straipsnius auklėjimo ir moterų veiklos užsieny klausimais. Bendradarbiavo "Motery", "Naujojoj Vaidilutėj" ir kitur.

Su tremtimi jos visuomeninė veikla nenutrūko, bet dar labiau suklestėjo. 1945 m. apsigyvenusi Tuebingene (Pietų Vokietijoj), ji atkūrė Ateitininkių Tarybą, L. K. Moterų Draugiją ir Kat. Moterų Sąjungą. Taip pat užmezgė santykius su Pasaulio Kat. Moterų Organizacijų Unija, Pasaulio Kat. Mergaičių Federacija ir Tarptautine Mergaičių Globa. 1947 ir 1952 m. suorganizavo Lietuvos atstovavimą šių trijų organizacijų kongresuose Romoje.

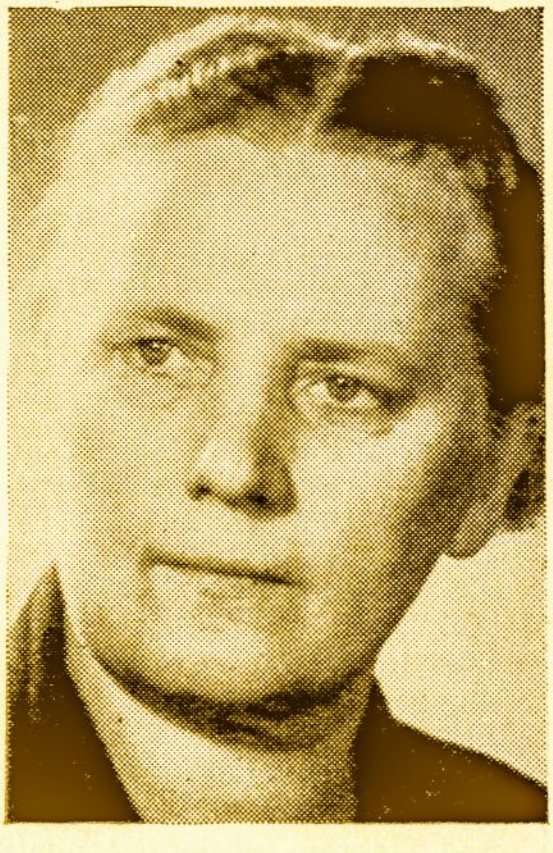

A. a. Dr. V. KARVELIENĖ
viena žymiausių liet. katalikių moterų veikėjų tarptautinėje plotmėje

1947 m. pasaulio moterų kongrese Paryžiuj buvo išrinkta į Tarptautinio Motinų Sąjūdžio Steigėjų Tarybą ir, kaip narė steigėja dalyvaudama tos organizacijos kongrese 1950 m., Dr. V. Karvelienė iškėlė neprasmingumą "taikos dėl taikos", primindama pasaulio moterims, jog yra pavergtų tautų ir kad tos tautos trokšta laisvės.

Už nuopelnus Katalikų Akcijai J. Šv. popiežiaus Pijaus XII buvo apdovanota ordinu "Pro Ecclezia et Pontifice".

Paskutinė našta, kurią Velionė buvo pasiėmusi ant savo pečių, tai Pasaulio Lietuvių Katalikių Organizacijų Sąjungai pirmininkavimas. Į šios organizacijos plėtimą bei stiprinimą ji dėjo daug darbo. Ir po sunkios operacijos ji nenustojo galvoti apie PLKOS. Bet staigi mirti 1952 m. gruodžio 27 d. pakirto šią didžią veikėją. Palaidota Strasburge.

SUKAKTUVININKAS PROF. J. KAMINSKAS

M. KRUPAVIČIUS

Profesorių Juozą Kaminską pažinau, kiek prisimenu, tik po Didžiojo karo nepriklausomybės pradžioj. Negalėčiau pasakyti, kada ir kokiomis aplinkybėmis ta pažintis įvyko. Bet ji nenutrūko ligi šiol. Lietuvos laisvinimo, Lietuvos atstatymo ir vėl laisvinimo darbai mus jungė stipriu ryšiu ir tą pažintį stiprino. Prisiminimai iš tos pažinties stato prieš akis nemaža mudviejų susikirtimų, minčių išsiskyrimų, metodų įvairumų, bet dar daugiau darnaus, sutariamo ir vieningo darbo pavyzdžių. Dėl ko — visai suprantama. Jei tokie dalykai pasitaiko net neretai tarp vienminčių, tarp vienos pasaulėžiūros ir vienos politinės ar partinės krypties žmonių, tai nieko stebėtino, kad jų pasitaiko tarp skirtingų pažiūrų žmonių. Tokį reiškinį laikau visai normaliu dalyku. Kaminskas socialdemokratas, aš — krikščionis demokratas. Atstumas nemažas. O tačiau yra dirva, kurioje susieidavom lyg vienminčiai ir jokių skirtumų nesireiškė. Tai Lietuvos laisvė, teisės, jos garbė ir lietuvių tautos gerovė. Nepriklausomybės pradžioj Kaminskas paėmė Tiekimo ministerio portfelį. Tos ministerijos pareigose buvo ir rekvizicijos kariuomenės reikalams. Jos nebuvo populiarios žmonėse dėl to vargo, į kurį buvo įvelta Lietuva karo padariniu. Negalėjo tokis darbas teigiamai atsiliepti į ministerio partijos reikalus. O tačiau Kamiskas ją paėmė. Paėmė dėl to, kad tėvynė reikalavo. J. Kaminskas yra aiškus lietuvis patriotas. Kur tik kilo Lietuvos reikalas, Lietuvos teisių pažeidimas, jo garbės reikalas Kaminskas stovėjo drąsiai ir garbingai kovotojų eilėse. Tą savo liniją išlaikė ligi paskutiniųjų laiku. Net sunki jį ištikusi liga iš to kelio nestengė jį iškreipti. Kai reikalinga ypatinga ramybė, jis nenustoja sielotis ir rūpintis Lietuvos reikalais, ir net jam pakeliamų darbų nevengia. Tai garbingo kovotojo ir kario gražus pavyzdys. A. a. prof. Čepinskis, Povilius ir kiti Kaminsko frakcijos draugai Seimuose — jį vadindavo marksizmo rabinu, kuris budriai sekė ir saugojo marksistinės linijos išlaikymą socialdemokratų partijoj. O tačiau patriotizmo srityje pats Kaminskas iš tos linijos iškrypo. Ir ne tik jis, bet ir nemaža kitų senesnės kar-

tos lietuviškųjų socialdemokratų. Bene K. Bielinio pasakojimų už tą "buržuazinį prietarą", kuriuo nenorėjo nusikratyti lietuviai socialdemokratai, anais laikais turėjo išgirsti iš savo vienminčių kitose valstybėse ar tautose ir nesmagių priekaištų ir kliudymų tarptautiniuose socialistų santykiuose. Tuo būdu reik pripažinti lietuviams socialdemokratams nuopelnų ir lietuvių tautos tautinės sąmonės žadinimo metais, ir Lietuvos nepriklausomybės atstatymo ir dabartiniu kovos už Lietuvos išlaisvinimą metu. Garbingasai sukaktuvininkas J. Kaminskas ne kartą susidūrė ir su svetimųjų okupantų kalėjimais už Lietuvos reikalus, kuriuos gynė iš tėvynės meilės. Nemaža jis yra nukentėjęs ir šių Lietuvos nelaimių metu už savo patriotinę veiklą. Čia reikalinga pažymėti, kad Kaminskas buvo pirmas Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto pirmininkas. Ir tik kai sąjungininkų kariuomenė išlaisvino iš kalėjimų visus nacių kalinamus buvusius VLIKo narius, o tarp jų buvau ir aš, kaip VLIKo delegatūros narys, ir kai visi susirinkę Wuerzburge VLIKą atkūrėme 1945 m. gegužės m., į Kaminsko vietą buvau išrinktas prieš savo norą pirmininku aš. Kiek vėliau pakartotinai teko išgirsti kitus kalbant, jog Kaminskas nusiskundžia, būk aš reikalavęs pirmininko vietos. Progai pasitaikius Kaminskui pasakiau, kad toks manęs kaltinimas yra be pagrindo, kad aš pirmininku buvau išrinktas prieš savo norą, kad pirmininkauti ir dabar nenoriu ir mielai tą vietą užleisčiau Kaminskui. Jis man tiek teatsakė — tai jam pasakęs V. Sidzikauskas. Nustebau tokia informacija ir raštu paklausiau, iš kur tokios žinios yra gautos ir ar iš tikrųjų jis buvo Kaminską taip informavęs. Iš Sidzikausko gavau tokį atsakymą -

"Tuebingen, 1948 m. lapkričio m. 27 d.

Mielas Mykolai,

atsakydamas į Tavo š. m. laipkričio 2 d. laišką kategoriškai paneigiu Tau primetamą pareiškimą dėl VLIKo pirmininko. 1945 metų krizės metu Tu man tik pasakei, kad grįši atgal į Regensburgą, jei kilusi krizė nebus VLIKą sudarančių grupių susitarimu likviduota. Galimas daiktas, kad tą savo pasakymą aš būsiu anų laikų pasitarimų eigoje pakartojęs p. prof. J. Kaminskui.

Mane stebina Tavo jautrumas panašios rūšies insinuacijoms. Aš jau pripratau į tokius reiškinius nereaguoti.

Reiškiu aukštą pagarbą

V. Sidzikauskas".

Negirdėjau, kad po to šis klausimas būtų dar keliamas. Ir kitaip būti negalėjo, nes Kaminskas visada buvo garbingas vy-

ras. Jo džentelmeniškumo ir garbingumo pavyzdžių galėčiau daug pateikt iš jo man žinomo gyvenimo, bet teks šiuo bendru pasakymu pasitenkinti.

Liūdnai ir tragiškai suskambėjus po Lietuvą "bazių" aidui, tūkstančiai galvų galvojo — kas toliau, kaip apsiginti nuo priešo ir laisvę sugrąžinti. Kai bolševikiški tankai pragariškai čerškėdami slinko Kauno gatvėmis išveržtų "bazių" užimti, aš buvau Kaune. Nerimau. Ir mane raižė tas pats rūpestis — kas bus, kas daryti. Iš Kalvarijos nuvykau į Kauną pasižvalgyti, pasitarti, kovos priemonių paieškoti. Kaunas sirgo ta pačia liga — vieni galvų nustoję, kiti šaltai svarstydami tą baisųjį klausimą. Susitikau vieną pirmųjų seną kovų už Lietuvos reikalus bendradarbį Kaminską. Sutarėm susitikti už stoties prie geležinio tilto. Ilgą valandą žygiuodami sutartoj vietoj ir svarstydami susidariusią padėtį, nutarėm — **Lietuvai reikia gintis.** Gintis reikalinga organizuotai ir sutartinai visiems lietuviams be pažiūrų skirtumo. Laisvės gynimo darbui turi vadovauti politiškai organizuotos Lietuvos atstovų sudarytas organas. **Ta diena, kai pirmu kartu ginkluotasai bolševikas užėmė Kauną, buvo ir Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto idėjos gimimo diena.** Kaminskas tą reikalą turėjo tęsti ir idėją realizuoti savojo sparno žmoniu tarpe, man gi teko su katalikiškais žmonėmis tartis. Aš nedelsdamas sukviečiau platesnį pasikalbėjimą Maironio namuose, kur buvo sudarytas pirmas komitetas numatytam tikslui siekti. Jo uždavinys ir buvo sudaryti vieną bendrą įvairių pažiūrų žmonių organą. Jis buvo sudarytas tuomet, kad manęs nebuvo Lietuvoj, nes 1942 metais nacių geštapas mane išvežė į Vokietiją. Jau tremtyje tame pačiame komitete teko susidurti vėl mudviem su Kaminsku ir jame dirbti bendrai ligi Kaminsko išvykimo Amerikon, kurioje jis turėjo užtrukti tik 3-4 mėnesius. Bet, dėja, likimas lėmė jam iš ten negrįžti lig šiol. Jo negrįžimas — VLIKui nuostolis. Jis neteko uolaus, pasišventusio ir darbštaus bei rūpestingo darbininko.

Kaminskas nebuvo tik eilinis VLIKo narys. Jis visada buvo ir VTarybos tos ar kitos Tarnybos Valdytojas. Jam labai rūpėjo laisvosios Lietuvos atstatymas. Tam reikalui net buvo speciali Tarnyba, kuriai vadovavo Kaminskas. Po emigracijos, kai Vokietijoj nebeliko to darbo žinovų specialistų, ir Tarnyba čia buvo panaikinta. Bet jos vieton buvo sukurta tam tikslui speciali komisija, kuri gana sekmingai dirba JAV. Tos komisijos globėju buvo Kaminskas. Į JAV vykdamas man pasakojo, kad tos komisijos darbams galės pašvęsti kiek laiko. Jam tas darbas teikė ypatingo pasitenkinimo. Be to Kaminskas buvo VLIKo ir VT pirmininko padėjėjas-vicepirmi-

ninkas. Po frontininkų, liaudininkų ir tautininkų sukeltos "revoliucijos" 1949 metais buvo paliktas naujos koalicijos tik vienas pirmininkas VLIKui ir VT vadovauti. Jam buvo duota trys vicepirmininkai. Pirmininko pareigos buvo pavestos man. Tas dvilypes pareigas nesunku buvo atlikti. Tačiau V. Tarybos pirmininko pareigas prašiau vicepirmininką Kaminską eiti. Tas pareigas užleidau jam tik dėl to, kad mūsų santykiuose sveikiau turėti du pirmininku — vieną krikščioniškos srovės, kitą laicistų. Tuomet tas pats darbas stebėtojų akyse pasirodo ir našesnis, ir geresnis. Ir spaudoj daugiau objektyvumo ir ramumo įsigali. Kaminskas tas pareigas ėjo ligi jo išvykimo į JAV. Dirbom sutartinai ir darniai. Jokių nesusipratimų neturėdavom. Kaminskas savo pareigas ėjo sąžiningai ir rūpestingai. Darbą dirbti ir norėjo ir mokėjo. Nelengva širdim su juo skyriausi, turėdamas vilties, kad netrukus vėl sėdėsime prie to paties stalo ir toliau bendrai vilksime savo darbo žagrelę. Bet viltis nuvylė. Jis nebegrįžo. Nebegrįžo ne dėl savo kaltės. Sunkios ligos ištiktas, turėjo pasilikti JAV, kur žadėjo išbūti ne daugiau 3-4 mėnesių. Kiek apstiprėjęs stvėrėsi darbo dar tada, kai sunkiai kojos rėmė ir kai dar plunksnos ranka negalėjo suvaldyti. Tai yra Kaminsko būde.

Kaminskas yra tikras ir nuoseklus marksininkas. Suprantama, kad jis kaip tokis, negalėjo būti nei Bažnyčios nei katalikų prietelis. Kiekviena proga jis pasisakydavo prieš juos ir stengdavosi įgyvendinti tokius socialistinius siekimus, kurie katalikams buvo nepriimtini, kaip užgauną jų teises ir jų švenčiausius įsitikinimus. Bet tai suprantama ir natūralu. Juk jis yra socialdemokratas. Savo įsitikinimus labai brangino. Savo įsitikinimus pabrėždavo, kad jokios abejonės apie jo ateizmą nekiltų. Pav., kai tekdavo pasirašyti koks raštas Šv. Tėvui, nors mums visiems buvo žinomi jo įsitikinimai ir pažiūra į katalikybę ir Katalikų Bažnyčią, pasisakydavo — nors esu netikintis, bet šį raštą pasirašau dėl to, kad tai Lietuvai naudinga. Šv. Sosto įtaka pasauly, jam buvo žinoma. Su ja jis skaitėsi. Žinojo taip pat ir jo palankumą Lietuvai. Dėl to jis ir brangino jį. Štai vienas įvykis, kuris gana gerai ir ryškiai nusako, koks yra Kaminskas ir kaip jis sugeba iškilt virš savo pažiūrų. Berno konferencijos metu 1946 metais jis pasiūlė pasiųsti Šv. Tėvui padėką už lietuvių tremtinių globą ir jiems teikiamą pagalbą. Antra, visada paremdavo kiekvieną sumanymą padaryti tą ar kitą žygį Vatikane. Kai kilo sumanymas pasiųsti delegaciją pas Šv. Tėvą 1949 metais, Kaminskas jį rėmė lygiai taip, kaip ir katalikai. Čia Kaminskas sugebėjo iškilt aukščiau ne vieno savo partijos draugo.

Kaminskas yra nusipelnęs platesnio paminėjimo jo sukakties proga. Ir yra kas minėti. Jo gyvenimas tai istorija. Už savo pečių turi plačius praeities plotus. Jis turėjo laimės pasirašyti Vasario 16 aktą. Tai žmogus ir su autoritetu ir su aureole. Tačiau aplinkybės man neleidžia plačiau liesti jo bruožų ir jo išvarytų vagų mūsų lietuviškajame gyvenime. Aš tikiuosi, kad tai padarys kiti.

Švenčiame to garbingo vyro 75 metų amžiaus sukaktį. Norėtųsi ją atšvęsti kaip jo nusipelnyta. Tačiau... nebėra duomenų ir galimybių tam norui įvykdyti. Visa lietuvių tauta gyvena tragiškai sunkius laikus. Bet ypatingai sunkų metą gyvena sukaktuvininkas prof. J. Kaminskas. Jis, sulaukęs tokios amžiaus naštos, nustojo ne tik savo tėvynės, kurią taip myli, ne tik savo šeimos ir pastogės, ne tik apdraustos senatvės ir tikro rytojaus, bet nustojo ir sveikatos, ir darbingumo ir pasiliko svetimame krašte be skatiko kišenėj kitų žmonių malonėj. Sunku žmogui, kuris visą savo gyvenimą išgyveno tarnaudamas visuomenei ir savo žemės gerovei, pasilikti be garantuoto rytojaus. Dažnai su sukaktuvininku susisiekiam laiškais. Jis nusiskundžia savo liga, bet stoikiškai žiūri į tamsios ateities akis ir savo silpnų rankų nenuleidžia. Brangiam savo bendradarbiui šios sukakties proga galiu tik palinkėti iš širdies gilumos — greičiau sugrįžti savo laisvon žemelėn, kuriai atidavė savo jaunystę, savo jėgas, savo ilgo amžiaus darbus ir kuriai nori atiduoti savo žemiškus palaikus, ir ten dar pasidžiaugti savo darbo vaisiais ir išlyginti tas skriaudas, kurias jam padarė piktas Lietuvos okupantas, bei pagyventi ramiai be tų sielos kančių, kokios dabar tenka kentėti.

ĮVYKIAI IR MINTYS

Lietuvos laisvinimo bare

Kalbėdami apie Lietuvos laisvinimo darbą ir jį vienaip ar kitaip vertindami, turime visuomet turėti prieš akis tarptautinių santykių vystymąsi, nuo kurių daugiausia pareina ir mūsų laisvinimo bylai tikslesnės linkmės parinkimas. Tie santykiai iki šiol nėra nusistovėję, jie tebesikaitalioja didžiųjų galybių interesų poveikyje.

Su vyriausybės pasikeitimu JAV vis labiau linksta pereiti iš sovietinio komunizmo plėtimosi sulaikymo politikos į pavergtųjų tautų išlaisvinimo politiką. Ši JAV politikos kryptis nesukėlė entuziazmo Vak. Europos laisvųjų valstybių sostinėse, nes dar neužmirštos karo padarytos žaizdos ir kelia jiems baimės gresiantis Rytų pavojus. Ypatingai tai paaiškėjo ir pasireiškė konkrečiais pareiškimais bei akivaizdžiais žingsniais po Stalino mirties, kai Kremliaus naujieji valdovai ėmėsi "taikos" akcijos.

Prezidento Eisenhowerio balandžio 16 d. pasakytoji kalba tačiau prilaikė kiek įsibėgėjusį anglų Churchilį ir prancūzus, kad jie taip greit nedėtų didelių vilčių į Sovietų "taikos ofensyvą". O pavergtosioms tautoms ši kalba davė vėl vilčių, kad jų kova už išsilaisvinimą nėra neprasminga.

Šioje savo kalboje JAV prezidentas nurodė užsienio politikos principus, kuriais bus vadovaujamasi sprendžiant pasaulinės politikos problemas. Tie principai išdėstyti penkiuose pareiškimo punktuose: 1. nė viena tauta pasaulyje negali būti laikoma—kaip tauta—priešu, kadangi visa žmonija turi bendrą taikos, draugingumo ir teisingumo troškimą; 2. nė vienos tautos saugumas ir gerovė negali būti pasiekti izoliacijoje, bet tik efektingai bendradarbiaujant su kitomis tautomis; 3. bet kurios tautos teisė turėti tokios formos valdžią ir ekonominę sistemą, kokią ji pasirenka, negali būti jai atimta; 4. bet kurios tautos kėsinimasis diktuoti kitoms tautoms jų valdžių formą yra nepateisinamas; 5. tautos viltis turėti pastovią taiką negali būti tvirtai pagrįsta ginklavimosi lenktynėmis, bet tik teisingais santykiais ir doru susipratimu su visomis kitomis tautomis.

Kova eina tarp dviejų pasaulinės politikos linkmių bei siekimų. Iš vienos pusės—Kremliaus atstovaujamo pasaulinio komunizmo mesta "taikos" meškerė, siekianti sutrukdyti Vakarų laisvojo pasaulio apsijungimą, Vak. Vokietijos apginklavimą ir įjungimą į NATO, o taip pat JAV, Britanijos bei Prancūzijos vienybės išardymo. Iš kitos pusės—JAV siekia apjungti visas laisvąsias Vakarų pasaulio valstybes, turėdamos prieš akis ir pavergtųjų tautų išlaisvinimo programą.

Į šiuos pasaulinės politikos faktus tenka kreipti ypatingą dėmesį,

kalbant apie Lietuvos laisvinimo veiksnių veiklą bei jų artimiausius uždavinius.

Iš Vyr. Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto darbų

Vyriausiasis Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas (VLIKas), gerai supranta, kad didžiosios pasaulio galybės specialiai dėl Lietuvos išlaisvinimo niekam karo neskelbs ir nekariaus, kad išlaisvinimo galimybės darysis realios tik tada, kai priartės visuotinis pasiryžimas išryškinti santykius su Sovietų Sąjunga, imant pagrindu pasaulio taikos reikalą, kuri nebus nei įmanoma ir suprantama, nei pagaliau įgyvendinama, pavergtųjų tautų neišlaisvinus. Tokia padėtis reikalauja labai didelio apdairumo bei akylumo ir nemažesnio nusimanymo, kad viskas būtų padaryta, kas šiose sąlygose yra galima padaryti, ir kad nebūtų daromi tokie žingsniai, kurie Lietuvos laisvinimo kovą galėtų silpninti.

Pirmiausia tenka visas dėmesys kreipti į tai, kad Lietuvos reikalas būtų visuomet gyvas ne tik pačių lietuvių širdyse ir protuose, bet kad jis pasiektų ir kaip galima platesnius laisvųjų tautų sluogsnius, atsidurtų pasaulio politikų pirmaeilių rūpesčių eilėje ir pasidarytų svarbiu tarptautiniu reikalu.

Šioj srity padaryta nemažas žingsnis pirmyn. Mūsų bylos išpopuliarinimo reikalu pažymėtina žymi pažanga. Tiek JAV, tiek kitų kraštų spaudoje, radiofonuose, oficialių asmenų pareiškimuose vis dažniau girdimas Lietuvos vardas, vis dažniau primenamas Sovietų agresijos aktas prieš Lietuvą.

Siekdamas vieningos veiklos bei pažiūrų suderinimo visais Lietuvos laisvinimą liečiančiais klausimais, VLIKas visuomet dėjo pastangų išsiaiškinti ir susiprasti su užsienyje išlikusiais Lietuvos diplomatais, o ypač su diplomatų atstovu St. Lozoraičiu. Tų pastangų eigoje Londone įvyko diplomatų pasitarimas (1952 m. birželio antroje pusėje), kuris turėjo tarpusavius klausimus išsiaiškinti ir užsienyje likusios Lietuvos diplomatijos šefo prerogatyvas nustatyti.

Pasitarime prieitų išvadų turinys visuomenei nebuvo paskelbtas, tačiau reikia manyti, kad besitariantieji buvo nusiteikę už bendradarbiavimą su VLIKu, nes neužilgo po šio pasitarimo (liepos pabaigoje) Paryžiuje įvyko VLIKo delegacijos ir diplomatų atstovų pasitarimas. Ten buvo susitarta tartis praktinės veiklos klausimais, neliečiant principinių klausimų.

Lapkričio 25-28 dienomis (1952 m.) Reutlingene įvyko VLIKo pirmininko, VLIKo bei jo Vykdomosios Tarybos pasitarimas su diplomatų atstovu St. Lozoraičiu. Kalbėtasi politinės bei diplomatinės veiklos derinimo ir veiksnių konferencijos organizavimo bei šaukimo klausimais, tačiau galutinio susitarimo ligi šiol dar neprieita, nes pirmuoju klausimu St. Lozoraitis dar užklausė savo kolegų nuomonės.

Yra žinoma, kad VLIKas ir St. Lozoraitis nesutaria politinės bei diplomatinės veiklos derinimo klausimu: VLIKas atstovaująs nuomonei, kad kreipimasis į kitų kraštų vyriausybes Lietuvos vardu būtų suderintai vykdomas, VLIKui ir diplomatų atstovui St. Lozoraičiui sutarus, o St. Lozoraitis mano, kad santykių palaikymas su kitų kraštų vyriausybėmis priklausąs jam vienam.

Čia vėl pasireiškia senos St. Lozoraičio pretenzijos: VLIKo—Lietuvos laisvinimui vadovaujančio organo—bendros veiklos Lietuvos labui pasiūlymą atmeta ir visų

teisių reikalauja sau vienam, kaip diplomatijos šefui, nors tasai šefas neturi teisinio pagrindo, o ir pačiam Lozoraičiui, trylika metų nieko Lietuvos laisvinimui neveikusiam ir nenuveikusiam, patikėti tokią plačią ir reikšmingą sritį būtų neapdairu. VLIKui tektų apsispręsti, ar dar begalima tokius susitarimo bandymus kartoti, kai jo dėl St. Lozoraičio užsispyrimo negalima pasiekti. Tai tik vilkina įvairių reikalų sprendimą ir tuo kenkia Lietuvos laisvinimo kovai.

Siekdamas savo ir diplomatų veiklos suderinimo, VLIKas taip pat dėjo ir tebededa pastangų vidaus konsolidacijai pasiekti bei sudaryti Lietuvos laisvinimo darbui reikalingus organus. 1952 metų pradžioje jis pavedė prof. J. Kaminskui sudaryti Vykdomąją Tarybą, o jam susirgus ir to darbo atsisakius, gegužės 27 d. posėdyje V. T. sudarymą pavedė prof. K. Žalkauskui.

Rugpiūčio pradžioje savo posėdyje VLIKas nutarė sudaryti penkių asmenų Vykdomąją Tarybą, tačiau prof. J. Brazaičiui į Vykd. Tarybą nepraėjus, o prof. Z. Ivinskiui atsisakius į ją įeiti, laikinai ji sudaryta iš keturių narių ir penktojo nario vieta ligi šiol dar tebėra neužimta, nors V. T. papildymas iki sutarto narių skaičiaus yra svarbus ir neatidėliotinas reikalas.

K. Žalkauskui sudarius naują Vykd. Tarybą, Lietuvių Fronto ir Vienybės Sąjūdžio atstovai VLIKe įteikė VLIKo pirmininkui pareiškimą, kad jų atstovaujamos grupės išstojančios iš VLIKo. Vėliau savo grupės atstovo padarytam pareiškimui pritarė Clevelande įvykęs Amerikos Lietuvių Fronto Bičiulių suvažiavimas, o Vienybės Sąjūdžio vadovybė VLIKui pranešė, kad jų atstovas savo pareiškimą padarė be Sąjūdžio vadovybės žinios bei pritarimo, ir pareiškė, jog Vienybės Sąjūdis iš VLIKo neišstoja tik atšaukia ligi šiol buvusį savo atstovą.

Lietuvių Fronto atstovo iš VLIKo pasitraukimo pareiškime ir po Amerikos Lietuvių Fronto Bičiulių suvažiavimo paskelbtame komunikate bei Amerikos Lietuvių Fronto Bičiulių Biuro pasikalbėjime su prof. Z. Ivinskiu ir L. Prapuoleniu VLIKui buvo padaryta eilė nepagrįstų kaltinimų: 1. VLIKas nutraukęs ryšius su 1941 m. birželio 23 d. Tautos sukilimo pastatyta Laikinąja Lietuvos Vyriausybe, atstačiusia paneigtą Lietuvos suverenumą, 2. nutraukęs ryšius su rezistencijos įgaliotiniais užsienyje, 3. paneigęs savo rezistencinį pobūdį, išsigimdamas į grynai politinę instituciją, mintančia partinėmis kombinacijomis, neturinčiomis pateisinimo tremtyje.

Dėl šių visų kaltinimų VLIKui Lietuvių Krikščionių Demokratų Sąjungos Centro Komitetas kartu su Lietuvos Ūkininkų Sąjungos Centro Valdyba buvo priversti padaryti viešą pareiškimą lietuvių visuomenei (1952 m. spalio 8 d.), kuriame buvo pareikštas apgailestavimas dėl L. F. pasitraukimo iš lietuvių bendro kovos už Lietuvos laisvę lauko ir pasisakyta dėl L. F. nurodytų pasitraukimo motyvų.

Panašiai dėl L. F. žygių pasisakė ir kitos lietuvių politinės grupės, spauda ir paskiri asmens. Tačiau ir po to L. F. pasirodė su pareiškimais ginančiais savo pozicijos teisingumą. Todėl laikome tikslinga priminti, ką pats prof. J. Brazaitis kalbėjo apie VLIKą, kol nebuvo patyręs nepasisekimo, bandydamas praeiti į Vykd. Tarybą. Kai iš Lietuvos pabėgę žvejai, prieš VLIKą nusiteikusių asmenų įtaigoti, parašė laiškus VLIKo nariams, nurodydami eiles VLIKo "negerovių", prof. J. Brazaitis

reagavo į tai atviru laišku (žiūr. "Draugas", 1951 m. nr. 288), kuriame rašo:

"...Bet aš labai apgailestauju, kad tie, su kuriais jūs dažniau turite pasimatymus ir pasikalbėjimus, nukreipė jūsų akis kaip tik į tai, kas čia yra blogo. Ir tik į tai, kas blogo. Jie pristatė jums Vyriausiąjį Lietuvos Išlaisvinimo Komitetą kaip pagrindinį visos blogybės šaltinį. Jis atvaizduotas toks, kuris nevertas ne tik kenčiančio ir laisvėje esančiojo tautiečio pasitikėjimo, bet nevertas iš viso būti, kaip nesantaikos ir tarpusavio kovų židinys. Tačiau leiskite jus paklausti: ar jums buvo konkrečiai pasakyta, kokiais "pačiais esminiais klausimais" Lietuvos laisvinimo darbe Vlikas nesutaria ir nesuranda bendros kalbos; ką Vlikas yra pražiopsojęs ir nepadaręs, kas Lietuvai išlaisvinti būtų buvę naudinga ir reikalinga? Ar jūs patys tai galėtumėte tiksliai pasakyti?

Tenka apgailestauti, kad jums neparodyta ta kaip tik kita medalio pusė—kiek Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas yra padaręs, kad šauksmas dėl pavergtos tėvynės kančios ir naikinimo pasiektų pasaulio ausis ir širdis; kad surastų žmones ir organizacijas, kurios tą šauksmą toliau leistų ir aidais kartotų; kad surištų geležinės uždangos nutrauktą ryšį tarp pavergtųjų ir laisvėje esančių; kad vakaruose atsidūrusiems parūpintų bent mažutėles sąlygas lietuvybės ugnelei kurstyti. Ar tie informatoriai nerado galima nurodyti, kaip pats Vyriausias Lietuvos Išlaisvinimo Komitetas su visu darbu turėjo slapstytis ir bėgti nuo pačių vakarinių aliantų, kad nebūtų išduotas į bolševikų rankas! —Jei informatoriai šito nepadarė, tai reikia apgailestauti jų neapdarumą ir neobjektyvumą, jei nesakysim, nesąžiningumą, tekalbant apie vieną Vliko pusę—juodąją. Bet ar jums patiems neatėjo mintis: jei Vlikas toks nesantaikos sėjėjas ir asmeninės naudos jieškotojas, tai kaip jį tremties visuomenė lig šiol rėmė, rėmė daugiau nei bet kurią kitą organizaciją ar asmenį, kaip svetimosios įstaigos rodo jam pasitikėjimo, kaip krašto rezistencijos vadovybė patikėjo reikšti jam užsienyje krašto valią. Jei Vlikas toks, koks jis jums atvaizduotas, kaip galima spręsti iš jūsų laiško, tai kodėl tie patys informatoriai nuo Vliko nepasitraukia, o laikosi jo įsikibę?

Žinau daug Vliko darbo ir asmeninių trūkumų. Bet moku juos suprasti, nes jie yra rezultatas arba pertemptų žmogaus nervų bei sulaužytos sveikatos, arba bendros emigracinės ligos, arba visuotinės masių nuotaikos. Iš visų trūkumų, pasitaikančių tiek Vlike, tiek tremties, tiek visoje vakarų visuomenėje yra pats moderniausias ir žalingiausias šis: **apšaukti kitą tuo, kuo pats esi.** Būtent: kas kitus kaltina neveikimu, žiūrėk—pats nieko nedirba; kas kitam prikaišioja partingumą, žiūrėk, ar tik jis savo dūšios gilumoje nesitaiksto savo partinius siekimus įvykdyti; kas kitam prikaišioja savanaudiškumą, ar tik pats nenori kitų akis nukreipti nuo savo praeities ir dabarties darbų; kas įkyriai ima kalbėti apie vienybę, dažnai pats vienas visur tenori reikštis.

Jūs labai gerai pažįstate tą veidmainiavimo metodą visuomeniniuose santykiuose "tobuliausiai" bolševikų vartojamą dabartinėje Lietuvoje. Deja, tos ligos esama ir vakaruose. Jos neišvengė ir tie šaltiniai, iš kurių jūs sėmėtės informacijas apie Vliką ir, gal būt, sugestijas rašyti aną skausmingą laišką."

Buvęs Lietuvių Fronto atstovas VLIKe, rašydamas iš VLIKo pasitraukimo pareiškimą, Amerikos Lietuvių Fronto suvažiavimas Clevelande, darydamas nutarimus ir A. L. F. Bičiulių Biuras, skelbdamas pasikalbėjimą su prof. Z. Ivinskiu ir L. Prapuoleniu, turėjo atkreipti ypatingą dėmesį į čia cituotus prof. J. Brazaičio pareiškimus.

Paskutiniame savo posėdyje, 1953 m. gegužės 4-5 dienomis, VLIKas padarė reikšmingų nutarimų: grąžintas L. Vienybės Sąjūdžio atstovas į VLIKą (L. V. S. vadovybė atstovu paskyrė Dr. V. Literskį), naujai priimtas Mažosios Lietuvos rezistencijos atstovas, o taip pat išdiskutuoti ir padaryti atitinkami nutarimai VLIKo ir jo Vykdomosios Tarybos ateities veiklos klausimais bei nustatytos gairės numatomiems padaryti žingsniams Bonoje ir kitais Užs. Reikalų Tarnybos darbo sritį liečiančiais klausimais.

Apskritai tenka konstatuoti, jog VLIKas ir jo Vykdomoji Taryba rodo pasigėrėtinos iniciatyvos bei veržlumo visais Lietuvos laisvinimą liečiančiais klausimais. Šia proga tik palinkėtina, kad jis išsikeltų iš Pfullingeno į didesnį politikos centrą.

Amerikos Lietuvių Taryba (ALTas)

Amerikos Lietuvių Tarybos Vykdomojo Komiteto veikloje pažymėtini didelės reikšmės žingsniai, kurie Lietuvos laisvinimo kovoje bei Lietuvos reikalo propagandoje įneša labai svarų indėlį.

ALT Vykdomasis Komitetas dėjo didelių pastangų, kad Genocido Konvencija JAV Senato būtų ratifikuota, nes Senatas to iki šiol dar nepadarė, nors daugiau kaip 40 valstybių tą konvenciją jau ratifikavo. Nors praktinės reikšmės, kol Sovietai jos neratifikuos, ji ir neturės, tačiau moralinė reikšmė yra didelė ir neabejotina.

Vykdomasis Komitetas gražiai pravedė iš Lietuvos pabėgusių žvejų akciją. Jo pastangomis įvairiose JAV vietose žvejai padarė 48 pranešimus, kurių klausėsi daugelis tūkstančių lietuvių, o vietos amerikoniškoji spauda suminėdavo žvejų pabėgimo faktą ir kartu Lietuvos vargus bei išlaivinimo reikalą.

Propagandos srityje sumaniai išleista lietuvių žvejų pabėgimo istorija anglų kalba "VOYAGE TO FREEDOM" (taip vadinamų komikų forma, su paveikslėliais). Taip pats išleista nauja laida E. J. Harrisono knygos apie Lietuvą "LITHUANIA'S FIGHT FOR FREEDOM" ir kiti raštai bei memorandumai, liečiantieji lietuvių tautos ir Lietuvos reikalus.

1952 m. lapkričio 21 22 d. New Yorke įvyko ALT suvažiavimas, kuris pažymėtinas savo konstruktyviais nutarimais Lietuvos laisvinimo ir ALT organizaciniais klausimais. Jame taip pat paaiškėjo, kad ALTo 1952 m. piniginis vajus yra prašokęs 50 tūkstančių dolerių sumą ir tuo būdu rezultatais pralenkė visų kitų metų vajus, išskyrus 1947 m. Tai ypatingai malonu pažymėti. Saujelės lietuvių varytoji akcija prieš VLIKą ir ALTą nepaveikė didžiosios lietuvių daugumos nusistatymo remti Lietuvos laisvinimo organizacijas jų vedamoje kovoje dėl Lietuvos išlaisvinimo.

Suvažiavimo taip pat nutarta šiais metais sušaukti Amerikos Lietuvių Kongresą, kuris, Vykdomojo Komiteto pranešimu, numatomas š. m. lapkričio antroje pusėje Čikagoje.

Š. m. kovo 26 d. ALTo delegacija buvo priimta JAV prezidento

D. Eisenhowerio specialioje audiencijoje Baltuosiuose Rūmuose. Ta proga buvo prezidentui įteiktas ALTo paruoštas memorandumas, kuriame buvo iškelta mintis, kad JAV Kongresas imtųsi ištirti aplinkybes, kuriomis buvo įvykdyta Lietuvos ir kitų Baltijos kraštų aneksija. Prezidentas tokį ALTo sumanymą užgyrė.

ALTo delegaciją į Baltuosius Rūmus palydėjo kongresmanas Charles J. Kersten — didelis lietuvių ir kitų pavergtųjų tautų teisių gynėjas (jo pastangomis Kongreso priimta šimto milijonų dolerių suma antikomunistiniams kovotojams remti).

Tas pats kongresmanas Charles J. Kersten, Amerikos Lietuvių Tarybos prašomas, įteikė Kongresui rezoliuciją išaiškinti Sovietų įsiveržimą į Pabaltijo valstybes 1940 m., prašydamas sudaryti specialų komitetą,, kuris nustatytų "rinkimų" faktus ir kitas okupacijos aplinkybes.

Įteikęs Atstovų Rūmams rezoliuciją, gegužės 7 d., kongresmanas Charles J. Kersten, iš Wisconsino, atstovams pasakė tokią kalbą:

"Pone Pirmininke, prezidentas yra pasakęs, kad apsisprendimo teisės grąžinimas pavergtoms tautoms yra būtina tikros pasaulio taikos sąlyga.

Jungtinės Valstybės niekad nesutiko su prievartos keliu įvykdytu nepriklausomų tautų Lietuvos, Latvijos ir Estijos įjungimu į SSRS. Mes iki šiol palaikome diplomatinius santykius su laisvomis Pabaltijo tautų valdžiomis, nors jų tėvynes yra prarijusi komunistų konspiracija.

Mes negalime leisti, kad šita tarptautinė piktadarybė būtų mažinama arba užmiršta, tikrai negalime, kol tos aukos tebėra pavergtos.

Teisingas įvertinimas faktų, susijusių su komunistų smurtu prieš Pabaltijo tautas yra būtinas, pradedant bet kurią programą padėti Pabaltijo tautoms visomis taikingomis priemonėmis atgauti savo laisvę. Šituo tikslu aš įteikiau rezoliuciją, siūlančią paskirti tam tikrą Kongreso komitetą apgavingiems rinkimams ir prievartos būdu įvykdytai Pabaltijo tautų inkorporacijai į SSSR ištirti. Tos rezoliucijos tekstą aš išdėsčiau (Kongresinio Rekordo) pastabų priede."

Tai labai didelės vertės ir didžiai reikšmingas įvykis. Belieka palinkėti ALT Vykomajam Komitetui, kad visą reikalą pasisektų iki galo laimingai išvesti. Visa lietuvių visuomenė šiame darbe bus nuoširdi talkininkė.

Reikalo pasisekimui didelį vaidmenį suvaidino plačias pažintis turinti ir nesigailinti pastangų ALT Informacijos Centro direktorė M. Kižytė.

Pr. Vainauskas

Bažnyčia ir religija

APIE JAUNUOMENĖS KRIKŠČIONIŠKOS SĄŽINĖS TEISINGĄ AUKLĖJIMĄ

Šventojo Tėvo Pijaus XII kalba, pasakyta pasaulio katalikams per radiją 1952 m. kovo 23 d. (Iš autentiško itališko teksto, tilpusio ACTA APOSTOLICAE SEDIS 1952 m. nr. 5-5 psl. 270-278, išvertė vysk. V. Brizgys).

Šeima yra lopšys gimimo ir vystymosi naujos gyvybės, kuri, kad nežūtų, reikalauja būti rūpinama ir auklėjama: ši teisė ir pagrindinė pareiga yra Dievo suteikta ir uždėta betarpiai tėvams. Natūralinėje tvarkoje auklėjimo turinys ir tikslas yra vaiko vystymasis, kad jis taptų pilnas žmogus; krikščioniškojo auklėjimo turinys ir tikslas yra formavimas naujos žmogiškos būtybės, atgimusios per krikštą, į tobulą krikščionį. Tokia pareiga, kuri visada buvo krikščioniškų šeimų tradicija ir garbė, yra iškilmingai užtikrintas Kanonų Teisės Kodekso 1113 kanone, kuris sako: "Gimdytojus saisto didžiausia pareiga rūpintis pagal išgales vaikų taip religiniu ir doriniu, taip fiziniu ir civiliniu auklėjimu, ir taip pat pasirūpinti jų laikinuoju gėriu."

Taip plačios temos svarbesnieji klausimai jau buvo išaiškinti įvairiomis progomis Mūsų Pirmatakų ir Mūsų pačių. Stengsimės čia nekartoti to, kas jau yra plačiai išaiškinta, o daugiau tik atkreipsime dėmesį į vieną elementą, kuris, būdamas auklėjimo, ypatingai krikščioniško, pagrindu ir papuošalu, kai kuriems priešingai, pirmu pažvelgimu, atrodo auklėjimui tarsi svetimas. Norime kalbėti apie tai, kas žmoguje yra giliausio ir vidiniausio — apie jo sąžinę. Apie tai kalbėti esame priversti faktų, kad kai kurios modernaus mintijimo srovės pradeda iškreipti jos prasmę ir kesintis į jos vertę. Taigi kalbėsime apie sąžinę kaip auklėjimo objektą.

Sąžinė yra žmogaus intymiausias ir slapčiausias tarsi branduolys. Ten žmogus užsidaro su savo dvasinėmis galiomis absoliučioje vienumoje: tiktai pats su savimi, o teisingiau, vienas su Dievu, kurio balsas atsiliepia sąžinėje, ir pats su savim. Ten jis apsisprendžia geram ir blogam; ten jis pasirenka pergalės ar pralaimėjimo kelią. Kad žmogus ir norėtu, nepajėgtų niekad nuo jos pabėgti; su ja, aprobuojančia ir pasmerkiančia, praeis visas gyvenimo kelias ir taip pat su ja, teisingu ir nepaperkamu liudininku, stosis Dievo teisme. Taigi sąžinė, pavaizduojant ją kiek senu tiek ir vertu pavyzdžiu, yra šventykla prie kurios slenksčio turi sustoti visi; netgi jeigu kalbėti apie vaiką — prie jo sąžinės slenksčio privalo sustoti ir tėvas ir motina. Ten įeina tik kunigas, kaip sielų ganytojas ir kaip Atgailos sakramento teikėjas; tačiau dėl to sąžinė nesiliauja buvusi neprieinama šventykla, kurios slaptumą išlaikyti nori pats Dievas švenčiausio sekreto antspaudu.

Tad kokia gi prasme galima kalbėti apie sąžinės auklėjimą?

Krikščioniškos sąžinės esmė

Reikia prisiminti kai kuriuos pagrindinius katalikų doktrinos

dėsnius, kad gerai suprastume, jog sąžinė gali ir turi būti auklėjama.

Dieviškasis Išganytojas nežinančiam ir silpnam žmogui atnešė savo tiesą ir savo malonę: tiesą, kad parodytų kelią, kuris veda į jo tikslą; malonę, kad suteiktų jėgų pajėgti tikslą pasiekti.

Pereiti šį gyvenimo kelią—praktikoje reiškia prisiimti Kristaus valią ir įsakymus ir prie jų prideriti gyvenimą, t. y. pavienius veiksmus—tiek vidinius, tiek viršinius, kuriuos laisva žmogaus valia pasirenka ir kuriems apsisprendžia. Kas gi yra ta dvasinė galia, kuri atskirais atvejais ką tai prideda prie valios, kad valia pasirinktų tokius veiksmus ir jiems pasiryžtų, kurie atitinka dieviškąjį norą, jeigu ne sąžinė? Ji yra ištikimas atgarsis, tyras atspindis dieviškosios normos žmogiškiems veiksmas. Taip kad tokie išsireiškimai, kaip: "krikščioniškos sąžinės sprendimas" arba "spęsti pagal krikščionišką sąžinę" turi šitą prasmę: moralaus veiksmo paskutinio ir asmeniško sprendimo norma imama iš Kristaus žodžio ir jo valios. Jis gi yra kelias, tiesa ir gyvenimas ne tiktai visiems žmonėms kartu, bet kiekvienam pavieniui paimtam: tokiu jis yra subrendusiam žmogui, tokiu yra vaikui ir jaunuoliui (Plg. Jon. 14,6).

Iš šito seka, kad formuoti vaiko ar jaunuolio krikščionišką sąžinę pirmoje vietoje reiškia apšviesti jų protą, kokia yra Kristaus valia, jo įstatymas, jo gyvenimas, ir kartu veikti į jų sielas, kiek tai viršinei įtakai yra galima, siekiant jas įpratinti laisvai ir pastoviai pildyti dieviškąją valią. Tai yra aukščiausia auklėjimo pareiga.

Sąžinės auklėjimo reikalavimai ir šaltiniai

Bet kur auklėtojas ir auklėjamasis ras, konkrečiai ir lengvai bei su tikrumu, moralinį krikščionišką įstatymą? Tvėrėjo įstatyme įdėtame į kiekvieno širdį (Plg. Rom. 2,14-16)., ir Apreiškime, t. y. visumoje tiesų ir įstatymų, skelbtų dieviškojo Mokytojo. Abu, taip įstatymus įrašytus širdyje, taip natūraliuosius įstatymus, taip antgamtinio Apreiškimo tiesas ir įsakymus Atpirkėjas Jėzus pavedė, kaip žmonijos moralinį turtą, į Bažnyčios rankas, kad ji juos skelbtų visam sutvėrimui, juos išaiškintų ir perduotų nepaliestus ir apgintus nuo viscko sutepimo ir klaidos iš vienos kartos į kitą.

Klaidos krikščioniškos sąžinės formavime ir auklėjime. Kesinimas reviduoti moralės normas.

Prieš šią doktriną, neginčytą per ilgus amžius, dabar iškyla sunkumų ir priekaištų, kuriuos reikia paaiškinti.

Kaip dogmatinės doktrinos, taip ir katalikų moralės mokslo kai kas norėtų pradėti tarsi radikalią reviziją, kad duotų tiems dalykams naują vertę.

Pirmas žingsnis, o, geriau pasakius, pirmasis smūgis krikščioniškos moralės normų pastatui, turėtų būti pastangos atpalaiduoti—kaip jie sako—nuo slegiančio ir siauro Bažnyčios autoriteto budėjimo, kad, išlaisvinta nuo kazuistinio metodo sofistinių smulkmenų, moralė būtų atstatyta į savo pirminę formą ir būtų tiesiog palikta išminčiai ir sprendimui individualinės sąžinės.

Kiekvienas mato, į kokias pragaištingas pasekmes nuvestų toks pačių auklėjimo pagrindų iškreipimas.

Palikus smulkiau nenagrinėtą panašias nuomones palaikančių aiškų nepatyrimą ir nesubrendimą sprendimuose, bus pravartu aiškioje šviesoje pastatyti šios "naujos moralės" pačią vyriausią ydą. Jinai, palikdama visus etikos kriterijumus individualinei sąžinei, pavydžiai užsidariusi savyje ir tapusi savo sprendimų absoliučia teisėja, toli gražu ne tik pirmyn nenueitų, bet ja iškreiptų iš pagrindinio kelio, kuriuo yra Kristus.

Dieviškasis Atpirkėjas savo Apreiškimą, kurio esminę dalį sudaro moralinės pareigos, patikėjo ne pavieniems žmonėms, o savo Bažnyčiai, kuriai suteikė misiją vesti žmones tą šventą palikimą ištikimai priimti.

Lygiai ir dieviškoji pagalba, skirta apsaugoti Apreiškimą nuo klaidų ir iškreipimų, buvo pažadėta Bažnyčiai, o ne individams. Ir tai išmintingai pramatyta, kadangi Bažnyčia, gyvas organizmas, tokiu būdu gali, ir saugiai ir apžiūriai, ir moralės tiesas apšviesti, pagilinti ir, išlaikydama nepaliestą esmę, pritaikyti kintančioms laikų ir vietų aplinkybėms. Pagalvokime, pavyzdžiui, apie Bažnyčios socialinį mokslą, kurs siekdamas atitikti naujiems reikalavimams, esmėje visada yra tik pritaikymas amžinosios krikščioniškos moralės dabartinėms ekonominėms aplinkybėms. Kaip gi tad galima suderinti apvaizdingą Išganytojo sutvarkimą, kurs Bažnyčiai pavedė saugoti krikščioniškosios moralės palikimą, su kokia nors rūšimi sąžinės individualinės autonomijos?

Jinai, perkelta kitur iš savo natūralaus klimato, gali duoti tik nuodingų vaisių, kuriuos bus galima tuoj pažinti tik palyginus su kai kuriais būdingais bruožais krikščioniško tradicinio elgesio ir tobulumo, kurių kilnumas yra įrodytas neprilygstamai šventųjų darbais.

"Naujoji moralė" tvirtina, kad Bažnyčia užuot auklėjusi žmogiškos laisvės ir meilės įstatymą, užuot skatinusi kaip girtiną dinaminę gyvenimo jėgą, su savo perdėtu rigorizmu beveik išimtinai tik griebiasi visur krikščioniškos moralės įstatymų kietumo ir nenuolaidumo, dažnai vis kartodama "jūs privalote", "tai negalima" kas perdaug atsiduodą pasenėjusiu pedantiškumu.

Bažnyčios moraliniai įstatymai sąžinės auklėjimui asmeniniame gyvenime.

Gi Bažnyčia nori, ir tai ji atskleidžia pilnoje šviesoje, kada eina kalba apie sąžinės formavimą, kad į begalines tikėjimo ir moralės brangenybes kirkščionis būtų įvestas įtikinimo keliu, kad taip pajustų noro jomis giliai persiimti.

Bažnyčia tačiau negali atsisakyti tikinčiuosius įspėti, jog tų brangenybių įsigyti ir išsaugoti negalima kitokia kaina kaip tiksliai aptartų moralinių pareigų kaina. Kitokis elgesys priverstų užmiršti pagrindinį dėsnį, kurį visada pabrėžė Jėzus, to dėsnio Viešpats ir Mokytojas. Jis gi mokino, kad įeiti į dangaus karalystę nepakanka kartoti: "Viešpatie, Viešpatie", bet reikia pildyti dangiškojo Tėvo valią (Mat. 7,21). Jis kalbėjo apie "ankštus vartus" ir apie "siaurą kelią" kuris veda į gyvenimą (Mat. 7,13-14), ir pridėjo: "Stenkitės eiti pro ankštas duris, nes sakau jums, daug ieškos įeiti, bet negalės" (Luk. 13, 24). Jis paliko kaip palyginimo akmenį ir kaip ženklą meilės Jam, Kristui, įsakymų pildymą. (Plg. Jon. 14,21,24). Panašiai ir turtingam jaunikaičiui, kurs jo klausė, Jis sako: "Jeigu nori įeiti į gyve-

nimą, pildyki įsakymus" ir į naują klausimą "Kokius?" atsakė: "Neužmuši! nesvetimoteriausi! nevogsi! neliudysi neteisingai! gerbk savo tėvą ir motiną! ir mylėsi tavo artimą kaip pats save!" Norintiems juo sekti jis pastatė sąlygą atsižadėti savęs ir kiekvieną dieną nešti savo kryžių (Luk. 9, 23). Jis reikalauja, kad dėl Jo reikalų žmogus būtų pasiruošęs palikti visa, ką turi brangiausio, kaip tėvą, motiną, savo vaikus ir net didžiausią gėrį — savo gyvybę (Mat. 10,37-39). Ir toliau Jis pridėda: "Sakau gi jums, savo prieteliams: Nebijokite tų, kurie užmuša kūną ir po to nieko daugiau negali padaryti. Aš jums parodysiu ko turite bijoti: Bijokite to, kuris užmušęs turi galios įmesti į pragarą" (Luk. 12,4).

Taip kalbėjo Jėzus Kristus, dieviškas Pedagogas, kurs tikrai moka geriau negu žmonės pažinti sielas ir patraukti jas prie savo meilės beribėmis tobulybėmis savo širdies pilnos gerumo ir meilės.

O tautų Apaštalas šv. Povilas argi kitaip mokė? Savo nepaprasta įtikinančia galia, atskleisdamas antgamtinio pasaulio uždangą, jis atskleidė didybę ir grožį krikščionių tikėjimo, jame paslėptus turtus, galią, palaimą, laimę, pasiūlydamas tai sieloms kaip vertą krikščionies laisvės objektą ir nesulaikomos meilės veržimosi tikslą. Tačiau taip pat jo yra ir tokie perspėjimai, kaip šis: "Vykdykite savo išganymą su baime ir drebėjimu" (Pilip. 2,12), ir kad iš po tos pačios jo plunksnos išėjo kiti moraliniai įsakymai, skirti visiems tikintiesiems, ar jie būtų bendro visiems supratimo, ar asmens aukšto jautrumo. Imant todėl kaip tikslią normą Kristaus ir Apaštalo žodžius, ar nereiktų pasakyti, kad šių dienų Bažnyčia yra daugiau linkusi į nuolaidumus negu į griežtumą? Tokiu būdu yra aišku, kad slegiančio kietumo priekaištas, kreipiamas prieš Bažnyčią "naujosios moralės" šalininkų, tikrumoje pirmoje eilėje pažeidžia patį garbingąjį Kristaus asmenį.

Žinodami Apaštalų Sosto teisę ir pareigą pasisakyti, kada reikia, autoritetingai moralės klausimuose, Mes 29 d. spalio praėjusių (1951) metų kalboje pasiskyrėme apšviesti sąžines moterystės gyvenimo problemose. Su tuo pačiu autoritetu šiandien pareiškiame auklėtojams ir pačiai jaunuomenei: įsakymas saugoti sielos ir kūno skaistybę nė kiek nesumažėjęs galioje taip pat ir šiandieninei jaunuomenei. Ji turi moralę pareigą, o su malonės pagalba ir gali būti skaisti. Atmetame todėl kaip klaidingą tvirtinimą tų, kurie kalba kad brendimo metais nupuolimai esą neišvengiami, kad esą neverta iš jų daryti didelių išvadų, kad jie nesą sunkios nuodėmės, kadangi, kaip jie sako, paprastai aistra atimanti būtiną laisvę, kad veiksmas būtų moraliai atsakingas.

Priešingai, tai yra privaloma ir išmintinga norma, kad auklėtojas neapleisdamas jaunuomenei parodyti skaistybės garbingumą, jos teigiamas savybes, kad jaunuomenę uždegtų ją mylėti ir ja branginti dėl jos pačios, vis dėlto aiškiai įdiegtų įsakymą kaip tokį, su visu dieviškojo patvarkymo svarbumu ir rimtumu. Tokiu būdu auklėtojas palenks jaunuomenę vengti artimiausių progų, ją sustiprins kovoje, kurios kietumo nereikia užslėpti, ją palenks drąsiai prisiimti tuos pasiaukojimus, kurių reikalauja dorybė, ir ją paragins ištverti ir nepatekti į pavojų padėti ginklus pačioje kovos pradžioje ir be pasipriešinimo suklupti bei pasiduoti pagedusiems papročiams.

Bažnyčios moraliniai įsakymai sąžinės auklėjime viešąjame gyvenime.

Taip pat daugiau negu privataus elgėsio srityje, šiandien daug yra tokių, kurie norėtų išjungti moralės įstatymų galiojimą iš viešojo, ekonominio, socialinio gyvenimo, iš Valstybės valdžios veiksmų Valstybės viduje ir už jos, taikoje ir kare, tarsi tuose dalykuose Dievas neturėtų ką iš viso ar nors ką tikslaus pasakyti.

Emancipaciją iš moralės žmogaus viršinės veiklos, kaip mokslo, politikos, meno, filosofai paremia autonomijos motyvu, kuri tiems dalykams priklauso jų srityje tvarkytis išskirtinai savais įstatymais, nors jie ir prileidžia, kad šie įstatymai paprastai sutampa su moralės įstatymais. Ir kaip pavyzdys *minimas menas*, apie kurį sakoma, kad jis esąs ne tik nesaistomas moralės įstatymų, o su jais neturįs net nieko bendro, sakydami: menas yra tik menas, o ne moralė ar kokis kitas dalykas, ir todėl jis tvarkąsis tik estetikos įstatymais, kurie tačiau, jeigu tokiais tikrai yra, nenusilenkia tarnauti aistroms. Panašiu būdu kalba apie politiką ir apie ekonomiją, kurios neturinčios reikalo ieškoti patarimu kituose moksluose, taigi nė etikoje, o esą vadovaujasi ju pačių tikrais įstatymais, ir todėl tuo pačiu esančios geros ir teisingos.

Kaip matyti, yra tai švelnus būdas atpalaiduoti sąžines nuo moralės įstatymų saistymo. Teisybė, negalima neigti, kad tos sritys turi savo autonomiją, kiek ta autonomija išreiškia kiekvienai sričiai savą reiškimosi būdą ir ribas, kurios atžymi jų įvairias formas teorijos srityje; tačiau metodo (nuo esmės) atskyrimas neturi reikšti, kad mokslininkas, menininkas, politikas būtų palaisvinti nuo moralinių rūpesčių jų veiklos vykdyme, ypatingai jeigu ta veikla turi betarpių atgarsių etinėje srityje, kaip kad yra su menu, politika, ekonomija. Smulkmeniškas ir teorinis skirtumas neturi prasmės gyvenime, kurs visados yra sintezė, kadangi visokios rūšies veiklos vienintelis objektas yra žmogus, kurio laisvi ir sąmoningi veiksmai negali išvengti moralinio įvertinimo. Pastoviau stebint problemą plačiau ir praktišku žvilgsniu, kurio kartais pritrūksta net ir žymiems filosofams, pasidaro aišku, kad tokie skirtumai ir autonomijos kyla iš žmogaus nupuolusios prigimties, kuri nori pateikti kaip meno, politikos ar ekonomijos įstatymus tai, kas yra patogu gašlumui, egoizmui ir godumui. Ir taip ana teorinė autonomija nuo moralės praktikoje tampa sukilimu prieš moralę ir tokiu būdu tampa suardoma ta harmonija, kuri yra moksle, mene. Anos mokyklos filosofai uoliai tai nutyli, sakydami, kad harmonijos suirimas tai esą tik atsitiktinumai ,o tuo tarpu tai yra esminiai dalykai, jeigu eisime iki subjekto, kuriuo yra žmogus, ir iki jo Tvėrėjo, kuriuo yra Dievas.

Todėl Mūsų Pirmatakai ir Mes patys, karo audroje ir neramiuose pokariniuose įvykiuose, nesiliovėme primindami dėsnį, kad Dievo norėta tvarka apima visą gyvenimą, neišskiriant ir viešojo gyvenimo visose jo apraiškose, įsitikinę, kad tame nėra žmogui jokio tikros jo laisvės suvaržymo nei jokio kesinimosi į Valstybės kompetenciją, o yra tik apsidraudimas prieš klaidas ir sauvales, nuo kurių krikščioniškoji moralė, jeigu tik teisingai pritaikoma, gali apsaugoti. Šios tiesos turi būti aiškinamos jaunimui ir skiepijamos jų sąžinė-

se tų, kurie šeimoje ar mokykloje turi pareigą siekti jų auklėjimo, tuo sėdami geresnės ateities sėklą.

Paraginimas

Štai tiek norėjome jums šiandien pasakyti, klausantieji mylimi sūnūs ir dukterys, ir, tai jums sakydami, nepaslėpėme tos baimės, kuri slegia Mums širdį dėl šios baisios problemos, kuri liečia pasaulio dabartį ir ateitį ir amžinąjį likimą tokios daugybės sielų. Kiek suteiktų Mums paguodos, jeigu būtume tikri, kad jūs esate dalininkai šio Mūsų susirūpinimo jaunuomenės krikščionišku auklėjimu! Auklėkite jūsų vaikelių sąžines su ištvermingu ir užsispyrusiu rūpestingumu. Auklėkite kaip Dievo baimei taip ir jo meilei. Auklėkite tiesai! Tačiau pirmoje eilėj būkite teisingi jūs patys ir meskite lauk iš auklėjimo darbo visa, kas nėra nei garbinga nei teisinga. Jaunuolių sąžinėse įsprauskite teisingos laisvės supratimą, tikros laisvės vertos ir nuosavios tvariniui, sukurtam pagal Dievo paveikslą. Ta laisvė yra visai kas kita, negu palaidumas ir akiplėšiškumas; tai yra išbandytas tinkamumas daryti gerą; tai yra sugebėjimas pačiam pasiryžti ir norėti tą gerą vykdyti (Plg. Gal. 5,13); tai yra apvaldymas savų galių, savų instinktų, pasitaikančių įvykių. Auklėkite juos melstis ir iš Atgailos bei Švenčiausios Eucharistijos šaltinių pasisemti tai, ko negali duoti prigimtis: jėgų neparpulti, jėgų parpuolus atsikelti. Teišmoksta jie iš jaunų dienų jausti, kad be šių antgamtinių jėgų pagalbos jie nesugebės būti nei geri krikščionys, nei paprasti garbingi žmonės, kuriems būtų malonu gyventi padoriu gyvenimu. O taip paruošti jie galės siekti ir paties geriausiojo dalyko, galės ryžtis anam dideliam užsimojimui savyje, kurio įgyvendinimas bus jų pasidžiavimas: savo gyvenime realizuoti Kristų.

Pasiekti šio tikslo Mes raginame visus Mūsų mylimiausius sūnus ir dukteris visos žmonijos didžiosios šeimos būti savo tarpe labai vieningais: vieningai ginti tiesą, vieningai skleisti žemėje Kristaus karalystę. Tebūna pašalinti visokie suskilimai, visi nesutarimai; tepaaukoja didžiadvasiškai — kaip vieni, taip ir kiti—šiam aukščiausiam gėriui, šiam aukščiausiam idealui visokias asmeniškas nuomones, visokius subjektyvius norus; "jeigu blogi pageidimai jums ką kita šaukia", tai jūsų krikščioniška sąžinė tenugali visas kliūtis, taip kad Dievo priešai "tarpe jūsų iš jūsų nesijuoktų" (Par. 1,79,81). Sveiko auklėjimo jėga teapsireiškia savo vaisiais visose tautose, kurios šiandien dreba už jų jaunuomenės ateitį. Taip Viešpats duos gausybę savo malonių jums ir jūsų šeimoms, kurių kaip laidą su tėviška meile teikiame jums Apaštališką Palaiminimą.

ANGLIJOS KATALIKŲ LAIMĖJIMAI IR PROBLEMOS

Anglijos katalikų atgijimas.

Prieš šimtą metų, 1852 m. vasarą, John Henry Newmanas naujai suorganizuotos anglų katalikų hierarchijos sinodui pasakė garsųjį pamokslą "Antrasis pavasaris". Tai buvo pradžia naujo Anglijos katalikų gyvenimo tarpsnio.

Anglijos katalikų persekiojimai jau buvo pasibaigę, nauja ir oficiali katalikų hierarchija išėjo į gyvenimą, žymūs naujų kovertitų bū-

riai beldėsi į Katalikų Bažnyčios duris. Prieš tai šimtmetį buvo trukusi žiemą, kurios metu Katalikų vyskupai ir Bažnyčia buvo praradę laisvę. Tik mažais būreliais ir baimėje susitelkę katalikai galėdavo išklausyti šv. mišias. O juk Katalikų Bažnyčia buvo sekminga pradininkė šiaurinės Europos krikštianizacijos, skelbusi pirmąjį dvasinio atgimimo pavasarį. Tik žiemos laiku ji liko atskirta ir izoliuota nuo katalikiškojo pasaulio. Tą žiemą ir pats Newmanas labai ryškiai asmeniškai išgyveno. Jos metu jis tik nedidelėje ir nepastebimoje klementinų koplyčioje slaptai galėdavo atlaikyti pamaldas, nedideliam Oxfordo katalikų skaičiui. Į Oxfordo universitetą ir jo bažnyčią katalikai nebuvo įleidžiami, nors pats Oxfordo universitetas ir bažnyčia buvo katalikų misijų vaisiai.

Newmano paskelbtasis pavasaris sparčiais žingsniais žengė Britanijos kalnais ir lygumomis. Dabar Oxforde jau veikia didelė kunigų seminarija, Oxfordo universitetą lanko per 700 katalikų studentų. Anglijos katalikų skaičius, kuris Newmano laikais siekė 600.000, dabar pakilo beveik iki 4 milijonų. Katalikai dabar yra viena iš trijų didžiųjų Anglijos religinių bendruomenių; jie drąsiai stovi priešakinėse eilėse, gindami religinį auklėjimą ir religines santuokas. Šiais laikais Anglijos katalikai naudojasi pilnu savo teisių pripažinimu. Jie yra sulaužę jiems seniau uždėtas ghetto užtvaras. Anglijos katalikų pažanga ir reikšmė ypač pasireiškė per paskutinių penkiasdešimt metų laikotarpį. Išaugo katalikų spauda, mokyklos, pasiekta nemažų kultūrinių laimėjimų. Konvertitų skaičius, ir tai iš įtakingų sluogsnių, ir dabar yra nemažas. Garsių katalikų rašytojų, kaip Graham Greene, Evelyn Waugh įtaka yra didelė ir ji yra labai akyvaizdžiai pakėlusi Anglijos katalikų prestižą. Žodžiu, garžiai pražydęs Anglijos katalikų pavasaris žengia į džiuginančią vasarą.

Katalikų problemos politiniame gyvenime.

Nemarksistinė angliško socializmo kilmė paaiškina tą aplinkybę, kad, anot lordo Pakenhamo, aštuoniasdešimt procentų Anglijos katalikų yra darbiečių partijos rinkikai ir rėmėjai. Dar 1951 metais Leeds vyskupas dr. Heemanas yra pareiškęs: "Kad nėra pagrindo, kodėl Anglijos katalikai negalėtų būti darbiečių partijos nariais." Ir juoba todėl, kad dauguma Anglijos katalikų, daugiausia airių kilmės, sudaro darbininkai, susitelkę vidurinės ir šiaurinės Anglijos pramonės rajonuose. Tačiau tuo pačiu metu vysk. dr. Heemanas ir įspėjo: "Yra šitoje partijoje grupė, kuri kartai vadinama "kairuoju sparnu", arba "maištininkais", kuriems jokiomis aplinkybėmis negalima leisti, kad jie apspręstų būsimą partijos istoriją. Šitie žmonės yra komunistai visame kame, išskyrus vardą. Jie kritikuoja sovietinį režimą ne todėl, kad jie smerktų Stalino principus, bet jie smerkia tik nevykusį Sovietų diktatoriaus principų pritaikymą praktikoje; patiems principams jie simpatizuoja. Jie giriasi nesą prosovietiški, bet tuo pačiu metu jie giria maršalo Tito Jugoslaviją, kur laivė ir krikščionybė kruvinu keliu vedamos į mirtį. Jei darbiečiai ateitų į valdžią ir jei darbiečių marksistai paimtų partijos kontrolę, būtų didelė tautos nelaimė". (The Tablet, 1952 m. gegužės 27.)

Ši Anglijos nelaimė turėtų didelių pasekmių ne tik Anglijai, bet Europai ir net Amerikai. Štai, ko-

dėl Europos ir JAV visokieriopa spauda labai akyliai seka Aneurin Bevano vadovaujamus darbiečių partijos marksistinius "maištininkus" ir rodo didelio susirūpinimo.

Anglijos katalikų Londone leidžiamas laikraštis "Universe" aiškiai iškelia Bevano filosofiją, kaip visai nesutaikomą su krikščionybės mokslu. Kitas laikraštis "Catholic Herald" taip pat rašo, kad Bevanas yra marksistas ir kad reikia kovoti tiek su jo įtaka darbiečių partijoje, tiek galingose anglų profesinėse sąjungose. Douglas Hyde, seniau buvęs komunistas, "Catholic Herald" puslapiuose pasisako, kad Bevano knyga: "In Place of Fear" ("Vietoj baimės") yra visai nesutaikoma su krikščioniškaja doktrina. Skirtumai tarp Bevano "In Place of Fear" ir "Rerum Novarum" yra esminiai, taigi ir katalikų apsisprendimas Bevano atžvilgiu taip pat turi būti esminis. Anglijos katalikai, einantieji ligšiol su darbiečiais yra pastatyti prieš sunkią dilemą.

Ir iš viso reikalai su darbiečių partija sudaro problemą. Visiems yra žinoma, kad krikščioniški principai nebeturi tos reikšmės darbiečių partijoje, kokios jie yra turėję praeity. Vis daugiau darbiečiams, tiek C. Attlee - Gaitskell grupei,, tiek Bevano grupei, nusigręžiant nuo krikščioniškų principų, darbiečių partijoje atsiranda, galima pasakyti, doktrininė tuštuma, kuri iš tikrųjų reikalauja užpildymo. Tą tuštumą kaip tik ir nori užpildyti marksistiškai doktrinieriški bevanistai. Bene žymiausias katalikas darbiečių partijoje, lordas Pakenhamas, pats konvertitas, matydamas Bevano inspiruojamąjį ir vadovaujamą pavojų, vis tik to pavojaus taip nedramatizuoja, kaip jau ką tik minėtas Leeds vyskupas, bet, žinoma, jis aiškiai nenori matyti Bevano būsimu darbiečių partijos vadu. Jis kaip tik ir iškelia klausimą, kad dabar yra atėjusi proga katalikams šturmuoti darbiečių partiją. Jis, aišku, nemano, kad katalikai artimoje ateity darbiečiuose galėtų pasiekti balsų persvaros, nes tai tuo tarpu iš viso neįmanoma, turint galvoje, kad katalikai sudaro tik apie dešimts procentų visų Britanijos gyventojų. Jo plano prasmė yra ta, kad katalikai turėtų užkariauti darbiečius savo idėjomis, krikščioniškąja doktrina, socialine katalikų programa. Tai būtų, Pakenhamo manymu, didelis laimėjimas ne tik katalikams, bet taip pat partijai ir pagaliau visam kraštui. Tos rūšies misija turėtų būti nukreipta ne tik į Bevano grupę, bet ir į dešinį darbiečių sparną, nes ši grupė vis ima abejoti dėl suvalstybinto ūkio formų ir pradeda ieškoti naujų ūkinės politikos kelių. Tiek darbiečiai, tiek katalikai, tiek ir pats lordas Pakenhamas, kaip Oxfordo valstybinių mokslų profesorius, vis daugiau dairosi į Vokietijoje vis daugiau plintantį darbininkų dalyvavimą įmonių tvarkyme, — "Mitbestimmungsrecht" ir gali apsispręsti pasukti tuo keliu.

Lordo Pakenhamo nurodytas kelias yra labai konstruktyvus ir vertas dėmesio. Jis gali būti patrauklus iš dalies ir darbiečiams nekatalikams, kurie rimtai nori gintis nuo marksizmo pavojaus. Tačiau iš kitos pusės Pakenhamo planas, kaip pasisako ir daugiau konservatyvius katalikų sluogsnius atstovaujantis laikraštis "Tablet", vargiai būtų įmanomas įgyvendinti. Visų pirma, katalikai darbiečiuose, be paties lordo Pakenhamo ir R. Stokes, tuo tarpu nevaidina didesnio vaidmens, o jų dviejų vis tik per maža. Katalikų visuomenininkų - politikų elitas Anglijoje yra dar per silpnas ir nepa-

kankamai šiam uždaviniui pasiruošęs. Dar negausios anglų katalikų visuomeninės organizacijos, kaip "Catholic Social Guid", "Workers College" Oxforde ir krikščionių darbininkų jaunimo organizacija (Y. C. W.) taip pat tokiam dideliam uždaviniui dar nėra pakankamai pasiruošiusios. Pagaliau, kad ir nemarksistinis darbiečių socializmas ne taip lengvai leisis indoktrinuojamas. Tad lordo Pakenhamo planas gali turėti praktinės reikšmės tik tolimesnėje ateity.

Artimesnė ateitis greičiausia padiktuos dar kitus sprendimus. Darbiečių partijos vadas C. Attlee, matyti, yra pasirinkęs nuolaidų, dabar madoje esančių "appeasementų" politiką. Darbiečių partijos suvažiavime, įvykusiame 1952 metais Morecambe ginčai, žinoma, iškilo, bet Attlee sparnas vengė atviros kovos. Attlee prieš "maištininkus" kietai išlaikė sučiauptas lūpas, nors jo ištikimos gvardijos žymūs šulai, kaip Marrisonas ir Daltonas, bevenistų pečiais buvo išversti iš svarbių partijos postų. Bevanas Morecambe laimėjo. Jis savo šalininkų skaičių, aukščiausiame partijos ekzekutyve nuo dviejų pakėlė iki šešių. Eina ryški kova ir darbiečių kontroliuojamose profesinėse darbininkų sąjungose, bet tuo tarpu vis dar vengiama atviros kovos. Visais būdais norima eliminuoti partiją partijoje, tačiau Bevano atkaklumas vis didėja, partijos skilimo baimė vis auga. Partijos skilimas greičiausiai gal būtų ir įvykęs, jei savu ruožtu anglų rinkimų sistema negrėstų mirtinai abiem suskilusiem sparnam ir iš viso socialistų įtakai Anglijoje. Taigi vienybė tuo tarpu laikosi prievarta, nes faktiškai skilimas tiek "dešiniajam", tiek "kairiajam" sparnui stato Hamleto klausimą: būti ar iš viso nebūti.

Ateitis parodys, ar C. Attlee "strauso" politika, ar A. Bevano neatlaidus agresyvumas laimės, ar pagaliau, dar bus surastas kuris kitas kelias. Gali atsitikti ir taip, kad kova bus išspręsta profesinėse sąjungose, ar kitoje plotmėje, apeinant pačią darbiečių partiją.

Katalikams, be visos problemos, ypač bus įdomi ir tolimesnė Anglijos katalikų laikysena.

Krikščionių demokratų eilėse

IŠ NEI DARBŲ

Krikščionių Demokratų Internacionalas vis daugiau pasireiškia ne tik kaip gyvas, bet ir kaip veiklus tarptautinis sambūris. Prieš akis jis turi aktualias šios dienos problemas ir deda pastangas, kad Europos ir pasaulio politinė raida kryptų laisvės, socialinio teisingumo, kultūrinės pažangos bei civilizacijos kilimo kryptimi.

Pirmoje eilėje, suprantama, yra svarbu kuo daugiau sutelkti krikščioniškai demokratinės minties visuomenės į organizuotas gretas, kurios galėtų įgyti pasaulinėj politikoj pakankamą svorį. Todėl vienas svarbiųjų Internacionalo užsimojimų — išplėsti savo apimtį. Europos krikščionių demokratų apsijungimas yra įvykęs faktas. Tačiau krikščioniškoji demokratija nėra specifiškai europinis sąjūdis —jis yra pasaulinio masto, ir krikščion. demokratijos ne tik

paskirų atstovų, bet ir organizuotų grupių yra ir kituose kontinentuose. Todėl ir NEI vienas svarbiųjų rūpesčių sudaryti ryšį tarp krikščionių demokratų tarpkontinentiniu mastu bei pasiekti jų suderintos ir organizuotos veiklos. Šia kryptim žingsniai jau daromi, pirmoj eilėj kreipiant dėmesį į Kanadą ir Pietų Amerikos kraštus.

Kartu Internacionalas kreipia dėmesį, kad krikščioniškosios demokratijos pasireiškimas vyktų tinkamoj plotmėj ir pakankamai plačiai bei intensyviai. Dėl to ir jo kongrese praėjusių metų rugsėjo 12-14 d. Šveicarijos Fribourge pagrindinis svarstytas klausimas buvo krikščionių stiprybė ir silpnybė Europos demokratijose. Šį klausimą doktrinos plotmėje išnagrinėjo Belgijos Krikšč. Socialinės Partijos gen. sekr. R. Houben, organizacijos plotmėje Italijos valstybės pasekretorius ekonomijos reikalams Benvenutti ir krikščionių padėtį už geležinės uždangos—rumunų atsovas G. Ciuranesco. Kongreso buvo nutarta stiprinti krikščionių demokratų politinę veiklą, artinti įvairių kraštų krikščionis demokratus ir jungti juos tampresniais ryšiais bendrai kovai dėl savo idealo, stengiantis išlaikyti krikščionybę pagrindine baze Vakarų kultūrai ir civilizacijai išsaugoti. Tuo reikalu buvo priimta ši rezoliucija:

"Krikščionių Demokratų Internacionalas, susirinkęs šeštajam kongresui Šveicarijos Fribourge rugsėjo 12-13-14 dienomis,

— turėdamas dėmesy politinės veiklos svarbumą aktualiųjų problemų sprendime kaip tautinių taip ir tarptautiniu mastu,

—būdamas įsitikinęs, jog krikščionių politinė akcija turi būti tvirta ir veikli, kad galėtų tas problemas spręsti efektyviai ir išsaugodama krikščioniškąsias vertybes, kurios yra mūsų Vakarų civilizacijos bazė,

—trokšdamas, kad Krikščionių Demokratų Internacionalo rėmuose išsivystytų bendra ir sutartinė politika ir būtų surasti geriausieji susiorganizavimo bei veiklos metodai,

1.—apeliuoja į visus krikščionis ir juos kviečia daugiau atsidėti politinėms problemoms, pilietinio gyvenimo pareigoms bei daugiau parodyti politinio aktingumo demokratinių institucijų pagalba savo kraštuose;

2.—prašo Vykdomąjį Komitetą visais galimais būdais veikti, kad Krikščionių Demokratų Internacionalo globoje būtų nustatyti bendros politinės doktrinos dėsniai; primena, kad ši doktrina yra pagrįsta asmens verte, jo teisių ir laisvių respektavimu, šeimos ir kitų natūraliųjų bendruomenių garantavimu, o taip pat tikru demokratiškumu, kuris veda prie socialinio teisingumo politikos;

3.—trokšta, kad panašiai būtų dedamos pastangos nustatyti krikščionių bendro veikimo gaires tarptautinių problemų atžvilgiu, ypač atkreipiant dėmesį į europinių kraštų vitalumą ir jų sutaikymą, užtikrinimą ateities jų gyventojams ir sudarymą galimybių, kad Europoje stiprėtų Vakarų civilizacija bei krikščioniškumas ir kad ji spinduliuotų kultūriniu bei dvasiniu turtingumu."

Taip rūpindamasis ateities Europos krikščioniškumu, NEI neužmiršta ir šiandien Sovietų pavergtų Rytų bei Vidurio Europos krikščioniškų tautų. Todėl kongresas taip pat priėmė E. Turausko, kuris su kun. Dr. J. Navicku jame atstovavo Liet. Krikščionių Demokratų Partijai, paruoštą šio turinio rezoliuciją:

"NEI šeštasis kongresas, įvykęs 1952 m. rugsėjo 12-14 d. Fribourge, Šveicarijoje,

—turėdamas galvoje tragišką būklę 100 milijonų žmonių, gyvenančių po paskutinio pasaulinio karo Sovietų Sąjungos užimtose žemėse ir esančių dvasinėj bei materialinėj priespaudoj ligi šiol negirdėtoj žmonijos istorijoj.

—pabrėždamas visišką solidarumą su kenčiančiais broliais,

—reikšdamas gilią pagarbą visiems Rytų Europos karžygiams ir kankiniams, kurių milijonai kenčia už krikščionių tikėjimą ir asmens laisvės idealą, pataria laisvojo pasaulio visiems krikščionims demokratams:

1.—niekada neišskirti iš savo svarbiausių rūpesčių skaičiaus pavergtųjų tautų likimo,

2.—visomis jėgomis priešintis visokioms deryboms su pavergėjais, kurie turėtų tikslo išgauti politinių nuolaidų, liečiančių komunistų pavergtų tautų likimą,

3.—priešintis visokioms pastangoms, kurios siektų pavergtų kraštų padėtį pripažinti galutine, pastovia ir teisėta,

4.—pašalinti iš savo žodyno posakius "satelitinės šalys" ir "satelitinės tautos", o juos pakeisti posakiu "satelitinės vyriausybės",

5.—paskelbti moralinės ir baudžiamosios atsakomybės dėsnį visiems tiems, kurie nusikalsta žmoniškumui pavergtuose kraštuose ir skatinti bei remti Jungt. Tautose akciją, kad būtų nustatyta baudžiamosios sankcijos šių nusikaltimų autoriams,

6.—išvystyti energingą ir griežtą akciją prieš komunistų pavergtų tautų diskriminaciją, kuri skleidžiama tarp laisvų tautų ir žmonių,

7.—nuolat kelti, kad Europa neatgaus savo orumo ir politinės bei ekonominės pusiausvyros, jei Rytų Europos tautoms nebus grąžinta laisvė,

8.—išvystyti visas pastangas, kad būtų sudaryta, Vakarų krikščionims demokratams padedant, sutartis ir bendri planai pavergtiems kraštams po jų išlaisvinimo atstatyti."

Taip pat kongresas nutarė paraginti visas laisvojo pasaulio krikščionių demokratų ekipas 1953 m. sausio mėn. suorganizuoti maldos ir meditacijų dieną pavergtoms tautoms prisiminti.

Visos aktualiosios problemos gali būti sekmingai sprendžiamos tik po rūpestingų studijų. Todėl šia kryptimi Internacionalas ir daug dirba. Pirmoj eilėj tam tarnauja keturios komisijos — ekonomikos bei socialinė, kultūrinė, parlamentinė ir jaunimo. Taip pat daug reikšmės turi ir rengiamos studijų dienos, kaip praėjusių metų rugpjūčio mėnesį suruoštoji Salzburge ,Austrijoj, kurioje aktualiais klausimais paskaitas skaitė visa eilė žymių Europos krikščionių demokratų vadų—Austrijos švietimo min. Dr. E. Kolb, Prancūzijos MRP pirm. H. Teitgen, NEI pirm. de Schryver, NEI gen. sekr. R. Bichchet ir kiti, o taip pat dalyvavo ir iš JAV nuvykęs Georgentown universiteto (Washingtone) profesorius Goetz-Briefs.

Tokių studijų rezultatus NEI skelbia atskirais leidiniais, kad jie būtų prieinami ir plačiai visuomenei, kuri domisi aktualiomis politinėmis problemomis ir pasiryžusi dalyvauti jų sprendime. Vienas tokių reikšmingų leidinių yra prieš kiek laiko pasirodžiusi prancūzų kalba knyga "L'Etat chretien dans l'Europe unie", kurioje nagrinėjamos laisvės, socialinės bei intelektualinės problemos.

Praktinė NEI įtaka politinei, pirmoj eilėj Europos, raidai reiškiasi per jo minties atstovų pas-

tangas Europos Taryboj ir per susitelkusias jame įvairių kraštų krikščionių demokratų partijas, kurios šiuo metu daugely Europos kraštų yra valdančios partijos. Kokia kryptimi tos partijos savo kraštuose veikia, skaitytojams žinoma iš kasdieninių politinių žinių. Paryškinant tik kryptį galima čia priminti šių metų pradžioj įvykusios Europos Tarybos sesijos pabaigoj prancūzų MRP pirmininko H. Teitgen pasakytą reikšmingą kalbą, kurioj jis būdingai iškėlė šiuo metu kr. dem. ypač pabrėžiamas problemas. Šioj savo kalboj Teitgen labai tvirtai pasisakė už jungtinę Europą ir reikalavo, kad Europos tautos atsisakytų tam tikros dalies savo suverenumo ir kurtų jungtinės Europos vykdomuosius organus, kurie privalo turėti ir atitinkamą valdžią, nes be jos jie lieka bereikšmiai, ir visos pastangos baigiasi tik žodžiais. Baimę atsisakyti neišvengiamos dalies suverenumo, kuriant Europos sąjungą, jis tiesiai pavadino liga.

Reikalą nedelsiant kurti jungtinę Europą Teitgen motyvavo pirmiausia reikalu sumažinti vargą, nurodydamas du milijonus bedarbių Italijoj, 25% silpnai apmokamų darbininkų Prancūzijoj, milijonus pabėgėlių Vokietijoj ir tą pačią problemą kituose kraštuose. Taip pat iškėlė ir reikalą gelbėti jaunimą nuo senų rietenų ir neuždaryti jo savame kiaute, bet leisti jam atsistoti visos Europos akivaizdoje. Apsigynimo bendruomenė buvo tolimesnis dalykas, kuriuo kalbėtojas rėmė savo reikalavimus. Kartu jis pasmerkė nesveiką konservatyvizmą laikytis atkakliai seno ir nekurti nieko naujo, pabrėždamas, jog tasai konservatyvizmas veda į tylą, tuštumą, vienatvę, vargą ir karą.

Apskritai tenka pastebėti, jog krikščionių demokratų konstruktyvi politika Europos apjungimo srity randa vis daugiau pasitikėjimo ir pritarimo, o jų atstovai įgauna ypatingo svorio visoje europinėje politikoje. Net ir kai kurie ne krikščionių demokratų grupės politikai jau pripažįsta, kad krikščionys demokratai sudaro besivienijančios Europos pagrindą.

VID. EUROPOS KRIKŠČ. DEMOKRATŲ VEIKLA

Vidurio Europos Krikščionių Demokratų Sąjunga, baigdama jau trečius savo veiklos metus, yra padariusi didelę pažangą tiek susiorganizavimo, tiek ir savo veiklos išvystymo atžvilgiu. 1950 m. steigiant Sąjungą, dar tebebuvo tremtinių kėlimosi į naujus kraštus laikotarpis. Todėl ir Sąjungą sudarančios tautinės grupės šio kėlimosi išblaškytus savo veikėjus bei narius dar nebuvo suspėjusioes iš naujo surikiuoti ir įjungti į darbą. Reikėjo kiek ilgesnio laiko, kad to būtų pasiekta. Tačiau šiuo metu tasai susirikiavimo laikotarpis jau didžiąja dalimi yra baigtas. Sąjungą sudarančios partijos jau vėl turi savo vykdomuosius organus, narius yra apjungusios į vietines organizuotas grupes, suorganizavusios bent minimalias darbui reikalingas lėšas ir sukūrusios savo spaudą. Mėnesinius ar rečiau išeinančius savo partijos leidinius leidžia lietuviai (Tėvynės Sargą), čekoslovakai (Nove Obzory), vengrai (Szabad Magyar Kurir), lenkai (Odnowa) ir jugoslavai (Slovenia ir Domolub). Šis tautinių grupių sustiprėjimas ir susitelkimas į tvirtesnius organi-

zuotus vienetus, žinoma, ir pačiai Sąjungai davė tvirtesnę atramą visuomenėje bei daugiau darbui reikalingų jėgų. O tuo pat metu Sąjunga, baigusi savo pačios organizavimosi laikotarpį, išryškino savo darbo ideologinę platformą, konkretizavo savo darbo uždavinius, nusistatė esamose sąlygose tinkamiausius veiklos metodus, sudarė plačius tarptautinius ryšius bei išsikovojo vietą politinių sąjūdžių tarpe ir viešosios opinijos pripažinimą.

Pagrindinė Sąjungos darbo sritis, kaip žinome, yra kova už Vidurio Europos išlaisvinimą. Dėl to šiam uždaviniui Sąjunga ir daugiausia jėgų skyrė. Dabar vykstančio šaltojo karo sąlygose viena svarbiųjų sričių yra informacinis darbas. Tad Sąjunga ir dėjo pastangas laisvojo pasaulio kraštų vyriausybių atstovus, politinius veikėjus, visuomenininkus bei plačią visuomenę informuoti tiek apie komunistinę priespaudą Vidurio Europos kraštuose, tiek apie pačias šio Europos regiono tautas, jų kultūrą, tautinį charakterį, istoriją bei tautinius tikslus. Tam tikslui pirmoj eilėj tarnavo Sąjungos leidžiamas dvisavaitinis biuletenis, kurio tiražas yra pasiekęs ligi 1600 egz. Jis išsiuntinėjamas žurnalistams, laikraščiams, universitetams, kolegijoms, politikams, įvairių kraštų atstovybėms, bažnytinei hierarchijai bei kultūrinėms ir visuomeninėms organizacijoms, kurios yra parodžiusios biuletenio teikiama medžiaga didelio susidomėjimo. Tuo pat tikslu išleista buvo pora paskirų leidinių ir ruošiamos spaudos konferencijos didžiosios spaudos ir žinių agentūrų atstovams, bendradarbiauta su Voice of Amerika, Radio Free Europe, British Broadcasting Co., Radio Diffusion Francaise, o taip pat duota žinių apie Vidurio Europos kraštus per kitas radio stotis, kaip Washingtono WOL, New York WFUV ir k.

Prisidėjo Sąjunga ir prie įvairių kitų žygių kovoje prieš komunizmą. Jos atstovai dalyvavo tokiose konferencijose, kaip 1952 m. psichologinio karo ir katalikų tarptautinės taikos konferencijose Washingtone, tremtinių manifestacijose Wiliamsburge, Virginia, suorganizuotose Committee for a Free Europe, laisvojo jaunimo sąskrydy Berlyne ir k.

Kovodama už pavergtų Vidurio Europos tautų teises, Sąjunga darė žygių ir Jungt. Tautose. Ji ne tik dėjo pastangas jose laisvojo pasaulio kraštus atstovaujančių delegatų dėmesį atkreipti į komunistų nusikaltimus ir žmogaus teisių paneigimą, bet ypatingai pabrėžė ir faktą, jog už geležinės uždangos patekusios tautos Jung. Tautose nėra atstovaujamos, ir kėlė reikalą, kad būtų leista jas atstovauti jų teisėtiems atstovams sutinkamai su Jungt. Tautų charta.

Kitas svarbus šioj srity uždavinys tai kuo plačiausiu mastu organizavimas visame laisvame pasaulyje antikomunistinio fronto. Šiuo tikslu pirmoj eilėj Sąjunga dėjo pastangas sueiti į glaudų kontaktą su įvairių kraštų krikščionių demokratų sambūriais ir tarptautinėmis jų organizacijomis. Ji yra glaudžiuose santykiuose su Krikščionių Demokratų Internacionalu, turi savo nuolatinius atstovus Prancūzijoj, Italijoj, Belgijoj, Vakarų Vokietijoj bei Austrijoj ir užmezgė gana artimus ryšius su Pietų Amerikos krikščionimis demokratais bei jų sambūriais, kaip Movimiento de Montevideo ir kit. Europos krikščionių demokratų veikėjams lankantis JAV, visuomet buvo pasinaudojama proga sueiti su jais į kontaktą. Tuo būdu

Sąjungoje lankėsi, darė pranešimus ar kitaip su Sąjunga užmezgė ryšį tokie prancūzų politiniai veikėjai, kaip Wirth, R. Bichet, R. Buron, G. Tessier, P. Schneiter, M. H. Lefaucheux ir M. Falaise, vokiečių CDU atstovas R. May, olandų Dr. M. Klompe, Dr. G. van der Molen ir kun. Beaufort, austrų krikšč. demokratų partijos gen. sekr. Dr. A. Maleta ir k. Panašiu būdu buvo sudaryti kontaktai, lankantis Sąjungoj Argentinos krikščionių demokratų vadams M. Ordonez ir prof. A. Lima, o vėliau J. Galinez, J. Pinera, poniai M. Gallo Muller ir kitiems Pietų Amerikos krikščionių demokratų veikėjams.

Jungt. Tautų sesijų proga buvo kontaktuota su Bolivijos, Costa Ricos, El Salvadoro, Guatemalos, Honduro, Kolumbijos, Peru ir Chilės atstovais. Taip pat Sąjunga yra įsijungusi į Europinį Sąjūdį, ir jos atstovai dalyvauja įvairiose šio Sąjūdžio konferencijose bei darbuose. Siekiant efektingesnės ir labiau suderintos Vidurio Europos tautų antikomunistinio bloko veiklos, Sąjungos iniciatyva yra padaryta pradžia platesniam tarppartiniam šio regijono antikomunistinių grupių apsijungimui. Jį sudarytų krikščionių demokratų, kaimiečių (Žaliojo Internacionalo), liberalų ir socialistų sambūriai.

Pasiruošimas išlaisvintų Vidurio Europos kraštų atstatymui yra kitas svarbus Sąjungos uždavinys. Visai aišku, jog sovietinis valdymas paliks didelių pakitimų, į kuriuos teks atsižvelgti, vykdant atstatymo ir tvarkymosi darbus. Todėl surinkimas visų reikalingų duomenų, jų išnagrinėjimas bei padarymas išvadų, kuriomis reikės vadovautis, reikalauja uolaus ir rūpestingo darbo. Iš antros pusės tenka turėti prieš akis, jog būtų nereikalingas ir kartu daugeliu atveju nevaisingas užsimojimas patiems viską tarsi išradinėti. Daug mums reikalingų dalykų jau ne tik prieita, bet ir išbandyta demokratiniam Vakarų pasauly. Tad yra gyvo reikalo studijuoti Vakarų pasaulio idėjas, metodus, institucijas ir tai, kas gali būti naudingai pritaikyta mūsų kraštuose, pasisavinti. Taip pat reikia pasiruošti ir naujai tarptautinei santvarkai, kuri neabejotinai žymiai skirsis nuo buvusios ligi praėjusio karo. Jau visai aišku, jog ta naujoji santvarka pirmoj eilėj pasireikš daugiau ar mažiau glaudžiomis regioninėmis ir visos Europos sąjungomis. Reikia tad iš anksto išstudijuoti, kokiomis formomis tasai apsijungimas mums būtų labiausiai priimtinas ir ko mes turime siekti.

Visam šiam studijinio pobūdžio darbui pirmoj eilėj tarnauja Sąjungos diskusijų klubas, kuriame jau ne viena aukščiau minėtų problemų buvo plačiau paliestos. Iš diskutuotų klausimų galima būtų paminėti prancūzų parlamentaro ir buvusio ministerio P. Schneiter pranešimą "Europos apsijungimas" ir R. Bichet "Krikščioniškoji demokratija ir socializacija", B. Biegos "Vakarų ir Vidurio Europos savitarpinė ūkinė priklausomybė", G. Tessier "Krikščioniškosios darbo unijos" ir kit. Panašių klausimų svarstyti klubas buvo susirinkęs bent dvylikai posėdžių ir turėjo progos išklausyti visos eilės savo srity kompetentingų referentų.

Turėdama galvoj, kad politinių ir šiaip visuomeninių veikėjų klausimas išlaisvintoj Vidurio Europoj bus viena rimčiausių problemų, nes senoji veikėjų karta bus išnaikinta ir šiaip išmirusi, o jaunoji neturėjusi jokių sąlygų demokratinės valstybės kūrybai pasiruošti, Sąjunga atkreipė dėmesį ir į jaunimą bei jo pasiruošimą ateities darbui išlaisvintose savo

tėvynėse. Ikurta Sąjungos jaunimo sekcija gražiai vysto savo darbą, tiek studijuodama savo ateities uždavinius, tiek ir įgaudama praktinio patyrimo, jos nariams dalyvaujant įvairiuose tarptautiniuose jaunųjų krikščionių demokratų, Europinio Jaunimo ir kituose sambūriuose. (Apie jos veiklą plačiau žiūr. Jaunimo skyriuje).

Sąjungos kongresas New Yorke

Sąjungos tolimesnei veiklai didelės reikšmės turėjo 1953 m. kovo 13-15 d. New Yorke įvykęs pirmasis jos kongresas. Jis davė progos kritiškai apžvelgti visą ligšiolinį darbą ir nusistatyti rimtai apsvarstytas gaires ateičiai. Įrodymas, kad pasirinktas kelias yra tikras, ir didelė paskata ateity dar su didesniu pasiryžimu dirbti buvo ir kongreso proga parodytas didelis susidomėjimas pačia Sąjunga bei jos dirbamu darbu. Sveikinimai ir pareiškimai dėl Sąjungos darbo reikšmės suplaukė dideliu skaičiumi iš labai žymių asmenybių ir sambūrių tiek iš JAV, tiek iš Europos, tiek ir iš kitur. Tokie sveikinimai ir pareiškimai JAV atsakingų žmonių gauti iš Valst. Departamento sekr. J. F. Dulles, Savitarpinės Pagalbos direktoriaus H. E. Stassen, Atstovų Rūmų pirm. J. W. Martin, Jr., senatorių R. Taft, J. Sparkman, P. H. Douglas, J. F. Kennedy ir J. M. Ives, JAV delegacijos Jungt. Tautose vardu iš ambasadoriaus J. J. Wadsworth ir JAV atstovo Jungt. Tautų žmogaus teisių komisijoj O. Lord, New Yorko gubern. Th. Dewey ir Connecticut gubern. J. Lodge, New Yorko majoro V. R. Impellitteri, Ford Motor Co. prez Henry Ford II, JAV Tautinės Katalikų Vyrų Sąjungos pirm. F. J. Nally, The Christian Science Monitor redakt. E. D. Canham, Inter American Association for Democracy vardu F. R. Grand ir Nation. Catholic Resettlement Council. Iš Prancūzijos sveikino MRP vadai užs. reik. min. G. Bidault ir buv. užs. reik. min. R. Schuman, parlamento atstovas ir buv. min. P. Schneiter, min. R. Buron bei Prancūzijos Laisvosios Europos Komitetas, iš Vokietijos kancleris K. Adenauer ir Vak. Vokietijos parlamente krikščionių demokratų frakcijos lyderis Dr. von Brentano, iš Belgijos užs. reik. min. P. Van Zeeland ir buv. min. pirm. senatorius J. Pholien, iš Italijos min. kabineto direktorius Dr. G. Bernabei ir viešųjų darbų ministeris Aldiso, iš Jungt. Tautų Kubos ambasadorius Dr. E. N. Portuondo ir k. Iš lietuvių kongresą raštu pasveikino J. E. vysk. V. Brizgys, VLIKo pirm. prel. M. Krupavičius, Lietuvos įgaliotas min. Washingtone P. Žadeikis ir ALTo pirm. L. Šimutis.

Iš krikščionių demokratų sąjūdžio sveikino Krikščionių Demokratų Internacionalo (NEI) prim. A. de Schryver ir gen. sekr. R. Bichet bei įvairių kraštų krikščionių demokratų partijos — prancūzų MRP vardu M. Schuman, Italijos krikšč. dem. partijos politinis gen. sekr. L. Gonnela, Olandijos katalikų partijos pirm. Adriesson, Belgijos Socialinės Krikščioniškosios partijos gen. sekr. E. Vermaire ir k., Krikščionių Demokratų Jaunimo Tarptautinės Sąjungos pirm. L. Schuermann ir paskirų kraštų krikščionių demokratų jaunimo sąjungos, Krikščioniškųjų Darbo Unijų Tarptautinės Federacijos pirm. G. Tessier bei gen. sekr. A. Vanistendal ir paskirų kraštų bei regionų krikščioniškosios darbo unijos (Tarpamerikinė Regionalinė Darbo Unijų Sąjunga, Costa Ricos, Venecuelos, Bel-

gijos Krikšč. Prof. Sąjungų pirm. A. Cool ir k.).

Savo sveikinimus ir solidarumo kovoje prieš komunizmą pareiškimus atsiuntė ir komunistų pavergtųjų tautų atstovai bei institucijos—Centrinio Rytų Europos Komiteto vardu F. Nagy, Rumunų Tautinio Komiteto pirm. C. Visciannu, Latvių Savitarpinės Pagalbos Komitetas Prancūzijoj, Jugoslavų egzilų vardu Dr. A. Javremovič, Kroatų agrarų partijos vardu Dr. V. Maček, Laisvosios Albanijos Komiteto pirm. H. Dosti ir Latvių agrarų partija.

Paskelbus gautus raštu sveikinimus, žodžiu sveikino ir kalbas pasakė visa eilė žymių kongreso svečių: Laisvosios Europos Komiteto vicepirm. B. Yarrow, tautinės Kinijos vyriausybės atstovas prie Jungt. Tautų Dr. T. F. Tsiang, United Kingdom NEI atstovas prof. G. Catlin, Radio Free Europe atst. R. Lang, Brazilijos krikščioniškai demokratinio sąjūdžio Movimiento de Montevideo vardu prof. A. A. Lima, Kolumbo Vyčių vadas J. Ph. McArdle, National Catholic Rural Life Conference of U. S. vardu kun. W. Gibbons, Costa Rica darbininkų sąjūdžio Rerum Novarum atst. kun. M. Nunez, Chilės krikšč. dem. atst. Don Jose Pinera, JAV Katalikų Spaudos Sąjungos—kun. Th. Meehan, Venecuelos krikšč. dem. Dr. L. Fernandez, Žaliojo Internacionalo—St. Mikolajczyk, Liberalų Demokratų Vid. Europos Sąjungos—G. Assan, Vid. Europos Krikšč. Darbo Unijų Sąjungos — J. Melaher, baskų krikšč. dem.—J. Galindez, Estijos konsulas J. Kaiv, JAV katalikiškųjų darbo unijų atstovas, Latvijos Laisvės Komiteto vardu A. Klive, Vliko ir Lietuvos Laisvės Komiteto—V. Sidzikauskas, Lenkų Tautinio Demokratinio Komiteto —K. Popiel, Laisvosios Čekoslovakijos Tarybos — Osusky, Vengrų Tautinės Tarybos — prel. B. Varga ir Bulgarų Tautinio Komiteto—G. Dimitrov. Popietiniam posėdy atsilankė J. E. vysk. J. H. Griffith, kuris pasakė kalbą ir pasveikino New Yorko arkivyskupo J. Em. kard. F. Spellmano ir Washingtono arkivyskupo vardu.

Tų visų sveikinimų ir pareiškimų nėra galimybės čia pakartoti. Tačiau pabrėžtina, jog juose buvo ypatingai iškelta ir Sąjungos idėjinių pagrindų vertė ir jos dirbamo darbo svarba. JAV senatorius T. F. Green kongreso užbaigos pobūvy pasakytoj kalboj pareiškė, jog "tikėjimas Dievu ir galutine teisybės pergale yra neapgaulingi tvirtybės šaltiniai jūsų kovoje už jūsų kraštų išlaisvinimą", o JAV ambasadorius Jungt. Tautoms J. J. Wadsworth pabrėžė, jog kongreso pastangos persunktos tų malonių, kurios buvo Europos garbė ir vainikas praeityje. Senatorius H. A. Smith pažymėjo, kad "tokios grupės, kaip jūs, gali būti neįkainuojamos vertės. Aš siunčiu jums ir savo sveikinimą ir savo linkėjimą tęsti savo puikų darbą toliau". O Laisvosios Europos Komiteto pirmininkas W. Shepardson savo kalboje pareiškė: "Šis kongresas yra mylios ženklas Krikščionių Demokratų Unijoje. Tuo pačiu jis yra ženklas ir mūsų istorijoje. Dar daug mylių ženklų reikės praeiti, bet mes norime ateityje eiti su jumis kartu, kaip ėjome praeityje... Gerai, kad jūsų vienybės pirmasis kongresas įvyksta JAV, nes JAV yra tokia vienybė, kuri yra ir krikščioniška ir demokratiška." Verta pabrėžti, kaip vertinama Sąjungos siekiama Vidurio Europos federacija JAV atsakingų politikos žmonių. Jau minėtas JAV ambasadorius Jungt. Tautoms Wadsworth tuo klausimu kongresui pasakė: "Praeityje

ne visi šių šalių tarpusavio santykiai buvo lengvi, bet dabar, tremtyje, jūs palikote savo senus ginčus ir pasiėmėte programą, kuri veda į Vidurio Europos federaciją... Šiomis savo pastangomis jūs laimėjote pagarbą visų laisvų žmonių."

Kongresas buvo pravestas šūkiu "Su krikščioniškąja demokratija į laisvę asmenims ir tautoms". Šį šūkį plačiau išvystė ir padarė iš jo kylančias praktines išvadas jau savo atidaromojoj kalboj Sąjungos pirmininkas msgr. J. Kozi Horvath, iškeldamas, jog komunizmas, nėra tik gryna politinės tiranijos sistema, bet ir tam tikra gyvenimo filosofija bei savotiškas "tikėjimas". Todėl ir kovojant su komunizmu reikia ne tik nugalėti komunistų sukurtą policinę valstybės santvarką ir ją pakeisti demokratine, bet ir išlaisvinti sielas iš jų skelbiamo materializmo. O šiam tikslui nepakanka tik ekonominių sankcijų, karinės jėgos ir socialinių reformų, nors visa tai ir reikalinga. Prieš materializmą dar turi būti pastatyta krikščioniškoji gyvenimo filosofija ir krikščioniškasis tikėjimas. Gi tai kaip tik teikia krikščioniškai demokratiniam sąjūdžiui didelio aktualumo, nes jis ne tik neigia komunizmo praktiką ir prieš ją kovoja, bet ir duoda idėjinius pagrindus sielų išlaisvinimui iš materialistinės filosofijos klaidų.

Kelias į šį tikslą buvo plačiai nagrinėtas diskusijų vakare "Krikščioniškoji demokratija akcijoje" (jame iškeltų minčių santrauką duodame atskirai 59 psl. Taip pat giliai į šią problemą pažvelgė ir kongreso nariams pamaldų šv. Patriko katedroje metu pasakytame pamoksle vienas žinomiausių JAV jėzuitų, įtakingo JAV katalikų savaitraščio "America" vienas iš redaktorių Tėv. J. LaFarge, S. J., kuris pažymėjo, jog ne atsitiktinis dalykas, kad šiandien karo sunaikinta Europa žygiuoja po krikščioniškosios demokratijos vėliava, nes ji pasirodė didžiausia konstruktyvi pajėga. Ji nesiremia abstrakčia humanizmo teorija, bet visa žmogiškąja realybe, žmogaus jėga, jo kilme ir paskirtimi bei amžina dieviškąja teise, kurią istorijos būvy mums pats Dievas apreiškė. Dėl to ir atsikreipė į ją po karo Europos tautos, nors paimti į savo rankas vadovavimą jai ir buvo sunku, turint galvoj, kad krikščioniškoji demokratija tuo laiku buvo netekusi eilės savo didžiųjų vadų ir neturėjusi progos pasiruošti jiems patyrusių pavaduotojų, o kartu dėl vadovavimo turėjo varžytis su kitomis partijomis ir partijų grupėmis. Kad krikščioniškajai demokratijai šiomis sąlygomis pavyko atsistoti vadovaujančioj pozicijoj, pamokslininkas laiko tikru stebuklu. Bet kartu jis ir nurodė, jog šiose sąlygose krikščioniškoji demokratija kaip tik ir parodė tikrąją savo vertę, sekmingai reikšdamosi moderniajame politikos pasaulyje.

Visos šių svarstymų bei diskusijų metu iškeltos idėjos buvo susistemintos kongreso priimtoj ideologinėj platformoj, kuri Sąjungos ateities veiklai sudaro visų jos darbų idėjinę bazę. Priimtoji ideologinė platforma paremta mintimi, jog Vidurio Europos tautos 1. yra giliai krikščioniškos, 2. yra tvirtai prisirišusios prie demokratinių principų, 3. jau daug amžių kėlė federalizmo idėją ir 4. krikščionių demokratų partijos yra pasiryžusios dabarty šias savo tautų tradicijas atstovauti. Dėl to ir Vidurio Europos krikščionys demokratai savo ideologijos pagrindan padėjo trejopos vienybės principą: vienybę tarp žmogaus ir Dievo,

tarp žmogaus su žmogumi ir tarp tautų. Šie trys principai priimtojoj idėologinėj platformoj buvo plačiai išvystyti ir konkretizuoti, todėl nėra tik kokios abstrakčios tezės, bet sudaro visą konkrečių tikslų sistemą ir praktinio veikimo programą.

Turint galvoj, jog praktiniame darbe yra labai reikšminga ir tinkama organizacinė sistema, buvo priimta ir rūpestingai paruošta Sąjungos konstitucija bei išrinkti įvairūs organai. Į Sąjungos Tarybą nuo kiekvienos Sąjungoje dalyvaujančios tautybės įeina po 6 narius: čekoslovaku—Dr. A. Prochazka, Dr. S. Benda, Dr. B. Bunza, inž. P. Blaho ir msgr. F. Mikula; vengrų—msgr. J. Kozi Horvath, F. Babcthy, J. Belso, Dr. B. Kovrig, p-le L. Timar, Dr. L. Varga; latvių—vysk. J. Rancans, B. Cevers, B. Maikovskis, J. Saulitis, msgr. E. Stukelis ir Dr. I. Vizulis; lietuvių—prof. K. Pakštas, Dr. D. Jasaitis, S. Lušys, Dr. A. Šerkšnas, P. Vainauskas ir Dr. V. Viliamas; lenkų—K. Popiel, B. Biega, S. Kaczorowski, I. Modelski, Z. Ossowski, K. Sieniewicz; jugoslavų—Dr. M. Krek, I. Ausenek, A. Babnik, Dr. J. Basaj, Dr. Z. Kalan, Dr. A. Kuhar. Tarybos pirmininku išrinktas msgr. J. Kozi Horvath, vicepirm. iš lietuvių pusės—prof. K. Pakštas. Vykdomojo komiteto pirmininku—Dr. A. Prochazka, vicepirmininku iš lietuvių pusės—S. Lušys, iždin.—P. Vainauskas.

Šis reikšmingas ir gerai pasisekęs kongresas kovo 15 d. buvo baigtas pobūviu Beekman Tower viešbutyje, dalyvaujant apie 250 atstovų ir svečių. Latvių vysk. J. Rancans, kuris kongresui atlaikė ir šv. Patriko katedroje pamaldas, sukalbėjus maldą ir pasivaišinus, čia taip pat reikšmingas kalbas pasakė JAV delegacijos prie Jungt. Tautų ir senato užs. reik. komisijos narys senat. Th. F. Green, kongreso ekonominės komisijos vicepirmininkas ir karinės bei finansinės komisijų narys senat. R. E. Flanders, JAV ambasadorius prie Jungt. Tautų J. J. Wadsworth, sveikinęs ir delegacijos pirm. C. Lodge vardu, bei Laisvosios Europos Komiteto pirm. W. M. Shepardson.

Lietuvius šiame kongrese atstovavo kun. V. Bagdanavičius, P. Balčiūnas, A. Bendorius, Dr. D. Jasaitis, S. Lušys. P. Minkūnas, prof. K. Pakštas, prof. A. Paplauskas-Ramūnas, S. Prapuolenytė, Dr. A. Šerkšnas, Dr. A. Trimakas, P. Vainauskas ir Dr. V. Viliamas. Šalia jų kongrese dalyvavo ir gausus būrys kitų lietuvių krikščionių demokratų veikėjų.

Užsimojimai ateičiai

Pačiame Sąjungos kongrese ir Tarybos posėdžiuose buvo nutiestos gairės ir praktiniams ateities darbams. Krikščioniškosios demokratijos ideologinėj plotmėj Sąjunga numato darbą trijose srityse —teorinėj, socialinėj ir federalistinėj. Šiam reikalui organizuojama komisija, kuri leistų ir trimėnesinį žurnalą. Taip pat jau suorganizuotos moterų ir agrarinė komisijos, kurios vykdys studijinį ir organizacinį darbą savo srityse. Kongreso darbai bus išleisti atskiru leidiniu, kuris apims ideologinę Sąjungos platformą, naujai priimtą konstituciją ir kitą reikšmingą medžiagą. Diskusijų klubo darbą numatoma žymiai išplėsti ir imtis ateities išlaisvintoje Vidurio Europoje laukiančiam darbui detalesnių programų ruošimo. Viena iš tokių numatomų paruošti programų bus politinio Vidurio Europos susiorganizavimo kaip inte-

gralinės jungtinės Europos dalies programa.

Kaip specialus laiko padiktuotas uždavinys yra kova su komunizmu. Ypatingą dėmesį numatoma kreipti į dirbančiųjų mases anapus geležinės uždangos, kurios prievarta primetamo marksizmo ir skubios industrializacijos akivaizdoje labai reikalingos tikrai pažangios krikščioniškos socialinės doktrinos. Tuo tikslu Sąjunga numato palaikyti glaudų ryšį su Vidurio Europos pavergtų tautų krikščioniškomis darbo unijomis ir kartu su jomis organizuoti bendrą antikomunistinę veiklą. Propagandai prieš komunizmą numatoma panaudoti tiek gyvą, tiek spausdintą žodį ir kartu informuoti Vakarų spaudą bei veikėjus ir institucijas apie tautų anapus geležinės uždangos reikalus ir aspiracijas. Vienas iš Sąjungos rūpesčių yra ir pagalba už geležinės uždangos patekusių tautų pabėgėliams.

Jaunimo organizavimas ir paruošimas jo ateities uždaviniams išlaisvintose tėvynėse Sąjungos laikoma ypatingai aktualiu ir jam ateity numatoma skirti ypatingo dėmesio.

Iš čia santraukliai suminėtų ateičiai Sąjungos užsibrėžtų darbų matome, kad ji imasi labai reikšmingo darbo baro. Nuo tų jos darbų pasisekimo gana žymia dalim priklausys ne tik kovos su Vidurio Europos okupantu pasisekimas, bet ir ateity išlaisvintų šio regiono tautų sekmingesnis atsistatymas bei tinkamesnis susitvarkymas. Todėl visiems reikėtų jos tas pastangas paremti. Tai būtų gražus kiekvieno įnašas ne tik kad greičiau laisvės valanda ateitų, bet kad ir laimingesnis būtų laisvėje gyvenimas.

Vidurio Europos krikščionys demokratai organizuojasi ir Kanadoj

Siekiant plėsti ir aktyvinti Vidurio Europos krikščionių demokratų veiklą, jų Sąjungos gen. sekretorius K. Sienewicz lankėsi Kanadoje ir ten didesniuose miestuose suorganizavo vietinius Vidurio Europos Krikščionių Demokratų Sąjungos komitetus.

Toronte tokį komitetą sudaro V. Užupis ir A. Matulionis—lietuviai, J. Brousek—čekas, A. Budze—latvis, kun. S. Bekesi—vengras, K. Balon—lenkas ir Dr. A. Stih—slovėnas.

Montrealy į komitetą įeina P. Rudinskas—lietuvis, O. Skalicky—čekas, kun. S. Borbely—vengras, J. Blusanovics—latvis ir M. Werzbicki—lenkas.

Ottavoje CDUCE branduolį sudaro prof. A. Ramūnas-Paplauskas—lietuvis, W. Michalak—lenkas ir B. Čevers—latvis.

Tokių vietos komitetų uždavinys—palaikyti tarp paskirų kraštų krikščionių demokratų ryšį ir bendradarbiavimą bei organizuotai reikštis pavergtųjų tautų laisvinimo akcijoj.

Panašūs komitetai veikia ir prie CDUCE atstovų Europoje, o taip pat numatomi organizuoti ir įvairiuose JAV miestuose bei kituose kraštuose.

Savo ruožtu į CDUCE veiklą numatoma įtraukti ir kitų dar į Sąjungą neįeinančių pavergtų tautų krikščionių demokratų grupes ar paskirus veikėjus.

CDUCE delegacija prancūzų MRP kongrese

Gegužės 23-25 d. Paryžiuje įvyko Prancūzijos krikščionių demokratų partijos (MRP) kongresas. Partijos pirmininkas P. H. Teitgen padarė plačią veiklos apžvalgą ir

pareiškė pasitenkinimą partijos laimėjimais savivaldybių rinkimuose. Apie Prancūzijos užsienio politiką pranešimą padarė G. Bidault, pasisakydamas už R. Schumano pradėtą politinį kelią, Prancūzijos įstojimą į Europos gynybos bendruomenę, ir užgirdamas Prancūzijos įstojimą į Europos Plieno ir Anglies Sąjungą. Priimta taip pat buvo tolimesnė MRP veiklos programa politinėj, ekonominėj ir kultūrinėj srity.

MRP kongrese dalyvavo ir Vidurio Europos Krikščionių Demokratų Sąjungos delegacija, vadovaujama sąjungos pirmininko prel. Kozi-Horvath, kuris pasakė gražią sveikinimo kalbą. Pasveikinimas visų kongreso dalyvių buvo karštai priimtas ir į jį specialiai atsakė užs. reik. min. G. Bidault.

IŠ LIETUVIŲ KRIKŠČIONIŲ DEMOKRATŲ VEIKLOS

Šiuo metu lietuvių krikščionių demokratų veikla ypačiai kreipiama į keletą pagrindinių uždavinių.

Pirmasis tokių uždavinių—tai Lietuvos laisvinimo darbas ir lietuvybės užsienyje esančių tautiečių tarpe išlaikymas. Į šį uždavinį krikščionys demokratai kreipia svarbiausį dėmesį ir jam daugiausia jėgų skiria. Jie jungiasi su kitomis to paties tikslo siekiančiomis lietuvių organizacijomis ir aktingai dalyvauja tų bendrinių sambūrių darbe.

Visų pasauly išblaškytų liet. krikščionių demokratų pirmininkas prel. M. Krupavičius vadovauja VLIKui ir, nesigailėdamas jėgų nei sveikatos, deda visas pastangas, kad VLIKas išlaikytų reikiamoje aukštumoje vadovavimą kovai dėl Lietuvos išlaisvinimo ir apjungtų šiam darbui visas pozityvias lietuvių pajėgas. Šias savo pirmininko pastangas visi krikščionys demokratai aktingai remia, įsijungdami į darbą ir siekdami sudaryti kuo palankiausias sąlygas VLIKui savo uždavinius atliekant.

Lygiai su atsidėjimu lietuviai krikščionys demokratai remia ALTo dirbamą labai reikšmingą Lietuvai išlaisvinti darbą, dalyvauja Lietuvos Laisvės Komitete bei jo darbuose ir remia visas kitas šioj srity pastangas bei vykdomus darbus.

Didelė svarbos lietuvybės išlaikymo bare krikščionys demokratai dalyvauja taip pat su visu pareigos ir atsakomybės pajautimu. Gerai suprasdami lietuvių organizucto pasireiškimo vertę lietuvybei išlaikyti, jie jungiasi patys ir kitus ragina jungtis į religinės, kultūrines, sporto, švietimo, profesines bei kitas organizacijas, o ypač į Pasaulio Lietuvių Bendruomenę kuri lietuvybės išlaikyme turės suvaidinti lemiamą vaidmenį. Kokią liniją krikščionys demokratai šiuo klausimu yra užėmę, parodo šios praėjusioj jų konferencijoj priimtos rezoliucijos:

Lietuvių tautinės kultūros ir lietuviškų mokyklų reikalu

Liūdnų faktų akyvaizdoje, kad dalis jaunesnės kartos lietuvių jau yra netekę lietuviškosios dvasios ir ryžtingumo lietuvybės veikloje ir nemažesni nutautimo pavojai gresia ir naujųjų ateivių jaunimui, L. K. D. konferencija pasisako už lietuviškos veiklos suaktyvinimą, pirmoje eilėje remiant moraliai ir materialiai lietuviškas šeštadienines mokyklas, skatinant jaunimą siekti mokslo, gražiai išmokti savo gimtąją kalbą, pažinti savo kraš-

tą, jo kultūrą ir istoriją, neužmiršti savo tautos tradicijų. Suvažiavimas džiaugiasi, kad jau daugelyje lietuviškų parapijų mokyklų lituanistiniai dalykai gavo prideram vietą ir tikisi, kad visose lietuviškų parapijų mokyklose lituanistiniai dalykai bus įvesti į normalių pamokų lentelę ir kad tikyba lietuvių vaikams bus dėstoma lietuvių kalba.

Pageidaujama, kad lietuvių laikomose aukštesnėse mokyklose lituanistiniai dalykai taip būtų sustiprinti, kad padėtų ugdyti ir kūrybinius jaunuolių sugebėjimus.

Pagiriamos tėvų, mokytojų, ir visuomenės veikėjų pastangos ugdyti sveiką lietuvišką dvasią. Skatinama kurti jaunimo ratelius, kuriuose būtų ugdomas kūrybinis sugebėjimas, skatinami lietuviškos kultūros užsimojimai, ugdomos lietuviškos tradicijos ir savo kultūros meilė.

Kadangi tautos gyvybė yra palaikoma kūrybinio genijaus, tai pirmoje eilėje kova dėl tautos potencialo išlaikymo turi reikštis lietuviškosios kūrybos skatinimu, ugdymu ir palaikymu. Visomis priemonėmis remtina kiekviena lietuviškos kūrybos iniciatyva ir pastangos.

Lietuvybės išlaikymo ir lietuviškos kultūros kūrybos skatinimą suvažiavimas laiko viena svarbiausių gyvybinių tautos problemų, įtrauktinų į konkretų gyvenamojo momento veiklos planą.

Dėl Pasaulio Lietuvių Bendruomenės

Lietuvių Krikščionių Demokratų konferencija, suprasdama didžiuosius Pasaulio Lietuvių Bendruomenės tikslus, uždavinius ir tos organizacijos reikšmę lietuvybės išlaikymo veikloje, visomis išgalėmis remia Pasaulio Lietuvių Bendruomenės kūrimą ir ragina savo narius ir visus lietuvius aktyviai PLB dalyvauti."

Tarptautiniam bare

Antroji sritis, į kurią liet. krikščionys demokratai kreipia ypatingo dėmesio, tai tarptautiniai santykiai ir ryšiai.

Pirmoj eilėj jie uoliai jungiasi į tarptautines krikščionių demokratų organizacijas bei jų darbą. Jie yra pilnateisis narys Krikščionių Demokratų Internacionalo (NEI) ir nepraleidžia progų jo darbuose pasireikšti. NEI lietuvių tautinės ekipos centrą sudaro 21 šiam darbui pajėgių asmenų. Jai vadovauja prezidiumas, kurį sudaro pirm. prof. K. Pakštas, vicepirm. E. Turauskas (Paryžiuje), iždin. prof. B. Vitkus, I sekr. Dr. V. Viliamas ir II sekr. kun. Dr. F. Jucevičius (Paryžiuje). Jaunimo sekcijai vadovauja kun. J. Krivickas (Strasburge).

Antrasis reikšmingas tarptautinis krikščionių demokratų sambūris, į kurį lietuviai krikščionys demokratai yra įsijungę ir kurio darbe aktingai dalyvauja, yra Vidurio Europos Krikščionių Demokratų Sąjunga (CDUCE). Jos tarnyboje lietuviai krikščionys demokratai turi šešis atstovus, iš kurių du įeina ir į vykdomąjį komitetą —vicepirm. S. Lušys ir iždin. P. Vainauskas.

Dalyvavimas šiuose sambūriuose yra ypatingai reikšmingas ne tik patiems krikščionims demokratams, bet ir apskritai lietuviškajam reikalui, nes per juos jie gali įeiti ir į platesnius tarptautinius junginius bei organus. NEI turi svarų balsą, pvz., Europiniam Sąjūdy, Patariamajam Europos Parlamente ir jo atstovai dalyvauja net Jungt. Tautų organuose, kaip Socialinių Reikalų Komitete.

Tuo būdu susidaro progų ne tik pačiame NEI kelti Lietuvos reikalą, bet per jį ir kitose reikšmingose tarptautinėse institucijose. Nemaža panašių progų duoda ir dalyvavimas Vidurio Europos Krikščionių Demokratų Sąjungoje.

Rūpestingai plečiami ir palaikomi ryšiai taip pat ir su įvairių kraštų krikščionių demokratų partijomis betarpiškai.

Krikščionių demokratų atstovas VLIKe, kuris kartu yra ir CDUCE atstovas Vakarų Vokietijoje, yra suėjęs į kontaktą su Vakarų Vokietijos krikščionimis demokratais ir tie santykiai darosi vis glaudesni. Liet. Krikščionių Demokratų Partijos gen. sekretorius užsien. reikalams E. Turauskas ne ti aktingai reiškiasi NEI darbuose ir suvažiavimuose, bet ir palaiko santykius su Prancūzijos krikščionimis demokratais bei kitais Lietuvos reikalams palankiais sluogsniais. Plačiai savo veiklą yra išvystęs lietuvių krikščionių demokratų atstovas Italijoje kun. V. Mincevičius. Savo energijos ir plačių pažinčių dėka jis atlieka didelį darbą ne tik savo atstovaujamų krikščionių demokratų, bet ir visos lietuvių tautos labui. Pvz., 1952 m. lapkričio 21 d. atidarant Italijos krikščionių demokratų partijos kongresą, jam buvo leista pasakyti kalbą ir pasveikinti kongresą lietuvių krikščionių demokratų vardu. Jo žodis kongreso dalyvių buvo išklausytas atsistojus ir sukeliant nuoširdžių ovacijų lietuvių tautai, o pati kalba ištisai atspausdinta Italijos krikščionių demokartų partijos organo "Libertas". Vasario 16 proga per kun. V. Mincevičių buvo gautas Italijos krikščionių demokratų partijos politinio sekretoriaus G. Gonella tokio turinio sveikinimas:

"Lietuvių Krikščionių Demokratų Partijai ir Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto Pirmininkui,

Dieną, kurią laisvieji lietuviai švenčia tautinę savo Tėvynės šventę, siunčiu Italijos Krikščionių Demokratų sveikinimus ir linkėjimus.

Ir Lietuvoje krikščioniškosios demokratijos mintis yra palikusi savo išminties bei pajėgumo ženklų, ir reformuojančioji Prelato Krupavičiaus veikla yra įbrėžta į istoriją. Ši drąsi ir ryžtinga veikla yra garbingos Jūsų Tautos išvadavimo ir galutinės pergalės laidas prieš josios laisvės priešus."

Taip pat G. Gonella atsiuntė sveikinimą ir lietuvių krikščionių demokratų atstovui kun. V. Mincevičiui.

Kun. V. Mincevičiui vadovaujant, šiais metais Vasario 16 minėjimas buvo tokio masto, kokio tremties sąlygose Romoje dar nebuvo. Jame dalyvavo aukšti Vatikano, Italijos vyriausybės ir krikščionių demokratų atstovai bei daugelis kitų lietuvių tautos draugų.

Lietuvių krikščionių demokratų įgaliotinis Kanadoje J. Matulionis atsidėjęs ir su dideliu apsisekimu vadovauja Kanados Lietuvių Bendruomenei ir aktingai reiškiasi kanadiečių visuomenės sluogsniuose, užmegzdamas su jais artimų bei naudingų ryšių.

Panašūs ryšiai mezgami ir su kitų kraštų krikščionimis demokratais arba kitais lietuviams ir Lietuvos reikalams palankiais sluogsniais bei asmenimis.

Visi šie tarptautiniai santykiai lietuviams krikščionims demokratams yra labai vertingi jau tuo, kad juos įgalina sekti naujausią krikščioniškosios demokratijos ir apskritai Vakarų laisvojo pasaulio politinės minties raidą bei įvairių tarptautinių ir tautinių institucijų

darbą, o taip pat leidžia ir patiems įsijungti į diskusijas aktualiaisiais klausimais, iškeliant mums svarbius momentus, bei įsijungti į jų darbą. Ši patirtis neabejotinai bus labai naudinga ateityje, atkuriant laisvą Lietuvą. Tačiau ypatingos svarbos turi dalykas, kad tai įgalina krikščionis demokratus supažindinti kitų tautų įtakingus politikos bei visuomenės veikėjus su Lietuva ir jos reikalais, rasti jų tarpe nuoširdžių Lietuvai draugų ir jos bylos gynėjų, ginti Lietuvos ir kitų pavergtų tautų reikalus tarptautinėse institucijose. Tai taip pat nemažos reikšmės įnašas į Lietuvos laisvinimo bei jos teisių gynimo darbą. O artimi ryšiai ir bendras darbas su mūsų kaimyninių tautų atstovais duoda nemaža progų padiskutuoti su jais vieniems ir kitiems aktualias regionines problemas bei savitarpinių santykių ateityje klausimus. Tai, reikia tikėtis, taip pat turės nemažos teigiamos reikšmės mūsų santykiams su tais mūsų artimesniais ir tolimesniais kaimynais.

Organizaciniai darbai

Plečiant įvairiose srityse savo darbą, labai svarbu ir tinkamai susitvarkyti viduje, sutelkti savo bendraminčius į organizuotus vienetus ir įtraukti juos į darbą. O šis uždavinys buvo nelengvas, nes tremtis ir emigracija juos plačiai išblaškė po pasaulį. Tačiau ir šioje srityje padaryta labai žymi pažanga. Organizacinis darbas ypač pasistumėjo į priekį JAV, kur susitelkė didesnis skaičius krikščionių demokratų minties atstovų. Visoj eilėj vietovių—Clevelande, Chicagoj, Waterbury, Philadelphijoj ir kitur—įsikūrė krikščionių demokratų skyriai, kurių ne vienas yra sutelkę ne tik žymų skaičių narių, bet ir pasižymi gyva veikla. Visuose kituose kraštuose veikia įgaliotiniai, o kai kur jau kuriasi ir skyriai.

Ypatingas dėmesys atkreiptas į krikščioniškojo jaunimo politinį auklėjimą, kad jis neliktų šioj srity analfabetas ir abejingas ateities Lietuvos valstybinio gyvenimo klausimams. Politinei jaunimo minčiai brandinti skiriamas kun. J. Krivicko redaguojamas ir jo pastangomis leidžiamas "Mūsų Jaunimas", kuris pateikia tuo klausimu vertingos medžiagos ir kelia nemaža aktualių minčių. Taip pat lietuvių krikščionių demokratų jaunimas aktingai dalyvauja NEI ir CDUCE jaunimo sekcijose bei Europos Jaunimo sąjūdyje.

Plečia savo veiklą ir Leono XIII Fondas, apimdamas vis gausesnį narių ir rėmėjų skaičių. Fondo lėšos kaupiamos daugiausia Lietuvos reikalui, kad, sugrįžus į išlaisvintą Lietuvą, būtų galima realiai prisidėti prie krikščioniškos ir demokratinės Lietuvos atstatymo. (Aukas Fondui prašoma siųsti šiuo adresu: Leono XIII Fondui, 138-27 Lloyd Rd., Jamaica 4, N. Y., USA)

Visi sąjūdžio reikalai ir aktualieji klausimai plačiai išnagrinėjami jau reguliariai kas metai įvykstančiose partijos konferencijose, kurios duoda progos krikščionių demokratų veikėjams suderint savo pažiūras įvairiais einamaisiais klausimai, nustatyt tinkamą esamose sąlygose darbo linkmę ir naujo impulso visam sąjūdžiui dar uoliau vykdyti pasiimtus uždavinius. Praėjusių metų konferencija buvo ypatingai gausi ir darbinga. Tikimasi, kad lygiai gerai pavyks ir šių metų konferencija, kuri numatyta sušaukti rudens metu.

P. Vainauskas

IŠ SKYRIŲ IR ASMENŲ VEIKLOS

Mūsų vienminčiai Clevelande.

Mūsų bendraminčiai ir skyriaus nariai ir šiaip yra apsivertę visuomeniniais darbais; saviems susirinkimams sušaukti tik retesnėmis progomis surandame laisvesnio laiko. Be to, dauguma iš mūsų dirba įvairiose įmonėse—ir tai ne vienu laiku, kas irgi trukdo ir sunkina bendrą veikimą. Tačiau, nežiūrėdami tų sunkių sąlygų, dirbame. Karts nuo karto susirenkam padiskutuoti mums rūpimais klausimais. Aktingai reiškiamės ALTo veikloje ir kitose bendrose organizacijose. Mus visos kitos politinės partijos laiko pajėgiausia grupe ir visuomet su mumis palaiko kontaktą.

Dabar truputi mūsų kronikos ir veiklos žinių.

Savu laiku krikščioniškųjų grupių buvo manyta JAV steigti bendrus politinių studijų būrelius. Tokią mintį ypač akcentuodavo LF žmonės. Mūsų vienminčiai Clevelande laukė, kada tokie būreliai pradės veikti. Tačiau tokio nusistatymo frontininkai nepaisė ir pradėjo organizuoti savo skyrius.

Krikščioniškosios demokratijos vienminčiai, kurie domisi politiniu gyvenimu ir jį seka, 1952 m. kovo 6 dieną susirinko ir įsteigė LKD S-gos skyrių. Į skyriaus laikiną vadovybę buvo išrinkti Petras Balčiūnas ir Henrikas Idzelevičius. Tame susirinkime plačiai išdiskutuota dabartinė mūsų politinė padėtis ir numatytos tokios ateičiai mūsų veiklos gairės: 1) nagrinėti LKD partijos pagrindinius principus ir gerai pažinti partijos veiklą Lietuvos nepriklausomybės laikais; 2) susipažinti su kitų kraštų, Vakarų Europos ir kitų, krikščioniškų demokratiškų partijų programomis ir dabartine veikla; 3) studijuoti Bažnyčios mokslą visuomeniniais klausimais: nagrinėti Leono XIII ir kitų popiežių tais klausimais paskelbtas enciklikas; 4) pažinti kitų Lietuvos politinių partijų programas bei jų principus; 5) sueiti į kontaktą su kitų tautų krikščionių demokratų atstovais, gyvenančiais Clevelande; 6) apjungti ir kontaktuoti visus mūsų vienminčius gyvenančius Clevelande ir jo artimose apylinkėse; 7) aktingai reikštis lietuviškoje veikloje ir remti savo spaudą.

1952 m. rugpiūčio mėn. mūsų skyrių aplankė LKD Centro Komiteto atstovas Dr. Vl. Viliamas. Po išsamaus pranešimo, buvo plačiai išdiskutuota KD ir LF santykiai, ypač ryšy su LF pasitraukimu iš VLIKo, 1953 m. vasario 2 d. skyriaus susirinkime padarė prof. K. Pakštas platų pranešimą apie Vidurinės Europos federaciją. Ir šis klausimas buvo plačiai išnagrinėtas. Viename iš skyriaus susirinkimų inž. J. Puškorius plačiai painformavo apie NEI ir CD UCE jaunimo sekcijų veiklą Vakarų Europoje, kuriose, jam gyvenant Paryžiuje, teko labai aktyviai dalyvauti.

LKD S-gos konferencijoje, įvykusioje 1952 m. New Yorke, mūsų skyrių atstovavo Juozas Gobis, o CDUCE kongrese Petras Balčiūnas. Aktingų skyriaus narių yra per 20. 1953 metams naują skyriaus valdybą sudaro H. Idzelevičius—pirmininkas, J. Dobrovolskis—sekretorius ir P. Tamulionis —valdybos narys.

H. Idzelevičius

Susiorganizavo Waterburio, Conn., krikščionys demokratai

Š. m. balandžio 24 d. įsisteigė Waterburyje Lietuvių Krikščionių

Demokratų Sąjungos skyrius. Išrinkta valdyba taip pasiskirstė pareigomis: pirm. J. Karmūza, sekret. A. Petrauskas, iždin. A. Keniausis.

Skyriaus valdyba pasveikino Pasaulio Lietuvių Krikščionių Demokratų pirmininką prel. M. Krupavičių ir Centro Komitetą.

Gegužės 24 d. įvyko pirmasis skyriaus narių susirinkimas, kuriame, skyriaus valdybos pakviesti, dalyvavo Centro Komiteto pirmininkas P. Vainauskas ir narys Dr. D. Jasaitis. Susirinkimą atidarė skyriaus pirmininkas J. Karmuza, darbą pradėjo malda savo atsilankymu susirinkimą pagerbęs didž. gerb. klebonas kun. J. Valantiejus. Susirinkimui sumaniai pirmininkavo buvęs Lietuvos seimo atstovas V. Šmulkštys, sekretoriavo A. Petrauskas.

Perskaičius skyriaus pirmininkui atsiųstus prel. M. Krupavičiaus ir Centro Komiteto pirmininko P. Vainausko sveikinimus, Centro Komiteto atstovai pasakė kalbas ir padarė pranešimus, paliesdami L. K. D. partijos istoriją, jos nuveiktus, nepriklausomai Lietuvai kuriantis, darbus, dabartinius uždavinius ir artimiausios veiklos planus. Ypatingai buvo pabrėžti lietuvybės išlaikymo ir jaunimo politinio auklėjimo reikalai. Visais tais klausimais susirinkimo dalyvių buvo gyvai pasisakyti. Senas lietuviškųjų reikalų nuoširdus rėmėjas kleb. kun. J. Valantiejus tarė žodį apie lietuvių kovas už lietuvybę seniau ir dabar. Susirinkiman atsilankė ir jame gyvai dalyvavo taip pat buvęs Lietuvos seimo atstovas J. Valaitis.

Skyrius turi gausų būrį narių ir gyvai susidomėjęs L. K. D. Sąjungos uždaviniais, kurie šiuo metu ypatingai nukreipti į Lietuvos laisvinimo ir lietuvybės išlaikymo darbus. Tad galima tikėtis, jog šiame darbe jis išvarys plačią vagą.

Skyriaus korespondentas

Prof. J. Ereto žodis Šveicarijos katalikams

Prof. Juozas Eretas, ilgus metus gyvenęs Lietuvoje, Lietuvos kariuomenės karininkas-savanoris, buvęs "Eltos" direktorius, Lietuvos universiteto profesorius, Lietuvos Seimo krikščionių demokratų frakcijos narys, Katalikų Jaunimo Federacijos "Pavasaris" vadas, dabar vėl gyvenąs savo tėvynėje—Šveicarijoje, 1953 m. kovo 4 d. Baselio katalikams pasakė labai reikšmingą kalbą: "Mūsų padėtis laiko įvykiuose" (Unsere Standort im Zeitgeschehen), kurią autorius yra išspausdinęs ir išsiuntinėjęs eilei savo lietuvių draugų ir pažįstamų. Čia duodama tos kalbos suglausta santrauka.

Dar prieš keturiadešimt metų atrodė, kad Europa yra pašaukta žygiuoti pasaulio priešaky. Paskutiniai du karai ją taip sužlugdė, kad šiandieną svetimos pajėgos sprendžia jos likimą. Sovietų Rusija atsistūmė iki Europos vidurio, o JAV, jausdamos sau mirtiną pavojų, Europoje pasidarė prietiltį. Tam prietilčiui skiria astronomiškas sumas. Būnant dėkingais už tą paramą, negalima tačiau atsipalaiduoti nuo įtarimo, kad Europa jiems rūpi tik kiek ji reikalinga yra patiems amerikiečiams. Veiksmingai Europos paramai reikalinga ne tik pinigų, bet ir globos viso to, kas Europą padarė didingą—krikščioniškų idėjų, tvarkingos laisvės, kūrybinės asmenybės, žmogiško kilnumo. Taigi Vakarams mes tariame sąlyginį taip.

Rytų imperialistiniam kolosui, tolydžio besiveržiančiam į Vakarus, o bolševizmo pavidale naikinančiam pavergtuosius kraštus, paneigiančiam bet kokias laisves, nešančiam mirtinį skurdą, atmetančiam Dievą ir kovojančiam prieš Bažnyčią, užgesinančiam visas žmonijos žvaigždes ir mirtinai gresiančiam Vakarų pasauliui, mes tariame besąlyginį ne.

Katalikai turi gerai įsisąmoninti jog rinkimuose, kad ir prie mažos urnos, daro didelį sprendimą. Juk bolševizmas Vakarams nėra tik tolumoje griaudžianti audra, bet ranka pasiekiamas pavojus. Ir todėl katalikai per visus sienų stulpus, apimant ir neitraliuosius, turi sujungti visus likiminėn vienybėn, nes prasiveržimas, kad ir vienoje mažoje vietoje, viską užtvindins. Taigi ne tik savuosius, bet ir neitraliuosius, remiantis natūraliu savisaugos jausmu, turime traukti į pasaulėžiūrinį apsiginimo frontą—į visaeuropinę krikščioniškąją demokratiją. Figl, Adenauer, Bidault, De Gasperi, kartu su mūsų mirusiais Motta, Feigenwinter yra tik skirtingi vardai tiems patiems krikščioniškiems ir demokratiškiems įsitikinimams ir tas pats pasiryžimas vyriškai priešintis. Ir taip, kaip maža mūsų urna beatrodytų, ji apsprendžia mūsų pasisakymą už vadovaujančias idėjas sveikos ir patvarios valstybės, už krikščionišką-demokratišką dvasią, ir tai yra ne kas kita, kaip atsisakymas rytinės diktatūros šmėklos, kaip pasisakymas už krikščionybę, besiskiriančią nuo bolševizmo, kaip ugnis ir vanduo.

Šitoje kovoje pirmasis mūsų sveikinimas tenka jaunimui, kuris pilnas jėgos ir ugnies, pasitikėjimo ir veiksmo—viso to, kas reikalinga šitame dideliame idėjiniame atsiskaityme. Kad jaunimas su mumis žygiuoja, esame dėkingi jauniesiems katalikams, kurie sukūrė pasigėrėtinai stiprų sąjūdį ir jau keleri metai, kai yra politinio fronto svarbiausias ramstis ir ateitis.

Sunkiausia dalis tenka krikščioniškajai darbininkijai, kadangi jie, pavyzdingai susiorganizavę, savo darbovietėse kovoja ne tik už užmokestį, bet ir už krikščioniškas idėjas, socialinę teisingą santvarką, ir nuo jų pareis, ar rytoj mes žūsime marksistiniuose tyrlaukiuose, ar sukursime tikrai naują Europą. Juk kas pasidarė iš bolševistinio rojaus, pažadėto darbininkijai? Visai kita, negu pažadėta beklasė idealinė valstybė. Bolševizmo rojus—iš betono mūrų, kur už dygliuotų sienų sklinda aimanos, nusivylimas ir mirtini šūviai. Jis turi būti pakeistas teisinga socialine valstybe.

Stovime išvakarėje įvykių, kurių apimties negalime nė apžvelgti. Reikia atsisakyti egoizmo ir reikia pasisakyti kiekvienam, kad: "Nicht mitzuhassen, mitzulieben bin ich da". Mes nesame tiek tvirti ,kad vieni įvykius nulemtume, bet mes viską pasieksime, jei liksime ištikimi savo idealams ir jei iš savo partijos nedarysime medžioklės lauko savo vietiniams asmeniškiems interesams. Mus turi vesti kaitra mūsų įsitikinimų ir siekimas idealų.

Iš vakarietiškųjų sąjūdžių veiklos

KRIKŠČIONIŠKOS DARBININKIJOS SUSIORGANIZAVIMAS IR JOS KELIAI

Didžiausį impulsą krikščioniškosios darbininkijos organizavimuisi davė epochinė Popiežiaus Leono XIII enciklika "Rerum Novarum". Prieš tai socializmas, daugiausia marksistinio tipo, beveik visuose kraštuose dominavo darbininkų susivienijimus ir jų profesines sąjungas. Tai buvo didelė skriauda krikščioniškajai įtakai, ir to Didžiojo Popiežiaus buvo nurodyta, kad krikščionys darbininkai yra pastatyti prieš alternatyvą: jiems belieka arba įsijungti į pavojingas jų religijai darbininkų draugijas, arba kurti savąsias, kad tuo būdu galėtų apsiginti nuo šios neteisėtos ir neleistinos prievartos.

Popiežiaus Leono XIII sėkla— krikščionių darbininkų organizacijos — daugely kraštų yra radusi derlingą dirvą. Ypač po pirmojo Pasaulinio karo krikščionių darbininkų susiorganizavimas buvo labai toli pažengęs. Ir po antrojo Pasaulinio karo jis klesti: plačiai yra susiorganizavusi Tarptautinė Krikščionių Profesinių Sąjungų Federacija (angliškai vadinama International Federation of Christian Trade Unions, sutrumpintai: IFCTU).

1952 metais gruodžio mėn. Briusely įvyko IFCTU gausus kongresas ir greit po jo posėdžiavo Federacijos Centrinė Taryba, kur buvo aptarta ateities veiklos planai. Pats Federacijos centras nutarta perkelti iš Utrechto į Briuselį, kaip didesnį ir reikšmingesnį politinį centrą. Tuo būdu IFCTU, vadinta, be to, Utrechto internacionalu, nustoja šio pastarojo savo vardo. Briusely, kaip žinoma, veikia ir vadinamų laisvųjų profesinių sąjungų centras — International Confederation of Free Trade Unions.

IFCTU primininku ir toliau pasiliko prancūzas Gaston Tessier, kuris neseniai lankės JAV, o generaliniu sekretoriumi A. Vanistendal—olandas. Seniau (1920-1928 m.) buvęs IFCTU pirmininkas už savo nuopelnus yra apdovanotas Fribourgo universiteto garbės daktaratu, o ilgai buvęs generalinis sekretorius J. Serrarens yra gavęs reikšmingą vietą Europos Anglies ir Plieno Sąjungos centre.

IFCTU sekretoriatas yra žymiai išplėstas, o biudžetas dvigubai padidintas. Ženevoje ir New Yorke steigiamos nuolatinės atstovybės ir ypač numatyta plėsti veikimą Lotynų Amerikos ir Afrikos kraštuose. Didžiausios paskirų kraštų krikščionių darbininkų sąjungos, kurios dabar priklauso IFCTU yra Prancūzijos Confederation Francaise des Travailleurs chretien— CFTC (su maždaug 750.000 narių), Šveicarijos Schweizer Verband evangelischer Arbeiter — SVEA ir Christlichnationale Gewerkschaftsbund — CNB; Olandijos protestantų Christelijk National Varverbond — CNV ir katalikų— Nederlandse Katholicke Arbeiders Beweging — KAB, Austrijos Oesterreichische Arbeiter u. Angestelltenbund, o taip pat kitų Europos ir Pietų Amerikos kraštų krikščionių darbininkų sąjungos. Taip, pavyzdžiui, Costa Ricos katalikų darbininkų sąjunga, kuri net savo pavadinime yra įrašiusi Rerum Novarum vardą.

Totalistinio režimo kraštuose, kaip Jugoslavijoje, Ispanijoje, nėra krikščioniškų darbininkų sąjun-

gų. Tuo tarpu jų nėra ir Italijoje, nes čia didžiausia darbininkų sąjunga Confederazione Generale Italiana del Lavoro yra komunistų valdoma, o antra didumu Confederazionne Italiana dei Sindicati dei Lavorato, kurios 90% sudaro katalikai, priklauso laisvų profesinių sąjungų konfederacijai. Ir Prancūzijos didžiausia darbininkų sąjunga Confederation Generale du Travail yra komunistų kontraliuojama.

Sovietų pavergtuose kraštuose krikščioniškos darbininkų sąjungos yra griežtai uždraustos, bet Čekoslovakijos, Vengrijos, Lietuvos, Lenkijos ir Jugoslavijos krikščionių darbininkų veikėjai ir buvę nariai yra įsteigę New Yorke Vid. Europ. Krikščionių Darbininkų Sąjungą — Central European Federation of Christian Trade Unions— CEFCTU, kuri tolydžio plečia savo veikimą. CEFCTU palaiko kuo geriausius ryšius su Tarptautine Krikščioniškųjų Profesinių Sąjungų Federacija. Jos pirmininkas G. Tessier ir vicepirmininkas A. Cool yra lankęsi New Yorke ir yra užmezgę su CEFCTU kuo nuoširdžiausius santykius. CEFCTU skyriai jau veikia Clevelande, Chicagoje, New Yorke ir numatoma steigti tokie skyriai kituose JAV miestuose bei Kanadoje. CEFCTU jau pradėjo leisti savo nariams, spaudai ir visuomenei anglų kalba biuletenį "Christian Labor Information Service", kurio jau pasirodė keturi numeriai. CEFCTU palaiko glaudžius ryšius ir su Amerikos Katalikų Darbininkų Asociacija bei kitomis organizacijomis. Palaikomi ryšiai ir planuojamas bendras darbas su Europoje veikiančia egzilų krikščionių darbininkų sąjunga — FITCRE.

Išskirtinė ir pažymėtina krikščionių darbininkų organizacijų būklė yra susidariusi Vokietijoje. Kaip neseniai paaiškėjo, 1945 metais rugpiūčio 16 d. Osnabrueko ir Paderborno vyskupai, kaip Vokietijos Episkopato atstovai, buvo priimti D. Britanijos feldmašalo Montgomery štabe, Vokietijoje, ir jiems buvo aiškiai pasakyta, kad nebus leistos Vokietijoje krikščioniškos profesinės sąjungos ir kad Vokietijos darbininkija turi organizuoti bendras profesines sąjungas. Episkopato atstovai tam priešinosi, bet jų balsas liko neišklausytas. Ir taip Vakarų Vokietijoje išaugo gana gausi — Deutsche Gewerkschaftsbund — DGB, kuri dabar Vokietijoje kelia nemažo susirūpinimo. Visų pirma Vokietijos katalikai iš esmės tokiam diktatui ir priverstiniam įvairių pažiūrų darbininkų subloškimui į tas pačias organizacijas nepritaria ir, matydami, kad DGB yra patekusi į socialdemokratų įtaką, yra pasidariusi jų avangardas, yra labai rimtai susirūpinę susidariusia būkle. Pačioje DGB katalikų darbininkų sąjūdis jau yra gana išplitęs ir, greičiausia, yra netolimos ateities dalykas, kad katalikai atsiskirs iš bendros DGB sąjungos. DGB yra pasiekusi 6 mil. narių, vis įgauna didesnės reikšmės ir sudaro pavojų savotiško masės totalizmo. Kartu su tuo auga gresmė išjungti Bažnyčios įtaką į krikščioniškąją darbininkiją ir net kyla pavojaus Bonnos naujajai konstitucijai, kur aiškiai yra pasakyta, kad krašto gyventojų politiniai interesai yra atstovaujami ne per kokias kitas organizacijas, bet per politines partijas. Pagaliau krikščioniškasis socialinis mokslas darbininkų sąjungoms skiria kitokį vaidmenį, negu socialistinė-marksistinė doktrina.

1953 m. kovo mėn. pirmomis dienomis Koelne įvykęs Krikščionių Demokratų Unijos socialiniais

klausimais suvažiavimas kaip tik ir nagrinėjo krikščionių darbininkų santykius su bendromis profesinėmis darbininkų sąjungomis ir naują socialinę santvarką ryšium su darbininkijos dalyvavimu įmonių tvarkyme (Mittbestimmungsrecht) ir įmonių pelno dalijimusi (Mitteigentum). Suvažiavime dalyvavo 650 atstovų ir apie 1000 svečių ir čia, be priėmimo naujos CDU socialinės programos, buvo dar aiškiai pasisakyta prieš DGB panaudojimą socialdemokratų politiniams interesams.

Einant prie galo šios bendros apžvalgos, tenka dar suminėti, kad JAV darbininkija yra susiorganizavusi kitokiais nei Europoje pagrindais. Jei Europoje darbininkų sąjungos yra kilusios iš dalies dėl pasireiškusios klasių kovos ir pasipriešinimo išaugančiam kapitalizmui, tai JAV darbininkų sąjungos pačiam kapitalizmui neprieštarauja ir, anot Dubinsky, jo yra reikalingos, kaip žuvys vandens. Darbininkų sąjungos remia galimai didesnę įmonių produkciją, masinę ir technišką gamybą ir taip, savu ruožtu, sau garantuoja labai gerus atlyginimus. Dvi didžiausios JAV darbininkų sąjungos, American Federation of Labor — AFL ir Congress of Industrial Organization — CIO, nesiskiria tarp savęs politiškai ir pasaulėžiūriškai, bet skiriasi tik susiorganizavimo metodais. CIO organizuoja savo narius pagal paskiras pramonės šakas, tuo tarpu AFL, senesnė ir didesnė, — pagal paskiras darbininkų profesijas. JAV organizuota darbininkija sudaro tik apie ketvirtadalį visų dirbančiųjų ir neapima tarnautojų bei žemės ūkio darbininkų.

Ir JAV darbininkų sąjungose seniau buvo įsibrovę komunistinio elemento. Pamačius jo pavojų, komunistinis elementas vejamas lauk, o krikščioniškieji pradai, kurie yra ryškūs visame JAV gyvenime ir įstatymuose, vėl atgauna savo vietą. Vakarų civilizacija yra krikščioniškoji civilizacija; krikščionybė yra įspaudusi neišdildomas žymes visuose Vakarų civilizacijos pastatuose, įstatymuose ir gyventojų sąmonėse.

VIDURIO EUROPOS SOCIALISTŲ KELIAI

Vidurio Europos tautų politiniam susigrupavime, neskaitant smulkių ir be didesnės reikšmės grupelių, reiškiasi keturios žymesnės srovės — krikščionių demokratų, liberalų, vadinamoji kaimiečių (Žaliojo Internacionalo) ir socialistų. Visos šios grupės reiškiasi ir tremtyje bei turi savo net tik tautines, bet ir tarptautines sąjungas. Vidurio Europos socialistų tarptautinė grupė pradėjo organizuotis 1949 m. ir apjungia Bulgarijos, Vengrijos, Čekoslovakijos, Rumunijos, Ukrainos, Jugoslavijos, Estijos, Latvijos, Lietuvos ir Lenkijos socialistų partijas.

Ligi šiol jie jau sušaukė penketą tarptautinių pasitarimų, kurių pirmuosiuose trijuose svarstė daugiausia organizacinius reikalus, o dviejuose paskutiniuosiuose ideologinius ir programinius.

Turint galvoj, kad išlaisvintoj Vidurio Europoj krikščionims demokratams teks su socialistais susitikti ir kartais kovoti, kartais bendradarbiauti politinėje srityje, pravartu pažvelgti, kokį kelią ši grupė renkasi.

Dėl tarptautinių santykių ir Europos ateities santvarkos Vidurio Europos socialistai pasisakė jau 1951 m. savo konferencijoj Frank-

furte. Šiuo atžvilgiu ir jie, kaip ir kitos trys minėtos žymesnės politinės šio Europos regiono grupės, pasisako už Europos apsijungimą, o pirmoj eilėj Vidurio Europos kraštų sąjungą, kuri, jų nuomone, palengvintų ir visos Europos apsijungimą. Taigi principinio nuomonių skirtumo su kitomis vadovaujančiomis politinėmis grupėmis šiuo atžvilgiu nėra. Didesni ar mažesni skirtumai iškils ir, kaip žinome, iškyla tik svarstant praktinį tų sąjungų įgyvendinimą. Tačiau galima tikėtis, jog bus įmanoma rasti visiems priimtiną sprendimą, jei tik iš tikro bus rimtai norima tokias sąjungas sukurti ir toje srityje bendradarbiauti su kitomis politinėmis grupėmis. O to galima tikėtis, nes Vidurio Europos socialistai aiškiai yra pabrėžę galimybę ir norą su kitomis demokratinėmis partijomis bendradarbiauti. Šis jų nusistatymas iškyla nutarime dalyvauti bendruose su kitomis grupėmis tautiniuose Vidurio Europos tautų laisvinimo organuose. Tiesa, jų padėtį šiuo atžvilgiu sunkina Socialistų Internacionalo laikysena. Jo pasisakymas prieš bet kokį preventyvinį karą ir tik už gynimą nuo sovietinės agresijos dar laisvos Europos dalies juos verčia arba eiti prieš Internacionalo politiką, arba priemonių atžvilgiu siaurinti savo pavergtų tautų laisvinimo užsimojimus. Taip pat panašaus keblumo jiems kelia Socialistų Internacionalo vis dar nepalaidotos viltys rasti bendradarbiavimo galimybes su komunistais, kaip jos būdingai iškilo ir Paryžiuje posėdžiavusio jo vykdomojo komiteto nutarime, kad po Korėjos karo baigimo Vakarų valstybės sudarytų su komunistine Kinija normalius santykius ir įsileistų ją į Jung. Tautas. Tačiau atrodo, jog, neatsižvelgdami nė į Internacionalo nusistatymą, Vidurio Europos socialistai pasilieka prie nuomonės, jog pavergtieji Europos kraštai iš komunistinės priespaudos turi būti laisvinami visomis priemonėmis, nė jėgos neišskiriant, ir gal net tiesiog jėga, nes nėra vilčių, kad kitomis priemonėmis tuos kraštus galima būtų išlaisvinti. Bent ta prasme pasisako mūsų socialdemokratų "Darbas". Taip pat Vidurio Europos socialistų tarpe nebematyt vilčių, kad laisvasis pasaulis galėtų su komunistais susitarti ir rasti sugyvenimo galimybę. Apskritai tenka pastebėti, jog Vidurio Europos socialistai savo kovoje už laisvę nedaug gali remtis Socialistų Internacionale susitelkusių savo idėjos draugų parama, ne tie jų draugai net į Internacionalą jų nepriėmė, laikydami juos visiškai nereprezentatyviais ir nepajėgiais paveikti savo kraštų viešąją nuomonę bei vengdami sudaryti įspūdį, jog Socialistų Internacionalas tėra tik "antisovietinė konspiracija".

Pereidami prie vidaus santvarkos klausimų, šio regiono socialistai aiškiai pabrėžia, kad, siekdami savo kraštuose įgyvendinti socialistinę santvarką, jie griežtai atsiriboja nuo bet kokio diktatūrinio režimo — reik manyti, jog ir nuo Markso skelbtos proletariato diktatūros. Aiškumo dėliai savo atstovaujamą socializmą jie atriboja nuo bet kokio kito socializmo, pavadindami jį demokratiniu socializmu. Prieš dabar Vidurio Europoje vykdomą komunistinę diktatūrą jie stato politinę bei socialinę demokratiją ir žmogaus teisių gerbimą. Prieš komunistų vykdomą tautų pavergimą — tautinę nepriklausomybę.

Ekonominėj srity, kaip ir daugelio kraštų socialistai, jie linkę jau nesilaikyti griežtos ūkio nacionalizacijos dogmos. Tačiau vis dėlto

pasisako už plataus masto valstybinį ūkį. Pagrindines pramonės šakas siūlo ir toliau palikti nacionalizuotas. Ta nacionalizuota pramonė turinti tik būti palenkta demokratinei kontrolei. Taip pat jie numato vietą laisviems kooperatyvams ir galimybę, esant tinkamoms sąlygoms, tos nacionalizuotos pramonės nuosavybę pervesti vietinėms bendruomenėms. Privatinę pramonės nuosavybę nepagrindinėse šakose jie linkę pakęsti, kol ji "nekenkia socialinei raidai ir nepradeda eksploatuoti darbo". Kiek privatinis pramonės sektorius, jiems valdant, galėtų išsilaikyti, dabar sunku spręsti. Tai priklausytų nuo to, kokia pramonė nebūtų laikoma pagrindine ir kas praktiškai būtų laikoma trukdymu socialinės raidos bei darbo eksploatacija. Turint galvoj bendrą nacionalizavimo tendenciją, galima manyti, jog platesniu mastu neišsilaikytų, ypač tuose kraštuose, kur socialistų partija būtų radikalesnė.

Šiuo atžvilgiu socialistai susilauktų iš kitų žymių politinių grupių stiprios opozicijos. Tiesa, dauguma jų nesistato principiniu dalyku, jog ūkiniais ar valstybinio intereso sumetimais negali būti jokia ūkio šaka suvalstybinama. Ir atsikurdama nepriklausoma Lietuva suvalstybino ir jau buvusius valstybės žinioj ir toliau taip paliko miškus, vidaus vandenis, geležinkelius ,nors ir ne socialistai tuos klausimus sprendė. Tačiau tai yra kas kita, kaip nusistatymas besąlyginai įvairias ūkio šakas nacionalizuoti dėl prielaidos, kad privačios gamybos priemonės savaime jau yra ir darbo eksploatacijos priemonės. Praktika rodo, kad biurokratiniu būdu tvarkomas ūkis nėra našus. O iš antros pusės ūkininkaujanti valstybė dirbančiojo atžvilgiu pasirodo ne mažiau egoistiška, kaip ir privatus darbdavys. Gi dirbančiajam su valstybe dėl savo teisių yra sunkiau bylinėtis, kaip su privačiu darbdaviu. Dėl to dirbantysis tinkamų socialinės apsaugos įstatymų ir profesinės organizacijos pagalba savo reikalus privačiam ūky dažnai geriau gali apginti, kaip nacionalizuotam.

Žemės ūky Vidurio Europos socialistai pasisako už privačią žemės nuosavybę. Dabar į kolchozus suvarytiems kaimiečiams jie siūlo palikti laisvę apsispręsti, ar jie nori ir toliau juose pasilikti, ar iš jų išsiskirstyti į paskirus privačius ūkius. Tačiau smulkesnės žemės ūkio programos neduodama. Todėl lieka neatsakyta visa eilė pirmaeilės svarbos klausimų — ūkių dydžio, paveldėjimo, samdomo darbo ir t. t. Tačiau tenka manyti, jog ir žemės ūky jie būtų už platų valstybės įsikišimą, nes tuojau pat pasisako, kad jų siekiama ūkinė santvarka — valstybės kontroliuojamas planingas ūkis. O tai reiškia ne ką kita, kaip valstybės kišimąsi, kad ūkis veiktų jos priimto plano rėmuose, ir tikrinimą, ar jis taip veikia.

Šis užsimojimas taip pat slepia privačiai iniciatyvai ir savarankiškai ūkininkų veiklai nemaža pavojų. Tiesa, jokia moderni valstybė šiandien be ūkio plano negyvena ir gyventi negali. Jis visuomet sudaro jos ekonominės politikos gaires. Tačiau kol jis vykdomas tik paskatinimu, propaganda, rėmimu tam tikra kryptimi pastangų ar paskirais reikalo iškeltais potvarkiais, tol ūkininko savarankiškumui pavojaus nesudaro. Jis gali laisvai apsispręsti, ar prie to plano jam verta taikytis, ar geriau veikti savo išmanymu ir atsakomybe. Bet visai kita padėtis susidaro, kai valstybė savo planą padaro privalomą ir plačiu mastu

kontroliuoja jo vykdymą. Tuomet ūkininkas netenka ūkininkavimo laisvės, nors žemė būtų ir jo nuosavybė. Ir sunku būtų sutikti, kad tokia padėtis būtų naudinga. Visai nepagrįsta mintis, jog etatiniai valdininkai visuomet geriau žino, kaip ką atlikti, negu pats ūkiškai veikiąs žmogus. Jei valstybės ūkio planas ūkininkui žadės naudos, jis pats prie to plano prisitaikys be jokios prievartos. O prievarta versti prie to plano taikytis, jei pats ūkininkas randa, kad jam tai bus nenaudinga, nėra jokio pagrindo. Pats ūkininkas daugiau už bet ką kitą yra suinteresuotas mažinti gamybos išlaidas, didinti gamybą, taikytis prie rinkos reikalavimų, gerinti gaminių kokybę ir t. t. Iš tikro paprastai žemės ūkiui reikia ne jo ūkinės veiklos kontrolės, bet pagalbos jo pastangoms.

Savo siūlomą ūkinės kontrolės planą socialistai bando pateisinti socialiniais motyvais — planingas kontroliuojamas ūkis padėsiąs teisingai visiems paskirstyti tautos ūkio pajamas ir visuomenines naštas. Tačiau jų prie ūkio plano jungiamas socialinis planas nėra iš esmės sujungtas su ūkio kontrole. Jis su lygiu pasisekimu gali būti pravestas ir laisvame ūkyje, kur uždedama ūkininkaujančiam tam tikros socialinės prievolės, visai nesikišant į ūkinį jo veikimą ir paliekant jam laisvę ieškoti kelių bei priemonių, kad jo ūkis gerai funkcionuotų ir būtų našus. Nėra nė mažiausių duomenų teigti, jog biurokratinis iš viršaus dirigavimas jam padės tų ūkinių tikslų lengviau pasiekti.

Visi čia išdėstyti motyvai rodo, jog Vidurio Europos socialistų siūlomas socialinis - ekonominis planas nėra priimtinas ir gyvendintinas, šį regioną išlaisvinus iš komunistinės priespaudos. Jis turi daug tų pačių ydų, kaip ir sovietinis ūkio planas, nors, žinoma, nepalyginamai mažesniame laipsnyje.

EGZILŲ LIBERALAI SUSIORGANIZAVO

Maždaug prieš metus JAV susiorganizavusi Vidurio ir Rytų Europos Liberalų Demokratų Sąjunga (Liberal Democratic Union of Central Eastern Europe - LDU) pasirodė į viešumą su anglų kalba trumpu biuleteniu ir New Yorke suruoštu priėmimu kitiems egzilų tarptautiniams susivienijimams.

Lietuvius LDU atstovauja ne liberalų partija, bet naujai susiorganizavusi liberalų grupė, kadangi Lietuvoje politinės partijos, veikusios liberalų vardu, nebuvo. Kiek teko patirti, tam reikalui buvo sušauktas platesnis asmenų pasitarimas, kuriame dalyvavo tautininkų, liaudininkų ir Rezistencinės Santarvės žmonių, ir jie, neangažuodami savo grupių, nutarė, kaip asmenų grupė, įsijungti į LDU. Lietuvius LDU taryboje dabar atstovauja: prof. V. Kanauka (liaudininkas), S. Mackevičius (Rezistencinės Santarvės veikėjas) ir M. Tolišius (klaipėdietis, LL Komiteto narys). Lietuvių liberalų grupėje aktingai veikia: V. Rastenis, dr. Br. Nemickas, J. Petkevičius ir eilė kitų tautininkų, santarvininkų, ir liaudininkų. Iš šių grupių, kad ir paskirų žmonių, organizuotas į liberalų sąjūdį įsijungimas yra įdomus reiškinys. Ateitis parodys, ar tai buvo tik sutartas tam tikros platformos užėmimas, ar tai bus pradžia naujos lietuviškos politinės partijos, skaldančios tuos politinius vienetus, iš kurių naujieji lietuviai liberalai yra atėję.

Lietuvių aktingesnis įsijungimas į tarptautinius sąjūdžius yra tik sveikintinas, ypač šiais, mūsų tautos likiminės kovos, laikais lietuviams reikia visur būti, kur tik yra keliami tautų išsilaisvinimo šūkiai. Jau kitu ruožtu tenka pastebėti, kad toks dalyvavimas tautininkų vyrams bus gera proga pasimokyti demokratijos pradžiamokslio ir galutinai atsisakyti tvirtinimų, kad demokratija yra atgyvenusi savo amžių; santarvininkai dar ryškiau galės išryškinti jų liberalistinį veidą; Valstiečių Liaudininkų Sąjunga jau nuo seniau yra įsijungusi į agrarų internacionalą; taigi jų, kad ir paskirų žmonių, įsijungimas ir į liberalų sąjūdį yra tikrai charakteringas.

LDU yra atstovaujamos Čekoslovakijos, Lenkijos, Vengrijos, Rumunijos, Jugoslavijos, Bulgarijos, Albanijos, Estijos, Latvijos ir Lietuvo liberalinės partijos ar grupės. LDU vykdomąjį komitetą sudaro: pirmininkas Dr. S. Olszewski — lenkas; vicepirmininkai: Dr. V. Bušek—čekas, Dr. N. Ketta—albanas, A. St. Ivanyj—vengras, E. Mendas—latvis, M. Tolišius—lietuvis; gen. sekretorius Dr. B. Ribikar—slovėnas, iždininkas V. Obet—estas ir narys Dr. G. Assan—rumunas. Dr. Assan yra ir LDU tarybos pirmininkas.

LDU tikslai yra: 1) liberalinė demokratinė moralė ir liberaliniai socialiniai principai; 2) Vidurio ir Rytų Europos tautų iš Sovietų ir komunizmo išlaisvinimas; 3) tų kraštų, po išlaisvinimo, liberaliniais demokratiniais principais atstatymas; 4) politinė ir ekonominė Vidurio Rytų Europos, kaip integralinės Jungtinės Europos, organizacija ir 5) pagrindų patvariam bendradarbiavimui tarp liberalinių partijų ir sąjūdžių tiesimas.

LDU biuleteny paskelbtoje deklaracijoje ir ideologijos metmenyse nusakoma LDU principai, kurie atitinka bendro Liberalų Internacionalo principus. Tuose oficialiuose pareiškimuose nurodoma, kad žmogus yra pirmas ir svarbiausias visuomenės veiksnys, savarankiškai galįs apsispręsti ir veikti bei apspręsti, kas yra teisinga ir kas klaidinga. Asmuo ir šeima esanti tikroji visuomeninio gyvenimo bazė. Valstybė esanti tik bendruomenės įrankis ir negalinti savintis jėgos, pažeidžiančios svarbiausias piliečio teises ir jo atsakingą kūrybinę veiklą. Liberalai pripažįsta visas asmens laisves, kaip tikėjimo, sąžinės, žodžio, organizavimosi ir profesijos pasirinkimo. LDU pasisako už laisvą ūkį ir prieštarauja ūkinės laisvės varžymui tiek paimant ūkį valstybinėn nuosavybėn, tiek monopolių, kartelių bei trestų kontrolėn. Valstybinis ūkis pripažįstamas tik tose srityse, kurios prašoka privatinio ūkio galias.

Iškeliamas darbdavių ir darbininkų gamyboje bendradarbiavimo reikalas, ligos, senatvės ir nedarbo draudimai, pasisakoma už demokratinę santvarką, laisvus ir slaptus rinkimus, tautų lygybę, tautinių mažumų teises bei tarptautinį bendradarbiavimą.

Taip su LDU pasirodymu jau išsirikiavo JAV visi keturi internacionaliai: agrarų, socialistų, krikščionių demokratų ir dabar liberalų, kurie atitinka ir Vakarų Europos pagrindines politinės diferenciacijos kryptis. Nežiūrint jų skirtingų pažiūrų, yra užsimezgęs tarp jų bendradarbiavimas bei visi jie siekia Vidurio Europos tautų išlaisvinimo ir būsimos jų gerovės. Reikia tikėtis, kad tie internacionalai, šalia vykdymo savo pagrindinių tikslų, pasitarnaus ir tam, kad juose atstovaujamų kraštų politinis susiskirstymas redu-

kuotųsi į šias keturias kryptis ar bent iš dalies apvienodintų jau perdaug buvusią margą Vidurio Europos tautų politinės diferencijos mozaiką.

Vertinant, ko iš aiškiau jau susiformuojančios Vidurio Europos ir mūsų krašto liberalų grupės galima tikėtis politiniam mūsų gyvenime, tenka turėti prieš akis ligšiolinį liberalizmo kelią ir tai, kurios liberalizmo tendencijos šiame sambūryje bus ypatingai akcentuojamos, nes liberalizmas praktiniame gyvenime įvairiuose kraštuose įvairuoja labai plačioj skalėj.

Tarp renesanso ir šviečiamojo laikotarpio iškilęs, liberalizmas pasireiškė kaip atpalaidavimas žmogaus nuo visų varžtų, o tarp jų ir nuo pareigos paisyti Dievo ir Bažnyčios nurodymų socialiniam ir politiniam gyvenime. Šiom savo tendencijom jis sukėlė kerštingas mases, kurios nubangavo net ligi komunizmo, o iš kitos pusės išugdė ir godų bei plėšrų liberalistinį kapitalizmą. Savo ruožtu liberalizmo įtakoj susiformavo ir karinga ateistinė masonerija, kuri vystė toliau liberalizmo ideologiją, liberalizmą ypatingai pakreipdama prieš religiją, ypač prieš krikščionybę ir Katalikų Bažnyčią.

Ilgainiui liberalizmas išgyveno labai įvairų ir permainingą diferenciacijos kelią, pasireiškė įvairiomis kryptimis ir yra jo įvairių atspalvių. Vienur jis nuėjo toli į kairę, kitur į dešinę, vienur jis socialistinis, kitur individualistinis, trečiur — nacionalistinis ir t. t. Tačiau visas jo kryptis jungia keletas bendrų bruožų bei tendencijų. Pirmiausia, visų krypčių liberalai (išskiriant tik tokius, kurie vadinasi liberalais, bet su kalbama liberalistine srove neturi nieko bendra) siekia griežto Bažnyčios ir valstybės atskyrimo bei viso gyvenimo sekuliarizacijos, ne kartą pažeisdami ir asmens teises, ir Bažnyčios. Tai, žinoma, nepriimtina ne tik katalikams, bet ir kitiems krikščionims. Štai, visai neseniai trys žymūs JAV liuteronų teologai viešai paskelbė, kad žmogaus gyvenimas yra integralus ir vientisas,todėl jo negalima padalinti į dvi visai atskirtas sferas — Bažnyčios ir valstybės. Tai prieštarautų ne tik žmogaus gyvenimui, bet ir Bažnyčios doktrinai, kuri teigia, kad Dievas yra Kūrėjas ir Viešpats ne tik Bažnyčios, bet ir valstybės ir kad Jo valia yra įstatymas abiem šiom karalystėm. (The Tablet, 1953 m. gegužės 16 d.). Pervertindami asmens laisvę ir laikydamiesi etinio reliatyvizmo, laikydami moralės dėsnius lygstamais, kaip ir kitus gamtos ir gyvenimo reiškinius, dažnai liberalai plačiai atidaro duris asmens egoizmui, sudarydami pavojų šeimos pastovumui ir visuomeniniam solidarumui. Iš kitos pusės, žmogiškajam asmeniui neteikdami nelygstamos vertės, kaip ją teikia krikščionybė, ir laikydamiesi teisinio pozityvizmo, jie linkę plėsti valstybės galias ir veikimo sritį ne tik asmens laisvės ir teisių sąskaiton, bet ir šeimos, Bažnyčios bei kitų visuomeninių junginių — profesinių, kultūrinių, ideologinių ir kitų.

Šie ir eilė kitų bruožų būdingi beveik visoms liberalizmo kryptims. Tik ne visur jie lygiai ryškiai pasireiškia. Kiek jie pasireikš šioje naujai besiformuojančioje grupėje, parodys ateitis. Tai priklausys, žinoma, nuo visos eilės veiksnių — nuo bendrų liberalizmo tendencijų ateityje, nuo to, kiek radikalus elementas šią grupę sudarys, ir pagaliau ar visuomenės nuotaikos ją drąsins vieną ar kitą tendenciją kelti ir pabrėžti.

EUROPINIS SĄJŪDIS IR JO DARBAI

Europinis Sąjūdis, iš įvairių tarptautinių Europos sujungimo šalininkų sąjūdžių susiformavęs 1948 m., šiuo laiku yra vienas žymiausių tarptautinių sambūrių, kurie ieško Europos ateities tarptautinei struktūrai naujų formų. Laikydamasis minties, kad ateities Europa galės savo atsikūrimo problemas sėkmingai išspręsti ir laiduoti sau laisvą demokratinį gyvenimą tik susijungusi, Europinis Sąjūdis stengiasi propaguoti Europos federacijos idėją ir skatinti jos vydymą, kiek jau šios dienos sąlygos tai leidžia. Šiame sąjūdyje buvo pirmą kartą suformuluota ir Europos seimo idėja, kuri savo, kad dar ir nepilną, išraišką yra radusi Europos Taryboje. Ir nors ši Europos Taryba dar nėra Europos parlamentas, bet jos vaidmuo yra žymus ir jos darbo pasekmės gana apčiuopiamos.

Europos Anglies ir Plieno Sąjunga, besiformuojanti Europos gynybos bendruomenė su bendra jungtine armija, pagaliau priėmimas jau ir Europos konstitucijos projekto —yra pirmieji, bet reikšmingi žingsniai Europos sujungimo kely.

Europinis Sąjūdis ir pavergtosios tautos

Šis sąjūdis reikšmingas ne tik laisvosioms Europos tautoms, bet ir toms, kurio yra šiandien dar atskirtos nuo laisvojo pasaulio geležinės uždangos. Šis sąjūdis yra aiškiai prieš Europos padalinimą ir reikalauja dabar dar pavergtoms Europos tautoms laisvės bei teisės pačioms tvarkyti savo gyvenimą. Šio gana gyvo Europinio Sąjūdžio susidomėjimo pavergtais Europos kraštais išraiška buvo įkūrimas jo Vidurio ir Rytų Europos Komisijos.

Ši komisija buvo įkurta 1948 m. specialioms anapus geležinės uždangos esančių kraštų problemoms spręsti. Pirmasis jos uždavinys buvo nustatyti savo veiklos principus. Tam tikslui buvo paruošta darbo programa, pavadinta "Rytų Europos politikos pagrindai". Šiame dokumente buvo stengiamasi nustatyti principus, kuriais šie kraštai turėtų vadovautis, jucs išlaisvinus iš komunistinės vergijos. Jame tarp kitų buvo įtraukti šie paragrafai:

1. Europa negali išsilaikyti, jei ji neturės vieningos moralinių ir politinių principų bazės, tų principų, kurie sukūrė jos civilizaciją. Savo ekonominę nepriklausomybę ji tegali atgauti, sujungdama Rytų ir Vakarų žemės ūkio ir pramonės resursus darniam ūkininkavimui bei ūkiškai bendradarbiaudama su užjūrio kraštais.

2. Europos gyventojai laikysis savo tautinių tradicijų ir valdymosi formų Europos federacijos plotmėj, kuri laiduos žmogaus teisių apsaugą.

3. Jungtinė Europa laiduos asmens ir organizacijos laisvę. Ji taip pat užtikrins žmonėms socialinį teisingumą ir kels socialinį aprūpinimą.

4. Ekonominė Vidurio ir Rytų Europos kraštų sąjunga su Vakarų kraštais, pasireiškianti bendromis rinkomis, pakels visų Europos kraštų medžiaginę gerovę. Ji suteiks Vakarų kraštams nepriklausomybę nuo kitų kontinentų žaliavų atžvilgiu ir pakels Rytų kraštų gyvenimo lygį.

5. Nepriklausomas žemės ūkis yra pagrindinis tautinės ir asmeninės nepriklausomybės ramstis. Tad pirmiausias uždavinys bus

suderinti privatinio žemės ūkio veiklą su laisvų kooperatinių bendrovių veikla ir paskatinti mechanizuoti žemės ūkio darbą. Mokslinis žemės ūkio išvystymas neišspręs milžiniškos kai kurių Rytų Europos kraštų perpildymo problemos, jei nebus atitinkamai išugdyta pramonė. Dėl to bus kreipiamas ypatingas dėmesys į lengvosios ir su žemės ūkiu susietos pramonės išugdymą.

6. Pabėgėliai nuo sovietinės priespaudos turėtų būti traktuojami ne kaip užsieniečiai, bet kaip broliai europiečiai. Jų problemoms turėtų būti kreipiamas aktingas dėmesys, nes jie yra būsimieji demokratinių Vakarų ambasadoriai savuose kraštuose.

Europos Tarybos Specialusis Komitetas

Šalia įvairių Vidurio ir Rytų Europos problemų tyrinėjimo, komisija turi pasistačiusi ir kitą reikšmingą uždavinį — ginti pavergtų kraštų bylą Vakarų Europos politikos plotmėje. Tad ji ėmėsi tarpininkavimo, kad prie Europos Tarybos būtų sudaryta šiam reikalui specialus komitetas. Jo tikslas — budėti sargyboje interesų tų Europos tautų, kurios nėra Europos Taryboje atstovaujamos. Šis komitetas įkurtas 1950 metais ir jį sudaro įvairūs Vakarų Europos parlamentarai, atstovaujantieji savo kraštus Europos Taryboje. Šis komitetas ypatingai tuo svarbus, kad jis yra vienintelė Vakarų pasauly institucija, sprendžianti Rytų Europos kraštų problemas grynai politinėje plotmėje. Ne be šio komiteto įtakos ir Europos Taryba yra padariusi pareiškimą, kad ji niekuomet nesutiks su Europos padalinimu.

Be to, Europos Ministerių Komitetas ir Patariamasis Parlamentas yra įpareigoję Europos Tarybos sekretorių rinkti apie pavergtuosius kraštus ir pabėgėlių klausimais žinias, jas savo tarnybose tyrinėti ir daryti atitinkamus pranešimus. Gi pavergtųjų kraštų kultūrai palaikyti prie Europos Tarybos steigiamas Pabėgėlių Fondas, kuris stengsis medžiagiškai paremti pabėgėlių kultūrines institucijas, kad bent iš dalies būtų atsverta žala, kurią pavergtųjų tautų kultūrai tenka patirti nuo komunistinės barbarijos siautėjimo.

Europinio Sąjūdžio vadai ir rėmėjai

Europinis Sąjūdis randa pritarimo pačių įžymiųjų Europos politikų. Užteks paminėti, kad jų eilėse yra W. S. Churchillis, A. de Gasperi, R. Schumanas, Spaakas, Reynaud, Remadier, Greenwood, H. McMillan ir k. Šalia jų yra sąjūdžio rėmėjų ir veikėjų eilėse didelis skaičius kitų žinomų politikų, visuomenės veikėjų, žurnalistų, rašytojų, profesinių sąjungų vadų bei kitų sričių atstovų.

Sąjūdy turi savo vietą ir pavergtųjų Rytų bei Vidurio Europos tautų atstovai. Nors pradžioj šiuo klausimu sąjūdis neturėjo aiškios nuomonės, ir pavergtųjų atstovams ten patekti reikėjo nemažų pastangų, bet ilgainiui, Europos solidarumo minčiai stiprėjant ir vis labiau išryškėjant Europai gresiančio sovietinio pavojaus dydžiui, jie buvo priimti bendro darbo dalyviais.

Kaip ir laisvosios tautos, kurios priklauso Europiniam Sąjūdžiui, taip ir pavergtosios organizuoja savo tautiečių tarpe tautinį Europinį Sąjūdį ir per jo organus palaiko ryšius su Europinio Sąjūdžio organais bei dalyvauja jo darbuo-

se. Šalia 17 laisvų kraštų tvirtai susiorganizavusių Europinių Sąjūdžių, jau veikia ir tokie sąjūdžiai 11 pavergtųjų tautų.

Iš ypatingai pažymėtinų Europinio Sąjūdžio žygių paminėtina 1952 m. sausio mėnesį Vidurio ir Rytų Europos Komisijos sušaukta Londone konferencija. Ši konferencija kaip tik buvo skirta šių kraštų problemoms spręsti. Joje dalyvavo tiek pavergtų kraštų tremtyje gyvenantieji politikai, tiek ir Vakarų Europos politiniai bei kultūriniai vadai.

Konferencija aiškiai pabrėžė, jog dabartinis Europos padalinimas yra neleistinas tiek moraliniu, tiek politiniu ir ekonominiu atžvilgiu, ir pareiškė viltį, kad ši padėtis ne tik neprivalo būti patvari, bet ir nebus. Visi buvo vienos minties, jog Europa turi susivienyti žmogaus asmens gerbimo, tautų laisvės ir taikos pagrindais.

Kadangi neabejotinai po sovietinio teroro žlugimo šiuose kraštuose liks skurdas bei chaosas, konferencija konstatavo reikalą jau iš anksto ruoštis išlaisvintų kraštų tvarkymo bei atstatymo darbui ir priimtose rezoliucijose išryškino tų uždavinių vykdymo bei jiems pasiruošimo metmenis. Plačiai apimančios atitinkamos srities rezoliucijos priimtos politiniu, ekonominiu, žemės ūkio, socialiniu, kultūros ir jaunimo klausimais. Jos savo visumoj nustato visus uždavinius, kuriuos Sąjūdis sau statosi tiek artimai ateičiai, tiek ir Vidurio bei Rytų Europos išlaisvinimo atveju.

Nelengvas kelias

Neabejojant reikia sutikti, kad iš vienos pusės į Europinį Sąjūdį dedant nemažų vilčių, iš antros pusės negalima tikėtis, kad šis sąjūdis greitu laiku galėtų pasiekti kokių nuostabių rezultatų. Pasistatytų tikslų siekiant, dar teks nugalėti daug ir stambių kliūčių.

Viena, kad sujungtos Europos idėja dar nėra tapusi visų Europos tautų ne tik vadovaujančių asmenų, bet ir masių bendroji idėja. Šiai idėjai dar lieka didelis uždavinys europiečius sau užkariauti.

Antra, tarp Europos tautų tebėra dar labai daug neišspręstų klausimų, kurie artimai ir nuoširdžiai vienybei sudaro taip pat stambią kliūtį.

Pagaliau didžiosios Europos tautos dar nėra galutinai atsisakiusios nuo egoistinių tikslų ir varžytynių dėl įtakos kituose Europos kraštuose.

Šie dalykai yra stambus kliuvinys Europinio Sąjūdžio tikslams.

Bet padaryta pažanga Europos vienybės kryptimi vis dėlto leidžia tikėtis, kad ilgainiui patys gyvieji ir net likiminiai Europos tautų reikalai paskatins tas tautas šalinti iš kelio kliūtis ir rasti būdų išlyginti nuomones bei visiems priimtinu būdu išspręsti ginčijamus klausimus. O tuomet ir Europos vienybė iš pageidavimų srities galės būti perkelta į gyvenimo tikrovę.

Europinis sąjūdis ir Lietuva

Nors Europinis Sąjūdis yra jau plačiu mastu išaugęs, tačiau mūsų visuomenėje dar nėra spėjęs išpopuliarėti. Todėl daug kas mūsų visuomenėje dar neturi ir aiškaus nusistatymo jo atžvilgiu. Tačiau neabejojant tenka pasakyti, jog mes jį tegalime tik teigiamai vertinti ir gerai suprasti mūsų tautos bei krašto interesai skatina ne tik juo domėtis, bet ir plėsti tauti-

nį mūsų Europinį Sąjūdį, kad galėtume pakankamu pajėgumu įsijungti į bendrojo Europinio Sąjūdžio darbą. Tam yra keletas rimtų motyvų: 1. šis Sąjūdis yra aiškiai antikomunistinis ir savo tikslu laiko išlaikyti sujungtomis pajėgomis tas vertybes, kurios sudaro europinę kultūrą bei jos pagrindus, 2. aiškiai pasisako, kad pavergtieji kraštai turi būti išlaisvinti, laikydamas juos integraline Europos dalimi, be kurios prisijungimo ir laisvieji Europos kraštai negali sukurti sveiką ekonominį, politinį ir socialinį gyvenimą, 3. dalyvavimas Europiniame Sąjūdyje, kaip ir kituose tarptautiniuose junginiuose, mums teikia progų iškelti savo tautos bei krašto reikalus ir rasti sau kitose tautose draugų, kurių ypač mažai ir daug painių problemų turinčiai tautai niekad nebus perdaug.

Tarp lietuvių politinių sambūrių

LIAUDININKŲ PROGRAMINIAI UŽSIMOJIMAI

Praėjusių metų "Atspindžių" Nr. 5-6 žinomas liaudininkų veikėjas L. Šmulkštys paskelbė straipsnį apie Dr. K. Griniaus testamentą (Nesudarytasis testamentas). Šis dalykas, savo paskelbimo metu praėjęs mūsų visuomenėje ir spaudoje be žymesnio dėmesio ir atbalsio, iš tikro vertas platesnio panagrinėjimo, ypač jo antroji dalis, nes jame liečiami dalykai turį aktualios reikšmės.

Kaip iš straipsnio paaiški, Dr. K. Grinius dėl staigios mirties nesuspėjo savo testamento užbaigti. Buvo galutinai priimta tik pirmoji dalis, kuri daugiau liečia asmeninius dalykus bei apima bendresnio pobūdžio testatoriaus pagrindinių visuomeninių bei politinių idėjų formulavimus. Antroji dalis, liečianti klausimą, kaip reikėtų tvarkytis, atstačius nepriklausomą Lietuvą, liko galutinai nepriimta. Tačiau visuomeniniu atžvilgiu ji yra žymiai svarbesnė, nes duoda suformuluotą ištisą politinę programą, kuri, nors ir nebuvo liaudininkų oficialiai paskelbta kaip jų programa, tačiau tokia galima laikyti: arba—mažų mažiausia—gali būti laikoma dokumentu, kuris išreiškia gana plačiai ir tiksliai šios politinės lietuvių grupės pagrindinius tikslus bei nurodo, kuria kryptimi jie linkę eiti, imdamiesi įvairių būsimos Lietuvos politinės santvarkos klausimų sprendimo. Tai rodo šio dokumento atsiradimo būdas. Tasai dokumentas, pavadintas "Lietuvio demokrato principai", buvo pirmiausia paruoštas, pačiam Dr. K. Griniui vadovaujant, vokiečių okupacijos laikais liaudininkų veikėjų pogrindyje kaip būsimos nepriklausomos Lietuvos atkūrimo planas. Vėliau tremties metu Vokietijoje liaudininkų veikėjai vėl grįžo prie šio plano ir įteikė Dr. K. Griniui jį peržiūrėti, ką pastarasis ir padarė, įnešdamas įvairių, jo nuomone, reikalingų pataisų. Tuo būdu dokumentą galima laikyti jo politiniu testamentu, o kartu ir liaudininkų politinės minties išraiška.

Dokumentą sudaro eilė skyrių: pagrindiniai principai; valstybės pagrindas ir piliečių teisės bei pareigos; švietimo reikalai, statistika, kultas, fizinis lavinimas; socialiniai ir sveikatos reikalai; jaunimo reikalai; tautos ūkis; žemės ūkis; kooperacija; pramonė, pre-

kyba, amatai, transportas; emigracija ir imigracija.

Pagrindinių principų formulavimai šiame dokumente rodo, kad liaudininkų srovė jų atžvilgiu atsistoja tokioj plotmėj, jog bendriausiu principiniu savo nusistatymu ji pilnai galės bendradarbiauti su kiekviena patriotine demokratine lietuvių politine grupe. Tokie principai, kaip 1. Atkūrimas ir išlaikymas Nepriklausomos ir Demokratinės Lietuvos, o taip pat saugojimas lietuvių tautybės ir kalbos. Vienijimas lietuvių tautos ir būrimas jos savo teritorijoje, 2. Kėlimas ir ugdymas lietuvių tautinės kultūros, 3. Užtikrinimas žmogaus ir piliečio teisių ir t. t., iš tikro yra bendri ir kitoms patriotinėms bei demokratinėms lietuvių politinėms grupėms.

Šis minėtų pagrindinių principų bruožas tenka laikyti teigiamu dalyku, nes dalykai, kurie neleidžia kuriai grupei su kitomis sutarti net bendriausioje plotmėje, tuo pačiu išskiria bet kokią bendradarbiavimo galimybę. O bendradarbiavimo galimybę tarp lietuvių politinių grupių reikia vertinti kaip labai svarbų momentą.

Tačiau principai—ypač jei jie labai bendro pobūdžio—dar neduoda aiškesnio grupės įvairių konkrečių klausimų sprendimo ir jos praktinės politikos vaizdo. Tie dalykai gali būti įvairių grupių praktikoj gana įvairūs net ir tų pačių principų plotmėj, ir sudaryti pagrindą bendradarbiavimui arba kovai. Taip yra ir šiuo atveju. Tolimesniuose skyriuose išvystant praktinius politinius nusistatymus, yra iškilę visa eilė dalykų, kurie galės būti diskutuojami ir net priimti ir kitų mūsų politinių grupių, kaip ir dalykų, kurie sudarys kovos objektą arba vers ieškoti bent kompromisinio sprendimo, jei tose srityse liaudininkai norės su kitomis grupėmis bendradarbiauti ir kitiems priimtinoj plotmėj.

Jau valstybės pagrindų skyriuje randame eilę dalykų, į kuriuos verta atkreipti dėmesio vienu ar kitu atžvilgiu. Pvz., siūloma, kad Respublikos prezidentą rinktų ne seimas, kaip buvo ligi 1926 m., bet tiesiog visi balsavimo teisę turį krašto piliečiai; įstatymų projektams ruošti ir įstatymams kodifikuoti Valstybės Taryba, profesiniams bei socialiniams reikalams tvarkyti dokumente vadinamos veikmeninės savivaldybės — žemės ūkio, prekybos ir kit. rūmai, atskirti Bažnyčią nuo Valstybės, šeimos aktus sudarinėti ne tikybinėse, bet valstybinėse įstaigose ir pagaliau įvesti darbo prievolę.

Neabejotina, jog visi šie dalykai, jei jie bus liaudininkų padaryti jų programiniais siekimais, sukels nemaža diskusijų vienu atveju dėl skirtingo principinio nusistatymo, kitu—dėl praktinio klausimo sprendimo. Pvz., jie, atrodo, ras kai kuriose grupėse pritarimo, kad prezidentas rinktinas visų balsavimo teisę turinčių piliečių. Tačiau labai abejotina, kad pritarimo susilauktų jų siūlymas, jog prezidentas renkamas iš ne mažiau kaip dešimties kandidatų, kuriuos pasiūlo seimas. Kaip gi gali seimas tokiems rinkimams pasiūlyti kandidatus? Jeigu balsų dauguma, tai parlamentinę daugumą turinti partija ar koalicija gali pasiūlyti visus savo kandidatus, o kitos partijos negaus nė progos kandidatą pastatyti. Pagaliau, kodėl atimti visuomenei teisę statyti kandidatus į prezidentą per savo politinius susigrupavimus?

Panašiai kels diskusijų ir pasiūlymas vadinamų veikmeninių savivaldybių. Šis pasiūlymas nėra naujas. Tokie rūmai buvo numatyti ir 1922 m. Konstitucijoj. Ta-

čiau tai klausimo pilnai dar neišsprendžia. Liaudininkų siūlomieji profesiniai rūmai, tur būt, nebūtų suorganizuoti tautininkų laikais sukurtų žemės ūkio, prekybos bei pramonės ir darbo rūmų pavyzdžiu, kur tie rūmai buvo faktiškai valdinės įstaigos vyriausybės politikai atitinkamose srityse pravesti. Tad konkretinant šį pasiūlymą bus nemaža diskusijų dėl tų rūmų paskirties, darbo apimties, teisių ir t. t.

Žymiai daugiau dar ginčų sukels tokie principinės reikšmės klausimai, kaip Bažnyčios nuo Valstybės atskyrimas, šeimos aktų visiems privalomas sudarinėjimas valstybinėse, bet ne religinėse įstaigose, privalomo tikybos mokslo mokyklose panaikinimas ir kiti panašūs.

Toks pasiūlymas, kaip Bažnyčios nuo valstybės atsskyrimo, pats dar nieko aiškaus nepasako. Jo prasmė išaiškėja tik tuomet, kai pasiūlymo autoriai išdėsto, kaip jie tą atskyrimą supranta. Jei tai būtų suprantama, kaip pritaikymas dėsnio kas Dievo Dievui, kas ciesoriaus—ciesoriui, kas praktiškai reiškia, jog Bažnyčia ir valstybė grynai savo srityse yra suverenios ir viena kitai nelenkiamos bei nepavergiamos, o dalykuose, kur jų abiejų interesai susitinka, bendradarbiauja respektuodamos viena kitos teises, tai prieš tokį atskyrimą niekas neprotestuotų. Tačiau liberalinės ir socialistinės srovės šį dalyką kitaip paprastai supranta. Bažnyčios atskyrimas nuo valstybės jiems reiškia: 1. religinių apraiškų iš viešojo gyvenimo pašalinimą, 2. atsakymą bet kokios valstybinės paramos ir pagalbos tikinčiųjų piliečių religiniams reikalams ir 3. valstybės veikimą visiškai neatsižvelgiant į Bažnyčios reikalavimus ir tose srityse, kuriuose turi interesų ne tik valstybė, bet ir Bažnyčia. Šitoks atskyrimas įvairiuose kraštuose praktiškai įvairiai pasireiškia. Tačiau paprastai jis apima: 1. bet kokių religinių elementų pašalinimą iš konstitucijų bei įstatymų, o taip pat religinių apeigų ir Bažnyčios atstovų išskyrimą iš įvairių valstybinių aktų, panaikinimą Dievo vardu priesaikų teismuose, kariuomenėj ir kitur, religinių ženklų ir simbolių pašalinimą iš viešųjų įstaigų, bažnytinių švenčių nerespektavimą, su Vatikanu santykių nepalaikymą, 2. kapelionų pašalinimą iš mokyklų, kariuomenės, ligoninių ir kitur (mažiau kraštutiniu atveju jų valdinėmis lėšomis neišlaikymą), religijos mokslo pašalinimą iš valdinių mokyklų (arba bent jo paskelbimą neprivalomu), o kitur neteikimą jam jokios valstybinės paramos (pvz., kunigų seminarijoms išlaikyti), maldininkų kelionėms neteikimą palengvinimų, apdėjimą religinių bendruomenių turto tuo pat būdu, kaip ir įvairių verslo įstaigų, 3. nepripažinimą juridinės reikšmės bažnytiniams aktams, nerespektavimą Bažnyčios nariams jų bažnytinių įpareigojimų, tikinčiųjų santuokos tvarkymą su jų tikybiniais nuostatais nesutinkančiais įstatymai ir visą eilę kitų panašių dalykų.

Apie kokį Bažnyčios ir valstybės atskyrimą kalba mūsų liaudininkai?

Iš jų įvairiomis progomis pasisakymų tiek žodžiu, tiek raštu aiškiai matyti, jog jie siūlo kaip tik pastarosios rūšies Bažnyčios ir valstybės atskyrimą. Gal būt, jog jie taktiniais sumetimais ne visus aukščiau konkrečiai suminėtus dalykus bandytų vykdyti. Tačiau plotmė jų siūlomo atskyrimo yra minėtoji.

Prieš tokį Bažnyčios nuo valstybės atskyrimą tikintieji, žinoma, kovos visomis išgalėmis. Pirmiau-

sia, kad tai yra mažumos netolerantiškumo apraiška. Lietuvių tauta savo didelėj daugumoj yra tikinti ir tokia neabejotinai pasiliks. Tad nėra jokio pagrindo iš viešojo gyvenimo pašalinti bet kokias religines ir bažnytines apraiškas tik todėl, kad visuomenėje yra nedidutė dalelė netikinčiųjų. Iš jų, žinoma, negalima reikalauti, kad jie atlikinėtų kokias religines praktikas. Tačiau jie negali pretenduoti, kad dėl jų būtų pašalinama tai, kas labai didelei tautos daliai yra ne tik brangus, bet ir šventas dalykas. Norint visuomeninės taikos, tėra vienas kelias, kad abi pusės tolerantiškai pakęstų tai, kas kitai yra brangu ir šventa, ir mažuma tam tikram neišvengiamam laipsny prisitaikytų prie daugumos, o ne dauguma verčiama taikytis prie mažumos.

Taip pat negalima sutikti, kad valstybė pasisavintų teisę tam tikrus didelės piliečių dalies reikalus įrašyti į "privatinių" kategoriją vien todėl, kad kita dalis tokių reikalų neturi, ir atsisakyti toje srityje bet kaip tai piliečių daliai padėti. Pirmiau turi būti rimtai pasižiūrėta, ar iš tikro tasai reikalas yra tik privatinis, ar turi ir viešojo pobūdžio. Iš tikrųjų beveik kiekvienas reikalas turi ir privatinę pusę. Pvz., vesti ar pasilikti viengungiu, gimdyti vaikus ar ne —kiekvieno privatus reikalas. Tačiau iš to dar neseka, jog valstybė neprivalo rūpintis šeimos globa, vaiko ir motinos apsauga ir t. t. Taip lygiai kiekvieno privatinis dalykas tikėti ar ne. Tačiau jei didelę dalį piliečių sudarantiems tikintiesiems reikia maldos namų, kur jie galėtų atlikti savo pamaldas, kunigų, kurie jų religinius reikalus aptarnautų, kariuomenėj tarnaujantiems ar ligoninėse gydomiems kapelionų, besimokantiems tikybos mokytojų, kurie juos mokytų jų tikybos mokslo, ar gi valstybė neprivalo jiems šiame reikale ateiti į pagalbą, jei jie patys ir jų religinė bendruomenė yra nepajėgūs šio savo reikalo patenkinamai aprūpinti? Piliečių teisė pasisakyti, kokie yra jų reikalai, o valstybė privalo ne laikyti pilietį neišmanančiu, ko jam iš tikro reikia, ir pati tai nustatinėti, bet tenkinti tuos reikalus, kuriuos piliečiai laiko savo svarbiais ir valstybinės pagalbos reikalaujančiais dalykais.

Iš to neseka, žinoma, kad visų religinių reikalų rūpinimas kokiu nors būdu turi būti užkrautas valstybei. Parama ir pagalba bet kuriam reikale piliečiams teikiama tuo mastu, kokio reikalauja faktinė padėtis. Jei valstybė remia, pvz., sportą, tai dar nereiškia, jog sportininkams viskas turi būti valstybės parūpinta, o jiems palikta tik ateiti į aikštes savo pratimų atlikti. Ką išgali, jie privalo patys pasirūpitinti. Tačiau tie būtinai reikalingi dalykai, kuriais jie negali apsirūpinti patys, jiems tenka parūpinti valstybinėmis priemonėmis. Tą patį tenka pasakyti ir apie bet kurią kitą sritį, neišskiriant nė religinės.

Panašus dalykas ir su valstybės užsimojimu nerespektuoti Bažnyčios reikalavimų tose srityse, kur ne tik valstybė, bet ir Bažnyčia turi interesų. Pvz., visai suprantama, jog nepriklausantiems jokiai konfesijai turi būti valstybinė tvarka ir valstybinės įstaigos jų šeimininiams aktams sudarinėti. Tačiau koks reikalas būtinai versti dar ir valstybinėse įstaigose šiuos aktus sudarinėti tuos, kurie juos sudaro savo tikybinėse institucijose? Ar ne tiksliau tiems aktams pripažinti lygią juridinę vertę, kaip ir civilinėse įstaigose sudarytiems, ir piliečių neapsunkiti nei nereikalingais žygiais, nei dvi-

gubomis išlaidomis? Kam plėsti valstybinę prievartą ir ten, kur be jos galima išsiversti be jokio nuostolio tiek valstybei, tiek piliečiams? Taigi jau iš praktinio požiūrio toks siūlymas nepriimtinas. O juo labiau nepriimtinas, kad, pvz., katalikams santuoka nėra tik sutartis, bet sakramentas, kurio valstybės tarnautojas negali suteikti. Juk ar nedviprasmiška susidaro padėtis, kai tariamai sutuokiamiems valstybės pareigūnas įstatymų vardu paskelbia, jog jie esą jau vyras ir žmona, o jie patys pagal savo sąžinę savęs tokiais nelaiko, nes juos sutuokti tegali Bažnyčia. Iš esmės tokia padėtis pasidaro paniekinimu ir valstybės autoriteto, ir piliečio sąžinės ir pačios santuokos. Kaip gi valstybės gali ką nors skelbti susituokusiu, jei jis pagal savo sąžinę tokiu savęs nelaiko ir negali laikyti?

Panaši padėtis susidaro ir kitais atvejais, kai valstybė veikia visai be atodairos į Bažnyčios reikalavimus bei nuostatus. Todėl toks nusistatymas nepriimtinas tiek ir bažnytiniu, tiek ir valstybiniu požiūriu.

Toliau valstybės pagrindų skyriuje dar atkreiptinas dėmesys į reikalavimą, jog "kiekvienas sveikas ir subrendęs gyventojas privalo dirbti visuomenei ir Valstybei naudingą darbą." Ką jis reiškia? Jei jis nebus praktiškai vykdomas, tai tėra tuščia ir be reikalo įrašyta frazė. Bet jei būtų įsigeista šį nuostatą praktiškai vykdyti, tai ar nevestų į tai, kas dabar yra Sovietuose, kur kiekvienas pilietis privalo turėti darbo knygelę, o jei jos neturi ir negali gauti, tai išvežamas į Kolimos kasyklas ar kitą panašią vergų stovyklą "dirbti naudingo darbo tarybinei tėvynei"? Visai suprantama, jog valstybė privalo piliečius apsaugoti nuo tų, kurie nori gyventi iš kitų skriaudos, sukčiavimo ar šiaip parazitavimo. Tačiau negalima sutikti, kad valstybė pasisavintų sau teisę įpareigoti kiekvieną dirbti, ir dar darbą, kurį ji pripažins naudingą visuomenei ir valstybei. Darbas nėra tikslas, o tik priemonė žmogaus egzistencijai išlaikyti. Tad kiekvieno dalykas dirbti ar nedirbti, jei tik jis turi legalų būdą savo egzistencijai išlaikyti ir atlieka visas piliečio prievoles. Iš tikro reikalingas visai kitas nuostatas—ne kad valstybė įpareigotų kiekvieną dirbti, bet kad pati būtų įpareigota aprūpinti darbu kiekvieną, kuris jo reikalingas ir negali gauti. Tokių, kurie be darbo galės gyventi, visuomet bus maža. Tai nesudaro problemos. Visi kiti savo reikalų verčiami dirbti ir be valstybės paraginimo. Tačiau visuomet bus reikalo aprūpinti darbu tuos, kurie norėtų dirbti, bet negauna darbo.

Liečiant švietimo sritį, negalima sutikti su pasiūlymu, kad mokykla būtų tik valdinė, o privatinės leidžiamos tik išimties keliu specialiu prezidento potvarkiu. Tai yra didelis žingsnis... tik atgal. Demokratinė 1922 m. Lietuvos Konstitucija buvo laidavusi pilną laisvę privatines mokyklas kurti ir suteikusi joms lygias teises su valdinėmis mokyklomis, jei tik jos atitiko bendruosius to tipo mokyklų nuostatus. Ir ne be pagrindo. Auklėjime tėvų teisės yra pirmesnės už valstybės, ir jie turi turėti galimybę pasirinkti mokyklą, kad galėtų savo vaikus išauklėti pagal savo įsitikinimus. O ši jų teisė būtų pažeista, jei valstybė jiems primestų savo valdinę mokyklą ir neleistų kurti privatinės, kuri geriau galėtų atitikti jų pageidavimus dėl jų vaikų auklėjimo. Todėl privatinės mokyklos ne tik leistinos, bet joms turi būti

duodama ir proporcinga dalis lėšų iš valstybės iždo. To reikalauja teisingumas. Jeigu privatinėse mokyklose besimokančių tėvai, mokėdami mokesčius, sumoka ir švietimo reikalams tenkančią dalį, tai kodėl jie neturėtų teisės gauti atitinkamos dalies tų lėšų savo vaikų mokslui ir būtų verčiami už jį mokėti antrą kartą, išlaikydami privatines mokyklas, kur jų vaikai mokosi, iš savo kišenės? Tai būtų tik neleistinas valstybės spaudimas, kad pilietis savo vaikus leistų į valdinę, o ne į privatinę mokyklą.

Demokratiniais laikais tokia atžagareiviška mintis, kaip privatinių mokyklų neleidimas ar jų steigimo ypatingas apsunkinimas, negali būti nė svarstoma. Gali būti nebent diskutuojama, ar valstybinė mokykla turi racijos, nes ideologiškai diferencijuotoj visuomenėj privatinė mokykla geriau atitinka jos auklėjimo srities interesus. Suprantama, jog tiems, kurie nori savo vaikus mokyti valdinėj mokykloj, ta galimybė turi būti sudaryta. Tačiau ir tuomet reiktų labai atsidėjus pasvarstyti, kaip ta mokykla turi būti suorganizuota, kad ji geriausiai atitiktų tėvų daugumos interesus jų vaikų auklėjimo srity, kartu, žinoma, lygiai rūpestingai apsaugant interesus ir mažumos.

Galima—ir gal net reikia—prileisti, jog išlaisvintoj Lietuvoj mes ir norėdami iš pat pradžios negalėtume visą švietimą suprivatinti. Tai tuojau pat įvykdyti kliudytų didelis paskiro piliečio nuskurdimas, Sovietų įvykdytas įvairių visuomeninių fondų likvidavimas, sunaikinimas visų visuomeninių junginių, kurie normaliai turėtų privatines mokyklas kurti ir jomis rūpintis, gyventojų krašte retumas, blogas susisiekimo tinklas ir stoka susisiekimo priemonių bei eilė kitų dalykų. Bet ir tokiu atveju neturėtų būti daromos specialiai kliūtys privatines mokyklas kurti. O valstybinė mokykla turėtų būti organizuojama atsižvelgiant į tuos piliečius, kuriems ji tarnaus. Mūsų kraštui negalės eiti pavyzdžiu mokykla tų kraštų, kur dėl įvairių konfesijų bei sektų gausumo ir šiaip idėjinio, tautinio ar kitokio margumo jokia mokinių grupė nesudaro nusveriančios daugumos. Tokio krašto valstybinė mokykla iš tikro praktiškai gal ir neišgalėtų visą tą interesų margumą tenkinti, ir dėl to priversta tam tikram laipsny nuo jų rūpinimo atsiriboti. Lietuva yra katalikiškas kraštas, ir jos mokyklose labai didelę dalį sudarė ir sudarys katalikų tėvų vaikai, kuriems tėvai pageidaus ir katalikiško išauklėjimo. Tad ir valstybinė mokykla turės prie to pasitaikyti, jei nenorės primesti piliečiams nepriimtinos auklėjimo plotmės ir tuo pažeisti pagrindines jų teises vaikų auklėjimo srity. Specialiai dėl siūlomo tikybos mokymosi neprivalomumo tenka pastebėti, jog jis negali būti privalomas tai konfesijai nepriklausantiems. Bet jis turi būti privalomas tiems, kurių tėvai pareiškia, kad jie ir jų vaikai yra katalikai. Nėra jokio pagrindo tikybos mokslą padaryti kažkokiu antraeiliu, degraduotu kitų mokomųjų dalykų atžvilgiu. O iš antros pusės negalima palikti nesubrendusiems vaikams apsispręsti, ar jie nori kurio dalyko mokytis, nes jie tam dar nepajėgūs. Tuo reikalu tegali pasisakyti jų tėvai ar globėjai.

Ryšium su auklėjimo klausimais primintinas ir abejotinos vertės siūlymas, kad jaunimo organizacijos veikia valstybės priežiūroj, o taip pat organizavimas, atrodo, valdine iniciatyva, jaunųjų ūkininkų, skautų ir sporto organizacijų.

Jaunimo, kaip ir bet kurios kitos organizacijos, privalo turėti, bendrųjų draugijų veiklai tvarkyti įstatymų ribose, pilną veikimo laisvę be jokios specialios valdinės priežiūros ir be valdinių organų kišimosi į jų veiklą bei tos veiklos dirigavimo. To reikalauja piliečių laisvo organizavimosi teisė.

Daugiau galimybių bendradarbiauti su kitomis demokratinėmis ir socialiniu reikalu susirūpinusiomis grupėmis duoda tos programos socialinių ir sveikatos reikalų skyrius. Su tame skyriuje iškeltais siūlymais didele dalim gali sutikti ir kiekvienas krikščionis demokratas. Gal daugiau diskusijų kiltų tik paskirus klausimus sprendžiant. Ir tai reikia laikyti sveikintinu dalyku—galima tikėtis, kad prie socialinio klausimo sprendimo bus galima prieiti labiau sutartinai ir didesnėmis sutelktinėmis jėgomis.

Paskutinieji skyriai, kaip matėme, yra skirti ūkiniams klausimams. Šioje srityje pasisakoma už privatinės nuosavybės ir laisvos iniciatyvos principus. Tačiau paskiri pasiūlymai rodo, kad liaudininkai vis dėlto linkę į gana platų valstybės kišimąsi į ūkio sritį. Tautos ūkis, pagal šį dokumentą, turėtų būti tvarkomas pagal iš anksto paruoštą valstybinį planą ir tam planavimui bei ūkio reguliavimui siūloma net speciali ūkio taryba, kuri veiktų prie ministerių kabineto. Taip pat ir privatinė iniciatyva siūloma kai kuriose srityse žymiai apriboti, pvz., siūlant importą ir eksportą pirmoj eilėj palikti kooperatyvams, o urmo prekybą taip pat kooperatyvams arba viešojo atsiskaitymo įstaigoms.

Kad tautos ūkyje tam tikro planingumo reikia, su tuo reikia sutikti. Tačiau kartu neišleistina iš akių, jog toli einantis ir smulkmeniškas planavimas gali savo biurokratinėm priemonėm sudaryti pavojų natūraliai ūkio raidai ir užslopinti privačią iniciatyvą. Taip pat abejotina, jog būtų naudinga kooperatyvus ar ką kitą statyti privilegijuoton padėtin, jiems suteikiant užsienio ar urmo prekybos monopolį. Privilegijos išeina į naudą tiems, kas jomis naudojasi, bet niekad beveik neišeina į naudą kraštui ir gyventojų masei. Jei kooperatyvai sugebės geriau savo patarnavimus kraštui atlikti, kaip privatus prekybininkas, tai konkurencija iš privačių prekybininkų pusės jiems negalės pakenkti. Bet jei tai geriau atliks privatus prekybininkas, nebus jokio reikalo specialiai remti kooperatyvus, kurie nesugeba geriau už privatų prekybininką kraštui patarnauti, tai paramai vienu ar kitu būdu imant iš mokesčių mokėtojo ir vartotojo kišenės. Šiuo atveju reikia vadovautis ūkiniais sumetimais, o ne doktrinierišku nusistatymu prieš privatų prekybininką. Svarbu, kad viena ar kita ūkinė funkcija būtų tinkamai atlikta, o ne tai, kas ja atlieka—kooperatyvas ar privatus verslininkas.

Taip pat, atrodo, per toli einama, siūlant nuolatinę kainų kontrolę. Suprantama, jog kainų politika turi būti vedama, atsižvelgiant į mažiau pasiturinčių sluogsnių reikalus, kad jiems būtų prieinami masinio vartojimo dalykai, o taip pat ir į gamintojų padėtį. Tačiau tam dar nereikia nuolatinės kainų kontrolės. Ji neišvengiama tik kai kuriais atvejais. Ir kituose kraštuose ji panaikinama, kai tik tokios kontrolės reikalas praeina. Nuolatinė kainų konrolė, kaip ir apskritai per didelis valstybės kišimasis į ūkio gyvenimą, dažnai valstybei ir piliečiui daugiau kaštuoja, nei naudos duoda.

Jis tik padeda išaugti didelei ir daug pinigo suryjančiai biurokratijai, kuri tačiau nedirba jokio produktingo darbo.

Apskritai visą šį planą vertinant, tenka pastebėti, jog jame yra gana aiškus linkimas plėsti valstybės galias ir funkcijas piliečio laisvės ir laisvos iniciatyvos sąskaiton. Ir tai iškyla ne tik ūkinėj, bet ir, kaip matėme, kultūrinėj, švietimo bei pasaulėžiūrinėj srity. Tačiau atrodo, jog daug teisingesnis būtų kelias, jei valstybės aktyvumo sritis būtų apribota tik būtiniausiais dalykais, nes valdantieji ir šiaip yra linkę savo įsikišimo sritį kiek tik galėdami išplėsti, o visos kitos galios ir veikimo sritys būtų paliktos asmeniui ir ideologinėms, kultūrinėms, profesinėms ar vietos bendruomenėms. Tik tokiose sąlygose gali būti realizuota ne tik politinė, bet ir kultūrinė, socialinė bei ekonominė demokratija.

Antras ryškus šio plano bruožas tai aiškus nepalankumas Bažnyčiai ir noras kiek galima labiau sekuliarizuoti visas gyvenimo sritis, išskiriant iš jų bet kokią religijos ir Bažnyčios įtaką.

A. Gražiūnas

LIETUVOS ŪKININKŲ SĄJUNGOS RŪPESČIAI

Lietuvos ūkininkai, kaip seniau carų priespaudos laikais, taip šiandien raudonųjų satrapų vergijos metu, kenčia daugiausia iš visų ir nepaliaujamai kovoja už savo teises, tėvų žemę ir Lietuvos nepriklausomybės atstatymą. Likusieji krašte, nors suvaryti į kolūkius, nepasiduoda nevilčiai ir skurdui, o pasiekusieji laisvąjį pasaulį jų veikėjai tęsia L.Ūk. S-gos tradicinę politiką—kovoti už krikščioniška dorove pagrįstus demokratijos principus ir greitesnį Lietuvos išlaisvinims. Tuo tikslu L. Ūk. S-gos žmonės aktyviai dalyvauja VLIKe, V. T., LLK, PLB ir kitose organizacijose.

Pati LŪS Centro Valdyba, įsikūrusi Bostone, šalia kitų eilinių savo darbų, yra pravedusi platesnę LŪS narių ir bendradarbių registraciją. Tai įgalins ją suburti daugiau savo žmonių intensyvesniems darbams, plačiau įtraukiant juos į bendrą Lietuvos laisvinimo akciją. Yra ruošiamasi taip pat pagyvint informacijos darbą apie likusių krašte ūkininkų vargus ir padėtį, Lietuvos žemės ūkio, išlaisvinus kraštą, perorganizavimo planavimą ir nuosavybės teisių į žemę ir kitokį turtą grąžinimo formų ir laiko studijas. Nekyla jokio klausimo dėl nuosavybės teisės grąžinimo ir pripažinimo, studijuojama tik, kaip greičiau ir tikslingiau turėtą ūkį ar kitokį turtą grąžinti jų teisėtiems savininkams.

Be šių planų, yra kilusi mintis suburti lietuves šeimininkes ar bestudijuojančias namų ūkio ir ruošos klausimus moteris. Jų organizuota veikla ir studijos galėtų ne maža prisidėti prie tikslingesnio šeimininkavimo namuose ir vartojimo patobulinimo bei praturtinimo. Šioje srityje tikrai daug kas darytina, nes ir nepriklausomybės metu ne visa buvo padaryta.

LŪS, kaip atstovaujanti išimtinai ūkininkus ir besirūpinanti jų reikalais, yra dariusi pakartotinų žygių įsijungti į Tarptautinę Ūkininkų Sąjungą, kurios centras yra Vašingtone, bet dėl L. Valstiečių Liaudininkų Sąjungos pasipriešinimo ir nedraugingo reagavimo tai nėra pavykę pasiekti. LVLS ne tiktai pasipriešino prieš LŪS priė-

mimą į TŪS, bet dargi atsisakė sudaryti bendrą su LŪS organą atstovavimo reikalui, nors tam pritarė TŪS vadovybė.

TŪS apima politines ūkininkų organizacijas tų Rytų ir Vidurio Europos kraštų, kurie yra Sovietų Sąjungos okupuoti. Tačiau TŪS nėra tęsinys prieš paskutinį karą Pragoje veikusios tarptautinės ūkininkų organizacijos, kaip tai bando teigti p. Devenienė ("Varpe", 1953 m.) ir Dr. J. Pajaujis ("Lietuvoje", 1953 m.). TŪS yra visiškai nauja suminėtų kraštų egzilų sukurta ūkininkų organizacija, todėl LVLS pretenzijos, kad jie ir tiktai jie gali ir turi Lietuvos ūkininkams atstovauti šioje sąjungoje, kadangi jie yra buvę senosios organizacijos Europoje nariu, yra niekuo nepagrįsta pasaka. Šis aiškinimas neseniai buvo LVLS žmonių sukurtas, kai jiems nepavyko įrodyti, kad TŪS yra kairiųjų pažiūrų ūkininkų organizacija. Šią tezę kategoriškai paneigė taip TŪS pirmininkas p. S. Mykolajczyk, taip ir jos generalinis sekretorius p. Dimitrov. Nė vienas jų nėra savo pažiūromis LŪS artimi, nei palankūs. Netikėti todėl jiems, nėra pagrindo. Nepaisant to, LVLS tęsia toliau savo nedraugingą LŪS politiką ir daro visa, kad tik šios pastarosios neprileidus prie TŪS ir išlaikius Lietuvos ūkininkų atstovavimo šioje tarptautinėje organizacijoje monopolį savo rankose. Kad tokia laikysena kenkia Lietuvos ūkininkų atstovavimo reikalams ir neprisideda prie laisvinimo veiklos nuoširdesnio sucementavimo, netenka nė kalbėti. Be to, tai labai savotiškai pavaizduoja LVLS politinę moralę ir taktiką, nes ji pati pateko į TŪS ir LŪS nuoširdžiu noru, kad visos lietuvių ūkininkų organizacijos būtų įtrauktos į galimai platesnę veiklą Lietuvos labui.

A. Trimakas

LIETUVOS DARBO FEDERACIJA

Kaip politinė krikščionių darbininkų organizacija Liet. Darbo Federacija pradėjo veikti po rugsėjo mėn. sušauktos konferencijos 1919 metais, o 1920 metų pavasarį jau išėjo su savo sąrašu į Lietuvos Steigiamojo Seimo rinkimus. Nors jos politinei veiklai sąlygos buvo labai sunkios, nes lygiagrečiai veikė Lietuvos darbo žmones ir socialdemokratai su valstiečiais liaudininkais, tačiau per pirmąjį savo veiklos dešimtmetį jau buvo pasiekusi didesnės įtakos darbininkų masėse už kairiuosius socialistus. Steigiamajam ir kituose seimuose turėjo po kelioliką savo atstovų, kurie daug prisidėjo savo darbu ir užsispyrimu, pravedant visą eilę darbo žmonių apsaugai naudingų įstatymų.

Visose Lietuvos apskrityse Federacija turėjo savo įgaliotinius, buvo įsteigusi kooperatyvines krautuves Kaune, Šiauliuose, Raseiniuose, Radviliškyje, o be to Šiauliuose ir Raseiniuose—duonos kepyklas. Pačios organizacijos reikalams centre buvo nupirktas namas Kaune, su remontu kainavęs 36 tūkst. litų, leidžiamas savaitinis laikraštis "Darbininkas", kurio leidimas ir administravimas kasmet paimdavo iš DF kasos virš 30 tūkst. litų. Žodžiu, švietimo, informacijos bei susipratimo darbininkuose kėlimo darbas buvo dirbamas visu stropumu ir pasišventimu. Nestebėtina todėl, kad pirmoji bolševikų okupacija lietuvių krikščionių darbininkų sąjudį rado vieną iš pajėgiausių Lietuvos

katalikų organizacijų. Netenka tad stebėtis, kad, bolševikams okupavus Lietuvą, liepos iš 11 į 12 d., Utenoje nakties metu buvo suimtas ir uždarytas kalėjiman Petras Jočys, enkavedistų žiauriai tardomas ir kaltinamas kaip buvęs seimų narys ir LDF lyderis. Tuo pat metu bolševikai suėmė dr. K. Ambrozaitį, prof. Pr. Dovydaitį—vėliau abu bolševikų išvežti į Sibirą, dr. Dielininkaitį, kuris, karui su vokiečiais prasidėjus, iš kalėjimo buvo ištrūkęs, tačiau tiek iškankintas, kad greitu laiku mirė. Nors tautininkų administracija ilgą laiką nė vienos politinės partijos neuždarė ir oficialiai nesuspendavo, bet neleido joms veikti, taigi ir DF veiklą labai sekė ir varžė, o jos veikėjus ir spaudos atstovus trėmė arba areštavo. Taip DF pirmininkas dr. K. Ambrozaitis ir "Darbininko" atsakomasis redaktorius P. Jočys 1929 m. kovo mėn. buvo ištremti visam karo stoviui į Varnių koncentracijos stovyklą, LDF Centro narys prof. Pr. Dovydaitis buvo areštuotas ir kalintas Mariampolės kalėjime, o Petras Radzevičius—ištremtas į provinciją.

K. D. S. Steigimas

Esant tokioms nepakenčiamoms darbo sąlygoms, Darbo Federacijos Centras labai susirūpino šimtų krikščionių darbininkų organizacijos skyrių likimu. Kad jie neištirptų ir galėtų veikti, buvo nutarta paruošti K. D. S. įstatus, kuriuose nebūtų politinių siekimų. Tuo tikslu buvo sušauktas skyrių atstovų suvažiavimas, kuriame buvo priimti K. D. S. įstatai ir išrinkti Centro organai, bet apie DF likvidaciją nė kalbėta nebuvo. Taip 1934 metais, naujos krikšč. darbininkų sąjungos įstatus legalizavus, buvo pradėtas naujas darbo baras, veiklą apribojant tik ekonominiais ir kultūriniais klausimais, politinius klausimus nukeliant ateičiai. Tuo būdu naujoji sąjunga buvo tik Lietuvos Darbo Federacijos patikėtinė, bet ne pilnateisė DF šeimininkė.

L. D. F. veikimo atgaivinimas

Lietuvos Darbo Federacijos, kaip socialiniai-politinio vieneto, veiklos atgaivinimas prasidėjo tremtyje, Vokietijoje, kai buvo aiškiai nustaytas tas dvilypumas VLIKe, kurį viešai pradėjo demonstruoti p. Juozas Katilius, alias Vyt. Vaitiekūnas, patekęs į VLIKo sąstatą DF vardu, bet atstovaudamas frontininkus. Kaip dukart du sudaro keturis, taip ir analfabetui turi būti aišku, kad vienas ir tas pats asmuo tuo pačiu laiku negali būti dviejų skirtingų politinių grupių atstovu. Tačiau neišmanėliu apsimetęs, labai netauriais argumentais "apsiginklavęs", lyg ans Cervanteso didvyris-baidyklė, p. J. Katilius-V. Vaitiekūnas nori pats save įtikinti bei pasižvejoti didesnių už save patį neišmanėlių, kurie jam pritartų, jog taip gali ir turi būti, kai tuo pačiu metu pats save išjuokė tokiose "Naujienose", "Dirvoje" ir t. t. Jau 1948 m. lapkričio 27 d. p. J. Katiliui buvo pranešta apie šaukiamą Liet. Darbo F-jos suvažiavimą, įteikiant dienotvarkę ir kviečiamų į suvažiavimą asmenų sąrašą, neaplenkiant ir paties J. Katiliaus. Tai buvo padaryta trim savaitėm prieš konferenciją, įvykusią gruodžio 19 d. Felbache, bet nei jis, nei kiti du K. D. S. valdybos nariai į konferenciją neatsilankė, pakišdami jai popierinį protestą, tik apsirikdami dėl konferencijos adreso, kadangi Felbache gruodžio 19 d. įvyko Lietuvos Darbo Federacijos vardu sušauktas suvažia-

vimas, o ne Krikščionių Darbininkų Sąjungos. Net jeigu istorijoje visai nebūtų net buvus tokia ar kitokia federacija, tai kas gi gali savintis teisę "pripažinti" ar "nepripažinti" suvažiavimui teisę skelbti savo senus ar naujus įstatus , rinkti valdomuosius organus ir pan. Ir tokia konferencija įvyko, išrinko naujus savo organus, pradėjo veikti teisėtai, kaip kiekviena panaši organizacija, pristatydama VLIKui naują savo atstovą, kuris jau nuo rugsėjo 1952 metų eina VLIKe savo pareigas kaip teisėtas Lietuvos Darbo Federacijos atstovas. Kai vienas nenormalumas buvo išlygintas VLIKe, LDF Centro Komitetas atkreipė savo dėmesį į kitą punktą, būtent L. L. Komitetą New Yorke, kur tas pats J. Katilius-Vaitiekūnas įsiskverbė kaip frontininkų žmogus, tačiau laiks nuo laiko pradėjo vėl piktnaudoti Lietuvos Darbo Federacijos vardą. Buvo dokumentaliai nustatyta per Lietuvos atstovybės Washingtone korespondenciją, kad J. Katilius, kuriais neaiškiais sumetimais pasisavinęs Vaitiekūno pavardę, pasirašė vieną memorandumą LDF vardu. Kad jo toks elgesys įstatyminiai yra kvalifikuotinas tolygiai su svetimo parašo klastojimu, abejoti netenka. Tad ir čia LDF Centro Komitetas atskiru savo raštu painformavo p. V. Sidzikauską, kad p. J. Katilius, alias Vyt. Vaitiekūnas, LDF neatstovauja ir josios vardu neturi teisės daryti jokių pareiškimų bei dėti parašų ir kad už jo veiksmus Lietuvos Darbo Federacija ateityje nesiims jokios atsakomybės. To LDF Centro Komiteto pareiškimo nuorašas buvo pasiųstas ir pačiam Katiliui-Vaitiekūnui. Ne mūsų reikalas komentuoti, kaip į tą LDF Centro Komiteto raštą reagavo p. V. Sidzikaskas, o apie J. Katiliaus-Vaitiekūno reagavimą nėra ką kartoti, kai žmogus pats save viešai apjuokina.

LDF ir TKDS

Kai prof. K. Pakštas dar 1951 m. pradžioje buvo atkreipęs p. J. Katiliaus-Vaitiekūno dėmesį į planuojamą tarptautinio krikščionių darbininkų sąjudžio organizavimą, teiraudamasis, ką apie tai galvoja lietuvių krikščionių darbininkų sąjūdis, tai pastarasis neparodęs jokio susidomėjimo tuo klausimu. O kai buvo New Yorke sušauktas pirmas toks susirinkimas, tai Lietuvos Darbo Federaciją atstovavo P. Jočys ir J. Valaitis. Kai tiedu asmens ir kiti buvo pakviesti nariais į sudaromąjį komitetą, į kurį jie ir įėjo, tai frontininkų žmonės net nieku nedėtą, šiam reikale žmogų prof. K. Pakštą, sutikusį tik pagelbėti lietuviams anglų kalbos mokėjimu, beprasmiškai puolė.

Neturėdamas savo laisvesnio žmogaus New Yorke, LDF Centro Komitetas sunkiai tegali koresponden-cijos būdu atlikinėti savo uždavinius visose srityse, dalyvauti visuose šaukiamuose posėdžiuose, tačiau daro visa, ką gali, savo prietelių ir bičiulių padedamas.

L. D. F. Centro Komitetas

Moterų žodis

ŠEIMA IR KOLEKTYVAS

Paskutiniuoju laiku šeimos gyvenimo klausimus nagrinėjanti literatūra iškelia, jog šeima, nors jos prigimtis nesikeičia, yra ypatingai veikiama gyvenamojo meto ir aplinkos sąlygų.

Ryšium su pakitusiom sąlygom viena naujai šioj srity iškylančių problemų yra naujas santykis tarp šeimos ir kolektyvo. Tasai santykis šiuo metu jau tiek yra pakitęs, kad pradeda kelti rimto susirūpinimo šeimos klausimais besidominčioms institucijoms ir vis plačiau nagrinėjamas spaudoje.

Šį klausimą nagrinėjančioje spaudoje visų pirma konstatuojama, kad susituokusios poros vis daugiau atsipalaiduoja nuo giminės ir jos savitų tradicijų. Toliau, šeimoje atliekami darbai ir šeimyninė gamyba mažėja ir ją perima kolektyvas. Gyventojų nuošimtis, besiverčiąs šeimyniniu ūkiu, smulkiais amatais ir šeimyniniais verslais, tolydžio vis mažėja, ir vis didesnis vedusiųjų procentas įsijungia į kolektyvinę gamybą. Vis didėja skaičius tokių santuokų, iš kurių vienas ar net abu sutuoktiniai yra įsijungę į kolektyvinius darbus ir diena iš dienos išskirti ilgoms valandoms. Jų gyvenimo vis daugiau prabėga už šeimos ribų, ir jie vis daugiau veikiami kolektyvo veiksnių. Kai vyras ar moteris, o neretai ir abu, po ilgo dienos darbo grįžta vakare į namus, būna dažniausiai išvargę ir pirmoje eilėje reikalingi poilsio bei atsigavimo. Nebelieka nei laiko, nei energijos ir kūrybinės nuotaikos šeimos židiniui, jo gražesniam apipavidalinimui bei įprasminimui, šeimyninio gyvenimo harmonijai. Ir dar daugiau. Daug nukenčia vaikų priežiūra, globa ir auklėjimas. Vaikai vis daugiau atitenka kolektyviniam auginimui, auklėjimui ir gyvenimui. Gerai, jei dar vaikai patenka į gerai vedamus darželius bei įvairias mokyklas. Bet dažnai jie atsiduria gatvėj ir ten atsitiktinai susidariusioj bei dažnai netinkamoj bendruomenėj.

Taip šeima netenka visos eilės savo natūralių funkcijų, o tuo pačiu mažėja sutuoktinių bendravimo laukas ir menkėja santuokos ryšiai.

Taigi dažnas moterystės santykių pairimas ir pagausėjusios skyrybos reikia aiškinti ne vien santuokos pareigos jausmo atbukimu ar palaidesnės moralės įsigalėjimu. Žinoma, pasitaiko ne retai ir tokių atvejų. Tačiau anaiptol jie nesudaro taisyklės. Moterystės ryšiai yra išstatyti tūkstančiui įvairių pavojų, ir jos krizės priežasčių tenka ieškoti didele dalim visuomeninėje santvarkoje.

Iš vedusiųjų pusės patarimų ieškojimas yra tiek pagausėjęs, jog tokie patarimai dabar duodami ne tik įvairių bažnyčių ar religinių bendruomenių, bet, santuokų krizei vis plečiantis, patarimų biurus priverstos atidaryti net savivaldybės, labdaros ir moterų organizacijos, profesinės sąjungos ir kitos visuomeninės įstaigos. Kaip patyrimas rodo, tos patariamosios institucijos yra gausiai atakuojamos tokių moterystėje gyvenančių interesantų, kurie yra jau kalbamos moterystės krizės aukos arba akivaizdūs liudininkai. Interesantai, kaip nurodoma, mažiau ieško ob-

jektyvių teisinių nurodymų ir konkrečių sprendimų, kiek, sąmoningai ar nesąmoningai, atskleidžia vedusiųjų privataus gyvenimo sritis ir nusiskundžia jų nedarnumu bei nenugalimais sunkumais. Pasiteiraujančių bėdos dažniausiai yra tokio pobūdžio, kad jos prašosi gyvenimo sąlygų supratimo ir psichoterapinio gydymo. Dažniausiai tai yra tik atviri svetimam žmogui išsikalbėjimai ir pasisielojimai, kuriems pačiose šeimose yra pasilikę per maža progų bei sąlygų ir kurias yra nustelbęs kolektyvas.

Ieškant iškeltam klausimui sprendimo, tenka pažiūrėti, ar galimas iš viso tokios padėties išsprendimas. Ar tai nėra būklė, kurioje paskiras žmogus jau nebegali būti saugus nuo kolektyvo persvaros ir jo kišimosi bei įsibrovimo net į privatiškiausias jo gyvenimo sritis? Ar tik su vargu paskiras asmuo gali susirasti kelius savo individualiai egzistencijai? Ar tai neįrodo pagaliau teisingumo pesimistinio pranašavimo, jog technika sunaikins mūsų laisvę bei egzistencijos prasmę ir kad dabartinis pasaulis pasmerktas pražūčiai?

Norint nuo pasireiškusio blogio gelbėtis, neužtenka smerkti privatinį žmogaus gyvenimą vis siaurinantį kolektyvą. Bendruomeninio gyvenimo persvara yra tikrenybė, nuo kurios negalima pabėgti. Tačiau reikėtų tą būklę rūpestingai išstudijuoti. Tai, gal būt, mums atskleistų, kuria kryptim einant galima būtų rasti veiksmingą atsvarą tai kolektyvo įtakai ir šeimos gyvenimą apsaugoti nuo tos žalos, kurios jis patiria, kai kolektyvas trukdo jam tinkamoj plotmėj vystytis.

Kadangi normaliai vyrui tenka daugiausia rūpintis šeimos išlaikymu ir tam didžiąją dalį savo jėgų ir laiko pašvęsti, o moteriai atitenka daugiau rūpesčiai pačiu šeimos židiniu, jo tvarkymu bei vaikų priežiūra ir auklėjimu, tad ir čia iškelta problema pirmoj eilėj laukia moterų dėmesio ir susirūpinimo. Nuo jų daug priklausys, ar naujai šeimos pastovumui ir laimei iškilę pavojai bus pašalinti arba bent sumažinti ligi galimai mažiausio masto. Moterų tautinės ir tarptautinės organizacijos turėtų atkreipti į šį klausimą dėmesį ir pradėti ieškoti jam tinkamo sprendimo.

R. V.

KRIKŠČIONIŲ DEMOKRAČIŲ EUROPINIS BENDRAVIMAS

Vienoje įvykusi Oesterreichischen Frauenbewegung trečioji konferencija praėjo Europos krikščionių demokračių bendradarbiavimo ženkle. Šalia gausaus būrio sąjūdy dalyvaujančių austrių, konferencijoje dalyvavo ir nemažas skaičius užsienio viešnių, kurios kartu su austrėmis kėlė įvairius aktualius klausimus ir ieškojo jiems tinkamo sprendimo.

Vakarų Vokietijos parlamento atstovė perdavė konferencijai kanclerio K. Adenauerio sveikinimus ir kartu pabrėžė, kad Vokietijos ir Austrijos krikščionių moterų uždaviniai ir reikalai yra tie patys. Ji iškėlė, jog moterys ne tiek siekia lygybės su vyrais, kiek siekia savo širdimi ir moterišku jaukumu papildyti vyrų politinį darbą. Šiuo atžvilgiu moterų reiški-

masis visuomeniniam darbe ir dalyvavimas politikoje yra svarbus ir reikalingas. Austrijoj tam gražų pavyzdį yra parodžiusi karalienė Marija-Terezija, kuri buvo ne tik gera valdovė, bet ir pavyzdinga motina. Jos pavyzdys europietėms ir sektinas, nes Europa arba bus krikščioniška, arba jos iš viso nebus. Olandijos Katalikų Partijos atstovė Luidjck Sleijfer savo sveikinime nurodė į savo šalies karalienę, kuri yra ne tik moderniai galvojanti krikščionė politikė, bet ir gera motina. Prancūzų MRP atstovė Dr. Watin ypač atkreipė konferencijos dėmesį į reikšmę, kurios turi moterų dalyvavimas valstybės socialinių klausimų tvarkyme. Oesterreichischen Frauenbewegung pirmininkė Solar ir kitos sąjūdžio veikėjos nušvietė, kuriuos įstatymus moterys pirmoj eilėj kelia ir remia. Jos nurodė, jog moterims įstatymų srity pirmoj eilėj rūpi vedybinės teisės, našlių pensijų, šeimų globos, privatinių mokyklų rėmimo ir kiti visam kraštui ir ypač moterims naudingi ir reikalingi įstatymai.

Toks viešaisiais krašto reikalais besidominčių krikščionų moterų tarptautinis bendradarbiavimas, viešint vienoms pas kitas, turi didelės reikšmės. Pasikeitimas mintimis bei patyrimais ir bendrose diskusijose prieitos išvados ne tik suartina asmeniškai įvairių kraštų moteris, bet ir pačiam sąjūdžiui tarptautiniu mastu duoda naujų impulsų, suderina jo reiškimąsi įvairiuose kraštuose ir tuo būdu jo akciją daro žymiai efektingesnę. Šiuo atžvilgiu ir minėtoji austrių konferencija turėjo žymios reikšmės.

MOTERIS AMERIKOS POLITIKOJE

Paskutiniuose Amerikos rinkimuose moterys reiškėsi labai aktyviai (sakoma, kad jos net nulėmė Eisenhowerio laimėjimą), tačiau tas susidomėjimas politika moterų skaičių kongrese padidino tik vienu asmeniu. Į gubernatorių vietas nepretendavo nė viena moteris, o senate buvo ir liko vienintelė moteris Margaret Chase Smith iš Maine, priklausanti respublikonų partijai.

Atstovų rūmuose yra 11 moterų: 5 priklauso demokratų, 6 respublikonų partijai. Visos respublikonės buvo pereitame kongrese ir dabar vėl perrinktos. Dar trys naujokės mėgino laimę, bet nebuvo išrinktos. Demokračių kandidatavo 16, bet laimėjo tik penkios, iš kurių dvi visai naujos, kongrese dar nebuvusios. Jos yra iš Idaho ir Missouri valstybių.

Atstovų rūmuose yra šios demokratės: Vera Buchanan iš Pennsylvania, Edna Kelly iš New Yorko, Gracie Pfost iš Idaho, Lenor Sullivan iš Missouri ir Elisabeth Kee iš W. Virginia. Respublikonai turi šias atstoves: Ruth Thompson iš Michigan, Cecil Harden iš Indiana, Frances Bolton iš Ohio, Margareth Church iš Illinois, Katharine St. George iš New Yorko ir Edith Nourse Rogers iš Massachusetts.

Eisenhowerio kabinete tėra viena moteris, paskirta vadovauti socialinės apsaugos įstaigai, kuri dabar padaryta sveikatos, auklėjimo ir gerovės departamentu. Jam vadovauja ponia O. C. Hobby. Prie demokratų šią įstaigą visada valdė vyrai. Moteriai atiduotas ir JAV iždininko postas. Juo yra ponia

J. B. Priest, kurios parašas pasirodys ant labiausiai pasaulyje graibstomų banknotų — Amerikos dorių. Šioje vietoje sėdėjo moteris ir prez. Trumano laikais.

Valstybių parlamentuose yra 285 moterys. Iš 48 valstybių tik 4 valstybių įstatymų leidimo organuose nėra moterų: Alabama, Nebraska, Oklahoma, Virginia. Valstybių senatuose yra 20 moterų (po 10 kiekvienos partijos), o atstovų rūmuose—265 atstovės, iš kurių 187 respublikonių, 75 demokračių, o 3 nepriklauso jokiai partijai. Pažymėtina, kad šiais metais Vermont valstybės atstovų rūmų pirmininkė yra ponia Consuelo N. Bailey.

MOTERYS AUKŠTOSE PAREIGOSE

Prez. D. Eisenhoweriui parinkus visą eilę moterų aukštoms pareigoms, plačiai skaitomas New Yorko laikraštis Daily News, tirdamas viešąją nuomonę, apklausinėjo įvairius asmenis, teiraudamasis, ar gera, jų nuomone, turėti aukštose valdinėse pareigose tiek daug moterų. Paskelbti atsakymai rodo, kad ir vyrai—nes jie laikraščio buvo apklausinėti—tam pilnai pritaria. Šis pritarimas remiamas visa eile motyvų. Apklausinėtieji pirmiausia kelia dėmesio vertą moterų sugebėjimą tokias pareigas eiti ir taip pat sugebėjimą jose deramai laikytis. Pavyzdžiu nurodomas JAV atstovės Italijoje C. B. Luce pasisekimas, einant savo atsakingas pareigas. Nurodoma ir tai, kad tikrai demokratinėj santvarkoj turi būti ir pilna lyčių lygybė. Jei moteris yra kvalifikuota kuriam darbui, jai neturi būti kliučių tą darbą gauti. Bandymas iš kai kurių darbų išskirti moteris būtų žalingas krašto potencialo sumažinimas ligi pusės. Moterų sugebėjimą ir patyrimą įvairiose srityse apklausinėtieji laiko lygiu su vyrų. Tačiau kartu atsakiusieji į klausimą mano, jog nebūtų kraštui naudinga, jei, moterims plačiu mastu įsijungiant į aukštas valdines bei politines pareigas, būtų pakrypta į matriarchatą, kas galimybių ribose, nes paskutiniuosiuose JAV prezidento rinkimuose balsavusių moterų skaičius pralenkė balsavusių vyrų skaičių. Tokio pakrypimo bet gi nelaukiama, nes pavyzdžiai rodo, jog moterys į dalykus žiūri visai blaiviai, ir visuomet balsuos už labiau kvalifikuotą asmenį, jei jis bus ir vyras, o ne būtinai už moterį.

KANADOS LIETUVIŲ KATALIKIŲ MOTERŲ SUVAŽIAVIMAS

Gegužės 30-31 dienomis įvyko Kanados Lietuvių Katalikių Moterų Draugijos suvažiavimas Toronte. Be dalyvių iš Toronto, suvažiavime dalyvavo atstovės iš Montrealio, Winnipego ir Hamiltono. Suvažiavimą atidarė centro valdybos pirmininkė Dr. A. Užupienė, pakviesdama į prezidiumą O. Jonaitienę iš Toronto, Gražienę iš Montrealio ir Rutkauskaitę iš Winnipego. Kongrese pagrindinę paskaitą skaitė Stasė Prapuolenytė: "Lietuvė moteris tautos tarnyboje", kuriame iškėlė lietuvės moters pagrindinius uždavinius ir pareigas.

Suvažiavimas ir šiaip labai kon-

struktyviai pasisakė Lietuvių Katalikių Moterų tolimesnės veiklos reikalais priimdamas rezoliucijas, kuriose pasisakoma:

1. Lietuvė katalikė moteris siekia asmens tobulumo, gyvai praktikuodama religinį gyvenimą, kaip eucharistinę praktiką, pamaldumą, apaštalavimą ir karitatyvinę veiklą.

2. Ugdo Dievo ir artimo meilę jaunoje kartoje, saugo religinius-lietuviškus papročius savo šeimoje, kalba maldas į Aušros Vartų Šv. Mergelę, prašydama savo šeimai ir Lietuvai globos ir užtarimo.

3. Lietuvė katalikė moteris yra aktinga lietuviškos parapijos narė ir priklauso nors vienai religinei ar šalpos organizacijai.

4. a) Lietuvė katalikė moteris yra sąmoninga lietuvybės gynėja ir palaikytoja. Ji stengiasi, kad šeimoje būtų kalbama gryna lietuvių kalba, kad vaikai ir visi šeimos nariai lankytų lietuviškas pamaldas. Ji palaiko lietuvišką veiklą ir spaudą, o ir pati dalyvauja spaudoje, gindama tautinius reikalus. b) Kaip sąmoninga lietuvė leidžia savo vaikus į lituanistines mokyklas ir vasaros metu ruošiamas lietuviško jaunimo stovyklas. Besimokantiems savo vaikams stenkiasi įkvėpti lietuvišką dvasią ir išauginti naujų katalikybės ir tautos darbuotojų. Per savo draugiją stengiasi paremti mokslus einantį lietuvišką jaunimą.

5. Ji rūpinasi mergaičių organizacijomis ir joms padeda, ruošdama religines, tautines ir asmens ugdymo studijų savaites. Be to tam reikalui didesniuose skyriuose steigia skaityklas, renkia religinio ir kultūrinio pobūdžio viešus minėjimus.

6. Ji pageidauja iš centro organų ir dvasios vadų savo laikraščio ar žurnalo, kur jai būtų nurodomi gyvenimo uždaviniai ir keliami šeimos, pedagoginiai ir tautiniai klausimai.

7. Lietuvė katalikė moteris kasdien savo maldose prisimena pavergtą ir kenčiančią Lietuvą. Ji aukoja savo šeimos pajamų dalį Lietuvių Tautos išlaisvinimui. Ji seka ir būdi kovojančios tautos gyvenime ir jame aktingai dalyvauja. Aukščiausias jos tikslas—laisva katalikiška Lietuva.

Suvažiavimo proga pasiųsta pasveikinimai: Ekscelencijoms Lietuvos vyskupams, VLIKo pirm. prel. M. Krupavičiui, M. Galdikienei, Pasaulio Liet. Kat. Moterų Organizacijų Sąjungai ir Amerikos R. Katalikių Moterų Sąjungai.

Naują Kanados L. K. M. D-jos centro valdybą sudaro: K. Juozapavičienė—pirm., Dr. Em. Norvaišienė—vice-pirm. ir ižd., S. Šakalienė—sekr. Revizijos komisijon išrinkta: Dr. A. Užupienė, P. Abromavičienė ir V. Jasinevičienė.

PASAULINIO MOTINŲ SĄJŪDŽIO KONGRESAS

Po II-jo Pasaulinio karo labai pagyvėjusioje tarptautinėje veikloje šalia vyrų vis didesnius veiklos barus apima ir moterys. Tam įrodyti geras pavyzdys,—š. m. birželio 8-12 dienomis Briusely įvykęs Pasaulinio Motinų Sąjūdžio (Mouvement Mondial des Meres) kongresas, globotas Belgijos karalienės Elžbietos.

Kongresas buvo gana gausus ir jame dalyvavo net 17 kraštų moterų-motinų atstovės: JAV, D. Britanijos, Austrijos, Belgijos, Brazilijos, Graikijos, Indijos, Ispanijos, Italijos, Lietuvos, Liuksemburgo,

Peru, Prancūzijos, Olandijos, Šveicarijos, Ukrainos ir Vokietijos.

Kongreso nagrinėta pagrindinė tema: **"Motina ir jos atsakomybė auklėjime".** Kiekviena kongreso diena buvo skirta dar specialesnėms studijoms, kaip: motina ir vaiko asmenybės ūgdymas; motina ir vaiko intelektualinis bei fizinis auklėjimas; motina ir vaiko šeimyninis ir socialinis auklėjimas ir kt.

Lietuves moteris labai sekmingai atstovavo Lietuvių Moterų komiteto prie Pasaulinio Moterų Sąjūdžio pirmininkė O. Bačkienė ir to lietuvių komiteto generalinė sekretorė B. Venskuvienė. O. Bačkienė kongrese padarė pranešimą "Mokyklų sistemos ir vaiko asmenybės ūgdymas", o B. Venskuvienė skaitė Dr. A. Šidlauskaitės referatą: "Profesinė orientacija".

Lietuvės atstovės kongresui pateikė šias rezoliucijas:

1. Veikti į tarptautines institucijas, kurios turėtų padėti išsilaisvinti šeimai ir mokyklai iš totalitarinio režimo varžtų, dėl kurių motina negali būti savo vaikų auklėtoja;

2. Pagal Žmogaus Teisių Deklaraciją turi būti patikrinta motinoms teisė išsaugoti savo tautinę individualybę ir tai perduoti savo vaikams, neverčiant jų į asimiliaciją;

3. Per spaudą ir viešąją opiniją laisvųjų tautų motinos turi kovoti ir kelti idėjas, kurios padrąsintų ir parodytų pavergtų kraštų motinoms, kad jos nėra pamirštos.

Lietuvės delegatės daugelio laisvųjų tautų atstovių buvo labai šiltai sutiktos ir iš jų patyrė gilų kenčiančios Lietuvos reikalų supratimą. O. Bačkienė buvo išrinkta į Pasaulio Motinų Sąjūdžio tarnybą. Kongreso eiga parodė didelio susidomėjimo ne tik Belgijos vyriausybė ir spauda, bet ir kitų kraštų spaudos ir visuomenės sluogsniai.

MŪSŲ KELIAI

Tuo vardu 1952 m. Romoje pasirodė 108 psl. knyga, kurioje pavaizduota lietuvių katalikių moterų Lietuvoje ir svetur organizacinė veikla ir nueiti keliai.

Knygai medžiagos pateikė M. Balkauskaitė, Dr. N. Bražėnaitė, M. Galdikienė, K. Juozapavičienė, a. a. Dr. V. Karvelienė, sesuo M. Augusta-Sereikytė, B. Šlepetytė-Venskuvienė, Dr. A. Užupienė. Kalbos žiūrėjo D. Jasaitytė. Knygą, Pasaulio Lietuvių Katalikių Organizacijų Sąjungos pavedimu, išleido Kanados Lietuvių Katalikių Moterų Draugija.

Knyga prasideda J. E. vysk. V. Padolskio ir prel. M. Krupavičiaus gražiais ir turiningais įvedamaisiais žodžiais, o toliau plačiai apžvelgiama svarbiausių Lietuvoje ir svetur veikiusių ar tebeveikiančių lietuvių katalikių moterų organizacijų veikla, iš kurios išryškėja, koks didelis ir reikšmingas vaidmuo yra tekęs lietuvei katalikei moterei.

Knygos pabaigoje apžvelgiamas lietuvių katalikų moterų dalyvavimas tarptautinėse katalikių moterų organizacijose, paduodama Katalikių Mergaičių Charta ir metamas žvilgsnys į ateitį. Knyga ne tik lietuvėms katalikėms moterims, bet ir plačiai lietuviškai visuomenei yra vertingas ir brangus vadovas.

JAUNIMO ŽYGIAI

JAUNIMAS IR POLITIKA

Vysk. V. BRIZGYS

Šiandien[1]) vartojamų **politikos** žodžio ir sąvokos prasme yra suprantama valstybės vidaus ir tarpvalstybinių reikalų visuma. Politikos terminu siauresne prasme yra suprantama tų reikalų tvarkymas. Politika paprastai ir aptariama kaip menas tvarkyti valstybės vidaus ir tarpvalstybinius reikalus. Šia prasme politika skiriama į dvi bendrąsias sritis: valstybės vidaus politika ir tarptautinė politika. Lietuvių kalboje atsirado naujadaras, kurio dar neužtinkame daugelyje kitų kalbų: **politikuoti.** Dabartine prasme vartojamas šis žodis reiškia: domėtis, kalbėti politiniais klausimais, veikti politikos srityje.

Ar jaunimui dera politikuoti.

Šiandien gana dažnai ir jautriai diskutuojamas klausimas, ar yra gera ar bloga leisti jaunimui politikuoti. Atsakant nueita į du kraštutinumus. Vieni aiškiai ir griežtai pasisakė prieš jaunimo domėjimąsi politine sritimi. Kiti beatodairiškai net vaikų amžiaus jaunimą traukia į politikos klausimus bei reikalus: net pradžios mokyklų mokiniams duodamos anketos atsakyti į politinius klausimus, jų tarpe daromi improvizuoti balsavimai norint patirti vaikų nuomonę kuriuo nors klausimu ar asmens atžvilgiu, vaikai panaudojami rinkimuose partijos ar asmens propagandai. Ir vienos ir antros tendencijos šalininkų tarpe yra ir katalikų. Kaip tiktų katalikams bendrai ir katalikiškam jaunimui nusistatyti šiuo klausimu?

Buvo laikai, kada bet kurio krašto gyventojas galėjo iš viso nesidomėti savo krašto gyvenimo reikalais. Galėjo nežinoti savo pilietinių teisių ir jomis nesinaudoti, galėjo nežinoti ir nepaisyti savo pilietinių pareigų. Dar ne tokia tolima praeitis, kada tokie politiniai eremitai galėjo pasitaikyti ne vien teorijoje, o ir praktikoje. Valstybė ir jos valdžia savo struktūra ir reikalais buvo dar nepasiekusi tokio laipsnio, kad sukontroliuotų visus savo piliečius, jų pareigų atlikimą ir t. t. Šiandien jau yra kitaip. Valstybės valdžios institucijos žino ne tik visus savo piliečius, ne tik kontroliuoja jų pilietinių pareigų atlikimą, bet pradeda visur patarti, o kai kur jau reikalauti naudotis savo pilietinėmis teisėmis. Šiuo keliu jau taip toli nueita, kad valstybės kontrolė pasidaro žmogui įkyri ir sukelia jo proto bei valios pasipriešinimą.

Kesintis į politinius eremitus šiandien būtų tas pat, ką kesintis nežinoti ir nepaisyti savo krašto reikalų, tarptautinių žmonijos reikalų, nežinoti ir nepaisyti savo pilietinių teisių ir pareigų. Kam šiandien gali būti tai naudinga? Tai gali būti naudinga diktatoriams ir bendrai totalitarinių tendencijų politikams, kurie mano, kad jiems pavyks tuo

[1]) J. E. vysk. V. Brizgiui maloniai sutikus, čia persispausdiname iš "Draugo" šį jo didžiai aktualų straipsnį.

ilgiau išsilaikyti valdžioje, bus tuo lengviau piliečius valdyti, juo mažiau piliečiai domėsis politiniais klausimais ir juo retesnis pilietis turės tais klausimais savo nuomonę. Caro laikais pas rusus net patarlė buvo, kad žemesniems laipsniams (karių, valdininkų ir kt.) nedera turėti proto. Supraski—jiems bus pasakyta, kada ir ką jie turi veikti. Tas pat buvo kaizerių Vokietijoje. Nebuvo pageidaujama, kad žmonės domėtųsi ir diskutuotų politiniais ir bendrai valstybiniais klausimais. Ką pilietis turi padaryti, bus pasakyta viršaičio ir policininko.

Tačiau šitokių tendencijų ir nuotaikų pasėkos visada būna labai liūdnos. Atsiminus Rusijos revoliuciją yra aišku, kad bolševikai su keliomis kiniečių ir kt. kuopomis nebūtų krašto užvaldę, jeigu piliečiai būtų buvę pratę savo krašto reikalus suprasti ir juose aktyviai dalyvauti. Ar Vokietijos netamsi visuomenė, kartu su skaitlingais intelektualais būtų taip entuziastingai puolusi į gatvės auklėtinio ir ignoranto rankas, kaip puolė Hitleriui į glėbį, jeigu kaizerių laikais ji būtų buvusi pripratusi savo krašto reikalais domėtis, juos suprasti ir jų tvarkyme aktyviai dalyvauti? Nepolitikuojančią visuomenę ligi šiol demagogai pasiimdavo į savo rankas ir toliau taip bus. Taigi raginti jaunimą nesidomėti politika, jos bijoti, nuo jos šalintis yra tas pat ką jį raginti nesudomėti savo krašto santvarka, jos reikalais, nesidomėti savo pilietinėmis teisėmis ir pareigomis, nesidomėti visos žmonijos problemomis. Ši tendencija yra atmestina be ilgų diskusijų. Dabartinis Šventasis Tėvas Pijus XII ne tik leido, o įsakė Italijos rinkimų metu net klauzūros vienuolėms išeiti iš klauzūros ir pasinaudoti piliečių teise bei atlikti piliečių pareigą atiduodant rinkimuose savo balsą. Jeigu jos ėjo balsuoti, tai turėjo nusimanyti ir už ką balsuoti. Tai yra pakankamas ir teisingiausias atsakas į šį visą klausimą. Kaip bendrai piliečių, taip ir jaunimo baidymas pasitraukti nuo domėjimosi politikos sritimi esmėje yra antidemokratiškas.

Kad ir trumpais, tai labai griežtais žodžiais reikia atmesti politinių spekuliantų elgesį — savo asmens ar savo partijos interesams panaudoti vaikus, nesubrendusius jaunuolius kaip nesąmoningus įrankius politinėse kampanijose.

Patiems bijoti politikos ir nuo jos baidyti jaunimą daugelį paragino nepaisymas politikoje moralės reikalavimų. Tačiau ta šiandien daugeliu atveju tikrai nemorali politika, tai nėra tikroji politika. Tai yra degeneruota politika. Ji tokia ir galėjo įsiviešpatauti, kad politikoje aktyviai dalyvauja permažas skaičius sąžininkų, padorių ir tam paruoštų žmonių. Tik dėl to politikos vairas patenka kartais į nemoralių vertelgų rankas padorios politikos nei nesuprantančių nei nepaisančių. Jie savo nesąžiningu elgesiu suprofanavo daugelio akyse patį politikos supratimą. Užtat padorieji piliečiai turi politikoje tiek nusimanyti ir tiek joje aktyviai pasireikšti, kad valstybinius žmonių reikalus imtųsi tvarkyti tinkami asmens. Tada ir pati politika atgaus savo tikrąjį veidą.

Politiniam darbui reikia pasiruošti.

Tačiau tinkamai dalyvauti politikoje nepakanka vien noro, ar jautrumo valstybės bei tautos reikalams.

Yra trys sritys, kuriose visi dedasi esą žinovai ir visi stengiasi reikšti savo nuomonę. Tai medicina, pasaulėžiūra ir politika. Tai labai naturalu, nes šios sritys, kaip jokia kita, liečia visą žmoniją ir kiekvieną individą asmeniniai. Tai neišvengiami kiekvieno žmogaus klausimai ir reikalai.

Medicinos ar higienos klaidą žmogus greitai ir aiškiai nuostolingai

patirs savo kūne. Žmogui yra lengviau suprasti, kad šioj srity juokų daryti nereikia. Patirtis moko žmogų, kad ne kiekvienas čia pakankamai išmano, kas apie sveikatą ir vaistus. kalba.

Daug blogiau yra su pasaulėžiūrine sritimi. Čia jau ne kiekvienas susivokia, kad ir šios srities klausimai turi savo nekintamus atsakymus. Kokiu nors greitu viršiniu patyrimu nepajusi, kuris atsakymas teisingas, kuris klaidingas. Klaidingas atsakymas į pasaulėžiūrinius klausimus savo efektą turi, bet ne tokį greitą, kaip į kūną patekusi netinkanti medicina. Priešingai — pasaulėžiūros klausimais juo kuris daugiau, drąsiau ir beatodairiškiau kalba, tuo jis skaitomas nuostabesniu žmogumi, filosofu, nors ta "filosofija" nekartą yra tik drąsaus diletanto improvizacija. Mažiau čia klaidų padaro pripažįstantieji apreiškimą, tačiau ir jų tarpe kiek pasitaiko tokių drąsių improvizatorių, parodo skirtingų religijų ir sektų skaičius. Žmogaus pasaulėžiūriniai klausimai, žmogaus gyvenimo moralės sritis yra labai konkretūs ir kiekvieną asmeniniai liečią klausimai. Tačiau tuos klausimus ir atsakymus teisingai suvokti vien savu improvizuotu sprendimu yra sunkiau, negu medicinos nesimokiusiam suvokti žmogaus organizmo sveikatos klausimus.

O blogiausia mūsų laikais yra su politika. Čia tiek katalikai, tiek nekatalikai mūsų laikais daro didelę klaidą manydami, kad politikos darbui tinka kiekvienas, kas jo užsimano. Yra senas pasakymas: ars artium est cura animarum, t. y. menų menas yra patarnauti sielomsžmonėms. Tuo menų menu reikia laikyti ne vien pastoraciją, kaip paprastai norima šį posakį taikyti. Tuo menų menu yra ir žmonių gyvenimo tvarkymas, taigi ir politika. Visos tos sritys liečia žmogų: ar jis bus traktuojamas kaip auklėtinis mokykloje bei šeimoje, ar kaip tikintysis bažnyčioje, ar kaip pilietis valstybėje—visais atvejais yra liečiamas tas pat žmogus ir jo reikalai. Visi sutinka, kad ne kiekvienas, kurs šiandien užsimanė, šiandien jau ir tinka būti kunigu, mokytoju. Tačiau ne visi supranta, kad ne kiekvienas, kurs šiandien užsimanė, jau tinka ir gali būti politiku. Nekalbant apie tolesnę praeitį, Napoleono, Hitlerio bei Mussolini keliai ir finalas ne visų pakankamai įvertinami. O jie visi trys yra klasiški pavyzdžiai politinio darbo improvizatorių. Didžiausiam apgailestavimui reikia konstatuoti, kad ir mūsų laikais ne viena valstybė turi tik tiek parengtų politikų. Nuo šio fakto daug kenčia atskiros tautos ir visa žmonija.

Politikos sritis ir politikos veikla yra ne vien atsakinga, bet ir komplikuota. Šį klausimą tinkamai vertinant turėtų būti aišku, kad ir politiniam darbui žmogus privalo būti paruoštas nemažiau, kaip pastoracijai, auklėjimui ar įvairioms intelektualinėms profesijoms. Politikos darbui pasiruošimas, kaip ir pats darbas, yra sudėtinis ir nelengvai pasiekiamas dalykas. Geram politikui yra būtinas net keliose srityse pakankamas išsimokslinimas. Tokios politikui būtinos sritys yra: viena antrą papildančios naturalioji ir krikščioniškoji etika, net kelios sritys teisės mokslų, ekonomija, sociologija. Naudingų būtų galima dar ir daugiau pavadinti, tačiau kas leisis į politikos darbo laukus nepažinęs kaip reikiant nors šių pavardintų sričių, visada bus didesnis ar mažesnis improvizatorius rizikuojąs sau nepasisekimu ir visuomenei nuostoliu. Geras pedagogas, geras visuomenininkas, geras karys, geras kurios nors srities profesionalas tuo pačiu dar nėra ir geras politikas. Jis gali būti ir geru politiku, jeigu savo iniciatyva ar kurių nors aplinkybių pagalba pakankamai pasiruošė politiniam darbui. Tokių politikų turi beveik kiekviena tauta. Ir praeityje ir mūsų laikais įvairiose tautose pasitaikė ne tik gerų, o net žymių politikų iš katalikų kunigų tarpo. Tai nėra pripuolamas reiškinys. Daugelyje kunigų paruošimo institucijų anos politikui, valstybininkui ir visuomenininkui reikalingos mokslo

srity yra tiek aukštai pastatytos, kad iš jų išėjęs kunigas tose srityse tikrai daugiau nusimano už daugelį pasauliečių intelektualų.

Atgaudama laisvę mūsų tauta ir valstybė bus reikalinga visokių specialistų, bus reikalinga gerų auklėtojų, visuomenininkų, tačiau pirmiausia ir labiausia bus reikalinga gerų valstybininkų, gerų politikų. Jie savaime neatsiranda. Tiek jų bus, kiek jų bus paruošta, ar kiek jų patys tam darbui pasiruoš. Šiai būtinai tautos ir valstybės gyvenimo sričiai turi ruoštis ne šiandieniniai seniai, o šiandieninis jaunimas. Kada jaunas žmogus šiai gyvenimo sričiai turi ruoštis? Suprantama, kad ne tada laikas pradėti, kai sulaukęs 20-21 metų gauna visas piliečio teises ir pareigas. Pasiruošimas turi prasidėti anksčiau gilinantis į anas paminėtas mokslo ir gyvenimo sritis. Kiekvienas besimokąs jaunuolis, kurs nėra apatiškai ar egoistiniai nusiteikęs, kad šalia jo tebūnie nors ir tvanas (kurs ir jį nuneštų), turi ne vien galvoti, kas kraštą ir tautą tvarkys, bet turi tinkamai pasiruošti reikale ir pats tam darbui būti tinkamu. Ne retai pasitaiko, kad tautos ir valstybės reikalai bet kurį asmenį šiam darbui pašaukia ir prieš jo norą. Valstybėje ne vien karo tarnyba yra privaloma: atsitinka, kad ir iš kitokios tarnybos tautai ir valstybei neleidžia jos nariui atsisakyti jo pilietinė sąžinė. Tačiau visada reikia atsiminti, kad būti tinkamu valstybininku ir politiku nepakanka vien patriotizmo. Reikia tinkamo pasiruošimo. O ruoštis ateičiai yra šiandieninio jaunimo pareiga.

AR REIKIA JAUNIMUI DOMĖTIS POLITIKA?

(Pasikalbėjimas su prof. K. Pakštu)

"Tėvynės Sargo" redakcija kreipėsi į mūsų žymųjį mokslininką ir visuomenės veikėją prof. K. Pakštą, pateikdama jam keletą klausimų jaunimo ir politikos reikalu. Profesorius maloniai sutiko į pateiktuosius klausimus atsakyti ir ta proga pareiškė nemaža labai įsidėmėtinų minčių tiek jaunimo ir politikos, tiek apskritai lietuviškosios politikos klausimais. Pirmoj eilėj pasikalbėjime buvo iškeltas klausimas:

— Ar Tamstos nuomone lietuvių akademinis jaunimas, pirmoje eilėje katalikiškas, turėtų domėtis politika?

— Aš pradėjau domėtis politika dar pradžios mokykloje, kai man buvo 12 metų. Tuo metu man pasidarė įdomi lietuviška politinė spauda. Labai suprantama—tuomet aš labai mažai apie politiką nusimaniau. Bet skubinau šviestis, skaitydamas atsitiktinai patenkančias į mano rankas politines ir revoliucines knygeles. Mano jaunystės pirmasai ir beveik vienintelis politinis tikslas buvo Lietuvos laisvė, o kiek vėliau, "Draugijos" įtakoje, aš jau pradėjau domėtis ir kitais politikos klausimais, kaip žemės reforma, lietuvybės atsilaikymas prieš svetimas įtakas ir t. p. Labai atidžiai sekiau lietuvių atkaklią kovą už savo kalbos teises Vilniaus vyskupijoj. Kunigų Dambrausko-Jakšto, Tumo ir kitų veikėjų tvirtas nusistatymas ir jų mokėjimas ginti lietuvybės reikalus sukeldavo many didelį pasigėrėjimą. Ir šiuo metu tebesu tos nuomonės, kad jaunimas anksti privalo susidomėti kultūringa politika. Lietuvių politikos kertinis akmuo—Lietuvos laisvinimas. Šiame šventame darbe niekuomet nebus darbininkų perdaug. Laisvę atgavę, juk porėsime Lietuvoje geriausios, teisingos tvarkos ir gerovės. Tai kaip gi visa to pasieksime, būdami politiniais ignorantais?

— Kuriais keliais ir būdais turėtų reikštis to jaunimo politinis pasiruošimas?

— Amerikos vidurinėse mokyklose beveik visur dėstomas suprastintas politikos mokslas, dažnai vadinamas "Civics". Visai dar jauni vaikai supažindinami su šalies konstitucine tvarka. Ir tai labai gražu. O gi universitetuose aptinkame kursus, vadinamus "Political Science", kurių klauso geroka dalis studentų, einančių socialinius mokslus. Žinoma, lietuviška politika negali pasitenkinti bet kurių mokyklų patiekiamomis bendromis žiniomis. Lietuviška politika labai specialus ir plačių žinių reikalaująs klausimas. Tad reikia daug skaityti tinkamos literatūros ir lavintis diskusijose savybės rateliuose. Konstitucinės teisės pagrindai, teisės filosofija, Lietuvos ir visų jos kaimynų (ypač Rusijos ir Lenkijos) istorija, politinė geografija, politinė ekonomija, darbo unijų klausimai, statistika ir sociologija gali labai praturtinti smegenis, besiruošiančius veikliau nusiteikti politikoje. Lietuviui politikui būtiniausia plačiau susipažinti su lituanistika, nes jis dabar, svetur gyvendamas, privalo būti savo tautos ambasadorium ir savo protu aiškiau šviesti mūsų reikaluose nenusimanančioje svetimoje visuomenėje. Mano supratimu, politikai labai naudingas yra apsipažinimas su kultūros filosofija. Specifiniai Lietuvos klausimai (jos pavergimas, jos žudymas, jos sienų klausimas) irgi turi didelės prasmės mūsų žūtbūtinėse politinėse kovose už savo laisvę. Kaimynų pažinimas ir pramokimas rasti tarp jų Lietuvai draugų irgi yra aukštos rūšies politinis menas. Izoliacija mus žudo. Iš nelaimių išsirisime ir suklestėsime turėdami daugiau draugų savo pasieniuose. Politika tai visuomeninis, socialinis mokslas. Tad ir dera jį gilinti visuomeninėmis priemonėmis, t. y. per moksleivijos ir studentijos politinius ratelius, per pasikalbėjimus ir gražias diskusijas. Jau nuo jaunų dienų reikia mokintis gražiau ir turiningiau prabilti draugų tarpe, nes vėliau per mažas lūpas gal nebegalės didelė išmintis išsiristi...

— Kokios pagrindinės problemos turėtų sudaryti jaunimo politinio pasiruošimo turinį?

— Tai labai platus ir sudėtingas klausimas. Pati pagrindinė mūsų tautos politinė problema tai šekspyrinės tragedijos **"To be, or not to be?"** Patinka ar nepatinka toks tragiškas klausimo pastatymas—bet gilintis į jį mes privalome, jeigu norime savo likimą suprasti. Lietuvos problema žymiausia dalimi yra geopolitinė: kaip mažoje erdvėje, besinaudojant labai mažais medžiaginiais ištekliais, negausingai tautai atlaikyti žiaurų spaudimą, einantį iš didžiųjų erdvių, milžiniškai gausingų tautų, didelių išteklių? Kuriuo būdu negausinga tauta galėtų virsti didinga savo valios galybe, savo kūrybos skaistumu ir turiningumu? Kadangi šis likiminis klausimas yra svarbu ne vien tik lietuviams, bet ir visoms tautoms nuo Baltijos iki Adrijos ir iki Kaukazo, tai iš čia plaukia gyvybinių reikalų bendrumas, apimąs stambią erdvę su pusantro šimto milijonų gyventojų. Jei atgaivintume Vytautinę idėją, tai mes turėtume bandyti kartu su kitomis tautomis organizuoti apsaugos ir gerovės tikslams didžiulę Vidurinės Europos Federaciją. Tokios pastangos reikalautų iš mūsų didelio pažinimo tarptautinių reikalų, didelio politinio veiklumo, tarpusavio sutarimo, gilios politinės tolerancijos ir sugebėjimo ieškoti mažas tautas jungiančių pradų.

Mes, nuskriaustieji ir paniekintieji, turime įvesti politikon teisybės ir teisingumo, meilės ir maloningumo ilgesį. Tai bus labai krikščioniškas mūsų įnašas, kuris ilgainiui gali duoti gražių vaisių. Kitų sukti ir apsukti, mes turime išmesti iš savo politikos įvairias suktybes. Visų tautų tremtiniai politikai, taipgi ir jaunimas, privalėtų rimčiau, išsamiau apgalvoti ir nagrinėti savo likiminius klausimus šio amžiaus lūžyje ir milžiniškų kovų verpetuose tarp švelniosios mūsų tradicinės kultūros ir stipriai organizuoto melo karalystės, milžiniškos vergų stovyklos.

Tad mūsų kultūros ir civilizacijos krizė ir bus bene pagrindinė sociopolitinė problema ir studijų objektas.

— Kaip katalikų akademinis jaunimas turėtų žiūrėti į krikščioniškąją demokratiją, jos principus, judėjimą ir jaunuomenės jame dalyvavimą?

— Kultūriniu požiūriu Lietuva juk yra Vakarų Europos dalis. Lietuvos krikšč. demokratija yra irgi sena giminė tokių pat politinių sąjūdžių Vakarų Europoje. Krikšč. demokratijos principai tvirčiau nusistovėję kaip daugelio kitų partijų, bet kartu jie nepastoja kelio į pačias pažangiausias reformas. Vakarų Europos akademinis jaunimas šitame sąjūdy gausiai dalyvauja, tai kodėl gi lietuvių jaunimas turėtų būti mažiau dinamiškas? Atsimenu, studentu būdamas, 1920-23 m. parvykdavau iš Šveicarijos atostogų Lietuvon ir dažnai dalyvaudavau lietuvių krikšč. demokratų įvairiuose subuvimuose, kuriuose dalyvaudavo labai gausiai ir jaunų studentų. Politinis kat. studentų veiklumas buvo labai reikalinga sąlyga organizuotam patriotizmui kelti. Jei 1917-20 m. šimtai labai veiklių ateitininkų nebūtų dalyvavę politikoje, tai tektų abejoti ar Lietuvos valstybė būt buvusi atstatyta. Krikščionybė juk tuomet buvo ir dabar tebėra pilnutinėje, visuotinėje, veiklioje ir nepermaldaujamoje opozicijoje bolševizmui. Krikščioniškas jaunimas tuo sunkiausiu metu (1917-20 m.) gausiai dalyvavo patriotinėje propagandoje, gausiausiai stojo į karo mokyklą, savanoriais į armiją, rašė proklamacijas ir sakė tūkstančius prakalbų visuose Lietuvos kampuose, Sakoma, kad jaunųjų žodis nebuvęs pilnas išminties, buvę klaidų padaryta. Gal būt... Bet per tas klaidas jis realizavo patį didžiausią stebuklą— Nepriklausomą Lietuvą, tą didįjį sapną, tą šviesiausią svajonę... Tai buvo herojiškų jaunuolių darbas. Taip, tai buvo krikščioniškosios demokratijos simpatikai ar sekėjai, kartu gi jie buvo Basanavičiaus, Maironies ir Vaižganto svajonių vykdytojai. Tai kas, kad jie kalbėjo už žemės reformą! Kaip matote, krikščioniškoji studentija pas mus turi jau gan senas politinės veiklos tradicijas, kurios ateity gali būti labai pravarčios, kai teks aktyviai pasipriešinti iš Rusijos atneštai barbarijai ir sugrąžinti Europos kultūrą į Lietuvą, įsijungti į milžinišką visų šviesių europiečių žygį į laisvę...

— Kaip žiūrite į kunigų dalyvavimą politikoje?

— O gi taip, kaip, pavyzdžiui, gydytojų, inžinierių ir profesorių. Jeigu kiekvienam luomui būtų leista dirbti tiktai savo profesijoj, tai kunigams ir gydytojams neturėtų būti vietos ne tik politikoje, bet ir literatūroje, gal net labdarybėje. Tuomet neturėtume Basanavičiaus, Kudirkos, Pietario, Maironies, Vaižganto, Jakšto ir Krupavičiaus, kurie taip gražiai praturtino mūsų kultūrą ir visuomeninį gyvenimą. Daug važinėdamas po Lietuvą, kunigų tarpe aptikdavau labai išmokslintų ar šiaip tikrai įdomių žmonių, kurių išbraukimas iš visuomeninio ar politinio gyvenimo būtų grynas nuostolis mažai tautai. Žinoma, po sovietinės okupacijos kunigas Lietuvoje pasidarys tikra retenybė; jo nebematysime ne tik politikoje, bet ir bažnyčiose dažnai kai kur jų nebebus. Tad kunigų dalyvavimas politikoje darosi visai nebeaktualiu kokiam ilgesniam laikui. Dauguma mūsų kunigų jau bus mirę pirmose kankinių eilėse už savo tikybą, už Lietuvos laisvę...

— Ar neperdidelis yra lietuvių partinis susikaldymas?

— Šį klausimą atsakydamas, prisiminsiu vieną mažą epizodą, kuris giliai įsmigo į mano sąmonę ir neišdilo per 30 metų. Bene 1921 m.

vasarą, važiuodamas iš Rygos į Kauną, traukiny susitikau pažįstamą prof. Joną Šimkų, buvusį prekybos ir pramonės ministerį, sąžiningą liberalą su maskvietišku pamušalu. Jis sėdėjo ir šnekučiavo su savo senu pažįstamu p. Lehrs, Amerikos konsulu Rygoje. Ponas Lehrs buvo Maskvoje gimęs ir augęs amerikietis ir kalbėjo rusiškai geriau už vidutinius rusus. Kaip studentas, aš labai domėjausi šių patyrusių politikų kalbomis, kurios sukosi apie Baltijos respublikų partijas ir politiką. Ponas Lehrs nesidžiaugė Latvijos ir Estijos labai dideliu partiniu susiskaldymu ir kėlė iš jo kylančias dideles negeroves. Bet jis pagyrė lietuvių valstybingumą, nes jos Seime tuomet viena pažangi ir moderatiška krikšč. demokratų partija turėjo absoliutinę daugumą, o gi greta jos ten buvo vėl tik viena stambi partija—valstiečių liaudininkų. Dviejų žymių liberalų sutarimas, kad partijų gausumas labai kenkia mažoms tautoms, buvo man paskatinimas truputį daugiau tuo man nauju klausimu susidomėti. Vėliau tuo pačiu klausimu kai kuomet pasikalbėdavome su didžiuoju mūsų filosofu St. Šalkauskiu. Jis irgi didelį partijų gausumą laikė politinės degeneracijos ženklu. Būdamas didesnių tobulybių šalininkas, prof. Šalkauskis pakritikuodavo visas partijas, kurių nei vienai jis nepriklausė, bet vis dėlto buvo artimas tik vienai krikšč. demokratų partijai.

Vid. Europos Federaciniame Klube prof. Joseph Macek, labai žymus Čekijos ekonomistas ir politikas, Masaryko draugas, socialistas nemarksistas, turėjo paskaitą apie didelio politinio susiskaldymo kenksmingumą, žudantį pačią demokratiją. Pagal jo išvedžiojimus, proporcinė rinkimų sistema labai didinanti partijų skaičių. Jis siūlė mažoritarinę britų ir amerikiečių rinkimų sistemą. Diskusijose ir kiti klubo nariai jo pažiūroms pritarė. Partijų didelis gausumas tikrai kenkia mažai lietuvių tautai, tačiau nesimato dabar praktiškos išeities, kaip jų skaičių sumažinti, kaip jas sujungti į didesnius organizmus, kuomet daugelis nori būti vadais ir savo sugalvotus mažus politinius skirtingumus stato aukščiau už tautos laisvę ir jos interesus.

ENCIKLIKŲ REIKŠMĖ VISUOMENINIAM GYVENIME

Susirūpinimas enciklikų dėstymu JAV katalikų mokyklose yra priminimas ir mums.

William G. Downing, ekonomikos ir sociologijos Creighton universitete, Omaha, Nebraska, profesorius ir Katalikų Ekonominės Draugijos, ekonomikos mokymui komiteto pirmininkas, žurnale "America" (Vol. 89 nr. 2, 1953) svarsto Amerikos katalikų aukštose mokyklose enciklikų mokymo klausimą. Jis pasisako, ar yra pastebimas enciklikų mokymo progresas, kurie yra to mokymo trūkumai, jų priežastys ir kokie ieškotini keliai trūkumams pašalinti. Čia duodamas W. G. Downing straipsnio suglaustas atpasakojimas ir jo gale savos pastabos.

Šitame ir pirmesniuose "America" žurnale tilpusiuose jo straipsniuose autorius iškelia, kad platesnis katalikų aukštųjų mokyklų auklėtinių supažindinimas su svarbiomis enciklikomis, kaip Popiežiaus Pijaus XI enciklika: "Quadragesimo Anno", kurioje duota naujas katalikų

socialinės doktrinos nušvietimas, ypatingai mūsų laikų revoliucinėje epochoje, yra labai svarbus ir būtinai reikalingas gilesnio įsisąmonimo. Tai turi būti padėta į katalikiškojo mokymo ir auklėjimo pagrindą. Tačiau atlikti ir paskelbti tuo reikalu tyrinėjimai parodė, kad prieš dvejus, trejus metus katalikų socialinės doktrinos mokymui JAV katalikų Aukštose mokyklose dar nebuvo parodytas pakankamas dėmesys.

Toliau statomas klausimas: **Ar įmatomas šiame reikale progresas:** Atsakymui į tą klausimą, kaip W. Downing nurodo, yra reikalingas kasmetinis patikrinimas, nes tik tada bus įmanoma pozityviai į tokį klausimą atsakyti.

Kaip tik naujas toks patikrinimas buvo atliktas 1952 m. rugsėjo mėnesį. Iš 208 anketų, pasiųstų įvairių katalikų universitetų ir kolegijų dekanams ir profesoriams, buvo gauta 90 atsakymų, kas apima apie 43% JAV katalikų universitetų ir kolegijų, neskaitant seminarijų.

Klausimai, į kuriuos universitetus ar kolegijas bakalauro laipsniu baigusieji (graduate) turėjo ar galėjo atsakyti buvo: Kas jūsų manymu yra "socializmas"? Kokios yra išskirtinės žymės britų socializmo? Ar manai, kad šiame krašte yra pasireiškusi socialistinė kryptis? Ar Bažnyčia aprobuoja kapitalizmą? Ar gali nurodyti pagrindinius katalikų socialinius nuostatus, kurie būtų reikalingi žinoti, sprendžiant priverstinį sveikatos draudimą, valstybės organizuojamą socialinį draudimą? Kas yra socialinis teisingumas? Ar socialinės enciklikos įpareigoja tikinčiojo sąžinę? Ar yra moraliniai nuostatai, pagal kuriuos būtų galima spręsti kainų, pelno ir algų teisingumą? Ar Bažnyčia siūlo specifinį kelią ekonominės bendruomenės organizavimui? Ar Bažnyčia favorizuoja darbininkų dalyvavimą pelno paskirstyme? Ar Bažnyčia pripažįsta darbininkų dalyvavimą įmonių tvarkyme?

Tokie klausimai jau, žinoma, parodo, kad neužtenka bendro susipažinimo su katalikybės socialiniais principais, bet yra reikalingas ir specialus pasiruošimas, kurį gali duoti nuodugnesnis enciklikų nagrinėjimas. Atsakymuose į aukščiau pastatytus klausimus rasta nemaža prieštaravimų, ir tai jau parodo, kad ir paskutiniais laikais tuo reikalu progresas yra nežymus. Ir tai ypač tinka didesniesiems universitetams ir kolegijoms; mažose kolegijose progreso yra pastebėta.

Kokios yra to nežymaus progreso priežastys? Pagrindinė priežastis, atrodo, yra ta, kad didelė dauguma katalikų auklėjimo vadovų nepakankamai yra įsisąmoninę katalikų socialinės doktrinos, kaip mokomojo dalyko, svarbą. Tai galima paaiškinti tuo, kad seniau katalikų socialinės doktrinos reikšmė nepakankamai būdavo pabrėžiama ir kad tie, kurie dabar tvarko katalikų auklėjimo politiką, yra produktas to praeities katalikų auklėjimo. Ir tai iš dalies yra visai natūralu, kad jie ir neapsisprendžia, jog mokymas katalikų socialinių principų yra esminė katalikų aukštojo ir aukštesniojo mokslo dalis. Kitos humanitarinių dalykų kolegijos nejaučia aiškios prievolės įvesti Bažnyčios socialinio mokslo nuodugnesnį mokymą visiems humanitarinių mokslų studentams. Visai maža dekanų ir dėstytojų nusiskundžia, kad trūksta pakankamai pasiruošusių dėstytojų, ypatingai tokį dėstymą organizuojant platesniu mastu. Juk tuo atveju didesnėms institucijoms reiktų nuo trijų iki penkių specialių dėstytojų, kurių iš tikrųjų ir taip stokoja. Nemažai nusiskundžia ir tuo, kad universitetų ir kolegijų programos ir taip jau yra perkrautos įvairiais religiniais ir filosofiniais kursais ir kad nebelieka vietos platesniam naujų dalykų įvedimui. Dar kiti yra pareiškę nuomonių, jog jie lauktų iš pačių studentų, kad jie, savu ruožtu, imtųsi enciklikų studijavimo iniciatyvos. Daugelio kolegijų vyresnieji prisipažįsta, kad jie labai džiaugtųsi šių dalykų įvedimu ir praplėtimu, bet tiesiog neranda galimybių šiai problemai išspręsti.

Ir sutinkant, kad eilė čia keliamų priežasčių turi ir realaus pateisinimo, nenormali būklė lieka. Tuo istoriniu metu, kada Bažnyčia ir visuomenė ypatingai reikalinga gerai pasiruošiusių socialinėje srity katalikų intelektualų, dauguma katalikų kolegijų ir universitetai jų dar neduoda.

Visas reikalas svarbiausia pareina nuo to, kokią vietą skirti katalikų socialinei doktrinai dėstomųjų dalykų ir vertybių gradacijoje. Jei socialinis laivinimas ir auklėjimas būtų statomas pirmoje vietoje, būtų rasta išeičių ir dėstytojų trūkumui pašalinti, ir vietos dėstomose programose, ir kitoms kliūtims nugalėti. Reikia atsidėjus persvarstyti, kas yra perkrauta, kuo perkrauta ir kas perkrovė.

Vienas dalykas yra tikras, kad ligšioliniu keliu nebus sulaukta katalikų pasauliečių vadovavimo, kurio Bažnyčia prašo ir laukia, o Amerika ir visas pasaulis yra jo reikalingas. Popiežius Pijus XII savo 1951 metų kalėdinėje kalboje-sveikinime iškalbingais ir įsidėmėtinais žodžiais pavaizdavo Bažnyčios vaidmenį taikos įgyvendinime, — taikos šeimoje, taikos valstybėje ir taikos tarp valstybiniuose santykiuose. Jis pareiškė, kad Bažnyčios misija, — įgyvendinimas krikščioniškos santvarkos—yra tikrosios taikos pagrindas ir garantija.

Ir iš tikrųjų būtų perdaug laukti iš katalikų universitetų ir kolegijų paruoštų vyrų ir moterų, atitinkančių minėtą Popiežiaus raginimą, kol mūsų auklėtojai nesuras kelių ir būdų gilesniam įsąmonimui visiems kolegijų auklėtiniams pagrindinių katalikų socialinės doktrinos tiesų. Dabar, kaip vienas korespondentas, tame pačiame "America" žurnale pažymi, eiliniai kolegijų obsolventai neretai pareiškia ekonominiais, politiniais ir socialiniais klausimais savo nuomones, kurios tiesiog prieštarauja Bažnyčios mokslui. Ir kito pastebėjimas padeda pavaizduoti tikrai susirūpinimo vertą dabartinę būklę: šimtmetinės kolegijos ir universitetai kasmet dešimtimis tūkstančių išleidžia ambicingų, energingų ir aukštai išlavintų jaunų vyrų ir moterų, kurie turėjo progos studijuoti ir socialinę filosofiją, tačiau kurių "teisingumo" laisvės" "autoriteto" koncepcijos ir religijai skyrimas vietos bendruomenėje ir įvairiose gyvenimo srityse rimtai prieštarauja toms tiesoms, kuriomis grindžiama krikščioniškos santvarkos įvedimas.

Katalikų Ekonominė Draugija savo vestais apklausinėjimais nustatė, kad ekonomikos dėstytojai beveik vienbalsiai pasisakė už katalikų socialinės doktrinos iterpimą į ekonominių dalykų kursus, kiti be to dar pasisakė už atskirus, papildomus tuo klausimu kursus ir taip pat beveik vienbalsiai pasisakė, kad katalikų socialinių principų mokymas būtų išplėstas visiems humanitarinius mokslus studijuojantiems studentams.

Prof. W. G. Downing keliamas katalikų socialinės doktrinos katalikų auklėjime ir mokyme klausimas, kad ir netiesioginiai, paliečia ir lietuvių šviesuomenę, ypatingai akademinę jaunuomenę. Juk ir mes sau galėtume pasistatyti klausimus: Ar Lietuvių katalikų šviesuomenė pakankamai yra susipažinusi su Bažnyčios skelbiama socialine doktrina? Ar dauguma mūsų šviesuomenės ir akademinio jaunimo tiksliai atsakytų į tuos, anksčiau suminėtus, Amerikos katalikų aukštųjų mokyklų auklėtiniams statomus klausimus? Ar mūsų katalikiškoj spaudoje pasirodžiusiuose straipsniuose ir autoritetingai skelbiamose pažiūrose nepasitaiko teigimų, prieštaraujančių katalikų socialinio mokslo doktrinai ir popiežių enciklikoms? Kiek mūsų save laikančiais autoritetingais visuomenininkais yra gerai išstudijavę: "Rerum Novarus", "Quadragesimo Anno" ir kitas reikšmingas popiežių enciklikas?

Tur būt, daugelis sutiks, kad ir lietuvių katalikų šviesuomenės ir katalikų akademinės jaunuomenės šiais klausimais būklė yra verta

rimto susirūpinimo. Reikia ir mums paieškoti kelių ir būdų tokios būklės pagerinimui.

Būtų ne tik labai džiugu, bet ir būtinai reikalinga, kad lietuvių katalikų šviesuomenės organizacijos ir ypatingai katalikų akademinis jaunimo organizacijos turėtų ne tik sporto, literatūros ir kitų šakų būrelius ar sekcijas, bet ir sociologinius - visuomeninius būrelius - sekcijas, kuriose kaip tik kreiptų didesnio dėmesio į katalikų socialinės doktrinos studijavimą ir reikšmingųjų tais klausimais enciklikų nagrinėjimą.

Neseniai—1951 metais, visas katalikiškas pasaulis šventė "Rerum Novarum" 60-ties ir "Quadragesimo Anno" 40-ties metų sukaktis. Šių reikšmingiausių katalikų socialiniais klausimais enciklikų minėjimai mūsų katalikiškoje spaudoje ir katalikų intelektualų organizacijose praėjo blankiai arba visai negirdomis.

Mes trokštame laisvės, teisingumo ir krikščioniškos taikos atstatymo mūsų pavergtai tėvynei. Tačiau ar pakankamai esame įsisąmoninę, kuriais keliais tas atstatymas turi būti ir turės būti organizuojamas ir įgyvendinamas? Ar neieškome kartais diogeniškais keliais šviesos pakankamai nepamatydami, kad Bažnyčia, ypač paskutinėmis dešimtimis metų, krikščioniškos santvarkos klausimais yra davusi ir duoda tai šviesai surasti tiek daug autoritetingų nurodymų, kurių mes nespėjame nei aprėpti.

V. Tunkiškietis

EUROPOS JAUNIMO SĄJŪDIS

Ilga istorija ir ypač paskutinysis karas parodė, jog Europos kraštų vienas nuo kito išsizoliavimas ir jos tautų siauras nacionalizmas šiam kontinentui tik žalos neša. Iš tikro Europa natūraliai yra vienas ūkinis, kultūrinis bei politinis vienetas, kuris tik savo nelaimei suskilo ir atskiros jo dalys viena nuo kitos atsitvėrė neperžengiamomis sienomis.

Šio dalyko suvokimas plačiau žvelgiančius Europos ūkio, politikos bei kultūros atstovus paskatino imtis akcijos, nesikesinant į Europos tautų etninį savitumą bei europinių valstybių nepriklausomybę, kurti Europos tautų bendruomenę, kuri dabar susiskaldžiusį kontinentą sujungtų į vieną tvirtą ūkinį, kultūrinį, politinį bei apsigynimo vienetą, pajėgų laiduoti kontinento visokiariopą pažangą ir laisvą demokratinį gyvenimą. Šios akcijos rezultatas yra iš įvairių tarptautinių Europos sujungimo šalininkų sąjūdžių 1948 m. susiformavęs Europinis Sąjūdis.

Šiai idėjai neliko abejingas ir Europos jaunimas. Šalia Europinio Sąjūdžio tuojau pradėjo Europos apjungimo mintim domėtis įvairūs tarptautiniai europinio jaunimo sąjūdžiai ir net kurtis nauji specialiai Europos vienybės idėjai propaguoti ir kovoti už jos įgyvendinimą. Šioms Europos vienybės šalininkų jaunimo grupėms pagaliau susijungus, ir susiformavo plataus masto tarptautinis Europos Jaunimo Sąjūdis, kurio Taryba buvo įkurta 1952 m. kovo mėnesį. Šiame sąjūdyje matome įsijungusius krikščionių demokratų, socialistų, liberalų, konservatorių, federalistinį ir nepriklausomąjį jaunimą. Jo priešai tėra komunistai, neutralistai ir nacionalistai.

Sąjūdžio tikslas—prisidėti prie jungtinės Europos suorganizavimo bei įgyvendinimo. Tai viso sąjūdžio pagrindinė idėja, kuriai įgyvendinti jis statosi sau visą eilę su jos vykdymu susijusių tikslų.

Pirmiausia, jungtinė Europa liks tol tik pageidaujamu dalyku, kol jos idėja neapims plačių Europos gyventojų masių ir bus atstovaujama tik negausaus intelektualų, visuomenės veikėjų bei politikų būrio. Antra—jungtinę Europą tvirtai suorganizuoti bus neįmanoma tol, kol tuose plačiuose visuomenės sluogsniuose nebus tvirtos ir aiškios europiečio sąmonės, kaip dabar yra tvirta paskiros tautos nario sąmonė. Pagaliau jungtinės Europos nebus ir tol, kol nebus pradėta praktiškai ją jungti, o pasitenkinama tik kalbomis. Šie dalykai ir apsprendžia Sąjūdžio tikslus. Tai Europos vienybės propaganda, europiečio sąmonės jaunimo tarpe formavimas ir pastangos, kad įvairiose srityse būtų pradėtas ir vykdomas europinis apsijungimas.

Keliai į tikslą

Europos vienybės idėjai išpopuliarinti Europos Jaunimo Sąjūdis imasi plačios propagandos. Pernai metais jaunimui Europos apsijungimo idėja sudominti buvo pravesta plati kompanija. Jos metu jaunimo organizacijų pastangomis buvo surengta 650 studijinių posėdžių, tarptautinių susitikimų, kongresų bei studijinių kelionių, įvairiuose Europos kraštuose įvyko apie 600 kitų tuo pat tikslu konferencijų, išleista 221 specialus numeris įvairių laikraščių ir brošiurų, kurių išplatinta per 1.500.000, paskleista septyniomis kalbomis 710.723 egz. Sąjūdžio laikraščio "Europos Jaunimas" ir 81 sasiuvinis diskusijoms medžiagos šešiomis kalbomis, surengta šešiomis kalbomis plačiu mastu ir septyniomis siauresniu paroda "Europos Jaunimas" ir t. t.

Tuo pat metu dedamos pastangos turėti visuose kraštuose į Europos Jaunimo Sąjūdį įsijungusias organizuoto jaunimo grupes. Ir šioj srity jau pasiekta gerų rezultatų. Tokios grupės veikia visose Europos valstybėse, neišskiriant net ir Turkijos.

Europiečio sąmonei jaunimo tarpe formuoti plačiu mastu tarnauja įvairių europinių problemų svarstymas, kurios parodo, kad Europos tautos yra surištos bendro likimo, bendros europinės kultūros, bendrų ūkio, politikos ir apsaugos reikalų. Kokiom problemom Europos Jaunimas domisi, gali būti geras pavyzdys Edinburghe, Anglijoj, įvykusio jaunimo sąskrydžio nagrinėti klausimai. Jame dalyvavo 15 tautų atstovai, pasiskirstę į 11 darbo sekcijų. Jose buvo nagrinėjama Schumano planas, darbo klausimai, anttautinės įstaigos, atostogų ir laisvalaikio bei filmo, spaudos ir radijo, jaunimo darbo ir ateities auklėjimo, studentų gyvenimas, Europos gynybos bendruomenė, maisto ūkis ir t. t.

Neabejotina, jog sukurti jungtinę Europą yra sunkus uždavinys. Šį darbą trukdo ne tik įvairūs ūkiniai bei darbo nuostatai ir įstatymai, kultūrinis užsidarymas, profesionalų diplomų užsieny nepripažinimas ir neleidimas verstis savo profesija bei daug kitų panašių dalykų. Šitoms kliūtims pašalinti reikės daug laiko. Ir tai nebus galima vienu kartu pašalinti, o tik palaipsniui. Todėl Europos Jaunimo Sąjūdis deda pastangų, kad jau dabar būtų pradėta šalinti Europos kraštus skiriantieji barjerai. Taip jis reikalauja, kad nedelsiant būtų įvesta laisva tarp įvairių kraštų spaudos cirkuliacija, suderinta universitetų programos ir diplomai bei vykdomas plačiu mastu pasikeitimas profeso-

riais ir studentais, angliakasių ir kitų sunkiosios pramonės šakų specialūs kursai jaunimui ir eilės kitų panašių dalykų, kurie sudarytų vis palankesnes sąlygas europiečiams tarp savęs suartėti ir palaipsniui jau šalintų kliūtis jungtinei Europai susikurti.

Praėjusį rudenį Haagoje įvykusioj konferencijoj, kurioje dalyvavo apie 200 atstovų iš įvairių kraštų, buvo sukurtos keturios sekcijos, kurios visą Sąjūdžio darbą ir kreips atitinkama linkme, būtent auklėjimo, kadrų stažo ir informavimo, informacijos bei propagandos ir politinė.

Tremtiniai Europos Jaunimo Sąjudyje

Nuo pat Europos Jaunimo įsikūrimo pavergtųjų kraštų jaunimas domisi šiuo sąjūdžiu ir jame dalyvauja, kiek tik esamos sąlygos leidžia. Tačiau ligi šiol jie daugiausia bandė į Europos Jaunimo darbą įsijungti kaip tautinės grupės arba per įvairias tarptautines jaunimo organizacijas, kaip per krikščionių demokratų jaunimo ir kit. Pastaruoju laiku betgi dedama pastangų apjungti visas tremties jaunimo grupes, kurios į Europos Jaunimo Sąjūdį jau įeitų kaip atskiras vienetas. Tuo būdu tremties jaunimas galėtų tvirčiau tame sąjūdyje reprezentuotis ir sekmingiau ginti jame savo pavergtų kraštų interesus. Į tą sąjūdį pirmoj eilėj norima suburti krikščionių demokratų, socialistų, studentų federalistų, Federalistų Jaunimo ir liberalų tremtinių grupes, vėliau apimant ir platesnes tremties jaunimo mases.

Reikšminga Europos Jaunimo konferencija įvyko š. m. birželio 5-7 d. Paryžiuje, kurioje buvo svarstomos Europos Centro ir Rytų problemos. Konferenciją globojo šie garbės pirmininkai: P. Reynaud, R. Schuman. P. H. Spaak, Dr. H. von Brentano, Enzo Giacchiero, R. Law, P. J. S. Serrarens. Šioje konferencijoje lietuvių jaunimui atstovavo: B. Venskuvienė-Šlepetytė, A. Venskus, K. J. Čeginskas (kr. demokratų jaunimo atstovai), K. Jesutytė ir A. Mončys.

Reikšmingą kalbą pasakė Dr. A. Bačkis, kurioje pabrėžė, kad Lietuva su kitomis šiuo metu pavergtomis tautomis visados sudarė ir sudaro integralinę Europos dalį. Kviestais svečiais konferencijoje dalyvavo VLIKo UT valdytojas Dr. P. Karvelis, prof. J. Baltrušaitis, L. Š. Draugijos pirmininkė O. Bačkienė ir iš Muencheno atvykęs Voice of America lietuvių skyriaus vedėjas J. B. Laučka.

NEI JAUNIMO SEKCIJOS DARBAI

Krikščionių demokratų jaunimo sąjūdis, nors palyginti per trumpą dar laikotarpį, jau spėjo išplisti visuose Europos kraštuose ir po savo vėliava sutelkti gausius krikščioniškojo jaunimo būrius. Kai šis sąjūdis pradėjo kurtis, pirmieji jo entuziastai kai kieno buvo palaikyti vadais be armijos. Tačiau šiandien nei draugai, nei priešai į šį sąjūdį taip jau nebežiūri. Per keletą metų NEI jaunimo sekcija tapo viena stipriausių ir įtakingiausių tarptautinių politinio jaunimo organizacijų. Šiandien į jo kongresus, kaip, pvz., buvo Villache, susirenka ligi 3.000 atstovų, o bendras dalyvių skaičius pasiekia ligi 17.000 jaunuolių. Iš vieno krašto atvyksta ligi 800 jaunuolių

tokiame kongrese dalyvauti, kaip minėtam kongrese buvo italų delegacija. Ir tokios didesnės ar mažesnės delegacijos susirenka iš 16 kraštų, pradedant Graikija ir baigiant Suomija tolimoj Šiaurėj. Vokietijoj, Prancūzijoj, Belgijoj, kur krikščioniškoji demokratija turi senesnes tradicijas, tai galima būtų laikyti ir mažiau pažymėtinu reiškiniu. Bet kai matome jo eilėse ir anglus, norvegus, švedus bei kitų panašių kraštų atstovus, tai aiškiai iškyla, koks gyvastingas yra šis sąjūdis.

Kas patraukia jaunimą

Europos jaunimą į šį sąjūdį patraukė pirmoj eilėj jo sveika ideologija ir entuziasmas bendromis jėgomis ruoštis šviesesnės Europos ateities kūrybai bei toje kūryboje jau šiandien, kiek sąlygos leidžia, dalyvauti, aiškiai suvokiant, jog toji šviesesnė ateitis pati savaime neateis, bet turi būti laimėta visų krikščionių sutelktinėmis pastangomis. Europos jaunimas mato, jog krikščioniškosios demokratijos pagrinde yra per dvidešimt amžių krikščioniškojo pasaulio pasiekti laimėjimai ir visos krikščionijos istorijoj sukurtos vertybės. Jis taip pat supranta, jog krikščioniškasis pasaulis dar niekad neturėjo tiek bendrų interesų, kaip šiandien, ir kad reikia veikti tarptautiniu mastu, nes siauras užsidarymas savo tautos ir teritorijos rėmuose yra nusikaltimas neatlaidiems laiko reikalavimas. Visi pradeda įsisamoninti Villacho kongreso šūkį, jog "Europa—mūsų rytojaus tėvynė".

Kas krikščionių demokratų jaunimui rūpi?

Krikščionių demokratų jaunimo sąjūdis yra ne konfesinis, kultūrinis ar bendro lavinimosi, bet politinis. Todėl jis mažiau kreipia dėmesio į kokius nors atitrauktus bendo pobūdžio klausimus, krikščionybės ir demokratijos vertę diskutuoti jam neaktualu. Tuo klausimu jis apsisprendęs. Kiek šiuos klausimus ji svarto, tai ne idėjinių pagrindų ieškodama, bet tik norėdamas šiuos savo ideologijos pagrindus giliau pažinti. Svarbiausias jo dėmesys sutelktas į krikščioniškosios demokratijos plotmėj aktualių politinių klausimų svarstymą ir ieškojimą jiems sprendimo. Jis svarsto ūkio, socialinius, švietimo demokratizacijos, Europos sąjungos, laisvojo pasaulio gynybos, pavergtų kraštų išlaisvinimo ir panašius klausimus. Ties kokiais klausimais krikščionių demokratų jaunimas telkiasi, ryškus pavyzdys galėtų būti praėjusio belgų krikšč. demokratų jaunimo kongreso svarstyti klausimai. Jame veikė šešios sekcijos: socialinė, jaunimo formavimo, universitetų, šeimos, agrarinė ir profesinė. Jose buvo plačiai nagrinėta jaunimo darbo įstatymų klausimas, sanitarinių sąlygų pagerinimas, pasisakyta, kad daugiau būtų padedama jaunimui pasiruošti profesiniam darbui ir kad tremtinių jaunimas šiuo atžvilgiu būtų sulygintas su vietos jaunimu, kad universitetinei jaunuomenei būtų skiriama daugiau stipendijų, o stipendijų negaunantiems duodamos paskolos ir įsteigti biurai profesiniam palinkimui nustatyti, kad būtų duodama paskolos šeimą kuriančiam jaunimui ir jaunoms šeimoms, žemės ūkio jaunimui būtų padedama pritaikant tam reikalui kredito politiką, duodamos ilgalaikės paskolos jaunavedžiams žemės ūkio darbininkams, mokami šeimos priedai bei įvesta senatvės pensija ir t. t.

Šių klausimų svarstymas pirmoj eilėj naudingas jaunimui tuo

atžvilgiu, kad jis gerai susipažįsta su visu sričių politinėmis problemomis, politinio darbo metodais, organizacija bei institucijomis ir įgauna politinį mentalitetą, kuris įgalina jį analizuoti politinę tikrovę, ją vertinti ir daryti išvadas bei kurti politinio darbo projektus. Tai ypač svarbu, nes politinio mentaliteto stoka pridaro didelės žalos, kai jo trūkdami žmonės ateina į politinę veiklą. Nepažindami politinės tikrovės, jos problemų, organizacijos bei veiklos metodų, jie neįstengia išeiti iš bendro pobūdžio teorinių svarstymų arba kuria, išeidami iš grynų teorinių prielaidų, politiniam gyvenimui schemas, kurios niekur negali būti naudingai pritaikintos, nes neturi politinėj tikrovėj jokios atramos, o dažnai ir jai griežtai prieštarauja. Iš antros pusės sąjūdžio darbas turi ir praktinės reikšmės. Per krikščionių demokratų partiją, kuri dalyvauja krašto politlikoj, o daug kur yra ir valdanti partija, sveiki jaunimo sumanymai ir pagrįsti reikalavimai didesniu ar mažesniu mastu gali būti ir įgyvendinami.

Praktinė veikla

Siekdamas savo užsibrėžtų tikslų—suburti krikščioniškai demokratinės minties jaunimą ir jį paruošti ateities politiniam darbui bei prisidėti prie šviesesnės ateities kūrybos—krikščionių demokratų jaunimo sąjūdis imasi plačios praktinės veiklos.

Ši veikla reiškiasi tautiniu ir tarptautiniu mastu. Kiekvieno krašto krikšč. demokratų jaunimas stengiasi gilintis į krikščionių demokratų ideologiją, paruošti savo sąjūdžiui vadų, leidžia savo spaudą, šaukia suvažiavimus, ruošia jaunimui įvairius kursus bei studijų savaites. Kartu jis palaipsniui jungiasi į politinį gyvenimą bei pratinasi jame praktiškai dalyvauti. Politinės diskusijos, radijo transliacijos, propagandinis darbas, dalyvavimas spaudoje, pagalba partijos akcijai brėstantį jaunimą įjungia į politinį gyvenimą jau politiškai susiformavusį ir su reikiamu patyrimu bei įgudimu politiniame darbe, kas jį apsaugoja nuo kraštutinumų ir šiaip beveik nešvengiamų klaidų bei nusivylimų.

Veikdamas tarptautinėj plotmėj, krikšč. demokratų jaunimo sąjūdis statosi keletą pagrindinių tikslų. Visų pirma įvairių tautų jaunimo bendras darbas, susitikimai kongresuose bei konferencijose, lankymasis pas kaimynus siekia ugdyti tarptautinio susipratimo bei solidarumo dvasią, šalinti įtarimus, nepasitikėjimą, izoliavimosi ir šovinizmo polinkius. Antras svarbus tikslas — supažindinimas krikščioniškojo jaunimo su aktualiosiomis politinėmis problemomis ir pratinimas jas spręsti sutelktinėmis jėgomis. Šiuo laiku sąjūdžio, galima sakyti, pagrindinis aktualus tikslas—krikščioniška jungtinė Europa. Todėl su tuo susiję klausimai jo veikloje iškilę pirmon vieton.

Dalyvauja sąjūdis ir tarpgrupinėje tarptautinėje veikloje, kaip Europos Jaunimo Sąjūdyje, Jaunųjų Laisvės Draugų, UNESCO rengiamuose tarptautiniuose suvažiavimuose bei organizuojamuose darbuose ir kitur. Čia jis deda pastangų, kad tie sąjūdžiai savo darbe atsistotų krikščioniškųjų principų plotmėje. Ir gerai disciplinuotai bei pasiruošusiai krikščionių demokratų jaunimo grupei gana sekmingai vyksta savo nusistatymus pravesti. Taip Europos Jaunimo konferencijoj Haagoje jai pavyko pravesti savo nusistatymus ne tik bendrosios politikos srityje, bet ir kitose. Socialinėj srity ji pravedė nutarimą, jog žmogiškasis

elementas turi pirmenybę prieš ekonomiškąjį, nors buvo ir ginančių priešingą nuomonę. Ekonominėj srity panašiai pravedė rezoliuciją, kad darbininkai turi dalyvauti įmonių vadovavime, Europos praktinio apjungimo srity—kad Europos kraštuose reikia suderinti socialinius įstatymus ir t. t.

Kad krikščionių demokratų jaunimo pasirinktas kelias ir darbo metodai yra teisingi, jau parodo ir patirtis. Rimtos politinių problemų studijos jį įgalina daryti sprendimus bei kurti projektus, kurie rimto dėmesio susilaukia net iš kitų politinių jaunimo grupių pusės. Taip Europos Jaunimo posėdžiuose Paryžiuje buvo pripažinta, jog krikščionių demokratų jaunimo projektai yra svarbūs ir kad jų iniciatyva gali turėti didelės reikšmės. Dėl to net nutarta jų atstovų skaičių nuo 5 padidinti ligi 10 ir sutikta įsileisti po 2 atstovu egzilinių krikščionių demokratų, socialistų, liberalų ir federalistų.

IŠ VIDURIO EUROPOS KRIKŠČIONIŲ DEMOKRATŲ JAUNIMO VEIKLOS

Vidurio Europos Krikščionių Demokratų Sąjungos Jaunimo Sekcija, kuriai priklauso čekoslovakų, vengrų, latvių, lietuvių, lenkų ir jugoslavų krikščionių demokratų jaunimas, gali pasidžiaugti savo palyginti neilgo dar organizuoto darbo vaisiais. Sekcijos įkūrimo aktas, 1950 m. priimtos apsijungimo deklaracijos dvasioj, buvo pasirašytas tik 1952 m. vasario 2 d. Taigi pilnai organizuoto darbo tėra nedaug daugiau, kaip vieneri metai. Tačiau per tą neilgą laikotarpį jau daug pasiekta.

Kuriant Sekciją, jos uždaviniais buvo numatyta: 1. koordinuoti už geležinės uždangos patekusių tautų krikščionių demokratų jaunimo veiklą, 2. kreipti Vakarų dėmesį į komunistų pavergtų kraštų jaunimo problemas bei reikalus ir taip pat problemas jaunųjų krikščionių demokratų tremtyje, 3. padėti, kiek tai įmanoma, pavergtų kraštų jaunimui, ypatingai informuojant apie laisvųjų kraštų kovos prieš komunizmą programą, 4. kovoti atitinkamomis priemonėmis su komunizmu dėl dabar pavergtų kraštų išlaisvinimo ir 5. kreipti jaunimo dėmesį į jo ateities uždavinius.

Sudarius centrinius organus ir šešias studijines komisijas—politinę, ekonominę, federalizmo, kultūrinę, jaunimo informacijos bei teisių—Sekcija perėjo prie konkretaus darbo pasirinktoje srityje.

Pirmuoju aktualiu reikalu buvo pačios organizacijos plėtimas. Tad buvo atkreiptas dėmesys į sudarymą organizuotų grupių visur ten, kur tik yra didesnis skaičius Sekcijoj dalyvaujančių tautų krikščionių demokratų jaunimo. Taip regioninės grupės buvo įkurtos Anglijoj, Belgijoj ir Strasburge bei Muenchene, o paskutiniuoju metu ir Romoje. JAV šios grupės sudarymas jau taip pat yra nuo š. m. gegužės 10 d. įvykęs reikalas.

Dar prieš galutinį sąjūdžio organizacinį aprėminimą 1951 m. birželio mėnesį Sekcija jau išleido informacijos reikalams savo biuletenį, kuris padėjo naujam sambūriui prisistatyti platesnei visuomenei ir užmegsti ryšius su šio sąjūdžio simpatikais, draugais ir dalyku besidominčiais skaitytojais. Atgarsiu, kurio šis darbas susi-

laukė, ypatingai Prancūzijoj ir Belgijoj, biuletenio leidėjai galėjo būti daugiau, negu patenkinti. Daugely laiškų jiems buvo siunčiami padrąsinimo žodžiai ir gero pasisekimo linkėjimai. Tuo pat laiku ir skaitytojų skaičius labai žymiai išaugo. Biuletenis duoda pilną dokumentaciją apie padėtį Vidurio ir Rytų Europos kraštuose, kreipia Vakarų jaunimo dėmesį į komunizmo pavojų, o taip pat duoda medžiagos apie pačios Sekcijos veiklą ir krikščionių demokratų sąjūdį apskritai bei paskutiniųjų įvykių analizę.

Radijas propagandos bei informacijos tikslams taip pat buvo gana plačiai panaudojamas. Ypač artimai buvo bendradarbiauta su prancūzų radijo siųstuvais, kurie perduoda žinias užsienio kraštams. Eilė pranešimų buvo perduota ir per anglų BBC, o Laisvosios Europos radijas reguliariai informavo apie krikščionių demokratų jaunimą savo transliacijose į Vidurio Europos kraštus ir naudojo Sekcijos pateikiamą medžiagą. Išleido Sekcija ir leidinių Belgijoj, Prancūzijoj, Vokietijoj ir Olandijoj. Biuletenio medžiagą naudoja įvairių politinių jaunimo grupių laikraščiai ir įvairių Vakarų Europos kraštų krikščionių demokratų spauda.

Per poros metų veiklos laikotarpį Sekcija pilnai įėjo ir į tarptautinį jaunimo gyvenimą. Sekcijos sekretoriatas Paryžiuje per tą laiką pasidarė tikras centras, į kurį kreipiasi visi, kurie nori palaikyti ryšį su Vidurio Europos krikščionių demokratų jaunimu. Pirmajame Europos jaunimo parlamente, l'Assamblee Europeene des Jeunesses Politiques, sušauktame 1952 m. spalio mėn. Haagoje, krikščionių demokratų jaunimas vaidino ypatingai žymų vaidmenį. Iš 18 Vidurio ir Rytų Europos atstovų 7 buvo krikščionys demokratai, o iš 8 delegatų su balsavimo teise 4 buvo krikšč. demokratai. Sekcijos generalinis sekretorius E. Bobrowski buvo išrinktas to parlamento antruoju sekretoriumi ir dalyvavo administracijoj kaip vienintelis Vidurio Europos atstovas.

Sekcija dalyvavo daugely tarptautinių kongresų, kaip Bad Emse 1951 m., Villache bei šveicarų Friburge 1952 m. ir k. Ypač buvo reikšmingas Sekcijos dalyvavimas Villacho jaunųjų krikščionių demokratų kongrese, kuriame Sekcijos generalinis sekretorius padarė specialų pranešimą apie santykius tarp projektuojamos jungtinės Europos ir Rytų Europos. Ten buvo taip pat priimtos ir perduotos radijui bei spaudai Vidurio Europai ir tremtinių jaunimui svarbios rezoliucijos.

Sekcija taip pat aktingai reiškiasi ir NEI jaunimo sekcijoj ir joje turi didelės įtakos, nes Sekcijos generalinis sekretorius yra NEI jaunimo sekcijos vicepirmininkas, o eilė kitų narių įeina į NEI jaunimo sekcijos vykdomąjį komitetą.

Sekcijos pirmininkas dalyvavo įvairiose tarptautinėse konferencijose, kur krikščionių demokratų jaunimas padėjo pravesti tremtinių studentų organizacijos pripažinimą tarptautinėje studentų sąjungoje Kiti sekcijos atstovai dalyvavo įvairių Europos kraštų krikščionių demokratų jaunimo kongresuose. Pastovų ryšį Sekcija turi ir su Laisvosios Europos Komitetu, Prancūzų Laisvosios Europos Komitetu, Pavergtoms Tautoms Ginti Sąjunga, Jaunųjų Laisvės Draugų bei Laisvės ir Taikos Sąjungomis bei įvairiais kitais sambūriais, kurie domisi Vidurio Europos klausimais.

Ties knyga pasilenkus

KRIKŠČIONIŠKOJI DEMOKRATIJA ITALIJOJ IR PRANCŪZIJOJ

M. Einaudi ir Fr. Goguel: "Christian Democracy in Italy and France". University of Notre Dame Press, Notre Dame, Indiana. 1952, 229 psl. Kaina 4 dol.

Ši knyga JAV knygų rinkoje ir Europoje susilaukė nemažo susidomėjimo ir yra plačiai komentuojama. M. Einaudi (rašąs apie Italijos Democrazia Christiana) yra dabartinio Italijos prezidento sūnus ir dabar profesorius Cornell universitete, Fr. Goguel jau pasižymėjęs jaunesniosios prancūzų kartos politinių mokslų atstovas. (Ji rašo apie Prancūzijos MRP.)

Prancūzijoje po 1789 m., o Italijoje po 1848 m. beveik visų, tais laikais besireiškiančių, politinių krypčių, pasivadinusių socialistų, liberalų, radikalų ir kitai vardais, ne tik Bažnyčiai įtaka į viešąjį gyvenimą buvo ginčijama, bet išsivystė net į jų kovą prieš Bažnyčią, tam panaudojant net valstybines priemones ir valstybinę jurisdikciją. Buvo ginčijama bet kokia Bažnyčios teisė į auklėjimo ir socialinę sritį; visiem viešiem reikalam buvo taikomas valstybinis monopolizmas. Tokios laicistų tendencijos Prancūzijoje, Italijoje ir kituose kraštuose, daugiau ar mažiau pasireikšdamos, atsekė iki pirmojo pasaulinio karo — 1914 metų, o ir mūsų laikais nėra visai išnykusios.

Bažnyčia ir tikintieji negalėjo dėl tokios būklės nereaguoti. Popiežiaus Leono XIII 1891 metais paskelbtoje enciklikoje "Rerum Novarum" buvo aiškiai nurodytas katalikams gresiąs pavojus tiek iš laicistinio individualizmo, tiek iš materialistinio marksizmo. Šitoji reakcija, kad ir pamažu, davė pradžią ir krikščioniškiems politiniams sąjūdžiams.

Italijoje jau 1894 metais G. Toniolo išėjo su pirmąja krikščioniškai politine programa, kuri dabar jau yra žymiai pakitusi, naujai formuluota ir pritaikyta naujam demokratiniam gyvenimui.

Tikruoju Italijos krikščionių demokratų kūrėju tenka laikyti kun. Luigi Sturzo (plačiau apie jį žiūr. "Tėvynės Sargas" Nr. 2 (9), 1952 m., psl. 307). Don Sturzo 1919-1924 metais pasireiškusi vadinama populiarinė partija iškilo su ypatingai naujomis ir drąsiomis reformų mintimis, liečiančiomis labai aktualius ir pagrindinius Italijos klausimus ir įgyjo nemaža patrauklumo bei populiarumo. Musclinio fašizmas sutrukdė Italijos demokratinių partijų raidą ir kai Sturzo 1949 metais, po dvidešimt trejų metų tremties, sugrįžo į Italiją, jis buvo apšauktas per drąsiu ir liberališku. Į tai jis viešai Italijai pareiškė, kad jo liberališkumas yra jau penkiasdešimt metų senumo ir kad tas kitų vadinamas liberališkumas yra jo kovos, pradėtos 1899 metais Sicilijoje, pagrindinė žymė.

Jis kovojo prieš valstybinį centralizmą ir už plačias teises savivaldybėms; jis kovojo už privačioms mokykloms lygių teisių pripažinimą ir iš viso prieš valstybinį mokyklų monopolį, dargi su antireliginiu auklėjimu; jis kovojo už laisvas darbininkų sąjungas, prieš darbo klasės vienalytiškumą ir socialistų užsispyrimą vieniems jose šeimininkauti; jis jau 1905 metais pasisakė už atskiros politinės partijos reikalingumą ka-

talikams, bet prieš katalikų partiją konfesiniais pagrindais; jis kovojo už asmens laisves ir asmens atpalaidavimą nuo masės, socialinį teisingumą ir pažangų nusistatymą ekonominiais klausimais. Nors jis buvo kunigas, jis reikalavo partijai politinio nepriklausomumo nuo tiesioginės bažnytinės hierarchijos kontrolės. Tai visa ir sudarė L. Sturzo taip vadinamą liberališkumą, kurio teisingumu jis dar labiau įsitikino jo tremties metais.

Toliau eina skyriai apie "partito populare" pasireiškimą 1919-24 metų Italijos politiniame gyvenime, apie fašizmą ir Bažnyčią ir apie rezistenciją fašizmui.

Kiti skyriai jau gvildena, galima sakyti, De Gasperi Democrazia Christiana naują programą, naują Italijos konstituciją, konstitucijos struktūrą, Bažnyčios ir religijos laisvę, piliečių teises, įstatimdavystę, vykdomąją valdžią, regionalizmo principus, konstitucinį teismą ir kt.

Ketvirtame skyriuje nagrinėjama Italų krikščionių demokratų partijos santvarką, jos jėgos ir pasisekimai. Palyginamai didelis krikščionių demokratų pasisekimas, kaip M. Einaudi konstatuoja, buvo laimėtas dėl šių trijų dalykų:

1) Programos pritaikymas galimai plačioms gyventojų masėms ir laimingas atspėjimas visuomenės nusistatymų bei norų. Programa pasirodė pakankamai konservatyvi, kad patenkintų tuos, kurie po fašizmo siautėjimo norėjo ramaus atsigaivinimo, tikrumo ir individualinių laisvių; programa pasirodė ir pakankamai pažangi savo atsiribojimu nuo kapitalizmo, kad patenkintų tuos, kurie buvo įsitikinę, kad sena "normalia" santvarka nebus galima pasiekti pokarinio atsistatymo; programa pasirodė ir pakankamai antimarksistinė ir antikomunistinė, kad apsisaugojus nuo Sovietų pavojaus.

2) Paruošė ir pravedė gerą valstybės konstituciją ir krikščionių demokratų partija pagrįstai galėjo teigti, kad Italijos konstitucija pažangesnė už Prancūzijos.

3) Pravedė tinkamą ekonominę politiką, išgelbėdama kraštą nuo pokarinių sunkumų ir infliacijos ir stabilizavo krašto ekonominę padėtį.

Penktame skyriuje plačiau nusakoma, kaip krikščionys demokratai vykdė savo programą valdžioje, parlamente, partinėje koalicijoje, ekonominiame gyvenime ir kaip partijoje reiškėsi atskiri jos sparnai: dešinysis, kairysis ir centras.

Šeštame skyriuje duodamas labai įdomus ir konstruktyvus žvilgsnis į ateitį ir partijos to imesnių santykių raidą su Bažnyčia, Katalikų Akcija, komunizmu, socializmu. Pagaliau gale duodama penkių puslapių bibliografija partijos programos, veiklos, santykių su Bažnyčia, specifinėmis problemomis ir kt., o taip pat apibūdinama partijos spauda ir kitų partijų šaltiniai apie Democrazia Christiana.

Likusioji aptariamos knygos dalis pavesta Prancūzijos politiniam gyvenimui ir svarbiausia **Mouvement Republicain Populaire** apibūdinimui, kuris parašytas Fr. Goguel.

Trečiosios Prancūzų respublikos politinis gyvenimas jau nuo seniau buvo dominuojamas laicistinių grupių, kurios Bažnyčios įtakai į viešąjį gyvenimą buvo arba visai priešingos arba, mažiausia, neitralios. Tačiau greitas MRP iškilimas ir efektingas 1946 m. pasireiškimas bei 1951 metų rinkimuose akyvaizdžiai parodė, kad krikščioniškoji demokratija Pran-

cūzijoje turi pagrindą ir sugeba veiksmingai pasireikšti margame ir permainingame Prancūzijos politiniame gyvenime.

Tiesioginė MRP kilmė yra surišta su 1940-1945 metų įvykiais ir rezistencija prieš nelegalią Vichy vyriausybę ir hitlerinės Vokietijos okupaciją. Ji iškilo ne kaip tiesioginis krikščionių demokratų sąjūdis, tačiau ši jauna politinė partija, kaip ir jos kūrėjai bei vadai patys prisipažįsta, atsiremia į gana senas tradicijas. M. Guerin jau 1944 metais MRP konstituantinėje konferencijoje yra pareiškęs: "Visi tie, kurie čia esate, o ir patys jaunieji esate paveldėtojai garbingų idealų. Kiekvienas iš jūsų politiškai esate daugiau kaip šimtmečio senumo. Pirmieji jūsų pradininkai buvo susitelkę apie **l'Avenir** judėjimą su Lamennais, Lacordaire, Montalembert. Vėliau sekė kitas vardas, paryškinąs pirmuosius—Albert de Mun, kurį vėl sekė pirmieji katalikai socialai. Dar vėliau gimė **Sillon** su Marc Sangnier ir daugelis kitų". (109 p.) Šitos MRP istorinės tradicijos ir jų didesnis ar mažesnis paveldėjimas F. Goguel knygoje yra plačiau išdėstoma.

Prof. M. J. Hours, vienas iš MRP kūrėjų ir ideologų, pažymi, kad jo draugams, kuriant šį rezistencinį sąjūdį, religiniai motyvai vaidino net didesnį vaidmenį, negu patriotiniai. Jis rašė: "Krikščionių rezistencija menkai juos paruošė politiniam aktyvumui, kadangi jų veiklos motyvai buvo ypatingai religiniai; jie mažiau priešinosi Vokiečių valstybei, kaip naikintojai Prancūzų valstybės ir pavergėjos mūsų žmonių, kiek nacionalsocializmui, rasiniam fanatizmui, traktuodami jį, kaip tikrą religiją, bet savo esme paneigiančią krikščionybę." (116 p.)

Gilbert Dru, pasižymėjęs kovotojas iš **Jeunesse Etudiante Catholique**, žuvęs nuo Gestapo rankos, jau 1943 m. paruošė programinį memorandumą, ištisai pagrįstą krikščioniškomis inspiracijomis ir labai primenantį Marc Sangnier mintis, kuris turėjo nemažos reikšmės pirmąjai MRP programai.

Iš pradžių, dar rezistencijoje, MRP ėjo kartu su gaulistais ir net komunistais, bet 1946-1947 metais griežtai nuo jų atsiribojo ir MRP politinis veidas dar labiau išryškėjo.

MRP, išeidama iš savitų Prancūzijos istorinių, politinių ir psichologinių aplinkybių, krikščioniškų principų aiškiai ir pabrėžtinai nevardija. Ji net pabrėžtinai atsiriboja nuo konfesinio ar sektarinio politinės partijos supratimo. Ji telkia narius ne tik iš katalikų, bet ir iš protestantų, žydų ir net agnostikų, bet aiškiai pabrėžia dvasines paskiro žmogaus ir humanistines visuomeninio sugyvenimo koncepcijas, kurias juk išpuoselėjo krikščionybė ir kurios remiasi krikščioniškuoju humanizmu.

Jei seniau Europos krikščionių demokratų politiniuose susigrupavimuose ir pasitaikydavo teorijoje ir praktikoje konfesinių pradų, tai paskutiniais laikais vis ryškiau ir labiau pabrėžiamai nuo jų atsiribojama. Krikščioniškai demokratiškos partijos net katalikiškuose kraštuose vis daugiau apima ne tik katalikus, bet ir visų pakraipų protestantus ir net kitus tikinčiuosius. (žiūr. CDUCE kongreso diskusijas).

Kai kuriuose kraštuose (Norvegijoje) protestantai ištisai vyrauja krikščionių demokratų partijose. MRP į tas naujas tendencijas yra ypatingai atkreipusi dėmesį. Gal tai MRP padėjo sumažinti antiklerikalizmą ir iš dalies įtikinti

socialistus, kad krikščioniškas politinis sąjūdis reprezentuoja gerus valstybės piliečius ir labai pažangius socialiniuose klausimuose.

Be ko kito MRP niekur nėra iškėlusi ir neatstovauja minties, kad jos politika esanti nepasaulėžiūrinė ir kad krikščioniškajai politikai, kaip pasaulėžiūrinei, yra neišvengiamas prievartos momentas ir kad ji negali atsipalaidoti nuo dėsnio "cuius regio eius religio". Ji nesuka nepasaulėžiūriškumo keliu, kad apjungtų ir svetimus krikščionybei elementus, bet priima tik į savo tarpą tuos, kurie, kad ir nebūdami krikščionys, priima jos krikščioniška pasaulėžiūra paremtą programą.

MRP tarptautinėje veikloje su kitų kraštų krikščionių demokratų partijomis reprezentuojasi kaip krikščioniška partija ir yra viena iš Krikščionių Demokratų Internacionalo (NEI) kūrėjų.

Knygoje plačiai gvildenama MRP kilmė, doktrina, partijos organizacija, spauda, pagrindiniai veikėjai, pasireiškimas įvairiuose rinkimuose, taktika, partijos istorija, santykiai su kitomis partijomis, o išvadose metamas žvilgsnys į ateitį. Gale taip pat pridėtas platus literatūros sąrašas.

Besidomintiems Italijos ir Prancūzijos krikščioniškų partijų veikla ši knyga yra geras kelrodis.

Dr. V. Ramidavietis

TIES LAISVĖS PROBLEMA

Prieš kiek laiko yra pasirodęs NEI leidinys "Krikščioniškoji valstybė suvienytoje Europoje". Tai nedidelės apimties, bet labai kondensuoto turinio knyga, nagrinėjanti pačias aktualiausias šiandien politines problemas. Knygoje svarstomi klausimai suskirstyti į tris grupes: 1. Laisvės problema, 2. Socialinės problemos ir 3. Intelektualinės problemos. Svarbesnieji knygos dalyviai yra P. Badin, R. Bichet, Ch. de Boer, B. von Brandenstein, G. Catlin, P. Dournes, Ch. du Bus de Warnoffe, S. Glaser, A. M. Knoll, J. Leclerq, P. Lorson, G. d Reynold, V. Veniamin. Suminėti mokslininkai, visuomenininkai ir politikai sprendžia tas problemas, siekdami didžiojo tikslo—sukurti jungtinę Europą, kuri šiandien yra neišvengiama būtenybė visoms Europos tautoms, kurios nori išlikti gyvos ir išgelbėti per šimtmečius jų ugdytą krikščioniškąją kultūrą.

Praūžę du pasauliniai karai išjudino iš pagrindų Europos svorį politikoje, ekonomikoje ir strategijoje. Tolimesnei Europos egzistencijai reikalingas ne tik naujas, teritoriškai apjungtas politinis kūnas, bet jai būtina ir nauja siela, kurią gali išugdyti tik įgyvendinta krikščioniškoji pasaulėžiūra. Jei Europa ir europiečiai nenori žūti krizėje, kurioje skendi ir merdi dabartinė žmonija, tuomet yra būtina nugalėti žmogaus nužmoginimą, iškelti ir išryškinti jo kūrybinį pašaukimą, jo dvasios laisvę ir jo suvereninį vaidmenį pasaulyje. Taip pat reikalinga sugrąžinti dvasinei kultūrai prideramą pagarbą ir svorį politiniame, socialiniame bei visuomeniniame gyvenime ir privalu atstatyti dvasinę vienybę, paremtą krikščionišku universalumu. Tokia yra šios knygos vedamoji idėja.

Kadangi visas knygoje nagrinėjamas problemas paliesti užimtų daug vietos, čia santraukliai apžvelgsime tik, kaip šiandien krikš-

čioniškosios demokratijos akimis atrodo laisvės problema.

Laisvės prasmė

Su laisvės sąvoka artimai jungiasi laisvės siekimas. Jie auga drauge. Vienam mažėjant, ir antras nyksta. Jei šiandien tiek daug kalbama apie laisvę, tai dėlto, kad ji atsidūrė permanentiniame pavojuje. Po antrojo Pasaulinio karo, kuris buvo pradėtas sugriauti Hitlerio totalistinei santvarkai, laisvojo žmogaus ir laivojo pasaulio saugumas nepadidėjo.

Kas yra laisvė? Ar ji galima? Laisvė, kuri yra būdinga žmogui, nėra paprasta laisvė veikti, vykdyti mūsų norus. Ji yra valios laisvė, laisvė norėti to, ko mes privalome norėti (Leibniz). Laisvė yra žmogaus Aš savybė būti priežastimi (Kant).

Taip aptartos laisvės reikšmė yra nepaprasta. Tokia laisvė yra kūrybinis veiksnys žmonijos, visuomenės ir asmens gyvenime. Laisvės siekimas yra būdingas laisvoms sieloms ir laisviems žmonėms. O laisva siela yra ta, kuri pripažįsta dorinį įsipareigojimą, vykdydama savo kūrybinius tikslus. Toksai žmogus gali būti surandamas visuose visuomenės sluogsniuose.

Koks Europos kelias į tokią laisvę?

Dabartinėje Europoje visi gyventojų ssluogsniai yra gerokai apardyti. Rytų Europoje—Sovietų Sąjungoj ir jos paglemžtuose kraštuose--vykdoma diktatūra tariamai žmogaus laisvei apginti. Bet iš tikro ten viešpatauja teroristinė santvarka žmogui pavergti ir išnaudoti. Vakarų Europoje yra apie 15 milijonų žmonių, išvarytų iš satelitinių kraštų ir įvairių rūšių pabėgėlių. Šalia tų milžiniškų skaičių deracinuotų žmonių Vak. Europoje yra dar milijoninės masės žmonių, kurių judomas ir nejudomas turtas buvo atimtas ar sunaikintas totalinio karo metu. Prieš antrąjį Pasaulinį karą Vak. Europos visuomenė buvo organiškai išaugusi ir susiformavusi per daugelį šimtmečių. Dabar tas organiškumas skaudžiai apardytas. Visuomenė daugeliu atžvilgių tapo tik žmonių mechaninio tipo rinkiniu. Todėl šiandien taip sunkiai surandamas bendruomeninis solidarumas. Todėl ir totalistinės pažiūros turi tokios svarios įtakos visuomenei.

Laisvei išgelbėti, tikrajai žmogaus vertei atstatyti, amžinoms V. Europos kultūrinėms vertybėms apginti ir išsaugoti yra neatidėliotinai reikalingas žmonių švietimas ir auklėjimas, orientuotas į laisvę plačią ir tauria tos sąvokos prasme. Taip pat neatidėliotinai turi būti sukurtos ekonominės sąlygos, kurios trumpiausiu laiku užkirstų kelią tolimesnei proletarizacijai ir kaip galima greičiau sustabdytų jau smarkiai pasireiškusią visuomenės pauperizaciją. Plačiu mastu reikia imtis priemonių, kurios įgalintų visuomenės mases įgyti ekonominę autonomiją. Išganingas ir efektingas pasekmes galėtų duoti darbininkijai namų, prie kurių būtų žemės sklypai, statyba, plačiu mastu įvykdyta radikali žemės reforma, aktingas darbininkų dalyvavimas įmonių tvarkyme ir jų pelno paskirstyme.

Tačiau vienų ekonominių reformų nepakanka. Lygiagreta turi būti vykdomos įvairios socialinės ir politinės reformos. Didžiausios reikšmės galėtų turėti autonomiškos savivaldybės, kompetentingos spręsti visus komunalinio gyvenimo reikalus. Lemiančiai galėtų pasitarnauti šeimos ir laisvųjų organizacijų teisių padidinimas bei jų konstitucinis garantavimas. Administracinis apa-

ratas turėtų būti kruopščiai atrinktas. Valdininkams turėtų būti garantuotas pakankamas nepriklausomumas, o administracinis teismas privalėtų turėti pakankamai plačias teises, kad galėtų užkirsti kelią aukštesnių administracinių įstaigų sauvalei. Yra būtinas profesinių organizacijų veiklos apsaugojimas ir jų narių profesinių sugebėjimų pakėlimas. Visi piliečiai turėtų būti įtraukti į nuolatinį aktingą dalyvavimą valstybės reikalų tvarkyme, jiems suteikiant teisę ir praktinę galimybę kontroliuoti ir partijų neribotą bei dažnai žalingą propagandą ir diktatorišką galybę.

Tuo keliu einant, pavyktų išauginti organiškais ryšiais apjungtą ir solidarumu sucementuotą visuomenę. Tuomet pradėtų sroventi iš tautos gelmių sveiko valstybinio gyvenimo ir socialinės tvarkos šaltinis. Nėra abejonių, kad tuomet vėl suklestėtų kultūros pažanga, pradėtų kilti ekonominė gerovė, o žmogus atgautų savo savigarbą ir taurumą.

Iš tokių tautinių vienetų galėtų susiformuoti supranacionaliniai valstybiniai vienetai, susidaryti įvairios federacijos ir net Jungtinės Europos Valstybės.

Tasai didelis tikslas turi būti siekiamas drąsiai, su pasitikėjimu ir meile. Ir jisai turi būti laimėtas, nes tik tuomet bus išgelbėta ir apginta Europa.

Laisvės idėjų skleidimui galioja sena patarlė: kultūra išlaisvina. Ji atsineša su savimi nesuskaičiuojamus dvasinio aktingumo galimumus, suformuoja kūrybingą žmogaus būdą, kuris iškelia žmogų viršum medžiaginio pasaulio. Tik kultūrą neturi būti sutapatinta su erudicija, kuri dažnai yra pabiras žinių ir faktų katalogavimas. Tikroji kultūra visuomet yra sintetinė—religinės aspiracijos, pasamoniniai nujautimai, moksliniai duomenys, žmogaus dvasios sukurtos idėjos, dalyvaujančios kultūros ugdyme ir sukestėjime, yra tarpusavy organiškai susiję ir neišskiriami dalykai. Tikroji kultūra paruošia žmogaus dvasią vertybių įkainavimui, pagrįstam pasaulio įvertinimui. O tai yra pasaulėžiūros lopšys. Gi iš čia kyla pilnutinis dvasios pripažinimas. Ir juo jis gilesnis, juo labiau veržiasi į laisvę.

To veržimosi pripažinimas yra tikroji tolerancija, kuri nieku būdu negali būti sutapatinta su bespalviu reliatyvizmu, bet kuri daug labiau susitaiko su kietu ir ryžtingu apsisprendimu už didžiąsias vertybes. Laisvės prasmė realizuojasi vertybių teigime ir ieškojime.

Tokie yra etiniai laisvės prasmės pagrindai. Tikra dvasinė ir intelektualinė laisvė nieku būdu nėra akla jėga. Laisva siela gyvuoja ir veikia sąmoningoje atsakomybėje.

Taip kalbamoj knygoj nušviečia laisvės prasmę, dabartinę padėtį laisvės atžvilgiu Europoje ir praktinius kelius į tikrą bei prasmingą laisvę B. von Brandenstein.

Kas saugo laisvę?

Vienos universiteto sociologijos profesorius Dr. A. M. Knoll toliau knygoje apžvelgia, kas stovi laisvės sargyboje.

Pirmoj vietoj šiuo atžvilgiu Dr. A. M. Knoll iškelia **krikščionybę.** Ji, skelbdama visų žmonių lygybę ir brolybę Dievuje, užtikrina žmogui asmeninę laisvę. Krikščionybė yra priešinga kiekvienai absoliutinei galybei ir kiekvienai dominavimo idėjai, kaip priešinga ir grubiai jėgai bei išnaudojimui. Krikščionybė taria griežtą "NE" prieš visa tai, kas nežmoniška, todėl ji

yra didžiausia žmoniškumo garantija.

Bažnyčia užtikrina žmonių asmeninę laisvę. Būdama nepriklausoma, ji paremia žmogų jo santykiuose su valstybe. Kristus yra totalistinės valstybės priešas. Jo mokslas skirtas žmogui ir žmonijai išlaisvinti. Todėl apjungimas vienose rankose Bažnyčios ir Valstybės—teokratiška galybė — yra smerktinas. Krikščionybė tas dvi galias skiria, nes ji yra priešinga diktatūrai.

Tarp tų dviejų galingų polių—Bažnyčios ir Valstybės—įtelpa socialiniai spelčiai, kurie užtikrina žmogui egzistenciją, pažangą ir mokslą. Tik dabartinė valstybė siekia žymiai daugiau perimti savo žinion. Remdamosi Dievą ir Bažnyčią neigiančia Hegelio filosofija, ji nori pastatyti Babelio bokštą—religinį ir politinį mitą, politinio ir religinio vado naudai. Tasai moderniškas politinio, filosofinio ir religinio gyvenimo identifikavimas yra mūsų laikų didžiausia klaida ir didžiausias pavojus asmens laisvei.

Montesquieu teorija apie valdžios galių suskirstymą taip pat gina žmogaus laisvę. Krikščionybė antikinį suverenumą skiria į dvi suverenumo rūšis: dvasinį ir pasaulinį. Montesquieu, savo ruožtu, politinę galią skiria į tris rūšis: įstatymų leidimo, vykdymo ir teismo. To valdžios galios paskirstymo laikantis, negali būti jėgos piktnaudojimo, nes viena sauvaliaujanti jėga bus tuojau kitos jėgos sustabdyta. Montesquieu įspėjo teisingai, jog asmens laisvė žus, jei visos tos galios atsidurs vienose rankose. Politinės galios išskirstymas į tris galias yra demokratinės santvarkos pagrindas.

Demokratija gina žmogaus laisvę, nes suponuoja šiuos tris principus: 1. valstybė nėra nei privatus reikalas, nei daugumos ar mažumos reikalas—ji yra viešas reikalas, visų reikalas, visų labas; 2. dauguma turi teisę valdyti ir 3. mažuma turi opozicijos ir kritikos teisę, kurių pagalba ji gali siekti tapti dauguma. Demokratinė valdžia ir opozicija yra viena kitą papildančios sąvokos. Tuo pačiu demokratinė santvarka pripažįsta partijų pluralizmą, ir dėl to smerktinas kiekvienas režimas, kuris panaikina opoziciją ir remiasi viena partija, nes tuo panaikinama asmens laisvė ir įvedamas teroras.

Demokratiškai organizuotoje visuomenėje, kurioje patikrinama žmogui laisvė, veikia dar vienas pagalbinis principas—teikti kiek galima daugiau asmeninių ir socialinių laisvių, o valstybinės prievartos vartoti tik tiek, kiek neišvengiamai būtina. Tai reiškia, kad individas turi būti apsaugotas nuo visuomenės, o visuomenė nuo valstybės, kaip ir nuo diktatūrinės vieno asmens galios. Totalistinė valstybė suplaka Valstybę ir Visuomenę, Valstybę ir Ekonomiją, Valstybę ir Bažnyčią. Tai pakartojimas primityvių tautelių ir ordų santvarkos, kur vienose rankose sutelkta maitinimas, apsigynimas ir puolimas ir kur vadas kontroliuoja viską—karą, taiką ir ūkinį gyvenimą, kišasi į religinius dalykus ir į piliečių privatų gyvenimą. Jei valstybė ir visuomenė, valstybė ir ūkis yra atskirti—totalizmas negali įsigalėti.

Bažnyčia ir valstybė, ūkis ir kultūra turi būti vairuojami skirtingų galių. Taip pat yra būtina decentralizuoti ekonomines galybes, nes ūkiniai monopoliai yra ne mažiau pavojingi piliečių laisvei, kaip ir politiniai monopoliai.

Personalistinė sociologija taip pat yra vienas laisvę ginančių

veiksnių, nes ji kategoriškai atmeta totalistinius šūkius, jog asmuo yra niekas, o valstybė ar partija yra viskas. Krikščionybei asmuo yra pagrindas visos visuomeninės struktūros, nes jai asmuo nėra paprasta tautos, klasės ar partijos dalelė, bet Dievo atvaizdas.

Taip bendrais bruožais šiandien krikščioniškajai demokratijai atrodo laisvės problema, ypač Europoje. Apie socialines ir intelektualines problemas krikščioniškoje valstybėje teks kalbėti kitame "T. S." numeryje.

(L'etat chretien dans l'Europe unie, Paris, editions A. Pedone, 87 psl.)

D. Jasaitis

AR TAI POSŪKIS Į ANARCHOHUMANIZMĄ?

"Aidų" 1952 m. nr. 7 buvo įdėtas A. Maceinos straipsnis "Tiesa ir teisė", kuris tačiau neišaiškina tiesos bei teisės santykių ir autoriaus tezės sukelia rimtų abejonių jų tikrumu. Iš straipsnio ne visai aišku, ką autorius laiko tiesa ir ką teise. Neatrodo, kad jis būtų atkreipęs dėmesį į kapitalinį Hoelscherio veikalą "Die sittliche Rechtslehre", kuriame Hoelscheris nepalyginamai aiškiau išdėsto, kas yra teisė ir kad ji nėra taip radikaliai atkritusi nuo religinės tiesos, kaip kad A. Maceina tvirtina.

Straipsnio autorius sako, jog "valstybė nėra tasai Viešpaties pašauktasis angelas pjovėjas. Ji yra tiktai dirva, todėl ne ji apsprendžia, kas joje turi augti ir kas ne". Ši tezė priimtina anarchistams, bet katalikams—ne, nes jie tiki, jog šv. Povilas Apaštalas geriau suprato Kristaus kviečių ir raugių palyginimą, negu A. Maceina, kai įspėjo tikinčiuosius, jog "valdovai ne veltui kardą neša", ir tuo pripažino, kad valstybė turi teisę imtis prievartos priemonių viešajai tvarkai palaikyti. Ne tik monarchai, bet ir demokratiniai valdovai turi teisę ir net pareigą tam tikrais atvejais "rauti rauges". Štai, JAV mahometonai gali viešai reikštis, bet negauna teisės į poligamiją, kurią Mahometas yra savo pasekėjams suteikęs. Ir mormonų sekta—jokiu būdu neišgavo iš JAV teisės į poligamiją. Tačiau niekas dėl to nekaltina JAV diktatūra ar sąžinės laisvės nerespektavimu. Prof. A. Maceinos straipsny nėra nė vienos užuominos ar aliuzijos, jog valstybė negali leisti tokios neribotos laisvės, kad piliečiai visuomet ir visais atvejais nevaržomai galėtų elgtis, kaip tik kieno pasaulėžiūra leidžia ar pataria. Mat, pagal jį tuomet valstybė "pažemintų žmogaus asmenį". Tad pagal jį išeitų, kad ir JAV pažemino mormonų asmenį, kai neleido jiems vykdyti savo religinio pranašo patartos poligamijos, nes šiuo atveju JAV "rovė rauges" ir "žmogus buvo žmogaus teisėju".

Savo straipsnio išvadoje A. Maceina sako: "Demokratijos laimėjimas ir yra, tasai, kad ji išgelbėjo žmogaus asmenį iš abstraktinių principų vergijos". Ir iš straipsnio turinio numanu, kad autorius "abstraktiniais principais" laiko ne kokius kitus principus, o tik religinius, ir giria demokratiją, kad jinai iš jų išlaisvino žmogaus asmenį. Tačiau F. J. Sheen ir N. Berdiajevas teigia, jog dabartinė Europos krizė kaip tik atėjo iš humanizmo, kuris pervertino asmens laisvę ir padarė ją vi-

sų gyvenimo vertybių mastu. Ir jeigu A. Maceina tvirtina, kad demokratijos laimėjimas, jog ji išlaisvino žmogų iš abstraktinių principų vergijos, tai kas gi tuomet yra žmogaus laisvė? Principai juk visuomet yra abstraktiški. Tad nuosekliai išeina, kad laisvė —tai beprincipiškumas.

Kaip pavyzdį, koks blogumas susidaro, kai valstybė užsimoja "rauti rauges", A. Maceina nurodo Ispaniją. Jo teigimu Roma (Vatikanas) patvirtinusi dabartinę Ispanijos konstituciją, kuria katalikų tikėjimas pripažįstamas valstybine religija. Tokio nuostato pasekme jis laiko vėliau įvykusius išsišokimus prieš protestantus, kurie, naudodamiesi tos pat konstitucijos jiems suteikta teise laikytis savo religinių įsitikinimų bei privačiai praktikuoti savo kultą, sujudo atidarinėti savo anksčiau uždarytas bažnyčias, steigti įvairias savo įstaigas ir apskritai stiprinti savo akciją. Tačiau, kaip į Ispanijos dabartinę konstituciją bežiūrėtume, jo pavyzdys šiuo atveju visiškai nieko neįrodo.

Pirmiausia, tenka pastebėti, jog neatitinka tiesos A. Maceinos tvirtinimas, kad Roma patvirtinusi dabartinę Ispanijos konstituciją. Nors A. Maceina nurodo savo žinios šaltinį, tačiau arba tas šaltinis jį suklaidino, arba jo žinią jisai netiksliai suprato. Roma valstybių konstitucijų tvirtinti nesiima. Antra, kad A. Maceinos minimi Ispanijos vyskupų laiškai ir apskritai visas katalikų sujudimas dėl pagyvėjusio protestantų sąjūdžio niekuo neįrodo nei tos konstitucijos gerumo, nei blogumo. Katalikų susirūpinimas, kad krašte nepradėtų plisti katalikybės sąskaiton protestantizmas yra visai suprantamas ir vietoj. Kitaip tektų juos pakaltinti apsileidimu. Peiktini tik kai kuriose vietose įvykę studentų išsišokimai prieš protestantus. Bet išsišokimai palieka išsišokimais ir jų visur pasitaiko. Vyskupai savo laiškais į juos nieko nekurstė. Tačiau, kaip ten viskas bebūtų buvę, tai neturi nieko bendro su minėtu Ispanijos konstitucijos nuostatu. Jo blogumas būtų pasireiškęs tik tuo atveju, jei protestantus už jų sustiprėjusią akciją būtų valstybė palaikiusi "raugėmis" ir pradėjusi "rauti". Bet A. Maceina tokio dalyko nenurodo.

Kalbėdamas apie teisę, A. Maceina pabrėžia, kad "teisės subjektas yra tiktai žmogiškasis asmuo". Bet tuo ne viskas pasakyta. Teisė žino dar ir juridinį asmenį, o Roma, sudarydama su valstybėmis konkordatus, niekad nepamiršta reikalauti Bažnyčiai juridinio asmens teisių. Kadangi A. Maceina taip stipriai akcentuoja vien žmogaus asmenį ir nieko nemini apie juridinį asmenį, tai galima įtarti, kad, jei jam tektų suredaguoti Lietuvos konstituciją, tai joje nebūtų jokios kalbos apie juridinį asmenį ir jo teises. O minėtas Hoelscheris aiškiai įrodė, ir kad teisė nėra asmeninė, kaip teigia A. Maceina: teisė kyla iš moralės, o moralės nuostatai nėra asmeniniai, nes jie įrašyti į žmogaus sąžinę. Turėdamas laisvą valią, kaip privatus žmogus, taip ir įstatymų leidėjas gali peržengti moralės dėsnius, bet tai dalyko nekeičia, ir todėl teisė nėra "esmingai asmeninis dalykas", kaip mano A. Maceina.

A. Maceina dar primena inkviziciją kaip baisią žmogaus skriaudėją. Tačiau, neteisinant ir negiriant to, kas pasitaikė peiktino inkvizijos praktikoj, tenka pastebėti, jog inkvizicijos blogybės katalikybės priešų yra tendencingai labai išpūstos ir didžiuma atvejų neatitinka istorinės tiesos. O antra, kad kadais vienam ar kitam krašte pa-

sitaikiusių klaidų ar nukrypimų šiandien niekas nesirengia kartoti, todėl nei tikslinga, nei aktualu tuos dalykus šiandien iš istorijos dulkių kelti kaip kažkokį gresiantį baubą.

Leono XIII pasakymas "yra priešinga protui, jei klaidai teikiamos lygios teisės, kaip ir tiesai" yra aiškus be jokios sofistikos. Jis tinka ne tik religinėms, bet ir etinėms bei mokslinėms klaidoms. Tik viena, kad nė vienas asmuo ir nė viena institucija nepašaukti visų sričių klaidas aiškinti ir imtis jų atitaisymo. Taigi tam nepašaukta ir valstybė. Antra, kad ne už visas klaidas valstybė "kerta galvas". Išeidami iš valsybės tikslo bei paskirties, įstatymai numato, kurios klaidos ir kuriais atvejais baustinos. Ir tai, kad "žmogiškoje tikrovėje tiesa visuomet abstrakti", kaip pažymi A. Maceina, įstatymams nekliudo už tas klaidas bausti vadovaujantis tiesa. Bandymas žmogaus laisvės vardu atimti valstybei teisę bausti už bet kurį dalyką, kuris tik bus daromas pasaulėžiūros vardu, veda ne kur kitur, kaip į anarchohumanizmą, nes žmogaus laisvė pervertinama iki absurdo.

J. Gobis

Redakcijos pastaba. Prie p. J. Gobio iškeltų dalykų papildomai dar tektų pastebėti, jog prof. A. Maceinos straipsny susidarė painiava, kad straipsnio autorius— sąmoningai ar nesąmoningai — iš akių išleido vieną pagrindinių dalykų. Kviečių ir raugių palyginime Kristus kalba apie **dangaus karalystę,** taigi apie žmogaus laikyseną Dievo ir Jo apreikštosics tiesos atžvilgiu, uždrausdamas žmonėms vienam kitą bausti už nusidėjimus Dievui. Tuo tarpu prof. A. Maceina tai perkelia į valstybinę plotmę ir išvadžioja, jog valstybė neturi teisės "rauti rauges".

Elementariai aiški tiesa, kad valstybė nepašaukta "rauti rauges" dangaus karalystėje, atseit —tyrinėti, kas nusidėjo Dievui, ir nusidėjusius bausti. Būtų jau perdaug naivi mintis, kad Dievas Jam nusidėjusiems bausti pasitelkė ar įgaliojo valstybę. Už nusikaltimus Dievui nubausti reikia ir dieviškojo teisingumo, kuris valstybei nepasiekiamas. Tačiau iš to dar neseka, jog valstybė iš viso jokių "raugių" neturi teisės rauti, jei tik jos pažymėtos pasaulėžiūriniu antspaudu. Tik, kalbant apie valstybę, reikia ir kalbėti ne apie dangaus karalystės rauges, bet valstybinio gyvenimo. Iš Kristaus palyginimo visai neseka, jog "raugė" dangaus karalystės atžvilgiu už tą patį dalyką negali būti "raugė" ir valstybės akyse, kaip sektų iš prof. A. Maceinos straipsnio. Žmogžudystės, vagystės, plėšimai, sukčiavimas ir kiti panašūs dalykai žmogų padaro "rauge" ne tik Dievo akyse, bet ir valstybės. Tik valstybė tokias "rauges" rauna ir privalo rauti ne už tai, kad nusidėjo Dievui, nes tam ji nėra pašaukta, bet kad nusikalto valstybės įstatymams. Ir už tai niekas nė krikščioniškiausios valstybės nekaltina, nes Kristus nėra valstybei tai daryti uždraudęs ir nekalbėjo, kad ir valstybinio gyvenimo "raugės" turi būti paliktos Dievo teismui istorijos pabaigoje.

Galima būtų paklausti, kaip tai suderinti su demokratine sąžinės laisve, jei valstybė draus tam tikros pasaulėžiūros kai kuriuos leidžiamus ar patariamus dalykus, o to draudimo neklausančius baus.

Čia mes ir susitinkam su prof. A. Maceinos keltu tiesos ir teisės santykiu. Teisė nėra skirta rūpintis kažkokiomis nespecifikuotomis praktinėmis gyvenimo galimybė-

mis, kaip teigia prof. A. Maceina. Tuo rūpinasi ne tik teisė, bet ir mokslas, technika bei kita kas. Tačiau kiekvienas savo srity. Ir teisė (ius) turi tokią savo specialią sritį—saugoti teisingumą (iustitia), nes iustitia est fundamentum regnorum. O iš to seka keletas išvadų. Pirmiausia, kad valstybė turi bausti kiekvieną, kuris pažeidė teisingumą. Ir ji neturi pareigos daryti išimtį tam, kuris teisingumą pažeidė, vadovaudamasis savo pasaulėžiūra. Pats sveikas protas sako, jog negali būti tiesos, kuri neigtų teisingumą, tad ir valstybė tokią pasaulėžiūrinę "tiesą" neturi pareigos respektuoti sąžinės laisvės vardu. Antra tokių išvadų—kad, vykdydama teisingumą, valstybė negali atsieti savo teisės nuo tiesos. Teisingumą įvykdyti tegalima tuomet, kai prieinama tuo klausimu tiesa. Teisė, neparemta tiesa, nėra jokia teisė, o tik valdančiųjų sauvalė ir smurtas, pasiremiant savo jėga.

Šis tiesos ir teisės ryšys sugriauna ir trečią iš prof. A. prof. A. Maceinos išvadžiojimų plaukiančią tezę, kad teisė, o tuo pačiu ir politika, kuri paprastai vykdoma suvesta į tam tikrus teisės nuostatus, neturi ryšio su pasaulėžiūra. Kas yra tiesa ir kas netiesa, valstybė kokio savo specialaus kriterijaus neturi. Jei eina klausimas apie mokslo tiesą, ji krepiasi į mokslą, jei apie techninę—į techniką. Bet ne tik su šiom tiesom valstybė ir teisė turi reikalo. Labai dažnai teisei tenka susitikti ir su etinės tiesos klausimu. Tuomet ji turi kreiptis į etiką. Bet etika jau priklauso pasaulėžiūros sričiai. Įstatymų leidėjai tad neturi kito kelio šiems klausimams išspręsti, kaip tik vadovaudamiesi savo pasaulėžiūra. Tokius klausimus, kaip ar galima žudyti negimusią gyvybę, ar turi teisę gyventi visuomenei nenaudingi jos nariai, ar nusikaltimas kare užmušti kitą žmogų ir daug kitų panašių, negali išspręsti jokia mokslo disciplina. Jie gali būti atsakyti tik pasiremiant pasaulėžiūra ir dėl to tie atsakymai visuomet bus tokie, kokios pasaulėžiūros yra įstatymų leidėjai.

Žinoma, galima būtų sakyti, jog geriausia būtų, kad valstybė tokių klausimų visai nespręstų. Deja, to negalima išvengti—tuomet valstybėje prasidėtų chaosas. O kai to negalima išvengti, tai neįmanoma ir teisę bei politiką atsieti nuo pasaulėžiūros.

TARPTAUTINĖS MORALĖS KODEKSAS.

Tarptautinis Katalikų Studijų Susivienijimas (plačiau minėtas "Tėvynės Sarge" Nr. 2/9, 1952 m., 339 pusl.), seniau vadovaujamas garsiojo kardinolo Mercier, o dabar Belgijos primo kardinolo Van Roey, šalia visos eilės išleistų svarbių veikalų yra, jau keliomis laidomis, išleidęs **tarptautinės moralės kodeksą**-Code de morale internationale. Tas kodeksas praėjusiais metais pasirodė vokiečių kalba, A. Hartmann, S. J., vertime: "Die sittliche Ordnung der Vcelkergemeinschaft" (Vlg. Winfried-Werks, Augsburg, 1952 m. pusl. 171, kaina 2,50 DM.) ir neseniai anglų kalba, paruoštas J. Eppstein: "Code of International Ethics", su naujais papildymais ir priedais (Newman Press: Westminster, Md. 1953 m. pusl. 256, kaina 4 dol.).

Tarptautinės moralės kodeksas jau buvo išleistas po I-mojo Pasau-

linio karo, bet dabar jis yra naujai paruoštas pačių žymiausių katalikų teologų, sociologų, filosofų ir tarptautinės teisės žinovų ir tai yra autoritetingas vadovas kiekvienam, kas tarptautinį gyvenimą nori organizuoti ar jame remtis krikščioniškais principais. Tai yra savos rūšies katekizmas, kuriame kiekvienu tarptautiniu gyvenimo klausimu yra nurodomas aiškus ir tiesus kelias. Čia yra išnagrinėta ir aptarta tautų bendruomeniniai santykiai, valstybės teisės ir pareigos, tarptautinis ir tarpvalstybinis bendravimas: bilateralinės ir multiletarinės sutartys, paktai, bendri protokolai ir kiti tarptautiniai aktai. Įsakmiai nusakoma, kokios turi būti tų tarptautinių sutarčių ar kitų aktų sąlygos, susitarimo objektai; kokiais teisingumo ir teisėtumo principais jos turi būti grindžiamos ir kokios yra jų galios ir vertė.

Tai visa nušviečiama pagal prigimtosios teisės, krikščioniškos santvarkos, tarptautinės moralės ir individualinės sąžinės dėsnius. Šiame kodekse taip pat nurodoma valstybinio suvereniteto pagrindai, jo teisės ar galimi apribojimai, tarptautinio solidarumo ir susipratimo pagrindai bei auklėjimas, atsiradusių nesusipratimų sutvarkymas ir net iškilusių karų likvidavimas, atominių ar kitų naikinamų ginklų vartojimas ir kiti visai nauji dalykai, su kuriais tenka ar tektų susidurti.

Visas kodeksas duoda puikų pagrindą naujam tarptautinio gyvenimo pertvarkymui, net Jungtinių Tautų chartos revizijai ir jos naujam perorganizavimui. Laidoje anglų kalba, jos priede, randame ir Popiežiaus Pijaus XII kalbas tarptautinės moralės klausimais, kaip ištraukas iš jo kalėdinių kalbų, pasakytų 1939-42 metais, jungtinių Tautų chartą ir NCWC žmogaus teisių klausimais deklaraciją.

Galimas daiktas, kad tarptautinės moralės kodeksas dar nėra visai išbaigtas. Kai kas jame dar pasigenda nuomonės apie masinius gyventojų trėmimus, privatinės nuosavybės visiškus nusavinimus, tačiau tai gali dar būti papildyta. Tačiau jau iškelti ir aptarti klausiai yra išnagrinėti su dideliu reikalų supratimu ir objektyvumu. Būtu didelis džiaugsmas ir labai naudingas dalykas, jei šis svarbus veikalas susilauktų ir lietuviškos laidos, ar bent būtų lietuvių visuomenė plačiau su juo supažindinta. V. V.

BENAMĖS JAUNUOMENĖS PROBLEMA

Nė vienas žmonijos amžius neturėjo tiek benamių, kaip dvidešimtasis. Praėjusio karo audroms praūžus, vadinamam laisvajam pasaulyje, kurio negaubia geležinė uždanga, priskaitoma daugiau kaip 38 milijonai žmonių, kurie yra vienokios ar kitokios rūšies benamiai.

Tuos 38 milijonus sudaro: 1. vien po Potsdamo susitarimo 7,8 mil. vokiečių, išvytų arba nuo komunizmo gėsmės pabėgusių iš rytinės Vokietijos dalies ir prisiglaudusių daugiausia Vakarų Vokietijoje (prie to dar reikia priskaityti 2 mil. tų vokiečių, kurie žuvo šio žiauraus žmonių blaškymo metu); 2. apie 2,5 mil. pabėgusių iš Sovietų valdžion patekusių kraštų, ypač iš Rytų Vokietijos, jau vėliau; 3. apie 0,8 mil. Pabaltijo, Lenkijos, Čekoslovakijos ir Dunojaus kraštų tremtinių ir pabėgėlių; 4. apie 0,75 mil. pabėgėlių Italijoje, kurie čia prisiglaudė iš buvusių Italijos kolonijų Afrikoje ir Vene-

cijos-Julijos provincijų, kurios atiteko komunistų valdomiems kraštams; 5. 0,85 mil. yra pabėgėlių iš Palestinos, atsidurusių Libanone, Sirijoj ir kituose Artimųjų Rytų kraštuose; 6. 12 mil. muzulmonų ir indų paliko savo gyvenamas vietoves pasitraukdami vieni į Pakistaną, kiti į Indiją ryšium su D. Britanijos reformomis Indijoje; 7. 6 mil. gyventojų paliko į komunistų rankas patekusią Kiniją ir prisiglaudė Hong Konge bei Formozoje; 8. daugiau kaip 5 mil. korejiečių buvo iš savo namų išvyti vykstančio karo.

Taip atrodo dabartinis aktualus balansas. Tačiau reikia atsiminti, kad jau praėjusio karo metu buvo įvykdyta dideli žmonių perkilnojimai. Juk tuojau po karo buvo repatriuota apie 7 mil. asmenų. O turint galvoje dar Sovietų vergų stovyklas bei šiaip nepaprastą jų vidaus migraciją, teks sutikti, kad dėl minėtų priežasčių paskutiniaisiais laikais išblaškytų ir benamiais tapusių asmenų skaičius bus pasiekęs apie 100 milijonų. Tai reiškia, kad kiekvienas dvidešimt penktas Žemės rutulio gyventojas yra benamis.

Tai dar istorijoje negirdėtas tokio masto ir tokiu trumpu laiku įvykęs žmonių blaškymas, sukėlęs labai didelių tiek antropologinio ūkio, tiek socialinių, moralinių, ekonominių ir politinių problemų.

Tarp visos eilės tų problemų ypatingai didelė ir jautri yra benamės jaunuomenės problema. Jos juk taip pat yra milijonai. Kokia gi ateitis laukia tų milijonų be namų augančių jaunuolių? Kokiais žmonėmis jie šiose sąlygose išaugs ir kaip ateity jie pasireikš asmeniniame bei viešajame gyvenime?

Šie klausimai jau daugelio rimtai keliami ir jiems teikiama didelės svarbos. Ypatingai rūpestingai juos savo neseniai pasirodžiusioj socialpolitinėje studijoje "Atpalaiduotoji jaunuomenė" (Bindungslose Jugend, Muenchen-Dueseldorf, 1952) nagrinėja Hamburgo universiteto psicholegijos ir socialpedagogikos profesorius C. Bondy ir K. Eyfurth. Studijos autoriai iškelia, kad nors benamės jaunuomenės ir medžiaginė būklė sunki, dar didesnių nuostolių ji patiria dvasinėje, moralinėje srityje. Netekimas natūralios aplinkos, patriarchalinio šeimos židinio bei jo tradicijų sukelia abejingumą artimiesiems ir dvasinėms vertybėms. Prisirišimo jausmas prie šeimos, žmonių, dvasinių vertybių, religijos atbunka. Tad suprantama, jog iš tokioj dvasioj brėstančio dmogaus nedaug ką gero galima tikėtis.

Padėtį gelbėti C. Bondy ir K. Eyfurth skatina pedagogus ir visus jaunuomenės mylėtojus. Jie nurodo, jog daug ką dar galima būtų atitaisyti geru pavyzdžiu, draugiškumu, pasiaukojančia parama ir padrąsinimu tos jaunuomenės geruose polėkiuose.

Benamės, iš savo natūralios aplinkos išplėštos jaunuomenės problema yra pirmo aktualumo ir lietuviams, išsklaidytiems po svetimus kraštus.

Dėl šios priežasties ir mūsų pedagogams bei jaunuomenės draugams praverstų atkreipti dėmesį į minėtą studiją ir susipažinti su jos duomenimis bei autorių padarytomis iš tų duomenų išvadomis. Jei ir ne viską galima būtų mūsų reikalui pritaikinti, bet ji atkreiptų jų dėmesį į ne vieną reikšmingą aspektą ir duotų ne vieną naudingą sugestiją, kaip padėti savo tėvynės, tėviškės, o ne kartą ir šeimos netekusiai mūsų jaunuomenei, kad ji išaugtų ne tik nepalūžusi savo asmeniniam gyvenime, bet ir pasiruošusi darbuotis savo tautos labui bei nenustojusi tikėjimo kultūriniais ir socialiniais idealais.

NEW AUTHORS OF THIS ISSUE.

Antanas Šerkšnas, well known Lithuanian schoolmaster; having his Ph. D. in education. He wrote several books on educational problems and has contributed many articles to different Lithuanian scientific journals. He is now professor at Woodstock College, Putnam, Conn. In his article: "Lithuania's Cultural Reconstruction", he stressed the type of moral, social, and intellectual inheritance which will be left in Lithuania when the country has shaken off the Communist yoke and what policy, organizational work, or new forces of teachers and institutions will be needed to provide for Lithuania's cultural reconstruction.

Pranas Viktoras Raulinaitis, well known attorney at law and professor of administrative law at the Academy of Agriculture in Dotnuva. He is one of the leaders of the Lithuanian Federation of Labor, organization which embraced all Christian Labor organizations and Christain Trade Unionists. He is a former member and vice-chairman of the Lithuanian Parliament. In his article: "The Constitution of the Republic of Lithuania", adopted by Constituent Assembly in 1922, he commemorates the 30th anniversary of this Constitution, stressed its importance, and especially outlines the human rights and the governmental powers of this Constitution.

Jonas Matulionis, volunteer fighter and army officer in the war for Lithuania's Independence, long-time Secretary General of the Lithuanian Christian Democratic Party, former chief director of private Lithuania's economy bank, Minister of Finance for the Lithuanian resistance government, now chairman of the Lithuanian Community in Canada. Mr. Matulionis writes how the Lithuanian rural life and farming system should be organized after Lithuania will again achieve independence and when it will be necesary to abolish system of kolhozes now imposed by Communists. He underlines certain agglomerations of farms, building of villages, and farm groupings to maintain better communication and road systems, schools, health centers, electricity, post offices, and other modern utilities.

Antanas Skėrys, forester. He worked for years in the timber industry and later studied forestry in Austria and Freiburg, Germany, obtaining his doctors degree. His dissertation was on market possibilities for Lithuanian lumber and timber industry. In his article: "The Prospects for Forestry in Lithuania" he reviews Lithuanian forests and their cultivation as well as the Lithuanian timber industry, exports and imports and how all forestry problems should be solved in future Lithuania.

ĮVYKIAI IR MINTYS — EVENTS AND THOUGHTHS

Lietuvos laisvinimo bare — In the Field of Lithuanian Liberation — Pr. Vainauskas. ..... 87— 92
Bažnyčia ir religija. — Church and Religion: Apie jaunuomenės krikščioniškos sąžinės auklėjimą — šv. Tėvo Pijaus XII kalba. (Išvertė vysk. V. Brizgys) — About the Christian Consience for the Education of Youth — Message by Pope Pius XII. (Translat. by Bishop V. Brizgys). Anglijos katalikų laimėjimai ir problemos — Achievements and Problems of Catholics in England. ..... 93—101
Krikščionių demokratų eilėse — In the Ranks of Christian Democrats: Iš NEI darbų — Activities of NEI. — Vidurio Europos krikščionių demokratų veikla — Activities of Christian Democratic Union of Central Europe. Iš lietuvių krikščionių demokratų veiklos — Accomplishments of Lithuanian Christian Democrats. ..... 101—118
Iš vakarietiškųjų sąjūdžių veiklos — The Activities of Western Movements: Krikščioniškosios darbininkijos susiorganizavimas ir jos keliai — Organization and Plans of Christian Workers. Vidurio Europos socialistų keliai — The Program of Socialists of Central Europe. Egzilų liberalai susiorganizavo — The Exiled Liberals Have Become Organized. Europinis Sąjūdis ir jo darbai — European Movement and its Activities. ..... 119—130
Tarp lietuvių politinių sąmbūrių — Lithuanian Political Movements: Liaudininkų programiniai užsimojimai — Populists' Principal Aims, — A. Gražiūnas. Lietuvos Ūkininkų Sąjungos rūpesčiai — Problems confronting the Lithuanian Peasants' Union, — A. Trimakas. Lietuvos Darbo Federacija — Lithuanian Federation of Labor, — L. D. F. Centro Komitetas. ..... 130—140
Moterų žodis — Womens' Word: šeima ir kolektyvas — The Family and Collectiv. Krikščionių demokračių europinis bendravimas — European Cooperation of Christian Democratic Women. Moteris Amerikos politikoje — Women in USA Politics. Moterys aukštose pareigose — Women in High Posts. Kanados lietuvių katalikių moterų suvažiavimas — Canadian Lithuanian Catholic Womens' Conference. Pasaulinio Motinų Sąjūdžio kongresas — Congress of World Mothers' Movement. Mūsų Keliai — Our Paths ..... 141—146
Jaunimo žygiai — Deeds of Youth: Jaunimas ir politika — Youth and Politics, — vysk. - Bishop V. Brizgys. Ar reikia jaunimui domėtis politika — Should Youth Take an Interest in Politics, — Prof. K. Pakštas. Enciklikų reikšmė visuomeniniam gyvenime — The Importance of Encyclicas in Public Life, — V. Tunkiškietis. Europinis Jaunimo Sąjudis — European Youth Movement. NEI jaunimo sekcijos darbai — Activities of NEI Youth Section. Iš Vidurio Europos krikščionių demokratų jaunimo veiklos — Activities of Central European Christian Democratic Youth Section ..... 147—162
Ties knyga pasilenkus — Book reviews: Krikščioniškoji demokratija Italijoj ir Prancūzijoj — Christian Democracy in Italy and France, — Dr. V. Ramidavietis. Ties laisvės problema — The Problem of Freedom, — D. Jasaitis. Ar tai posūkis į anarchohumanizmą? — Is There A Turn Toward Anarchic-Humanism? — J. Gobis. Tarptautinės moralės kodeksas — The Code of International Ethics. Benamės jaunuomenės problema — The Problem of Homeless Youth ..... 163—175
New Authors of this Issue 176

Alp(LKA) 1745
1953, Nr.1

PAPILDYKITE SAVO KNYGŲ RINKINIUS

"Tėvynės Sargo" Administracijoje, 503 Euclid Ave., Brooklyn 8, N. Y., galima gauti šias knygas:

M. Krupavičius
KRIKŠČIONIŠKOJI DEMOKRATIJA,
1948 m. 164 psl. Kaina 0.80

Kard Aug. Hlond
KRIKŠČIONIŠKIEJI VALSTYBINIO GYVENIMO DĖSNIAI,
1948 m. 46 psl. Kaina 0.50

Lietuvos Valstybės 1922 m.
KONSTITUCIJA,
1949 m. tekstas su trumpu įvadu 0.30

"Tėvynės Sargas"	1947 m.	1 nr.	1.00
" "	1948 m.	2-3 nr.	1.00
" "	1948 m.	4 nr.	1.00
" "	1949 m.	1/5 nr.	1.00
" "	1949 m.	2-3/6-7/ nr.	1.00
" "	1951 m.	1/8/ nr.	2.00
" "	1952 m.	2(9) nr.	2.00
" "	1953 m.	1(10) nr.	2.00

90.743127